

ΚΩΣΤΑ Γ. ΠΑΣΑΓΙΑΝΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

*Πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Τρίτης τάξεως
τῶν ἑξαταξίων Γυμνασίων καὶ τῆς ἀντιστοίχου
τῶν ἄλλων σχολείων*

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

*Ἄσπραψε φῶς καὶ ἐγνώρισε
ὁ νέος τὸν ἑαυτό του,*

Σολωμός.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
52 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 52—ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ

1930

Κάθε γνήσιον ἀντίτυπον πρέπει να ἔχη τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ ἐκδότου.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ἀριθ. πρωτ. 33418.

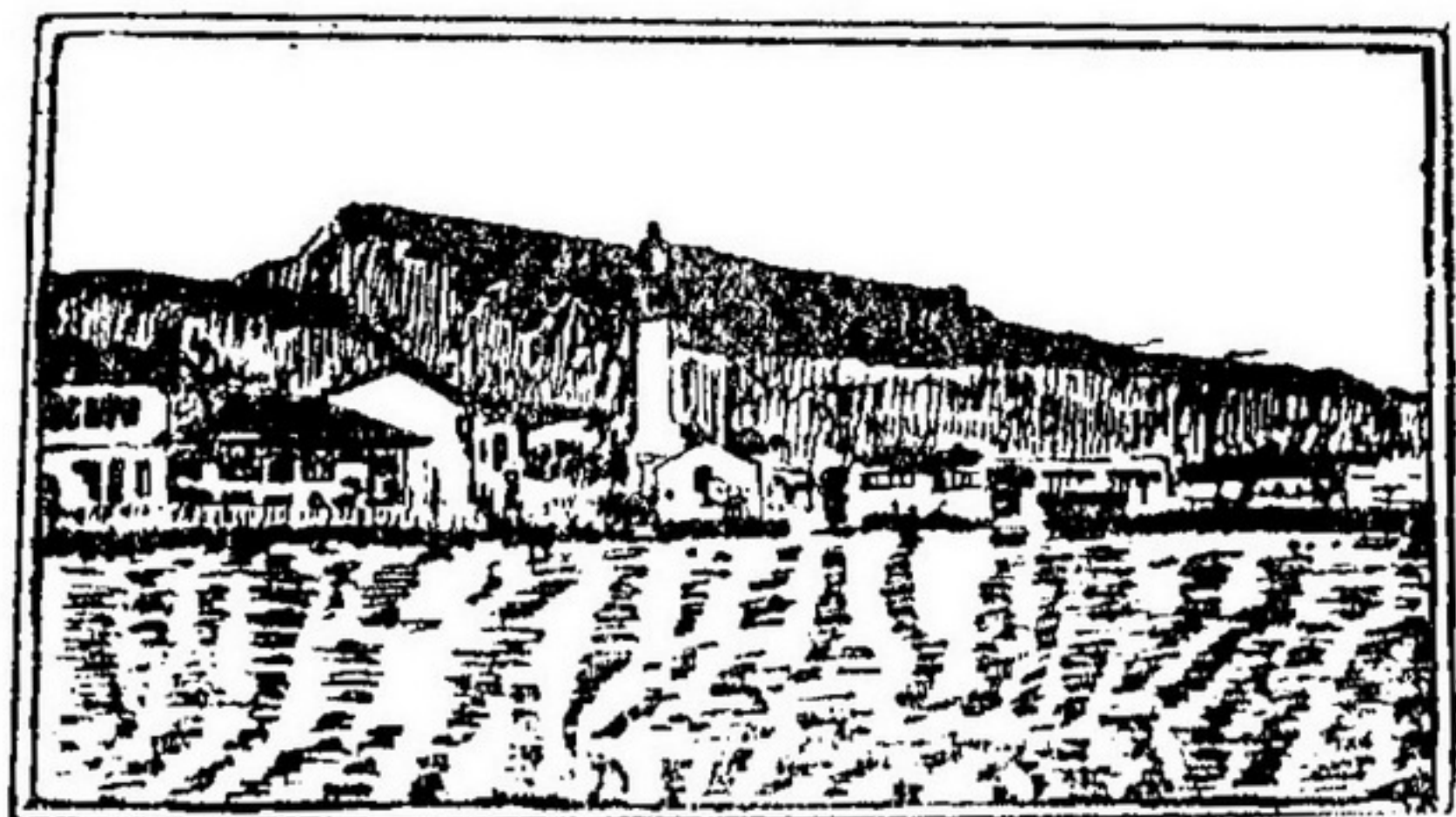
Πρὸς τὸν κ. Ἰωάννην Ν. Ξιδέρην
βιβλιοκδότην

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν, ὅτι δι' ἡμετέρας ταῦταρίθμου καὶ 6 Ἰουνίου 1930 πράξεως καταχωρισθείσης ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 495 τῆς 7ης τοῦ αὐτοῦ μηνὸς φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως (Τεύχος Β') ἐνεκρίθη συμφώνως τῷ νόμῳ 3438 τὸ ὑμῶν ὑποβληθὲν πρὸς κρίσιν διδακτικὸν βιβλίον Κώστα Παγιάννη «Νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα» τρίτης τάξεως Γυμνασίου διὰ δύο σχολικὰ ἔτη, ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1930—31 ἕως τέλους τοῦ 1931—32 ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν αὐτοῦ συνταχθῶσιν αἱ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ὑποδειχθεῖσαι τροποποιήσεις.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17 Ἰουνίου 1930

Ὁ Ὑπουργὸς
Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Ζάκυνθος.

Α Ν Δ Ρ Ε Α Σ Κ Α Λ Β Ο Σ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ ἔτος 1702, Ἀπρίλη μῆνα. Ὁ πατέρας του ἦτο Κερκυραῖος ἀπὸ τὸ Μαντούκι καὶ ἡ μητέρα του Ζακυθινὴ τῆς ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας Ρουκάνη. Κατὰ τὸ ἔτος 1805 μετέβη μετὰ τοῦ πατρὸς του εἰς Λιβόρνον τῆς Ἰταλίας. Ἐπειτα ἐπῆγε μαζὶ μετὸν ποιητὴν Φώσκολον εἰς τὴν Ἑλβετίαν. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1817 ἐπῆγε μαζὶ μετὸν Φώσκολον εἰς τὸ Λονδῖνον. Ἐγραψε εἴκοσι ὠδὰς ἀφιερωμένας ὅλας εἰς τὴν Ἑθνικὴν Ἰδέαν, πρᾶγμα ποῦ δὲν ἔκαμε κανεὶς ἄλλος ἀπὸ τοῦς Ἑλληνας ποιητάς, ἐκτὸς αὐτοῦ. Καὶ ὅταν ἐλευθερώθῃ ἡ Ἑλλὰς, ὁ Κάλβος βαθὺς καὶ γνήσιος πατριδολάτρης ἄφησε τὸ Λονδῖνον καὶ κατέβη εἰς τὸ Ναύπλιον, νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα του. Ἀπέθανε εἰς τὸ Λονδῖνον, εἰς τὴν πικρὴ ξενητιά, πτωχός, λησμονημένος καὶ ἀκλαυτός ὁ πατριωτικώτερος τῶν νεοελλήνων ποιητῶν, τὸ ἔτος 1867. (Καμία εἰκόνη τοῦ ποιητοῦ δὲν εὑρέθη μετὰ τὸν θάνατόν του).

Ὁ Φιλόπατρις

ὦ φιλάττη πατρίς,
ὦ θαυμασία νῆσος
Ζάκυνθε. Σὺ μοῦ ἔδωκας
Τὴν πνοὴν καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος
Τὰ χρυσᾶ δῶρα!

Β

Καὶ σὺ τὸν ὕμνον δέξου.
Ἐχθαίρουσιν οἱ Ἀθάνατοι

Τὴν ψυχὴν, καὶ βροντάουσιν
Ἐπὶ τὰς κεφαλὰς
Τῶν ἀχαρίστων.

Γ

Ποτὲ δὲν σὲ ἐλησρόνησα,
Ποτέ.—Καὶ ἡ τύχη μ' ἔρριψε
Μακρὰ ἀπὸ σέ. Μὲ εἶδε
Τὸ πέμπιον τοῦ αἰῶνος
Εἰς ξένα ἔθνη.

Δ

Ἄλλ' εὐτυχὴς ἢ δύστηνος,
Ὅταν τὸ φῶς ἐπλούτει
Τὰ βουνὰ καὶ τὰ κύματα,
Σὲ ἔμπρὸς τῶν ὀφθαλμῶν μου
Πάντοτε εἶχον.

Ε

Σύ, ὅταν τὰ οὐράνια
Ρόδα μὲ τὸ ἀμαυρότατον
Πέπλον σκεπάζῃ ἡ νύκτα,
Σὺ εἶσαι τῶν ὀνείρων μου
Ἡ χαρὰ μόνη.

ΣΤ

Τὰ βήματά μου ἐφώτισε
Ποτὲ εἰς τὴν Αὐσονίαν,
Γῇ μακαρία, ὁ ἥλιος.
Κεῖ καθαρὸς ὁ αἴρας
Πάντα γελάει.

Z

Ἐκεῖ ὁ λαὸς ἠτύχησεν.
Ἐκεῖ ἡ Παρνάσσια κόρη
Χορεύουν, καὶ τὸ λύσιον
Φύλλον αὐτῶν τὴν λύραν
Κεῖ στεφανώνει.

Η

Ἄγρια, μεγάλα τρέχουσι
Τὰ νερὰ τῆς θαλάσσης.
Καὶ ρίπτονται καὶ σχίζονται
Βίαια ἐπὶ τοὺς βράχους
Ἀλβιονείους.

Θ

Ἀδειάζει ἐπὶ τὰς ὄχθας
Τοῦ κλεινοῦ Ταμησοῦ
Καὶ δύναμιν καὶ δόξαν
Καὶ πλοῦτον ἀναρίθμητον
Τὸ ἀμαλθεῖον.

I

Ἐκεῖ τὸ αἰόλιον φύσημα
Μ' ἔφερεν. Ἡ ἀκτῖνες
Μ' ἔθρεψαν, μ' ἐθεράπευσαν
Τῆς ὑπεργλυκυτάτης
Ἐλευθερίας.

ΙΑ

Καὶ τοὺς ναοὺς σου ἐθαύμασα,
Τῶν Κελτῶν ἱερὰ

Πόλις. Τοῦ λόγου ποία,
Ποία εἰς ἐσὲ τοῦ πνεύματος
Λείπει Ἀφροδίτη;

ΙΒ

Χαῖρε, Αὐσονία, χαῖρε
Καὶ σὺ Ἀλβιών, χαιρέτωσαν
Τὰ ἔνδοξα Παρσία.
Ὡραία καὶ μόνη ἡ Ζάκυνθος
Μὲ κυριεύει.

ΙΓ

Τῆς Ζακύνθου τὰ δάση
Καὶ τὰ βουνὰ σκιώδη,
Ἦκουον ποτὲ σημαίνοντα
Τὰ θεῖα τῆς Ἀρτέμιδος
Ἀργυρᾶ τόξα.

ΙΔ

Καὶ σήμερον τὰ δένδρα
Καὶ τὰς πηγὰς σεβέζονται
Δροσερὰς οἱ ποιμένες.
Αὐτοῦ πλανῶνται ἀκόμα
Ἡ Νηρηίδες.

ΙΕ

Τὸ κῦμα Ἰόνιον πρῶτον
Ἐφίλησε τὸ σῶμα,
Πρῶτοι οἱ Ἰόνιοι Ζέφυροι
Ἐχάϊδευσαν τὸ στήθος
Τῆς Κυθαρείας.

ΙΣΤ

Κι ὅταν τὸ ἐσπέριον ἄστρον
Ὁ Οὐρανὸς ἀνάπτη
Καὶ πλέωσι γέμοντα ἔρωτος
Καὶ φωνῶν μουσικῶν
Θαλάσσια ξύλα,

ΙΖ

Φιλεῖ τὸ ἴδιον κῦμα,
Οἱ αὐτοὶ χαϊδεύουν Ζέφυροι
Τὸ σῶμα καὶ τὸ σιῆθος
Τῶν λαμπρῶν Ζακυνθίων
Ἄνθος παρθένων.

ΙΗ

Μοσχοβαλάει τὸ κλίμα σου,
Ὁ φιλτάτη πατρίς μου,
Καὶ πλουτίζει τὸ πέλαγος
Ἀπὸ τὴν μυρωδίαν
Τῶν χρυσῶν κίτρων.

ΙΘ

Σταφυλοφόρους ρίζας
Ἐλαφρά, καθαρά,
Διαφανῇ τὰ σύνεφα
Ὁ βασιλεὺς σοῦ ἐχάρισε
Τῶν Ἀθανάτων.

Κ

Ἡ λαμπὰς ἡ αἰώνιος
Σοῦ βρέχει τὴν ἡμέραν

Τοὺς καρπούς, καὶ τὰ δάκρυα
Γίνονται τῆς νυκτὸς
Εἰς ἐσὲ κρῖνοι.

ΚΑ

Δὲν ἔμεινεν ἐὼν ἔπεσε
Ποτὲ εἰς τὸ πρόσωπόν σου
Ἦ χιών. Δὲν ἔμάρανε
Ποτὲ δ' θερμὸς Κύων
Τὰ σμάραγδά σου.

ΚΒ

Εἶσαι εὐτυχής. Καὶ πλέον
Σὲ λέγω εὐτυχεσιέραν.
Ὅτι σὺ δὲν ἐγνώρισας
Ποτὲ τὴν σκληρὰν μάστιγα
Ἐχθρῶν τυράννων.

ΚΓ

Ἄς μὴ μοῦ δόση ἡ Μοῖρα μου
Εἰς ξένην γῆν τὸν τάφον.
Εἶναι γλυκὺς ὁ θάνατος
Μόνον ὅταν κοιμώμεθα
Εἰς τὴν πατρίδα.

Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ (ΕΞ ΟΙΚΟΝΟΜΩΝ)

Ἐγεννήθη τὸ ἔτος 1870 εἰς Τσαρίτσαιναν τῆς Θεσσαλίας ἀφοσιωθείς ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Δωδεκαετῆς ἐπροχειρίσθη ἀναγνώστης καὶ 20τῆς διάκονος καὶ πρεσβύτερος. Ἐπειτα ἔγινε Οἰκονόμος καὶ ἱεροκήρυξ διαπρέψας εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Θεοῦ λόγον. Ἐκρημάτισε διδάσκαλος εἰς τὰς Σέρρας τὸ 1898, καὶ ἔπειτα καθηγητῆς εἰς τὸ Γυμνάσιον Σμύρνης, διδάξας καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸν Θεοῦ λόγον. Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστά-

σεως μετέβη εἰς τὴν Ὁθυσσόν, ἐκφωνήσας ἐκεῖ ὑπέροχον λόγον εἰς τὴν μετέφεραν τοῦ λαΐφανος τοῦ ἀπαγγενομένου Πατριάρχου Γρηγορίου. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐλευθερίας ἐγκυβεστάθη εἰς τὰς Ἀθήνας, μέχρι τοῦ θανάτου του, 1897. Τὰ σπουδαιότερα ἔργα του εἶναι «Τέχνη ρητορικῆς» βιβλία τρία, τὸ 1893, «Περὶ Κατήχησις» 1894, «Ἱστορικοὶ λόγοι» καὶ «Περὶ τῶν ἐρμηνειῶν τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς» τόμοι τέσσαρες, τὸ 1890.

Ἡ Πατρίς

Ἡ πατρίς εἶναι ἡ πολυσέβαστος μήτηρ τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου, ἡ εὐεργετικωτάτη τροφὸς αὐτοῦ καὶ διδάσκαλος, τὸ ἱερώτατον στάδιον, εἰς τὸ ὁποῖον κατέβη πρῶτον νὰ γυμνασθῇ τοὺς ἀγῶνας τῆς φιλαδελφίας καὶ τῆς φιλανθρωπίας.

Εἰς τὴν πατρίδα πρῶτον εἶδε τὸν ἥλιον, ἀνέπνευσε τὰς ζωογόνους αὔρας τοῦ ἀέρος, ἔμαθε νὰ ἐκφράζῃ τὰς ἐννοίας διὰ τοῦ λόγου, ἐτρέφη, καθὼς χριστιανός, τὸ ἄδολον γάλα τῆς εὐσεβείας, ἔλαβε τὰ στοιχεῖα καὶ τῆς φυσικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς ἀνατροφῆς.

Χρεωστεῖ λοιπὸν νὰ τιμᾷ τὴν πατρίδα καθὼς τιμᾷ τοὺς ἰδί-
ους αὐτοῦ γονεῖς, οἵτινες εἶναι καὶ αὐτοὶ τέκνα τῆς σεβαστῆς ταύ-
της πατρίδος καὶ πατρογόνου ρίζης ὅλης τῆς αὐτῆς γενεᾶς.

Χρεωστεῖ νὰ φρονῇ σταθερῶς ὅτι δὲν ἐγεννήθη εἰς τὸν κό-
σμον μόνον δι' ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πατρίδα.

Ἡ πατρίς ἔχει δικαίωμα ἀγιώτατον εἰς ὅλα τοῦ πατριώτου τὰ
προτερήματα, εἰς τὰς ἀρχάς, εἰς τὰς γνώσεις, εἰς τὰ πλούτη, εἰς
ὅλας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις, ὅπου ἂν ἔχῃ καὶ ὅπου ποτὲ ἂν τύχῃ νὰ
διατρίβῃ.

Καθὼς τὰ εὐκαρπα δένδρα, ὅσους ἂν ἐκθρέψωσι καρπούς,
πρῶτον τούτους παραίτιον εἰς τὸ γενέθλιον αὐτῶν ἔδαφος,
τοῖς δὲ περισσεύοντας χαρίζουσιν ἡδεῖαν ἀλόλαιον εἰς τὴν ξε-
νητιάν, παρομοίως καὶ ὁ ἀγαθὸς καὶ γνήσιος πατριώτης χρεω-
στεῖ τὴν εὐκαρπίαν τῶν ἑαυτοῦ προτερημάτων πρῶτιστα καὶ μά-
λιστα εἰς τὴν γεννήσασαν καὶ ἐκθρέψασαν αὐτὸν γῆν.

Διὰ τοῦτο καὶ θεῖοι καὶ ἀνθρώπινοι νόμοι καταδικάζουν ὥς
πατραλοίαν τὸν παραβάτην τῶν πατριωτικῶν καθηκόντων.

Λιὰ τοῦτο προστάζουν καθένα νὰ ὑπερμαχῇ κατὰ πρῶτον
λόγον «ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος».

Λιὰ τοῦτο τέλος αὐτὴ ἡ φύσις μᾶς ἔχει τοιοντοτρόπως προ-
σκολημένους εἰς τὸ γενέθλιον ἔδαφος, ὥστε δὲν συγχωρεῖται
συνήθως, εἰμὴ εἰς μόνους τοὺς ἀναισθήτους ἢ παντάπασι τὰ
ἦθῃ σαπροὺς καὶ διεφθαρμένους, νὰ μὴν αἰσθάνωνται ἀγάπην
καὶ πόθον πρὸς τὴν πατρίδα.

Ὡς καὶ αὐτὰ τὰ κατ' αὐτὴν ἄψυχα συχνάκις καταθέλγουσιν
αἰχμαλωτίζοντα τὸ μνημονικόν μας.

Ὁ ἥλιος τῆς πατρίδος μᾶς φαίνεται γλυκύτερος, ὁ αἶθρ εὐ-
πνούστερος καὶ ζωηρότερος, τὰ προϊόντα τροφιμώτερα, ποικιλώ-
τερα, καὶ ἡδύτερα.

Τὰ καλὰ λιβάδια, τὰ σκιερὰ δάση, τὰ καθαρὰ νερά, πολλά-
κις καὶ ἐν δένδρον, ἐν ρυάκιον, καὶ βράχος τις πολλάκις ἀπότο-
μος τῆς πατρίδος κυριεύει καὶ καιακρατεῖ τὴν φαντασίαν τοιου-
τοτρόπως, ὥστε ὅσον καὶ ἂν εἶναι μικρὸς ὁ τόπος τῆς γεννήσεως
ἐκάστου, εἰς τοῦτον ἐγκαλλωπίζεται καὶ πρὸς τοῦτον ἐκ τῆς ξενη-
τίας πυκνῶς ἀποβλέπει, καὶ τοῦτον ὅχι ἄπαξ ἐπροτίμησε ἀπὸ εὐ-
δαιμονεστέρης χώρας καὶ πόλεις τῆς οἰκουμένης

Ἐγεννήθη τὸ 1798 εἰς Ζάκυνθον.
Ἐσπούδασε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα
ἐκεῖ, καὶ τὸ ἔτος 1808 ἐπῆγεν εἰς τὴν
Ἱταλίαν, ὅπου ἐσπούδασε νομικὰ ἀ-
ναγορευθεὶς διδάκτωρ. Μετὰ δεκαε-
τὴ διαμονὴν εἰς Ἱταλίαν κατήλθεν
εἰς Ζάκυνθον. Τὸ 1828, κατόπιν οἰ-
κογενειακῆς διενέξεως ἐγκατεστάθη
εἰς Κέρκυραν, ὅπου καὶ ἀπέθανε
τὸ ἔτος 1857. Εἶναι ὁ μεγαλύτε-
ρος ἐθνικὸς μας ποιητής, γρά-
φας ὅλα τὰ ποιήματά του εἰς
δημοτικὴν γλῶσσαν. Εἶναι ὁ ποι-
ητής τοῦ ἐθνικοῦ μας Ὕμνου,
καὶ τῶσιν ἄλλων θαυμασίων λυ-
ρικῶν καὶ πατριωτικῶν ποιημά-
των. Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν εἰς
πολλὰς ἐκδόσεις, ὧν ἀρίστη πάν-
τοτε ἡ ἐκδοσις τοῦ Ἰακώβου Πο-
λυλά, εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ 1859..

Ὕμνος πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν.

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη,
ποῦ μὲ βία μετράει τὴ γῆ.

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερὰ
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά!

Ἐκεῖ μέσα κατοικοῦσες
πικραμένη, ντροπαλή,

κι ἔνα σιόμα καρτεροῦσες
« — Ἔλα πάλι ! » νὰ σοῦ εἰπῇ.

Ἄργειε νὰ ρῖθῃ ἐκείνη ἡ ἡμέρα
κι ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τὰ σκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Λυστυχής ! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε νὰ λές
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ δηγῶντας τα νὸ κλαῖς.

Κι ἀκαρτέρει, κι ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἔνα ἐχτύπαε τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά.

Κι ἔλεες, — Πότε, ἂ πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τς ἐρμιές ; .... »
Κι ἀποκρίνοντο ἀποπάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές !

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μὲς στὰ κλάματα θολὸ
καὶ στὸ ροῦχο σου ἔσταζ' αἷμα,
πλῆθος αἷμα ἐλληνικό.

Μὲ τὰ ροῦχα αἵματομένα
ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφά,
νὰ γυρεύης εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

Μοναχὴ τὸ δρόμο πῆρες,
ἐξανάρθες μοναχή,
δὲν εἶναι εὐκόλες οἱ θύρες,
ἐὰν ἡ χρεῖα τὶς κουρταλῇ.

Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε τὰ στήθια,
ἀλλ' ἀνάσπασε καμιά,
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φριχτά.

Ἄλλοι, ὦϊμέ, στή συμφορὰ σου,
ὅπου ἐχαίροντο πολύ,
— Σύρε νὰ βρῆς τὰ παιδιὰ σου,
σύρε !.. » λέγαν οἱ σκληροί.

Φεύγει πίσω τὸ ποδάρι
κι ὀλογλήγορο πατεῖ
ἢ τὴν πέτρα ἢ τὸ χορτάρι,
ποῦ τὴ δόξα σου ἐνθυμεῖ.

Ταπεινότητι σοῦ γέρνει
ἢ τρισάθλια κεφαλὴ,
σὰ φτωχοῦ, ποῦ θυροδέρνει
κι εἶναι βάρος του ἡ ζωὴ.

Ναί ! Ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μ' ὀρμή,
ποῦ ἀκατάπαντα γυρεύει
ἢ τὴ νίκη, ἢ τὴ θανή.

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε Ἑλευθεριά !

Ἡ καρδιά συχνοσπαράζει...
Πλὴν τί βλέπω ;... Σοβαρὰ
νὰ σωπάσω μὲ προστάζει
μὲ τὸ δάχτυλο ἡ θεά.

Κοιτάει γύρω στὴν Εὐρώπη
τρεῖς φορές μ' ἀνησυχιά.
προσηλώνεται κατόπι
στὴν Ἑλλάδα κι ἀρχινᾷ,

— » Παλικάρια μου, οἱ πολέμοι
γιὰ σᾶς ὅλοι εἶναι χαρά,
καὶ τὸ γόνα σας δὲν τρέμει
στουὺς κινδύνους ἐμπροστά.

» Ἀπὸ σᾶς ἀπομακρίνει
κάθε δύναμη ἐχθρική.
Καὶ ἀνίκητη μιὰ μένει,
ποὺ τίς δάφνες σας μαδεῖ.

» Μία, ποὺ ὅταν ὥσᾶν λύκοι
ξαναρχόστανε ζεστοί.
κουρασμένοι ἀπὸ τὴ νίκη,
ᾄχ ! τὸ νοῦ σας τυραννεῖ !

» Ἡ Διχόνοια, ποὺ βαστάει
ἓνα σκῆπτρο ἢ δολερή,
καθενὸς χαμογελάει,
« — Πάρ' τό, λέγοντας, καὶ σύ... »

» Κεῖν τὸ σκῆπτρο, ποὺ σᾶς δείχνει,
ἔχει ἀλήθεια ὥραία ἕσφρα.
Μὴν τὸ πιάστε, γιατί ρίχνει
εἰσὲ δάκρυα θλιβερά.

» Ἀπ' τὸ στόμα ποὺ φθονάει,
παλικάρια, ᾧς μὴν πωυῖ
πῶς τὸ χέρι σας χτυπάει
τοῦ ἀδερφοῦ τὴν κεφαλή.

« Μὴν εἰποῦν στὸ στοχασμό τους
τὰ ξένα ἔθνη ἀληθινά,
« — Ἐὰν μισοῦνται ἀνήμερό τους,
δὲν τοὺς πρέπει ἐλευθεριά ! »

« Τέτοια ἀφήσιενε φροντίδα,
δλο τὸ αἷμα, ποὺ χυθῇ
γιά θρησκεία καὶ γιά Πατρίδα,
ὁμοίαν ἔχει τὴν τιμή.

« Στὸ αἷμα αὐτό, ποὺ δὲν πονεῖτε
γιά πατρίδα, γιά θρησκιά,
σᾶς ξορκίζω, ἀγκαλιασθῆτε
σὰν ἀδέρφια γκαρδιακά.

« Πόσο λείπει, στοχασθῆτε,
πόσο ἀκόμη νὰ παρῶν.
Πάντα ἡ νίκη. ἂν ἐνωθῆτε,
πάντα σᾶς θὰ ἀκολουθῇ.

« ὦ, ἀκουσμένοι στὴν ἀνδρεία,
κατασιῆστε ἓνα σιαυρὸ
καὶ φωνάξετε μεμία,
« — Βασιλεῖς, κοιτᾶτε ἐδῶ,

« Τὸ σημεῖο, ποὺ προσκυνᾶτε
εἶναι τοῦτο, καὶ γιά αὐτὸ
ματωμένους μᾶς κοιτᾶτε
στὸν ἀγῶνα τὸ σκληρό.

« Ἀκατάπαντα τὸ βρίζουν
τὰ σκυλιὰ καὶ τὸ πατοῦν
καὶ τὰ τέκνα του ἀφανίζουν
καὶ τὴν πίστιν ἀναγελοῦν.

« Ἐξαιτίας τοῦ ἐσπάρθῃ, ἐχάθῃ
αἷμα ἀνθρώπου χριστιανικό,
ποὺ φωνάζει ἀπὸ τὰ βάθῃ
τῆς νυκτός, — » Νὰ ἐγδικηθῶ ! »

« Δὲν ἀκοῦτε, ἐστίς τίς ἀνὴρ
τοῦ Θεοῦ, τέτοια φωνή ; . . .
Τώρα πέρασαν αἰῶνες
καὶ δὲν ἔπαψε συγμὴ.

« Δὲν ἀκοῦτε ; Εἰς κάθε μέρος
σὰν τοῦ Ἀβὲλ καταβυᾶ,
δὲν εἶν' φύσημα τοῦ ἀέρος,
ποὺ σφυρίζει στὰ μαλλιά.

« Τί θὰ κάμετε ; Θὰ ἀφήστε
νὰ ἀποχτήσωμεν ἑμεῖς
Λευθερίαν, ἢ θὰ τὴν λύστε
ἐξαιτίας πολιτικῆς ;

« Τοῦτο ἀνίσως μελετᾶτε,
ἰδοὺ, ἔμπρος σας τὸ Σταυρό.
Βασιλεῖς, ἐλᾶτε, ἐλᾶτε,
νὰ χτυπήσετε καὶ ἐδῶ ! . . »

Ἐγεννήθη εἰς Ἀνδρούσαν τῆς Μεσσηνίας, ὑπὸ τὴν Ἰωάννην, τὸ ἔτος 1872. Καταγωγῆς ἀπὸ τὴν Καρδαρούλην τῆς Μάνης. Ἐγράψεν ἑμιαιτρα καὶ περὶ. Ἐκδόσασεν εἰς τόμους Ὑποκρίματα παραμύθια, 1894, Ὑποκρίματα, 1898, Ὑποκρίματα τραγούδια, Ὑποκρίματα Σπάρτη - Μιστράς, Ὑποκρίματα μοιρολόγια καὶ τραγούδια κλπ. Συνειργάσθη εἰς διαφόρους ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ Ἐσπούδας νομικά, ὑπηρέτησε δικαστὴς καὶ τῶρα εἶναι ἀνώτερος ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας μέ βαθμὸν διευθυντοῦ.

Τὰ Σπαρτιατόπουλα.

ΠΑΡΑΛΛΕΙΣΟΣ

Τὰ μαγικά τὰ περιβόλια τῶν παραμυθιῶν, ποὺ μέσα τους ἀμποδεμένα κοιμοῦνται ἀξύπνητα τὰ ξανθὰ βασιλόπουλα, κάτω ἀπὸ τ' ἀνθισμένα δέντρα, θά διναν ἴσως τὴν εἰκόνα τῆς ὄνειρευτῆς κοιλάδας, ποὺ δροσίζει στὰ φιδογυρίσματά του ὁ Εὐρώτας καὶ παραστέκει ἀποπάνω ὁ θεϊκὸς Ταῦγετος.

Δάση ἀπὸ λεῦκες πελώριες, λόγγοι ἀπὸ ποκνότατους καλαμιῶνες στὰ παραπόταμα, δάση ἀπὸ ροδοδάφνες, πλατάνια θεόρατα καὶ παχύσκιες ἱτιές, ἀπέραντοι ἔλαιῶνες, κάμποι κατάφυτοι ἀπὸ ἀτέλειωτα δάση πορτοκαλιές καὶ νεραντζιές, ἀμπέλια, νερὰ τρεχούμενα, πηγές ὄνειρευτές, κειραλάρια, ποὺ θεριεύουν παντοῦ μὴ τροπικὴ βλάστηση.

Κι ἀποπάνω κρεμαστὲς οἱ πανύψηλές χιονισμένες βουνοκορφές τοῦ ἐξαίσιου Ταύγετου. Τρυποῦν τὸ γαλάζιο τ' οὐρανοῦ ψηλά. Ἀπλώνουν ὀρθόκορφες, πολύκορφες στὸν αἰθέρα. Κυματίζουν κατὰ τὸ βοριὰ ἀπάνω, κατὰ τὴ δύση κάτω. Κάστρα θεόχτιστα τῆς μεγαλόδοξης ἀρχαίας Σπάρτης καὶ τοῦ τρισένδοξου βυζαντινοῦ Μιστρά. Ἀφάνταστης μεγαλοπρέπειας κι ἐπιβολῆς, ὅσο κανένα ἄλλο ἑλληνικὸ βουνό, καὶ κανένα ἄλλο ἑλληνικὸ τοπίο.

Τ Α Υ Γ Ε Τ Ο Σ

Τὰ πρῶτα κορφοβούνια του ὀγκωμένα, πλατύστηθα καὶ βαρυά, σὰ δορικὰ κιονόκρανα, τὸ ἓνα κοντὰ στ' ἄλλο ἀραδιασμένα, συναρμωσμένα ἀπάνω σὰν ἀπὸ μαρμυρίζονα ἀντῶματα μὲ πολὺ μορφα κοσμογονικὰ συνθέματα, ἔχουν τὸν ἀδρόμεστο χαραχτῆρα τῆς ἀρρενωπῆς ἐπιβολῆς καὶ τῆς ἀκατάλυτης εὐώμης.

Ἀπάνω ἀπὸ τὴ ρωμαλέα αὐτὴ καὶ βαρυθεμέλιωτη βάση τῶν πρώτων βουνῶν, ποὺ ὀρθόκορφα κι ἀπότομα σὰν κρεμαστὰ ὑψώνονται κάθετα καὶ σκυθρωπὰ ἀπὸ τὴν πρασινόχαρη κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα, σὲ ἓνα ἀρμονικὰ μεγαλόπρεπο συνταίριασμα, ποὺ κάνει ἀσύγκριτα ἐπιβλητικώτερη τὴ σοβαρότητα τοῦ μοναδικοῦ δράματος, γιγαντώνονται ρυθμικὰ στὸ ἄπειρο, ξετυλίγονται στὸν αἰθέρα, τὰ ἀργυρᾶ χιονισμένα τόξα τῆς πολύκορφης, ἀπέραντης ὄροσειρᾶς, ποὺ ἐδῶ κι ἐκεῖ ξεχωρίζουν καὶ διαγράφονται στὸν οὐρανὸ πλαστικά.

Π Λ Α Τ Α Ν Ι Σ Τ Α Σ

Ἐδῶ κάπου στὸ πράσινο αὐτὸ ψήλωμα τῆς ἀκροποταμιᾶς τοῦ Εὐρώτα, ποὺ καὶ τώρα ἀκόμα εἶναι κατασκέπαστο ἀπὸ πλατάνια πυκνά, ἦτανε τότε ὁ Πλατανιστᾶς ὁ περίφημος.

Πλατανιστᾶς ἐλεγόταν τὸ ξακουστὸ ἐργαστήρι ὅπου ἄγρυπνοι οἱ Ἐφοροὶ τῆς ἀρχαίας Σπάρτης ἐχάλκευαν τὰ ὥραϊα ρωμαλέα κορμιά τῶν ἔφηβων καὶ τῶν παρθένων, σιὰ πιδὸ σκληρὰ γυμνάσματα κι ἀγωνίσματα.

Σ' αὐτὴ τὴν ἀκροποταμιὰ τὴν κατάφυτη, ποὺ ὁ νέος βοσκὸς ἀνίδεος τώρα ὀδηγεῖ τ' ἀρνάκια του στὸ παχὺ χορτάρι, εἶχε τὸ μονοδικό της τὸ γυμναστήριο ἢ μακάρια ἐκείνη ἡ χώρα.

Κάτω στὶς ἐκβολὲς τοῦ Εὐρώτα, στὸ Ἑλος, ὠργωναν κι ἔσπερ-

ναν τὴ γόνιμη γῇ, ποὺ τὴν ἐπάχαινε ὁ ποταμός, οἱ Εἰλωτες. Χιλιίδες δοῦλοι, ποὺ μόνος τους προορισμὸς ἦταν ἡ ἀγροτική ἐργασία καὶ ἡ παραγωγή, γιὰ νὰ τρέφονται οἱ πολῖτες τῆς Σπάρτης.

Κι ὁ πολίτης τῆς Σπάρτης δὲν εἶχε ἄλλον προορισμὸ κανένα, παρὰ πῶς μὲ τὴν καθημερινὴ καὶ ἀδιάκοπη γύμναση νὰ γίνη δυνατὸς καὶ ἀνίκητος πολεμιστής, γιὰ νὰ ὑπερασπίζεται τὴν Πατρίδα.

Τ' Α Γ Ο Ρ Ι Α

Σ' αὐτὲς τὶς ὁμορφες τὶς ἀκροποταμιές, σὲ χρόνια τόσο μακρινὰ καὶ περασμένα, ἐδημιουργήθηκε ἡ τελειότερη ὁμαδικὴ ζωὴ ἀπ' ὅσες εἶδε ὁ κόσμος.

Ἀπὸ ἑφτά χρόνων τὸ παιδί, κόρη ἢ ἀγόρι, τό παιρνε ἡ Σπάρτη, ἡ κοινὴ μητέρα, στὴ μεγάλη ἀγκαλιά της, καὶ ἐξοῦσε κάτω ἀπὸ τὴ φροντίδα καὶ τοὺς νόμους της.

Μόλις ἤθελε γεννηθῇ τὸ μωρό, ἡ μάνα του τὸ παρουσίαζε στὴ Συνέλευση ἀπὸ ἔμπειρους γέροντες. Αὐτοὶ τὸ ἐξέταζαν καὶ ἀποφάσιζαν ἂν ἄξιζε νὰ ζήσει, γιὰ νὰ γίνη Σπαρτιάτης πολίτης.

Ἄν ἐγεννιόταν μ' ἐλάττωμα, τὸ πετοῦσαν στοὺς « Ἀποθέτας », μὲ σκληρότητα ἀκατανόητη γιὰ τὸ σημερινὸν ἀνθρωπισμό.

Ἄν οἱ σοφοὶ γέροι ἀποφάσιζαν ὅτι εἶναι ἄξιο τὸ παιδί νὰ ζήσει καὶ νὰ γίνη πολίτης Σπαρτιάτης, τὸ ξανάδιναν στὴ μάνα του.

Ἡ μητέρα του τὸ ἀνάτρεφε ὥς τὰ ἑφτά του χρόνια, ὀλόγυμνο, χωρὶς σπάργανα καὶ πουπουλένια κρεβάτια, πάνω σὲ μιὰ προβιά, κοντὰ στὴ φωτογωνιά, ἀσκέπαστο σὰν κουταβάκι, μὲ τὸ ἴδιο της τὸ γάλα. Καταφρόνια κοινὴ καὶ ἀτιμία γιὰ τὴ Σπαρτιάτισσα μητέρα, ἂν ἔδινε στὸ παιδάκι της ξένο γάλα!..

Α Ν Α Τ Ρ Ο Φ Η

Ἀπὸ ἑφτά χρόνων τὰ Σπαρτιατόπουλα τὰ παιρνε καὶ τὰ ἀνάτρεφε ἡ κοινὴ τους μητέρα, ἡ Σπάρτη. Ἦταν τῆς Σπάρτης τὰ παιδιά.

Οἱ ἑφοροὶ τῆς Σπάρτης οἱ ἴδιοι εἶχαν τὴ φροντίδα καὶ τὴν ἐπιμέλεια τῆς ἀνατροφῆς τῶν Σπαρτιατόπουλων.

Ἔτρωγαν ὅλα μαζί τὰ Σπαρτιατόπουλα, σιὸ σινίτιο, πολὺ ἀπλὴ τροφή.

Ὡς καὶ τὴν τροφή τους ἐμάθαιναν καὶ τὴν ἐτοίμαζαν πάντοτε μόνα τους.

Καὶ πρὶν νὰ καθίσουν στὴ θέσῃ τους νὰ φαῖνε ἔλεγαν τὴν προσευχὴ τους στὴ Θεὰ Δήμητρα,

Εὐλογημένη ἡ ὥρα,
Δήμητρα ἀσταχοφόρα,
ποὺ εὐδόκησες νὰ δώσης
ἓνα σπειρὶ σπειράα,
τὸ πρῶτο σιταράα,
σιτὸν ἄξιο μαθητὴ σου
τὸν ὁμορφο Τριπτόλεμο.

Μὲ ὑπομονὴ τὸν ἔμαθες
ἔπειτα ν' ἀλετρεύῃ,
νὰ ὀργώνῃ, νὰ σβαρνίζῃ
τὴ γῆς, καὶ τὸ στοράκι
νὰ σπέρνῃ, νὰ θερίζῃ,
ν' ἀλέθῃ, ν' ἀλωνίζῃ.

Κι εἶναι ἀπὸ τότε, Δέσποινα
μητέρα ζωοδότρα,
ποὺ καὶ ὁ φτωχὸς καὶ ὁ ἄρχοντας
γεύονται τὸ ψωμάκι
τ' ἅγιο καὶ σ' εὐλογοῦνε.
—Δήμητρα ἀσταχοφόρα,
εὐλογημένη ἡ ὥρα !..

Κώστας Πασαγιάνης

Ἐπειτα ἐπλάγιαζαν ὅλα μαζί τὰ Σπαρτιατόπουλα στὶς ἀκροποταμιᾶς τοῦ Εὐρώτα, πάνω σὲ καλάμια, ποὺ ἔπρεπε νὰ τὰ κόψουν μὲ τὰ χέρια τους μόνο, χωρὶς νὰ μεταχειριστοῦν ἄλλο ὄργανο.

Καὶ δὲν ἔκαναν ἄλλη ἐργασία μέρα νύχτα ἀπὸ τὰ γυνάσματα.

Ο Ι Κ Ο Ρ Ε Σ

Αὐτὰ ὄχι γιὰ τ' ἀγόρια μόνο.

Οἱ νόμοι τῆς Σπάρτης ἦταν γιὰ τὶς γυναῖκες σκληρότεροι.

Ἡ Σπαρτιατοπούλα ὡς στὴν ὥρα τοῦ γάμου τῆς ἦτανε κόρη τῆς σιδερένιας Δημοκρατίας, — ὅπως καὶ οἱ ἔφηβοι.

Ἕνα φουστανίκι ὡς σιὰ γόνατα κοντό, κι ἀνοιχτὸ στὸ πλάγια. Φτιασίδια, στολίδια, ἀρώματα, μακριὰ φορέματα, ἢ πολυτέλεια, ἢ πολυσαρκία ἀκόμα, εἶχαν σκληρότατη τιμωρία.

Ἀκόμη καὶ τὴ φυσικὴ συστολὴ στὴ γυναῖκα εἶχε σκληρύνει ἡ τρομερὴ Δημοκρατία. Τὴ σεμνοτυφία, τὴν ψευτοσεμνότητα ὅπως τὴν ἐννοοῦμε σήμερα, τὴν καταδίκαζε σὰν ἀνηθικότητα.

Ἔτσι ὅλες μαζὶ οἱ Σπαρτιατοποῦλες παρθένες, ὅπως καὶ τ' ἀγόρια, κατέβαιναν στὸν Πλατανιστᾶ. Κι ὀλόγυμνες, ἀτάραχες, ἐγύμναζαν τ' ἀλαβάστρινα, τὰ κορμιὰ τους στὸ πήδημα, στὸ τρέξιμο, στὸ πάλημα, στ' ἀκόντιο, στὸ χορὸ, στὸ λιθάρι, στὸ κυνήγι, στὴν ἵππασία.

Ὅταν ἔπειτα ἐγίνονταν μητέρες, ἔστελναν ἀδάκρυτες στὸν πόλεμο τὰ παλικάρια τους, φορῶντας τους τὴν ἀσπίδα,

— Τὰν ἦ ἐπὶ τᾶς!...

Κ Υ Ν Ι Σ Κ Α

Κοντὰ στὸν Πλατανιστᾶ ἡ ἀρχαία Σπάρτη εἶχε στήσει μαζὶ μὲ ἄλλα ἀγάλματα καὶ ἱερὰ θεῶν καὶ ἀνθρώπων, τιμητικὸ Ἡρώον στὴν περίφημη τὴν Κυνίσκα.

Ἡ Κυνίσκα ἦταν, φαίνεται, ὁ ἰδανικὸς τύπος τῆς Σπαρτιάτισσας ἀντρογυναίκας.

Κόρη τοῦ βασιλιᾶ τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμου, ποὺ πολέμησε ἔναντίον τῶν Ἀθηναίων, ἔπλευε κι ἔτρεχε μὲ τ' ἄλογα σὰν ἀληθινὴ Ἀμαζόνα.

Παράβγαινε μὲ τοὺς ἄντρες στὸ κυνήγι, καὶ πρώτη ἀπὸ τὶς γυναῖκες αὐτῇ, ἐνίκησε στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες στὴν ἄρματοδρομία πολλὰς φορές.

Ὡραία καὶ πλαστικὴ σὰν ἔφηβος τοῦ Πραξιτέλη, προκαλοῦσε

τὴν ζήλια καὶ τὴ μίμηση τῶν θυγατέρων τῆς Σπάρτης μὲ τὴν ὁρμή, μὲ τὴν ἀντοχή, μὲ τὴν ἀποκοτιά της σιὰ πῶς δύσκολα ἀγωνίσματα.

Μὲ τὸ λαμπρὸ της παράδειγμα πολλὰς Σπαρτιάτισσες, ἔπειτα ἀπ' αὐτῆς, νίκησαν στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες καὶ τίμησαν τὴ Σπάρτη.

Ἀλλὰ καμιὰ τους δὲν ἀξιώθηκε νὰ ξεπεράσῃ τὴν ἀθάνατη Κυνίσκα, ποὺ ἦταν ἡ ἴδια ἡ Ἀρτέμιδα θεόμορφη καὶ πλαστική.

Γιὰ αὐτὴ μόνο κι ὁ Σιμωνίδης ὁ ποιητὴς ἔγραψε ἐπίγραμμα στὸν Τρίποδα ἀφιερωμένο στοὺς Ἀελοφύες. Τιμὴ, ποὺ δὲν ἔγινε σὲ κανένα ἄλλο βασιλικὸ πρόσωπο τῆς Σπάρτης.

Στὰ Ὀλύμπια μάλιστα γιὰ τίς πολλὰς της νίκες, ποὺ δόξασαν τόσο τὴν Πατρίδα της, δεξιὰ ἀπὸ τὸ ναὸ τῆς Ἥρας, κοντὰ στὸν ἀνδριάντα τοῦ Τρωΐλου τοῦ Ἀλκίνου, μνημεῖο ὁλόκληρο εἶχαν στήσῃ στὴ Σπαρτιάτισσα Ἀμοζόνα.

Η Σ Π Α Ρ Τ Ι Α Τ Ι Σ Σ Α

Ἀπάνω σὲ πέτρινη βάση παράστεκε τὸ νικηφόρο τὸ ἄρμα της καὶ τ' ἄλογό της μ' ἓναν ἄντρα ἡνίοχο μπροστά.

Εἶχαν ἐκεῖ κρεμασμένη ὥς καὶ τὴν εἰκόνα τῆς ἀθάνατης Κυνίσκας, ἔργο λαμπρὸ τοῦ μεγάλου Ἀπελλῆ ζωγράφου, καὶ πολλὰ ἐπαινετικὰ ἐπιγράμματα.

Ἀπάνω σὲ τέτοια μοναδικὰ πρότυπα, μὰ ὅχι καὶ ὑπεράνθρωπα, ἔπλαθε τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ τῆς Σπαρτιάτισσας γυναίκας ἡ σιδερένια Δημοκρατία, ποὺ ἀνθίζε μιὰ φορὰ κι ἓναν καιρὸ στὴν παραδείσια αὐτὴ κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα, κάτω ἀπὸ τὸ γαλάζιον ἥσκιο τοῦ οὐρανογεῖτονα Ταῦγετου.

Κι ἀφοῦ ἔβαψε σὲ τέτοιο ἄδρὸ ἀτσάλι τὸ κορμί, κι ἔπλασε ἔτσι μεσιτὴ κι ἀλύγιστη τὴν τρυφερὴ ψυχὴ τῆς γυναίκας ἡ ἀρχαία Σπάρτη, ὥστε ν' ἀντέχῃ ὅσο κι ὁ ἄντρας σὲ κάθε ψυχικὸ καὶ σωματικὸν πόνο,—δὲν εἶναι καθόλου ἀνεξήγητο, πῶς ἡ Σπαρτιάτισσα μὲ τὸν καιρὸ ἔπνιξε μέσα της κάθε ὑστερικὸν ἐρωτισμό, κάθε ἄρρωστον ἡδονισμό καὶ κάθε παθολογικὴ φιλαρέσκεια, κάθε γυναίκεια εὐαισθησία καὶ κάθε κομικὴν ἀδυναμία, καὶ σκληρή, δυνατὴ, ἀγέρωχη γιὰ τὴ γυμνὴ της πλαστικότητα, ἀγνήσαν τὴν ἄσπιλη Ἀρτέμιδα, πέρασε καὶ δημιουργήσε μοναδικὸ

στὸν κόσμον καὶ ἄφταστο πρότυπο γιὰ ὅλες τὶς ἐποχὰς καὶ γιὰ ὅλους τοὺς αἰῶνες.

Τῇ Γυναῖκα-Μητέρα καὶ τῇ Γυναῖκα-Πατρίδα.

Τ Ο Π Ε Ρ Ι Β Ο Λ Ι

Ἡ περιοχὴ ἀνάμεσα στὰ χωριά Μαγούλα, Μιστρᾶς, Παρόρι, Ἀγιάνης, Σκλαβοχώρι, - περιοχὴ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς τωρινῆς Σπάρτης, — εἶναι ἓνα σωστὸ παραμυθένιο περιβόλι.

Ὡρες δλόκληρες βαδίζει κανεὶς μέσα σὲ πυκνὰ δάση ἀπὸ πελῶνες πορτοκαλῆς, λεμονιές, κιτριές, ποὺ κρεμοῦν τοὺς κλάδους τους, βαρυσμένους ἀπὸ τὸ φόρτωμα τῶν χρυσῶν καρπῶν κάτω ὡς στὸ ἔδαφος.

Παντοῦ ρυάκια κρουσταλλένια καὶ ποταμάκια ἀπὸ τὶς κοντινὲς γάργαρες ἀνάβρες τοῦ Ταῦγειου τραγουδοῦν ἁσώπαστα κάτω ἀπὸ τὰ ὠραῖα καρποφόρα δέντρα καὶ τὰ ζωογονοῦν.

Πανύψηλες λεῦκες λυγερόκορμες, θεριεμένα φουντωτὰ πλατάνια μὲ κορμοὺς γιγάντιους στὶς ἀκροποταμιὲς καὶ τοὺς δρόμους, χωρίζουν τὰ νεραντζένια χαριτωμένα δάση.

Παντοῦ πλάϊ σι' αὐλάκια καὶ στὰ ποταμάκια καθρεφτίζει φιλάρεσκη τῇ ροδόχαρῃ, γλυκοπράσινη δροσιὰ τῆς ἡ γοητευτικῇ, πικροδάφνη.

Ἡ λυγαριὰ ἐδῶ θεριεύει. Ὑψώνει τοὺς κλώνους τῆς σ' ἀνάστημα βαλανιδιᾶς. Ὅταν ἀνθίζει μοιάζει τεράστια ἀνθοδέσμη ἀπὸ γιούλια, μὲ τοὺς πιὸ ἀπίθανους μώβ χρωματισμούς.

Ἀγριόβατοι σμαλτωμένοι, σγουροπράσινοι κισσοί, ἀσπρολούλουδες ἀγράμπελες, γαλανοπὲς κληματίδες ἀνεβαίνουν ἀπὸ τοὺς θάμνους τοὺς πυκνοὺς, σκαλώνουν στὰ πανύψηλα τὰ δέντρα.

Ἀπλώνουν παντοῦ χαριτωμένες γιρλάντες καὶ δαντέλλες. Κρέμονται στὸν αἶρα. Σκεπάζουν τῶν χωριάτικων σπιτιῶν τὶς πράσινες στέγες.

Τὴν ἀνοιξὴ ἐδῶ εἶναι ἓνα σωστὸ μαγικὸ περιβόλι. Ὅλη ἡ κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα μεθάει ἀπὸ κύματα εὐωδιασμένα τῆς ὁλάνθιστης νεραντζιάς, ποὺ πλημμυροῦν τὸν αἶρα.

Συναυλία ἀδιάκοπη ἀπὸ χιλιάδες ἀηδόνια κρυμμένα μέσα στὶς ἀνθισμένες κιτριές συμπληρώνουν τὴ μαγεία καὶ τ' ὄνειρο.

ΠΑΡΟΡΙ

Κάτω ἀπὸ τὸ Μισιρᾶ, πρὸ μεσημβρινὰ λίγο, βρίσκεται τὸ Παρόρι, κατάφυτο χωριουδάκι δροσερό, γημισμένο γιὰ τ' ἄφθονα καὶ κρύα νερά του, ποὺ κατεβαίνουν μέσα ἀπὸ τὰ σπλάχνα τοῦ Ταῦγετου.

Τὸ χωριὸν κατασκέπαστο ἀπὸ πορτοκαλιές καὶ λεμονιές, χρυσοὺς καρποὺς φορτωμένες, ἀπλώνεται σύρριζα στήν ποδιά τοῦ Ταῦγετου, ποὺ ἀπὸτομα ὑψώνεται ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἰερώτα.

Στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ κι ἀπάνω ἀπὸ τὰ τελευταῖα του σπλάτια, ἓνα τεράστιο χέσμα στὸ βουνὸ ἀνοίγεται.

Πανόψηλα αἱματόχρωμα σκοτεινὰ βράχια κρέμονται δεξιὰ κι ἀριστερὰ ἀποπάνω, κἀθετα κομμένα στὸ κινὸ, ὥς στὸ γαλάζιο τ' οὐρανοῦ ψηλά.

Καὶ μέσα ἀπὸ τὸ τρομαχτικὸ αὐτὸ ἄνοιγμα, ποὺ σφίγγεται ἡ ψυχὴ στὸ ἀγνάντεμά του, πρὸ ἴγριο καὶ πρὸ σκοτεινὸ φαρᾶγγι σπαράζει βαθιὰ τὰ σωθικά τοῦ βουνοῦ.

Ἀπὸ τὸ τρομερὸ αὐτὸ τὸ στόμα τῆς χαράδρας ἓνα κεφάλαιον ὁλόκληρο νεράκι δροσερὸ καὶ χρυσταλλένιον κατεβαίνει μέσα ἀπὸ τὸ σπαραγμένον τὸ βουνὸ καὶ χύνεται στήν κορυφὴ τοῦ Παροριοῦ, στὸν περίφημον τὸν Κέραμο.

ΚΕΡΑΜΟΣ

Πολύαιυλοι κρουνοὶ κυλοῦν ρυθμικὰ ἀπὸ τὰ γρανιτένια στήθια τοῦ κάθετου βράχου τὸ νερένιον τὸ τραγοῦδι τους, ἄσώπαστα ἡμέρα καὶ νύχτα, καὶ στὸ πλάϊ μιὰ τούρκικη βρύση χτιστὴ μὲ μιὰ *τρίγλυφο* μαρμάρινη ἐντειχισμένη,—ποιὸς ξέρει ἀπὸ ποιοὺ μνημεῖον τῆς ἀρχαίας Σπάρτης παραπλανεμένη,—σὰ μιὰ σελίδα σκοτεινὴ.

Νεροχαρίδες πυκνές, σγουρὰ πολυτρίχια κι ἄγριοκλήματα σκεπάζουν διακοσμητικὰ τὴ σκληρὴ μᾶσκα τοῦ βράχου στὸ δρόμον τοῦ νεροῦ κι ἀπαλαίνουν μὲ γλυκοὺς χρωματισμοὺς καὶ πράσινους τόνους τὴν ἄγρια του τραχύτητα.

Ἕνας νερόμυλος κολλημένος σύρριζα στὸ βράχο, δέχεται ἀπὸ ψηλὰ στὸ χορταριασμένον του στενόμακρον μυλοβάγενο τὰ νερά τοῦ βουνοῦ κι ἀλέθει...

Τὸ βαθὺ ρέχισμα τῶν λιθαρῶν τοῦ μύλου, ποὺ ἀδιάκοπα

γυρίζουν·γυρίζουν, σμίγει τὸ τραγοῦδι τῶν νερῶν τὸ ἄσώπαστο, κι οἱ ἀντίλαλοι τοῦ ἄγριου φαραγγιοῦ τὸ ξαναδίνουν σὲ μιὰ πολύβοη συμφωνία ξωτική.

Πελώρια πλατάνια γύρω ἀπὸ τὰ νερά, γίγαντες φρουροὶ ποὺ παρασιτέκουν τοῦ Κέραμου τὶς πολύκρουνες βρύσες, ὑψώνουν τὰ τεράστια κλαδιά τους ἀπάνω, ὥς στὴν ἀγκαλιὰ τῶν κρεμάμενων βράχων.

Χαριτωμένη πομπὴ ἀπὸ λυγρὲς χωριατοπούλες Παρορίτισσες, περνοῦν μὲ τὴ στοὰ ἢ μιὰ πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη, στίς κρήνες τοῦ Κέραμου καὶ γεμίζουν τὰ σιαμινιά τους, ἢ τὰ κέδρινα ἀρωματικὰ βαρέλια τους.

Στ' ἄγριο καὶ σκοτεινὸ φαράγγι αὐτὸ τοποθετεῖ ὁ θρύλος τὸν τρομερὸ τὸν Καϊάδα, ὅπου οἱ ἀρχαῖοι Σπαρτιάτες ἐπετοῦσαν τοὺς κακούργους.

Φ Ο Ι Β Λ Ι Ο Ν

Ὁ Πλατανιστιᾶς, τὸ περίφημο γυμναστήριο τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, ἦταν ἓνα κατάφυτο ὕψωμα ἐπίπεδο ἀπάνω, στεφανωμένο ὀλόγυρα ἀπὸ ψηλὰ μεγάλα πλατάνια.

Ὁ Εὐρώτας στὴν πλημμύρα του ἀγκαλιάζει περίγυρα τὸ χλοερὸ τὸ ὕψωμα κι ὁ Πλατανιστιᾶς τότε γίνεται νησάκι,

Γι' αὐτὸ στὴν ἀρχαιότητα ὁ Πλατανιστιᾶς ἦταν διπλογεφυρωμένος. Κι ἡ μιὰ του γέφυρα ὀδηγοῦσε ἀπὸ τὸ πράσινο ποταμονησάκι στὰ προπύλαια τῆς Σπάρτης, ἀπ' ὅπου κατέβαιναν οἱ ἔφηβοι στὸ γυμναστήριο. Ἡ δεύτερη ἀπὸ τ' ἀντίθετο μέρος τοῦ Πλατανιστιᾶ ὀδηγοῦσε στὸ Φοιβαῖο, στὴν ἀνατολικὴ ἀκροποταμιά, ὅπου περνοῦσαν οἱ ἔφηβοι πρὶν ἀπὸ τ' ἀγωνίσματα κι ἔκαναν θυσίες.

Τὸ Φοιβαῖον βρισκόταν ἔξω ἀπὸ τὴ Σπάρτη. Ὅχι πλὺν μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀρχαία Θεράπνη, στὸ ἀντικρυνὸ μέρος τῆς διάπλατης κοίτης τοῦ Εὐρώτα, ποὺ σήμερα εἶναι κατάφυτο ἀπὸ πελώριες λεῦκες καὶ μουριές.

Ἦταν ἐκεῖ ναὸς τῶν Διοσκούρων καὶ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνα τοῦ Γαιαόχου,

Τὰ Σπαρτιατόπουλα χωρισμένα ἀπὸ τοὺς ἑφοροὺς σὲ δυὸ «μοῖρες» κατέβαιναν ἀπὸ τὴ Σπάρτη, περνοῦσαν τὴ στοὰ καὶ

τὶς γέφυρες τοῦ Πλατανιστᾶ, ὅπου ἦταν ἀγάλματα τοῦ Ἡρακλῆ, τοῦ Ἀλκιμου κλπ. καὶ πῆγαιναν στὸ Φοιβαῖο.

Σ Κ Υ Λ Ο Θ Υ Σ Ι Ε Σ

Ἐκεῖ κάθε ἀντίμαχη ομάδα τῶν ἔφηβων θυσίαζαν ἀπὸ ἓνα κουταβάκι στὸ ἱερὸ τοῦ Ἐνυάλιου, — τὴ νύχτα πάντοτε τὴν προηγούμενη τῆς ψευτομάχης.

Τὸ ἀρχαιότατο τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἐνυάλιου εἶχε τὰ πόδια του δεμένα καὶ δὲν ἔφρευγε ποτὲ ἀπὸ τῆ Σπάρτη, ὅπως ἡ Ἀφτερη Νίκη ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

Καὶ πίστευαν οἱ Σπαρτιάτες ὅτι αὐτὸ ἦταν τὸ πιὸ δυνατό, «τὸ ἀλκιμώτερον» ἀπ' ὅλους τοὺς θεούς, καὶ τὸ σκυλὶ τὸ πιὸ ἄλκιμο ἀπ' ὅλα τὰ ἡμέρα ζῶα.

Ἡ παράξενη θυσία αὕτῃ δὲν ἀναφέρεται νὰ ἐγινόταν σὲ κανένα ἄλλο μέρος καὶ σὲ κανένα ἄλλο θεὸ στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα.

Μόνοι πάλι οἱ Σπαρτιάτες θυσίαζαν τότε γίδες στὴν Ἡρα.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴ σκυλοθυσία, κάθε ἀντίμαχη συντροφιά τῶν ἔφηβων συνέβαναν τὴν ἴδια νύχτα πρὶν τῆς ψευτομάχης, ἀπὸ ἓνα σπιτίσιον κάπρο καὶ πάλευαν.

Κι ὅποιος ἀπὸ τὶς δυὸ ἀντίμαχες ομάδες ὁ κάπρος θὰ νικοῦσε ἦταν «διοσημία», θεϊκὸ σημάδι, ὅτι θὰ νικοῦσε κι ἡ ἴδια τῆς στὴν αὐριανὴ τὴ μάχη στὸν Πλατανιστᾶ.

Θυσίες πρὶν ἀπὸ τὴν μάχη ἔκαναν ἀκόμη οἱ ἔφηβοι καὶ στὸ ἱερὸ τοῦ Ἀχιλλέα.

Ἐπειτα οἱ ἑφοροὶ ἔβαναν κλήρους, ποιά ἀπὸ τὶς δυὸ συντροφιές θὰ περνοῦσε ἀπὸ τὴ γέφυρα τοῦ Φοιβαίου στὸν Πλατανιστᾶ, — ὅπου θὰ γινόταν ἡ μάχη τὴν ἄλλη μέρα — καὶ ποιά θὰ μπαινε ἀπὸ τὴν ἄλλη, τὴν ἀντίθετη γέφυρα.

Ὅταν περνοῦσε ἡ νύχτα τῆς παράδοξης θυσίας καὶ τῆς καπρομαχίας, πρὶν τὸ μεσημέρι τὴν ἄλλη μέρα, εἰσορμοῦσαν ἀπὸ τὶς δυὸ ἀντίθετες γέφυρες τὰ Σπαρτιατόπουλα καὶ πετσοκόβονταν οἱ δυὸ ἀντίμαχες ομάδες μεταξύ των στὸν Πλατανιστᾶ, σὰ νὰ ἦταν ἀληθινοὶ ἐχθροί.

Ἐπάλευαν ἄγρια μὲ τὰ χέρια, μὲ τὰ πόδια, μὲ τὰ δόντια, μὲ γροθιές, μὲ κλωτσιές.

Πολλοὶ ἔχαναν τὸ μάτι τους στὴν ἄγρια γροθομαχία. Ἄλ-

λοι ἔσπρωχναν στὸν ἄγωνα μὲ ὀρμὴ καὶ πετοῦσαν τοὺς ἀντίμα-
χους στὰ νερὰ τοῦ Εὐρώτα.

Υ Α Κ Ι Ν Θ Ο Σ

Ὁ ἀρχαῖος θρύλος θέλει τὴ Σπάρτη κόρη ἀκριβὴ τοῦ
Εὐρώτα.

Ἡ ὁμορφὴ καὶ δυνατὴ αὐτὴ νεροκόρη τοῦ γέρο Εὐρώτα
παντρεύτηκε μὲ τὸ βασιλιὰ Λακιδάμονα. Κι αὐτὸς ἔδωκε τὸ
ὄραϊο τ' ὄνομα τῆς γυναίκας του σιὴν ξακουστὴ τὴν πρωτεύ-
ουσα, ποὺ τὴν ἔχτισε ὁ ἴδιος.

Ὁ Ἀμύκλας ὁ γιὸς τους ἦταν τὸ ἀκριβὸ τῆς Σπάρτης τὸ
βασιλόπουλο.

Αὐτὸς γιὰ ν' ἀφήσῃ μνήμη καλὴ σιὴν πατρίδα του μὲ τὸ καλὸ
παράδειγμα τοῦ πατέρα του χτίζει κι αὐτὸς κοντὰ σιὴν Σπάρτη
μιὰ ἄλλη ὁμορφὴ χώρα, ποὺ πῆρε κιόλα τ' ὄνομά του.

Τὶς ἐστόλισε τὶς Ἀμύκλες του μὲ λαμπροὺς ναοὺς, μὲ ἱερὰ κι
ἀγάλματα, κι ἀπάνω ἀπ' ὅλα μὲ τὸ ναὸ καὶ τὸ θρόνο τοῦ Ἀμυ-
κλαίου Ἀπόλλωνα, ποὺ ἦταν ὁ λαμπρότερος ἀπ' ὅλα τὰ μνη-
μεῖα τῆς Σπάρτης, κι ἀπὸ τὰ ὠραιότερα σ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Ἀλλὰ μ' ὅλα αὐτὰ ὁ Ἀμύκλας ἐστάθηκε ἄτυχος πατέρας.
Γιατὶ τὸν γιό του τὸν Ὑάκινθο, νεώτατο καὶ ὠραιότατο παλι-
καράκι, κατὰ λάθος τὸν ἐσκότωσε ὁ ἴδιος ὁ θεὸς ὁ Ἀπόλλων.
Ποὺ τόσο πολὺ τὸν εἶχε ἀγαπήσει.

Ὁ Ἀμύκλας τὸν ἔθαψε τὸν Ὑάκινθο κάτω ἀπὸ τὸ ἄγαλμα
τοῦ Ἀπόλλωνος.

Λ Ο Υ Λ Ο Υ Δ Ι Σ Μ Α

Ἀπὸ τότε ὁ θεὸς πολὺ πικραμένος γιὰ τὸν ἄδικο θάνατο τοῦ
χαριτωμένου ἔφηβου, ἔκαμε τὸν ἥλιο ν' ἀνθίσῃ πάνω ἀπὸ τὸ
μνημα του τὰ ὀλοεύωδα σὰν αὐτὸν ὠραῖα λουλούδια ποὺ τοὺς
ἔδωσε τὸ γλυκὸ τοῦ Ὑάκινθου τ' ὄνομα.

Κι ἀπὸ τότε εἶναι ποὺ ἡ λουλουδένια ἡ ψυχὴ τοῦ θεόμορ-
φου Ὑάκινθου ἀνθίζει μὲ τὴν ἀνοιξὴ στὶς χλοερὲς τὶς ἀκροποτα-
μιὲς τοῦ πάππου του τοῦ γέρου Εὐρώτα, κι εὐωδιάζουν μεθυστικὰ
οἱ πράσινοι οἱ κάμποι τῆς Σπάρτης, τῆς γλυκιᾶς μητέρας του.

Ὁ πικρὸς Ἀμύκλας ἔθαψε κάτω ἀπὸ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλ-

λωνα τὸν ἀγαπημένο του τὸν Ὑάκινθο, κι ἄνοιξε στὸν τάφο του βωμό, ὅπου ἔμπαινε κανεὶς ἀπὸ μιὰ χάλκινη θύρα.

Μέσα στὸν ὠραῖον αὐτὸ βωμὸ ἔστησε κάθε λογῆς ἀγάλματα καὶ στολίδια, ὅπως ἄξιζε στὸ ξακουσμένο γιὰ τὴν ὀμορφιά του τὸ παλικάρι.

Ἔστησε πρώτα ἐκεῖ τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ποσειδῶνα. Ἔπειτα ἔστησε τὸ Λία μὲ τὸν Ἑρμῆ νὰ γλυκομιλοῦνε ἀναμεταξύ τους. Καὶ κοντὰ τὸ Λιόνυσο μὲ τὴ μητέρα του τὴ Σεμέλη νὰ παραστέκουν. Καὶ κοντὰ στὴ Σεμέλη τὴν Ἰνώ.

Κι ἔπειτα πάλι ἱστόρισε πᾶνω στὸ βωμὸ τὴ Λήμητρα καὶ τὴν κόρη της τὴν Περσεφόνη καὶ τὸν ἄντρα τῆς Περσεφόνης τὸν Πλούτωνα.

Ἔπειτα Μοῖρες, Ὁρες, Μοῦσες, καὶ μαζὶ μὲ τὴν Ἀθηνᾶ τὴν Ἀφροδίτη καὶ τὴν Ἀρτέμιδα ν' ἀνεβαίνουν στὸν οὐρανὸ τὸν καλὸ τὸν Ὑάκινθο καὶ τὴν Πολέβοια τὴν ἀδερφή του, ποὺ πέθανε κι αὐτὴ παρθένα κι ἀνύπαντρη.

Κάθε χρόνο ἀπὸ τότε μαζὶ μὲ τὶς θυσίες, ποὺ ἔκαναν στὸν Ἀπόλλωνα οἱ Σπαρτιάτες πανηγύριζαν καὶ τὰ Ὑακίνθια, κι ἔκαναν θυσίες γιὰ τὸν πανόμορφο τὸν Ὑάκινθο.

ΛΥΓΟΔΕΣΜΑ

Κοντὰ στὴ μεγάλη σιδερένια γέφυρα, μέσα στὴ σημερινὴ κοίτη τοῦ Εὐρώτα, στὴ δεξιὰ ἀκροποταμιᾶ του, ἀνάσκαψαν οἱ Ἀγγλοὶ ἀρχαιολόγοι τὰ ἐρείπια τοῦ ἱεροῦ τῆς Ὀρθίας Ἀρτέμιδος.

Τὸ ξύλινο τ' ἀγαλματάκι τῆς θεᾶς πρωτοβρέθηκε στὴν ἀρχαία Σπάρτη ἀπάνω σὲ μιὰ λυγαριά. Κι ὅπως ἐμεγάλωσε ἡ λυγαριὰ περίπλεξε καὶ τύλιξε τ' ἀγαλματάκι μέσα στὶς μακρουλὲς βέργες της καὶ τὸ σήκωσε ψηλὰ ὀρθό. Γιὰ αὐτὸ τὴν ἔλεγαν Ὀρθία. Καὶ Λυγοδέσμα, γιὰ τὸ δέσιμο τῆς λυγαριᾶς.

Τὰ ρεποθέμελα τοῦ ἀρχαίου ναοῦ σώζονται ἀχέρια σχεδόν. Τοῦ ποταμοῦ τὰ ρέματα γλυστροῦν στ' ἀνατολικά τεῖχη τοῦ ναοῦ. Ὅταν πλημμυράει τὸ χειμῶνα πηδοῦν μέσα στὰ ἐρείπια τὰ νερά του.

Ἀνεβαίνοντας μὲ συγκίνηση μυστικὴ στὸ βωμὸ τῆς τρομερῆς θεᾶς φανταζόμαστε ὅτι πατοῦμε αἵματα νωπὰ ἀπὸ τὶς βάρβαρες ἀνθρωποθυσίες. Μᾶς σφίγγει τὴν ψυχὴ ἓνα φρικαλέο συναίσθημα.

Κάτι σὰ νὰ πατοῦμε σὲ τόπο, ποὺ ἀκόμη γίνονται θανατικές καταδίκες. Κάτι σὰ νὰ ἀνεβαίνουμε τὸν «Κρανίου τόπον» τῆς Γραφῆς.

Τὸ μέρος, ποὺ βρέθηκε ὁ ναὸς τῆς Ὁρθίας Ἀρτέμιδος, ἴσως γιὰτὶ ἐλίμναζαν καὶ τότε γύρω ἐκεῖ τὰ νερὰ τοῦ Εὐρώτα, λεγόταν στὴν ἀρχαιότητα «Λιμναῖον».

Τὸ ἀρχαιότατο τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς ἦταν ἐκεῖνο, ποὺ ἔκλειψε ἀπὸ τὴν Ταυρίδα, ἱέρεια τότε τῆς Ἀρτέμιδος, ἡ Ἰφιγένεια μαζί μὲ τὸν τραγικὸν τὸν ἀδελφὸν τῆς τὸν Ὀρέστη, καὶ τὸ φερὰν στὴ Σπάρτη, ὅπου καὶ πέθανε αὐτός.

Ἄλλος ἀρχαῖος θρύλος μᾶς βεβαιώνει ὅτι τὸ ἀπαίσιο αὐτὸ τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀρτέμιδος, ποὺ στὴν Ταυρίδα οἱ βάρβοροι τὸ εἶχαν συνηθίσει σὺς ἀνθρωποθυσίαις, ἡ Ἰφιγένεια μὲ τὸν Ὀρέστη τὸ κλείψαν καὶ τὸ φερὰν στὴ Βραυρῶνα, στὰ σημερινὰ Μεσόγεια τῆς Ἀττικῆς, κοντὰ στὸ χωριὸ Μαρκόπουλο, ὅπου εἶχαν στήσει καὶ ἱερὸ τῆς Βραυρωνίας Ἀρτέμιδος.

Ξεχωριστὰ λάτρευαν οἱ γυναῖκες καὶ τὰ κορίτσια τὸ ἀποτρόπαιο αὐτὸ τ' ἄγαλματάκι, ποὺ ἔπινε ἀνθρώπινο αἷμα καὶ δὲ χόρταινε.

ΑΝΘΡΩΠΟΘΥΣΙΕΣ

Οἱ Ἀθηναῖοι μάλιστα εἶχαν στήσει κι ἀπάνω στὴν Ἀκρόπολη ἱερὸ τῆς Βραυρωνίας Ἀρτέμιδος, δεξιὰ ὅπως μπαίνομε ἀπὸ τὰ Προπύλαια, ἀνάμεσα στὸν Παρθενῶνα καὶ στὸ ναὸ τῆς Ἀφτερης Νίκης, μὲ ἄγαλμα τῆς θεᾶς, ἔργο τοῦ μεγάλου τοῦ Πραξιτέλη, κι ἄλλα ἀγάλματα τῆς Ἀθηνῆς, τοῦ Μαρσύα κλπ.

Μὰ τὸ κακὸ εἶναι ὅτι ἡ καλότυχη αὐτὴ ἡ θεὰ δὲν εἶχε λησμονήσει τίς παλιές της φρικαλέες συνήθειες στὴ βάρβαρη τὴν Ταυρίδα.

Εἶχε φέρει μαζί της στὴν ἀρχαία Σπάρτη ὅλη τὴν αἰμόχαρη δίψα της.

Γιὰ αὐτὸ οἱ πρῶτοι οἱ Σπαρτιάτες, ποὺ ἔτυχε νὰ βροῦν στὴ λυγαριὰ τὸ ἄγαλμά της ἐτρελλάθηκαν.

Ἐπειτα ὅταν τὴν ἔστησαν στὸ ἱερὸ τῆς στὸν Εὐρώτα, καὶ τὴν ἐπανηγύριζαν, οἱ Λιμνάτες Σπαρτιάτες ἦρθαν σὲ φιλονεικία μὲ τοὺς προσκυνητάδες, ποὺ εἶχαν κατεβῇ στὴ Σπάρτη ἀπὸ τὴν

Κυνουρία κι ἀπὸ τ' ἄλλα μέρη περίγυρα. Κι ἀλληλοσφάχτηκαν ἀπάνω στὸ βωμό της, ποῦ πνίγηκε στ' ἀνθρώπινα αἷματα.

Ἀργότερα θυσίαζαν στὸ βωμό της κι ἀπὸ ἕναν ἄνθρωπο μὲ κλῆρο.

Ὅταν ἦρθε ὁ Λυκοῦργος, τὸ κατάργησε τὸ ἄγριο τους ἔθιμο τῆς ἀνθρωποθυσίας.

Κι ἐπειδὴ ἡ ἀχόρταστη ἡ θεὰ διψοῦσε πάντοτε τὸ ἀνθρώπινο αἷμα, γιὰ νὰ μὴ στείλῃ στὸν τόπο κανένα μεγάλο κακό, ἀναγκάστηκε κι ἔκαμε νόμο νὰ μαστιγώνουν ἀπάνω στὸ βωμό της τοὺς ἔφηβους.

Ἀπὸ τὰ ὄραϊα καὶ τρυφερά κορμιά τῶν ἀγοριῶν εἰναζόταν ἀφθονο τὸ ἄγνὸ παιδιάτικο αἷμα καὶ κατὰβρεχε τὸ βωμό της.

Ἔτσι ξεδιψοῦσε ἡ καλὴ αὐτὴ θεά . .

ΠΕΡΙΟΙΚΟΙ

Ἡ ἀρχαία Σπάρτη ἦταν ἓνα σωστὸ στρατόπεδο.

Ὁ Σπαρτιάτης ἀπὸ 20 ἕως 30 χρόνων ὑπηρετοῦσε ἀδιάκοπα στρατιώτης κάτω ἀπὸ μιὰ σιδερένια πειθαρχία. Ἐπειτα ἀπὸ τὰ 60 χρόνια μπορούσε νὰ ἐκλέγεται στὰ δημόσια ἀξιώματα τῶν ἀρχόντων.

Οἱ ἄλλοι οἱ κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς χώρας, ἔξω ἀπὸ τὴ Σπάρτη, δὲν εἶχαν τὰ βάσανα καὶ τὶς σκληρότητες τῆς ἀτέλειωτης στρατιωτικῆς ζωῆς. Ἀλλὰ δὲν εἶχαν οὔτε τὰ δικαιώματα καὶ τὰ προνόμια, ποὺ εἶχαν πάντοτε οἱ Σπαρτιάτες.

Αὐτοὶ ἦταν οἱ «περίοικοι» καὶ οἱ «εἵλωτες».

Οἱ περίοικοι μπορούσαν νὰ εἶναι πολῖτες ἐλεύθεροι, μὰ ὄχι καὶ Σπαρτιάτες.

Στρατιῶτες ὑπηρετοῦσαν ὅταν τοὺς καλοῦσε ἡ Σπάρτη, ποὺ εἶχε τὴν ἀνώτερη τῆς χώρας διοίκηση.

Ἀλλὰ δὲν ἀποτελοῦσαν καὶ μέρος στὸ στρατόπεδο τῆς Σπάρτης, ποὺ σ' αὐτὸ ὑπηρετοῦσαν μόνο Σπαρτιάτες.

Ἄν ἐνικοῦσαν στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες, τοὺς ἀνακήρυσσαν Ὀλυμπιονίκες σὰ Λάκωνες, μὰ ὄχι ποτὲ Σπαρτιάτες.

Ἔτσι ἡ πιὸ παράδοξη αὐτὴ πολιτεία ἀπ' ὅσες εἶδε ποτὲ ὁ κόσμος, ἐνῶ μέσα στὴ Σπάρτη μὲ τὰ κοινὰ συσίτια καὶ τὴ δημόσια ἀνατροφή τῶν παιδιῶν τῆς παρουσίαζε τὴ μορφὴ ἰδιότυπης στρατιωτικῆς δημοκρατίας, ἀληθινὰ δὲν ἦταν παρὰ μιὰ σκληρότατη

ὀλιγαρχία, πὺν βασιζόμενη πάνω στὴ σιδερένια στρατιωτικὴ πειθαρχία τῶν πολιτῶν,—στραιωτῶν της, κυριαρχοῦσε καὶ καταδυνάστευε τοὺς ἀγροτικοὺς της πληθυσμούς.

Μ' ὅλα αὐτὰ οἱ Περίοικοι εἶχαν καλύτερη θέσι ἀπὸ τοὺς Εἰλωτες

Αὐτοὶ εἶχαν στὰ χέρια τοὺς τὸ ἐμπόριο ἀπὸ ὅλα τὰ προϊόντα τῆς χώρας. Γιὰ αὐτὸ τοὺς περιποιόνταν κάπως οἱ Σπαρτιάτες. Τοὺς Ἀμυκλαίους μάλιστα, τὰ γειτόνους, τοὺς ἐκαλόπιαναν περισσότερο, καὶ λάβαιναν μέρος στὶς γιορτὲς καὶ στὰ πανηγύρια τοὺς, στὰ Ὑακίνθια, στὴ λατρεία τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος κλπ.

Ἔτσι οἱ Περίοικοι ἦταν εὐχαριστημένοι καὶ παρηγοριόνταν γιὰ τὴν ὑποτέλειά τοὺς στοὺς Σπαρτιάτες καὶ γιὰ τὴν κατώτερη κοινωνικὴ θέσι τοὺς. ἀπὸ τίς ὠφέλειες, πὺν τοὺς ἔδινε τὸ ἐμπόριο καὶ πλούτιζαν καὶ καλοζοῦσαν, χωρὶς τὴ σκληραγωγία τῆς στρατιωτικῆς Σπαρτιάτικης ζωῆς.

Οἱ Σπαρτιάτες ἦταν οἱ ἀριστοκράτες, οἱ κυρίαρχοι, καὶ οἱ Περίοικοι ἦταν οἱ νοικοκυραῖοι, οἱ ἀστοί.

Εἰλωτες

Πολὺ κατώτερη ἦταν ἡ θέσι τῶν Εἰλωτῶν, πὺν συχνότατα οἱ Σπαρτιάτες τοὺς μεταχειρίστηκαν μὲ ἀφάνταστη ἀπανθρωπία καὶ βαρβαρότητα.

Οἱ Περίοικοι μὲ τὸ νὰ ἔχουν τὰ κέρδη ἀπ' ὅλο τὸ ἐμπόριο καὶ νὰ μὴν ὑποβάλλωνται στὴν τρομερὴ τὴ σκληραγωγία τῆς Σπάρτης, ὑπόφεραν ἀγόγγυστα τὴ βαρὶὰ κυριαρχία τῆς σιδερένιας πολιτείας καὶ ἦταν συντηρητικοὶ σὰν ἀστοί.

Οἱ περισσότεροι ὅμως ἀπὸ τοὺς ἀγροτικοὺς πληθυσμούς, περισσότεροι καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς χώρας, πὺν ἀποτελοῦσαν τὴν τρίτη καὶ τὴν κατώτερη βαθμίδα τῆς Λακωνικῆς συμπολιτείας, μὲ τὸ νὰ θεωροῦνται δοῦλοι ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες, ἔτρεφαν ἔχθρα κρυφὴ καὶ μῖσος ἀκοίμητο ἐναντίον τῶν τυράννων τοὺς.

Πολλὲς φορὲς ἐσήκωσαν κεφάλι, νὰ ἀποτινάξουν τὸ ζυγὸ τῆς δουλείας, καὶ οἱ Σπαρτιάτες εἶχαν πείρα καὶ ἤξεραν καλὰ πόσο ἐπικίνδυνοι ἦταν οἱ Εἰλωτες.

Γιὰ αὐτὸ καὶ δυσπιστοῦσαν πάντοτε τοὺς Εἰλωτες. Καὶ ἐπειδὴ ἦταν περισσότεροι, συχνὰ τοὺς ἔδεκάτιζαν μὲ χίλιους δυνὸ ἀποτρό-

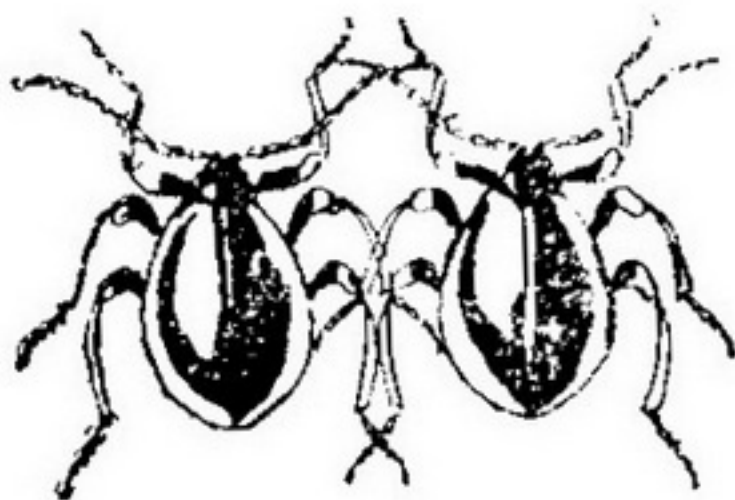
παιους δολοφονικοὺς ἔξαφανισμοὺς, ἀπὸ τὸ φόβο μὴν αὐξήσουν πολὺ καὶ τοὺς πνίξουν.

Οἱ νέοι Ἑφοροὶ κάθε χρόνο ποὺ ἀνέβαιναν στὴν ἐξουσία, πρώτη φροντίδα εἶχαν νὰ κηρύξουν τὸν πόλεμο ἔναντίον τῶν δυστυχησμένων τῶν Εἰλώτων, γιὰ νὰ τοὺς ἐλαττώσουν.

Ἄλλοτε ἔστελναν τοὺς νέους 18—20 χρόνων νὰ γυμνάζωνται τάχα στὰ διάφορα μέρη ποὺ κατοικοῦσαν οἱ δυστυχησμένοι γεωργοί. Καὶ τὴ νύχτα ἔπεφταν μὲ τ' ἀλαΐσια τὰ στιλέτα τους σὰ δαίμονες τοῦ σκοταδιοῦ καὶ δολοφονοῦσαν στὸν ὕπνον τοὺς ἀνυπεράσπιστους τοὺς πιὸ γενναίους ἀπὸ τοὺς Εἰλωτες.

Τὴ θιάρεστη κρεουργία αὐτὴ τῶν Σπαρτιατόπουλων, ποὺ στὴ σημερινὴ ἀντίληψη ἀτιμάζει βίβαια τὴν ἀρχαία πολιτεία τῆς Σπάρτης, τὴν ἔλεγαν «Κρυλτεία», καὶ τὴ δικαιολογοῦσαν μὲ τὴν ἄγρια ὁμότητα τῆς ἐποχῆς, ὡς πολεμικὴ γιὰ τὰ Σπαρτιατιόπουλα προγύμναση . . . . .

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΗΣ

ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ ΜΑΒΙΛΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Βαθὺ τῆς Ἰθάκης τὸ 1860, ὅπου ἐπὶ Ἀγγλοκρατίας ὁ πατήρ του ὑπηρετοῖ ὡς δικαστής. Κατήγετο ἐκ Κερκύρας, τὴν ὅποιαν ἐλάτρευε καὶ ἐξομνεῖ εἰς τὰ ποιήματά του. Ἐσπούδασεν ἐκεῖ, ἐγγράφεισ ἔπειτα εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Μετέβη εἰς Γερμανίαν, ὅπου ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλολογίας, παραμείνας ἐκεῖ 11 ἔτη. Ἐὰν ἔργα του ἑμμετρα κυρίως καὶ πεζά, ἔχουν ἀκολουθίᾳ μετὰ τὸν θάνατόν του ἐπανειλημμένως. Ἐγγράφη περίπου 50 σονέτα, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ εἶναι ἀριστουργήματα, σιωπᾷ διακρίνεται τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως, ὡς «Ἡ λύπη», «Τὸ μούχρωμα» κλπ. Ἐκτὸς τῶν σονέτιων, τὰ ὅποια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διακρίνεται βαθυτάτη μελαγχολία, ἄφησε καὶ ἄλλα ὅρατα

ποιήματα. Ὁ βαθὺς καὶ μεγάλος πατριωτισμός, ποὺ θερμαίνει πολλὰ ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ ποιητοῦ, ἀπεκορυφώθη εἰς τὴν τελευταίαν πρὸς τὴν μεγάλην Πατρίδα θυρίαν αὐτοῦ τῆς πολυτίμου ζωῆς του. Ἐκτὸς τῶν πρωτοτύπων ἔχει ἀφήσει ἀρίστως μεταφράσεις ἔργων τοῦ Ἰκαίτε, τοῦ Σέλλεϋ, Σίλλερ, Ντάντη, Φώσκολου, Λεοπάρδη κλπ. καὶ ἐνός ἔπους ἀπὸ τὰ σανσκριτικά «Νάλας καὶ Νταμαγιάντη». Ἐφρονεύθη μαχόμενος εἰς Δρίσκον τῆς Ἠπείρου ἔξω ἀπὸ τὰ Γιάννενα, τὸ ἔτος 1912, Νοέμβριον μῆνα.

Πατρίδα.

Πάλαι ξυπνάει τῆς ἀνοιξῆς τ' ἀγέρι
Στὴν Πλάση μυστικῆς ἀγάπης γλύκα,
Σὰ νύφη ἡ γῆ, πῶχει ἄμετρα ἀνῆη προῖκα,
Λάμπει ἐνῶ σβύεται τῆς αὐγῆς τ' ἀστέρι.
Πεταλοῦδες πετοῦν ταίρι μὲ ταίρι,
Ἐδῶ βουτίζει μέλισσα, ἐκεῖ σφήκα·
Τῇ φύσῃ στὴν καλή της ὥρα βροῖκα,

Λαχταρίζει ἡ ζωὴ σ' ὅλα τὰ μέρη.
Κάθε μοσκοβολιὰ καὶ κάθε χρῶμα,
Κάθε πουλιοῦ κελάηδημα ξυπνάει
Πόθο στὰ φυλλοκάρδια μου καὶ ἐλπίδα
Νὰ σοῦ ξαναφιλήσω τ' ἅγιο χῶμα,
Νὰ ξαναἰδῶ καὶ τὸ δικό σου Μάη,
Ὅμορφή μου, καλή, γλυκιὰ Πατρίδα.

Καλλιπείρα.

— Ἀρχόντισσα Ροδίτισσα, πῶς μπήκες ;
Γυναῖκες διώχνει μιὰ συνήθεια ἀρχαία
Ἐδῶθε... — « Ἐχω ἓνα ἀνίψι, τὸν Εὐκλέα,
Τρία ἀδέρφια, γιό, πατέρα Ὀλυμπιονίκες.
Νὰ μὲ ἀφήσετε πρέπει, Ἑλλανοδίκες,
Καὶ ἐγὼ νὰ καμαρώσω μὲς στὰ ὥραϊα
Κορμιά, ποὺ γιὰ τὸ ἀγρίλι τοῦ Ἡρακλέα
Παλέβουν, θαυμαστὲς ψυχὲς ἀντρίκιες.
Μὲ τίς ἄλλες γυναῖκες δὲν εἶμαι ὅμοια.
Στὸν αἰῶνα τὸ σόϊ μου θὰ φαντάζη
Μὲ τῆς ἀντριᾶς τὰ ἀμάραντα προνόμια.
Μὲ μάλαμα γραμμένος τὸ δοξάζει
Σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμάρου
Ὕμνος χρυσὸς τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου.

Κ Ω Σ Τ Η Σ Π Α Λ Α Μ Α Σ

Γεννήθη τὸ ἔτος 1859 εἰς Πάτρας. Μεσολογγίτης τὴν καταγωγὴν. Ἕναι ὁ κορυφαῖος τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων ποιητῶν, πανευρωπαϊκῆς ἐπιβολῆς καὶ φήμης. Ἐγράψε ἑμιετρα καὶ πεζά. Εἰς τόμους ἐξεδόθησαν ποιητικά του ἔργα «Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου» 1886, ὁ «Ἕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶ 1899», «Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου 1892», «Ἰαμβοὶ καὶ ἀνάπεστοι 1897», «Ὁ τάφος 1898», «Χαιρετισμοὶ τῆς Ἡλιογέννητης 1900», «Ἀσάλευτη ζωὴ 1904, «Δωδεκάλογος τοῦ γύφτου

1907», «Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ», «Οἱ καημοὶ τῆς λιμνοθάλασσας» 1909», «Βωμοὶ 1915», «Τὰ παράκαιρα 1918». Θεατρικὸν ἔργον ἔγγραψε τὴν «Τρισύγεννη» καὶ πολλοὺς τόμους λογοτεχνικὰ ἔργα, διηγήματα ὅπως «Ὁ θάνατος τοῦ παλικριοῦ», καὶ πλεῖστα κριτικά.

Ὁλυμπιακὸς ὕμνος

Ἀρχαῖο Πνεῦμ' ἀθάνατο, ἀγνὲ πατέρα
Τοῦ ωραίου, τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ ἀληθινοῦ,
Κατέβη, φανερώσου κι ἄστραψε δῶ πέρα
Στὴ δόξα τῆς δικῆς σου γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ.
Στὸ δρόμο καὶ στὸ πῦλεμα καὶ στὸ λιθάρι,
Σιῶν εὐγενῶν ἀγώνων λάμψε τὴν ὁρμή;
Καὶ μὲ τ' ἀμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι
Καὶ σιδερένιο πλάσε κι ἄξιο τὸ κορμί.
Κάμποι, βουνὰ καὶ πέλαγα φέγγουν μαζί σου
Σὰν ἓνας λευκοπόρφυρος, μέγας ναός,
Καὶ τρέχει σιτὸ ναὸ ἐδῶ προσκυνητῆς σου,
Ἀρχαῖο Πνεῦμ' ἀθάνατο, κάθε λαός.

Κ Ω Σ Τ Η Σ Π Α Λ Α Μ Α Σ

Σ Π Υ Ρ Ο Σ Ζ Α Μ Π Ε Λ Η Σ

Ἐγγενήθη εἰς τὴν Λευκάδα ἀπὸ οἰκογένειας εὐκατάστατον, Ἀπέθανε τὸ ἔτος 1887. Ἰξέδωκε μελέτας «Πόθεν ἡ λέξις τραγοῦδιον», «Κρητικοὶ γάμοι», «Ἱστορικὰ σκηνογραφήματα», «Βυζαντινὰ Μελέται» καὶ ἄλλα μεσαιωνικὰ μελετήματα.

Ἡ ᾽Αλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως

Ἡ ἱστορία διατηρεῖ τὸ ὄνομα τοῦ Γιανίτσαρου, ὅστις ὑπὸ τὴν ἀσπίδα του κεκαλυμμένος, καὶ τὴν ρομφαίαν περιστοιφὼν ἐν τῇ δεξιᾷ, πρῶτος ἀλαλάζων ἔατησεν ἐπὶ τὸ τεῖχος τὴν ἡμισέληνον.

Ὁ γιγαντώδης οὗτος ἀνατροπὴς τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ἐκαλεῖτο Χασάνης Λουδαπίτης Ἑλληὴν τὴν καταγωγὴν.

Ἀλλὰ δὲν ἐπέζησεν εἰς τὸ τόλμημά του, οὐδὲ καὶ ἐπρόφθασε κατὰ τὸ σὺνθημα τοῦ Σουλτάνου νὰ κηρύξῃ τῆς νίκης τὸ σημεῖον. Ἀτονίσας ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν τραυμάτων ἔπεσεν ἄφωτος πρὶν ἢ καλέσῃ τὸ ὄνομα τοῦ ψευδοπροφήτου...

Ὁ ὑπολογισμὸς τῆς κατακτιήσεως ἔμεινεν ἀνοικτός.

Ὁ ταλαιπωρὸς βασιλεὺς δὲν ἐγνώριζε τὸ γινόμενον διότι κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἦτο μαχόμενος ἄλλοῦ. Μιθῶν δὲ τὴν συμφορὰν, τρέχει πρὸς τὴν πύλην ἐκείνην τοῦ Ἁγίου Ρωμανοῦ, ὅθεν οἱ Τούρκοι εἰσῆλθον ἐντὸς τῶν τειχῶν. Καὶ βρυσώμενος ὡς λέων καὶ τὴν ρομφαίαν ἐσπασμένην ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ ρίπτεται ἐν μέσῳ τῆς συμπλοκῆς καὶ κόπτει μετὰ ὀνύχων καὶ στόματος τοὺς ἐναντίους, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀποσφάζει.

Τὸ αἷμα ρέει ποταμῆδὸν ἐκ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν καὶ τῶν ἱματίων αὐτοῦ καὶ πάντοτε κυτῶν καὶ κυπώμενος, φωνάζει,

— Ἀδελφοὶ Χριστιανοί! Ἀδελφοὶ Ἕλληνες! Ἀδελφοί, ἔμπρός!... Τὴν ἐλευθερίαν ἢ τὸν θάνατον!...

Ἡ φωνὴ του πληροῖ τὰς καρδίας τῶν ἀπελπισμένων. Ἄνδρες ἄξιοι τῶν χρόνων τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τοῦ Μπότσαρη δρῶσι τυφλοῖς ὄμμασι κατὰ τῶν ἀπίστων.

Ὁ στέφανος τοῦ ὑπὲρ πατρίδος καὶ πίστεως μαρτυρίου κοσμεῖ τὰς κεφαλὰς τοῦ Θεοφίλου Παλαιολόγου, τοῦ Κατακουζηνοῦ,

τοῦ Ἰωάννου Δαλμάτου καὶ ἐτέρων ἔτι στρατηγῶν οἵτινες πίπτουσιν ἐνδόξως εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ Αὐτοκράτορος.

Οἱ Τοῦρκοι τέλος περικυκλοῦσι καὶ αὐτόν.

Ὁ Κωνσταντῖνος ὁρῶν τὸν ἄφρευκτον θάνατόν του κραυγάζει πρὸς τοὺς ὀταδοὺς του,

— Δὲν εἶναι κανεὶς ἐδῶ, ὅστις νὰ λάβῃ τὴν κεφαλὴν μου ;...

Οὐδεὶς ζωντανὸς ἦτο πλησίον του. Δὲν ἦσαν πέρα παρὰ πτώματα χριστιανῶν.

Ἐπιτέλους δέχεται καὶ αὐτὸς ὕστατος πάντων, τὸν οὐράνιον ἐκείνον στέφανον. περὶ οὗ ὀλίγον πρότερον ἔλεγεν ἐνθαρρύνων τοὺς συναγωνιστάς του. Τρωθὴς εἰς τὸν ὄμον πίπτει ἐπὶ τὸ τεῖχος τῆς Ὀρθοδοξίας ἡμιθανής, κατὰ τὸ 49 ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ ἐκπνέει εὐσεβῆς καὶ φιλογενής.

Οἱ νεήλυδοι μετὰ ταῦτα μὴ ἀπαντῶντες ἄλλο πρῶσκομμα, εἰσπηδῶσιν ἀγγελιδὸν εἰς τὰ ἔσωθεν τεῖχη καὶ πατῶντες ἐπὶ τοῦ πτώματος τοῦ Κωνσταντίνου εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν καὶ γίνονται πάντων ἐγκρατεῖς.

Μετὰ πολλὴν ὥραν εἷς ἐξ αὐτῶν, γνωρίζων τὸν κείμενον Βασιλέα ἐκ τῶν αὐτοκρατορικῶν πεδίων, ἐφ' ὧν ὡς ἔθος ἦσαν κεντημένοι οἱ χρυσοὶ ἱετοί, τέμνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ προσε νεγκὼν αὐτὴν τῷ Μωάμεθ λαμβάνει δῶρα καὶ βαθμούς.

Τὸ λοιπὸν σῶμα τί ἐγένετο ; ... Οὐδεὶς εἶδε μετὰ βεβαιότητος. Λέγεται ὅτι εὐρόντες αὐτὸ τὴν ἐλομένην νύκτα οἱ Χριστιανοὶ ἔθαψαν αὐτὸ εἰς τόπον νῦν καὶ ἴσως αἰωνίως ἄδηλον.

Ὡς δὲ ἡ φήμη διέδραμεν ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἠχμαλωτίσθη, πλῆθος ἀναρίθμητον Χριστιανῶν ὥρμησεν ἐπὶ τὸν λιμένα εἰς τὰ πλοῖα τῶν Ἐνετῶν καὶ Γενουήσων. Ἀλλὰ μετὰ σπουδῆς ὑπερβολικῆς εἰσβαλόντες εἰς τὰς ναῦς, πολλοὶ βυθίζονται εἰς τὴν θάλασσαν καὶ πνίγονται.

Οἱ Πυλωροὶ τῆς πόλεως ὁρῶντες τοὺς Ἕλληνας τρεπομένους ἀτάκτως εἰς φυγὴν καὶ παραδίδοντας οὕτω τὴν χώραν εἰς τὴν λεηλασίαν, μᾶλλον δὲ ἐνθυμούμενοι χρησμόν τινα λέγοντα, ὅτι ἂν ποτε οἱ κάτοικοι συνεστρέφοντο ὀπίσω ἡθέλον ἐξάπαντος καταδιώξει τὸν ἐχθρόν, ἐβουλεύθησαν νὰ στεναχωρήσωσι τοὺς φυγαδευομένους εἰς τὴν ἀντίστασιν. Δι' ὃ κλειδώσαντες τὰς πύλας ἔρριψαν ἔξω ἀπὸ τοῦ τεῖχος τὰς κλεῖδας. Τοῦτο κυρίως ὑπῆρξε, τὸ αἷτιον τῆς φρικώδους ἐκείνης αἱματοχυσίας.

Διότι κλεισθείσης τῆς ἐξόδου ἅπαντες οἱ ἄνδρες, αἱ γυναῖκες

οἱ παῖδες καὶ ἅπαντα τοῦ λαοῦ ἡ συρροή ὀπισθοδρομοῦντες ὥρμησαν διὰ προφύλαξιν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ἐν ἁκαρεὶ ὁ ὑπερμεγέθης ἐκεῖνος ναὸς ἐγένετο πλήρης.

Ἄνω καὶ κάτω καὶ εἰς τὰ περιαύλια καὶ ἐπὶ τὰς στήλας καὶ εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ εἰς πάντα τόπον ἦτο ὄχλος ἀναρίθμητος. Κλείσαντες δὲ τὰς θύρας, ὅπως ὁμοφώνως καὶ μετὰ βοῶν διακοπτομένων ἀπὸ ὀλοθυγμοῦς καὶ θρήνων καὶ κραυγᾶς ἀπελπίσας, ἔκτενον σωτηρίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον οἱ Τοῦρκοι λεηλατοῦντες, πυρπολοῦντες, σφάζοντες, αἰχμαλωτίζοντες φθάνουσιν εἰς τὸν ναόν, καὶ εὐρόντες τὰς πόλεις κεκλεισμένας ἐπιχειροῦσι νὰ ρίψωσιν αὐτὰς κάτω διὰ πελέκεων.

Τίς δύναται νὰ περιγράψῃ τὴν τρομερὰν ἐκείνην σκηνήν ;... Τίς τοὺς θρήνους, οἵτινες ἐγείροντο ἔσσηθεν βροντωδέστερον ἀνὰ ἕκαστον κτύπημα τοῦ στυγεροῦ πελέκεως ἐπὶ τὴν θύραν ;... Τίς τοὺς κλαυθμοὺς καὶ τὰς φωνὰς τῶν νηπίων καὶ τὰ μοιρολόγια τῶν μητέρων καὶ τοὺς ὀδυρμοὺς τῶν πατέρων καὶ τὰ δάκρυα τῶν Ἑλληνίδων παρθένων ;...

Αἰφνιδίως ἐγείρεται στιβαρὰ φωνὴ σιγὴν εἰς τοὺς θρήνους ἐπιβάλλουσα,

— Ὅσοι πιστοί, λέγει, παύσετε τοὺς θρήνους καὶ ἀκούσετε τοὺς λόγους μου...

Ἦτον ἡ φωνὴ τοῦ Γενναδίου. Ὁρθίος ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος, μὲ τὰς χεῖρας τεταμένας ἐπάνω μυρίων κεφαλῶν, φέρων ἔτι τὸ ἔνδυμα τοῦ μεγάλου σχήματος, ἐφαίνετο διάδοχος τοῦ Κωνσταντίνου, ὁ περιβεβλημένος τοῦ πένθους τὴν μέλαιναν πορφύραν Αὐτοκράτορος τῆς συμφορᾶς.

— Ἀδελφοί ! ἐκφωνεῖ ὅτε οἱ θρῆνοι καθησύχασαν καὶ δὲν ἤκούοντο πλέον εἰμὴ τὰ τρομερὰ κτυπήματα τοῦ πελέκεως. Ἀδελφοί, ἡ Αὐτοκρατορία τῶν Ρωμαίων ἐκρημνίσθη μετὰ τοσούτων αἰώνων ὑπαρξιν. Καὶ φαίνεται μου ἐκρημνίσθη νῦν ἵνα μὴ πλέον ἐγερθῇ. Ἀλλ' ἐὰν ἔπесαν τὰ σύμβολα τοῦ κόσμου, ἂν κατεβλήθῃ ἡ τῆς Ρώμης ἀρχή, ὅμως ἡ παναγιωτάτη θρησκεία τῶν Γραικῶν ὄχι. Μὲ τὰς πολλὰς καὶ παντοίας δυστυχίας σας, τὸ ἀθῶον αἷμα τὸ ὁποῖον ἐχύθη καὶ θέλει χυθῇ, οὐδὲ κατεβλήθῃ, οὐδὲ ἕως οὗ ὑπάρχωσιν οὐρανὸς καὶ γῆ θέλει καταβληθῇ. Τὰ προσκυνήματά σας ἀλλάσσουν θέσιν. Τὸ ἱερὸν τοῦτο θυσιαστήριον μετατοπίζεται. Ἀλλ' ἡ πίστις ἡ μέλλουσα νὰ σᾶς σώσῃ διε

φυλάχθη ἀπὸ κινδύνων ἀνηκούστων καὶ διαφυλαχθεῖσα θέλει αὕτη διαφυλάξει ὑμᾶς. Δὲν βλέπετε ὅτι ἡ ὀρθοδοξία ἐθροιάμβευσεν ;... Ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδὲν πλέον φοβεῖται. Δὲν ἠκούσατε τὸν Τοῦρκον ὑποσχόμενον εἰς τοὺς στρατιώτας του τὰ σκεύη σας, καὶ τὰ ἔπιπλά σας, περὶ δὲ πίστεως μὴ ποιήσαντα λόγον οὐδένα;. Ἀλλ' οἱ δυτικοὶ ἤθελον μὲν τὰ σκεύη σας καὶ τοὺς θησαυροὺς σας, ἤθελον δὲ καὶ τὴν πατροπαράδοτον πίστιν σας, αὐτὸν τὸν ἀνεκτίμητον προγονικὸν σας θησαυρόν, τὸν ὁποῖον ἐκ Θεοῦ κατέχετε. Καὶ λοιπόν, ἀδελφοί μου, παυσάμενοι τοὺς γογγυσμοὺς ὑπακούσατε μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας καὶ εἰς τοῦτο τὸ θέσπισμα τοῦ Ὑψίστου. Ναὶ μὲν γινόμεθα αἰχμάλωτοι, ἀλλὰ θέλομεν εἶσθαι καὶ ἐλεύθεροι ἐν πνεύματι Κυρίου. Ἀληθῶς γινόμεθα ταπεινοί, ἀλλὰ ἐλεύσεται καρὸς ὅτε θέλομεν πάλιν ἐπαρθῆ. Ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν. Ἀκούσατε τὴν ὁ Θεὸς σᾶς φωνάζει ἀπὸ τοῦ ἁγίου τούτου βήματος. — « Ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς. Ἐρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην μὲν νῦν ἔχετε, πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἶρει ἀφ' ὑμῶν... »

Ἦσαν οἱ ὕστεροι φθόγγοι τοῦ Εὐαγγελίου, οἵτινες ἤχησαν εἰς τὸν ναὸν τῆς Σοφίας τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τὴν 29 Μαΐου 1453.

Σ Π Υ Ρ Ο Σ Ζ Α Μ Π Ε Λ Η Σ

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Σ Β Ι Ζ Υ Η Ν Ο Σ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Βιζύην τῆς Θράκης τὸ ἔτος 1852 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1896. Ἐξεπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια μαθήματα εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης. Ἐπειτα μεταβάς ἐσπούδασεν εἰς Ἰούγγην τῆς Γερμανίας, ἀνακηρυχθεὶς ἐκεῖ διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας. Ἐγγράφη ἑμματα καὶ πεζά. Τὸ ἔτος 1874 ἐτύπωσε τὸ ἐπικολυρικὸν ποίημα «Κόδρος», τὸ 1876 «Ἄρες, μάρες, κουκουνάρες», τὸ 1881 τὰς «Ἀτθίδας Ἀῶρας» τόμιον λυρικῶν καὶ ἐπικολυρικῶν ποιημάτων, καὶ διηγήματα «Τὸ ἁμάρτημα τῆς μητρὸς μου», «Μοσχῶδ Σελήμ», «Ποῖος ἦτο ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου», «Τὸ μόνον τῆς ζωῆς

μου ταξίδιον», «Συνέπαισι παλαιᾶς ἁμαρτίας» κλπ. Ἐγγράφη δὲ καὶ ἐπιστημονικά ἔργα «Περὶ καλοῦ», «Φιλοσοφία παρὰ τῷ Πλωτίνῳ», «Ψυχολογία καὶ λογική», κλπ.

Ὁ τελευταῖος Παλαιολόγος

—Τὸν εἶδες μὲ τὰ μάτια σου, γιαγιά, τὸν βασιλέα,
ἢ μήπως καὶ σοῦ φάνηκε, σὰν ὄνειρο νὰ εἰποῦμε,
σὰν παραμύθι τᾶχα ; . .

—Τὸν εἶδα μὲ τὰ μάτια μου, ὡσὰν καὶ σένα νέα,
πὰ νὰ γινῶ ἑκατὸ χρονῶ κι ἀκόμα τὸ θυμοῦμαι,
σὰ νὰ ἦταν χιτὲς μονάχα.

Στὴν Πόλη, σιτὴ Χρυσόπορτα, σιτὸν πύργον ἀποκάτου
εἶναι ἓνα σπῆλαιο πλατὺ στρωμένο σὰν παλάτι
σὰν ἅγιο παρακλήσι.

Κανένας Τοῦρκος δὲν μπορεῖ νὰ παραβγῇ κοντά του,
κάνεις τῆς σιδερόπορτας νὰ βρῇ τὸ μονοπάτι
νὰ πάη νὰ τὸ μηνύσῃ.

Μόνο κανένας χριστιανός, κανένας ποὺ τὸ ξέρει
περνᾷ ἀπ' αὐτοῦ κρυφὰ κρυφὰ καὶ τὸ σταυρό του κάνει
μὲ φόβο καὶ μ' ἐλπίδα.

Ἔτσι κι ἐγὼ βαστούμενη στὸ πατρικό μου χέρι
ἐπῆγα καὶ προσκύνησα. Καὶ ἐδαντοῦ μ' ἐφάνη, —
ὄχι μ' ἐφάνη ! . . . Εἶδα.

Μὲς στὸ σκοιάδι τὸ βαθὺ ἐν' ἄστρο, σὰ λυχνάρι,
σὰ μία φλόγα μυστικὴ ἀπ' τὸ Θεὸ ἀναμμένη
γαλάζια λάμψη χύνει

καὶ φέγγει τὴ λευκόχλωμη τοῦ Βασιλέα τὴ χάρη,
ποὺ μὲ κλεισμένα βλέφαρα ἐξαπλωμένος μένει
στὴν ἀργυρὴ του κλίνη.

Καὶ σὰν παλιοί του σύντροφοι, πιστοί του παραστάτες
στὰ στήθη του ὁ σταυραετός, στὰ πόδια του προβάλλει
δικέφαλο ξεφτέρει.

Ἐπ' ἀπ' τὸ κεφάλι του ἡ ἀσπίδα παραστέκει
κι ἐκεῖ ποὺ τὸ χρυσόπλεχτο, τὸ ψηφωτὸ ζωνάρι
τὴ μέση του κατέχει

σὰν ἀστραπὴ ποὺ ἀπόμεινε χωρὶς ἀστροπελέκι,
ζερβιὰ ὡς κάτου κρέμεται τ' ἀστραφιερὸ θηκάρι,
μέσα σπαθὶ δὲν ἔχει...»

—Γιατί, γιατί; Ποῦ εἶναι το; —Βαμμένο μὲς στὸ αἷμα
ἀκόμα ὡς τώρα βρίσκεται σ' ἐνὸς ἀγγέλου χέρι
στὸν οὐρανὸ ἀπάνω . . .

Ἦτανε τότε πού ἡ Τουρκιὰ τὴν Πόλιν ἐπολέμα.
Μέσα μιὰ χούφτα ἐλεύθεροι, ἀπόξω μύριο ἀσκέρι
οἱ σκλάβοι τοῦ Σουλτάνου.

Κι ὁ Μωχαμέτ ὁ ἴδιος πὰ στ' ἄγριο του τὸ ἄτι,
—Δόσ' μου τῆς Πόλης τὰ κλειδιὰ! τοῦ Κωσταντίνου
[κράζει]
καὶ τὸ σπαθὶ σου δόσ' μου!»

—Ἐλα καὶ πάρ' τα! λέει αὐτὸς τοῦ Τούρκου τοῦ μου-
[χτιάρη]

Ἐγὼ δὲ δίνω τίποτε! Τίποτε ἐνόσω βράζει
μιὰ στάλα αἷμα ἐντός μου!...»

Κι ἐπρόβαλαν τὰ λάβαρα κι ἀρχίνησε ἡ μάχη.
Σαράντα ἡμέρες πολεμοῦν, σαράντα μερονύχτια
χτυποῦνται καὶ χτυποῦνε.

Οἱ Τοῦρκοι σὰν τὰ κύματα, κι οἱ Χριστιανοὶ σὰ βράχοι.
Κι οὔτε τῶν Φράγκων προδοσιές, οὔτε τῶν Φλάρων δόχτυα
τὸν βασιλέα σειοῦνε.

Ἀπ' τίς σαράντα κι ὕστερα Θεὸς τοῦ παραγγέλνει,
— «Γιὰ τοῦ λαοῦ τὰ κρίματα εἶναι γραφτὸ νὰ γένη,
προσκύνα τὸ Σουλτάνο !...»

Μ' αὐτὸς τὸ χέρι στὸ σπαθὶ πεισμώνεται, δὲ θέλει.
—Πρὶν μπρὸς σὲ Τοῦρκο τύραννο τὸ γόνατό μου κλίνει
πὲς κάλλιο νὰ πεθάνω!...»

Ἐξω ἀπ' τὸ κάστρο χύνεται μὲ σπάθα γυμνωμένη
καὶ σφάζει Τούρκων κατοσιές κι Ἀγαρηνῶν χιλιάδες,
ἐκεῖνος κι ὁ στρατός του.

Μὰ ἦταν λίγος ὁ στρατὸς καὶ πρῶτοι λαβωμένοι
ἔπесαν τ' ἄρχοντόπουλα, ἔφυγαν κι οἱ Ρηγάδες
κι ἀπόμειναν ἀτός του.

Ὅσο τὸν ζώνουν τὰ σκυλιά, τόσο χτυπᾷ καὶ σφάζει,
σὰν πληγωμένος λέοντας σὰν τίγρη τῆς ἐρήμου,,
ποὺ τὰ παιδιὰ της σκώσουν.

Μὰ κεῖ, τοῦ πέφτει τ' ἄλογο! Καὶ πέφτει αὐτὸς καὶ κράζει
— «Δὲν βρίσκεται ἓνας Χριστιανός, νὰ πάρ' τὴν κεφαλὴ μου
πρὶν πᾶν καὶ μὲ σκλαβώσουν;..»

Μιὰ τρίχα καὶ τὸν σκότωνα ἀράπικη λεπίδα.
Μὰ δὲν τὸ ἤθελε ἡ Θεός. Δὲν ἤθελε ν' ἀφήσῃ
τῶν Χριστιανῶν τὸ γένος

αἰῶνια δίχως βασιλιὰ κι' ἐλευθεριᾶς ἐλπίδα.
Γιὰ αὐτὸ προστάζ' ἐν ἄγγελο, νὰ πάῃ νὰ τὸν βοηθήσῃ
σὰν ἦταν κυκλωμένος.

Κι αὐτὸς τὸ μαῦρο λαπατᾷ, τὸ βασιλιὰ γλυτώνει,
τὸ κοφτερό του τὸ σπαθὶ τοῦ παίρν' ἀπὸ τὸ χέρι,
τοὺς Τούρκους διασκορπίζει,

πὰ στὰ λευκά του τὰ φτερὰ τὸ βασιλιὰ σηκώνει
μὲς στὸ πλατὺ τὸ σπήλαιο, ποὺ σοῦ εἶπα τότε φέρνει
κι ἐκεῖ τότε κοιμίζει.

— Καὶ τώρα πιά δὲν ἔμπορεῖ, γιαγιάκα, νὰ ξυπνήσῃ;...
— ὦ, βέβαια καιροὺς καιροὺς σηκώνει τὸ κεφάλι
στὸν ὕπνο τὸ βαθύ του,

καὶ βλέπει ἂν ἦρθε ἡ στιγμή, πού 'χει ὁ Θεὸς ὀρίσει,
καὶ βλέπει ἂν ἦρθ' ὁ ἄγγελος γιὰ νὰ τοῦ φέρῃ πάλι
τὸ κοφτερὸ σπαθί του...»

—Καὶ θά ρθῃ ναί, γιαγιάκα μου;...—Θά ρθῃ παιδί μου
[θά ρθῇ]
κι ὅταν ἐρῇ χαρὰ στή γῇ, χαρὰ στήν οἰκουμένη,
σ' ὅποιους θὰ ζοῦνε τότε!...

διπλὸ τριπλὸ θὰ πάρουμε αὐτό, πού μᾶς ἐπάρθῃ,
κι ἡ Πόλη κι ἡ Ἁγία Σοφία δική μας θενὰ γένῃ...»
—Πότε, γιαγιά μου, πότε;...

—Ὅταν τρανέψης, γιόκα μου, κι ἀρματωθῇς καὶ κάμῃς
τὸν ὄρκο στήν Ἑλευθεριά, σὺ κι ὅλη ἡ νεολαία
νὰ σώσετε τὴ χώρα.

Τότε θε νὰ ρθῇ ὁ ἄγγελος μὲ ἀγγελικὲς δυνάμεις
νὰ μποῦνε νὰ ξυπνήσουνε, νὰ εἰποῦν στὸ Βασιλέα
πὼς ἦρθε πιά ἡ ὥρα!...

Κι ὁ Βασιλιάς θὰ σηκωθῇ, τὴ σπάθα του θ' ἀδράξῃ
καὶ στρατηγός σας θὲ νὰ μπῇ στὸ πρῶτο του βασίλειο,
τὸν Τοῦρκο νὰ χτυπήσῃ...

Καὶ χτύπα, χτύπα θὰ τὸν πάῃ μακριὰ νὰ τὸν πετάξῃ,
πίσω στήν Κόκκινη Μηλιά, καὶ πίσω ἀπὸ τὸν ἥλιο,
πού πιά νὰ μὴ γυρίσῃ!...»

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ

Ἐγεννήθη τὸ 1850 εἰς τὴν Σίφνον. Ἐσπούδασε εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Γερμανίαν φιλολογίαν. Ἐγραψε ποιητικά ἔργα «Θησεύς», «Τὸ μῆλον τῆς ἔριδος», «Ἀδάμ καὶ Εὔα», τόμον «Ποιήματα παλαιὰ καὶ νέα», τὸ 1896 «Ποιήματα», τὸ 1916 «Ἐμπρός στὸ ἄπειρο» 1925. Δράματα ἐτύπωσε «Ὁ Γῆγας» 1897, «Ἡ κόρη τῆς Ἀγένης» 1901, «Νικηφόρος Φωκᾶς» 1907. καὶ «Φαίδρα» 1919. Μετέφρασε τὸν «Φάροσ» τοῦ Γκαίτε καὶ ἄλλα ξένα ἔργα.

Ἡ Δόξα

Δόξα στὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων,
παγκόσμιον φωτὸς πηγὴν,
δόξα στὰ ὄπλα τῶν ἡρώων νέων
κεὺ λύτρωσαν αὐτὴν τὴν γῆν.

Μ' ἐκείνων τῇ χρυσῇ σοφίᾳ,
μὲ τούτων τὴν ἁγία ὁρμή,
νέαν ἄς πλάσουμε ἱστορίᾳ
γεμάτῃ δόξα καὶ τιμῇ.

Ἔχει στεφάνια ἡ Νίκη ἀκόμῃ
στὸ δέντρο τῆς τοῦ ἱεροῦ.
Ἀπάτητοι τῆς Δόξας δρόμοι
προσμένουν ἥρωα τολμηροῦ.

Ἐμπρός! Στῶν ἔργων τὸν ἀγῶνα!...
Ἐκεῖ εἶν' ὁ πύρινος παλμός.
Ἐκεῖ τῆς Νίκης ἡ κορώνη,
καὶ ἀθανασίας ἀσπασμός....

Η Λ Ι Α Σ Β Ο Υ Τ Ι Ε Ρ Ι Δ Η Σ

Ἀπὸ τῆς Μαθώνης τῆς Μεσσηνίας. Ἐγεννήθηκε στὸ Σουλινὰ τῆς Ροδηανίας 14 τοῦ Φλεβάρη τοῦ 1871. Συνεργάστηκε σὲ πολλὰς ἡμερησίους καὶ περιοδικὰς. Πρωτοπαρουσιάστηκε μὲ στίχους σὲ 1897. Ἔχει γράψαι ποιήματα, διηγήματα, μυθιστορήματα, δράματα, μελέτες κριτικὰς, ἱστορικὰ ἔργα, μεταφράσματα ἀπὸ ἀρχαίους πεζογράφους καὶ ποιητὰς. Ἔχει τυπώσει ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ ἔργα του, σὲ τόμους.

Δ ι γ ε ν ῆ ς Ἀ κ ρ ί τ α ς

Τὸ μεγάλο ἐπικὸ ποίημα, ποὺ ἔχει τίτλο «Βασίλειος Διγενῆς Ἀκρίτας», ἐβγῆκε, καθὼς μᾶς πείθουνε μερικοὶ θετικοὶ λόγοι ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν ἀκριτικῶν τραγουδιῶν κι εἶναι τὸ παλιότερο μνημεῖο τῆς τεχνητῆς Νεοελληνικῆς φιλολογίας.

Ἡ καὶ ταῦτο λογοτεχνικὴ ἀξία του ἴσως νὰ μὴν εἶναι καὶ πολὺ μεγάλη. Μὰ τοῦτο δὲν ἐμποδίζει νὰ εἶναι σπουδαιότατο φιλολογικὸ μνημεῖο.

Μ' ὅσο κι ἂν δὲν εἶναι βολετὸ νὰ προσδιοριστῇ σωστὰ σὲ ποιοὺς χρόνους πρωτογράφηκε, δὲν εἶναι καὶ πολὺ δύσκολο νὰ ἰδοῦμε ἀπὸ τὸ περιεχόμενό του κι ἀπὸ μερικὰ ἐσωτερικὰ στοιχεῖα του, ὅτι πρωτογράφηκε πάντα πρὶν ἀπὸ τὸν 12ον αἰῶνα. Κι ἔτσι φαίνεται νὰ εἶναι καὶ τὸ πιὸ παλιὸ ἐπικὸ ποίημα μέσα στὶς νεώτερες φιλολογίες.

Ἡ πιὸ ἀρχαία παραλλαγή του ἀρχίζει μὲ στίχους ἱαμβικούς. Ἡ γλῶσσα ἔχει τόσους ἀρχαϊσμούς, ποὺ φαίνεται περισσότερο ἀρχαία. Μὲ τοῦτο μπορούμε νὰ ὑποθέσωμε ὅτι πιθανὸν τὸ ποίημα

νὰ πρωτογράφτηκε στὴ γλῶσσα τῶν λόγιων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ὕστερα κάποιος ἀντιγραφέας τὴν ἀπλοποίησε παραλλάζοντας κι ὅλο τὸ ποίημα γιὰ νὰ δόσῃ στὸ λαὸ κάτι ἀνάλογο μὲ τὰ μυθιστορήματα, ποὺ εἶχανε γραφῇ σὰν μίμηση τῶν σοφιστικῶν. Τοῦ ἔβαλε μάλιστα καὶ ἀρκετὸ θρησκευτικὸ πνεῦμα καὶ ἠθικολογία, γιὰ νὰ τὸ κάμῃ ἔργο διδαχτικόν.

Καὶ διόλου παράξενο ὁ πρῶτος αὐτὸς παραλλαχτὴς νὰ ἦταν κληρικός. Ὑποφία ποὺ μπορεῖ νὰ σταθῇ ἅμα θυμηθοῦμε ὅτι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη οἱ διάφοροι ποιητὲς καὶ πεζογράφοι καὶ γενικὰ οἱ γραμματισμένοι ἦσαν ἢ ἀπὸ τὸ ἀρχοντολόγι ἢ κληρικοί.

Ὑστερα ἀπὸ τέτοια παραμόρφωση τῆς ἡρωϊκῆς παράδοσης δὲν εἶναι δυσκόλο νὰ ἐξηγήσουμε γιὰ τὸ ποίημα σὲ πολλὰς μεριές εἶναι πολὺλογο καὶ γιὰ τοῦ λείπει ἡ ποιητικὴ δροσιά.

Στὴ σύνθεσή του τὸ πολύστιχο αὐτὸ ποίημα ἔχει ὅλη τὴ μορφὴ τοῦ ἔπους. Ἡ ὑπόθεσις πλέκεται γύρω ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὰ κατορθώματα τοῦ κυρίου προσώπου, ποὺ ὁ ποιητὴς τὸ παρακολουθαί ἀπὸ τὴ γέννησή του ἴσαμε τὸ θάνατό του, καὶ κρατάει στὴν πρώτη γραμμὴ τὰ πιὸ σπουδαῖα περιστατικὰ τῆς ζωῆς του, μολονότι τὰ μικρότερης σημασίας καθέκαστα εἶναι κάπως περισσότερα ἀπὸ ὅσο θὰ ἔπρεπε.

Μὰ στὴν οὐσία του δὲν ἔχει τὸ κύριο καὶ χαρακτηριστικὸ τοῦ ἔπους. Τὴ δραματικότητα τῶν περιστατικῶν, τὰ δυνατὰ πάθη, καθέκαστα, ποὺ νὰ γεννοῦν τὴ συγκίνηση καὶ τὴν ἀγωνία μὲ τὴ σύγκρουσή τους, ὅπως στὴν Ἰλιάδα, στὴν Ὀδύσσεια, στὴν Αἰνείαδα, στὸ ἔπος τῶν Νιμπελοῦγκεν, τοῦ Ρολάνδου καὶ ἄλλα παρόμοια ποιήματα.

Ἀλλὰ τὸ ἔπος τοῦ «Βασίλη Διγενῆ Ἀκρίτα» ἔχει ἓνα σημαντικό καὶ ξεχωριστὸ γνώρισμα. Δὲ θυμίζει καθόλου καμιὰ ξένη ἐπίδραση. Ὅλα σ' αὐτὸ εἶναι Ἑλληνικὰ καὶ τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς. Περιστατικά, ἱστορικά πόλεμοι, ἀρπαγές, διαγουμίσματα, ἔρωτες, δεισιδαιμονίες, χαραχτῆρες προσώπων. Οἱ περιγραφές ποὺ δείχνουνε βέβαια φαντασία ἀνατολίτικη, θυμίζουν πιὸ πολὺ τὰ σοφιστικὰ μυθιστορήματα.

Τὸ πρόσωπο τοῦ ἥρωα μένει καθαυτὸ βυζαντινὸ ἑλληνικόν, μολονότι παρουσιάζει δυνατὰς ἀναλογίες μὲ ἥρωες τῆς ἀρχαιότητος ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ καὶ μὲ ἥρωες τῶν ἐπῶν τῆς Δύσης ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Ἀξαφνα μεγαλώνει γλήγορα ὅπως ὁ Ἡρακλῆς κι ὁ Ἀχιλλέας.

Δείχνει πολὺ γλήγορα, ὅπως ὅλοι αὐτοί, τὴν τέχνη του στ' ἄρματα καὶ τὴν παλικάριά του. Παιδὶ ἀκόμη σκοτώνει μὲ μιὰ σπαθιὰ ἓνα λιοντάρι κλπ.

Μὰ ὅλα αὐτὰ βοηθᾶνε γιὰ νὰ δείξουν πὺς καθαρά τὴ συμβολικὴ ἀξία τοῦ προσώπου τοῦ Διγενῆ, ὅπως γίνεται καὶ στὰ δημοτικὰ τραγούδια τοῦ Ἀκριτοῦ κύκλου.

Πάντα ὁ λαὸς κἀνόντας ἓνα τὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα μὲ τὴν παράδοση, θὰ βρῇ ἓνα φορημένο πρόσωπο, ἱστορικὸ ἢ φανταστικόν, γιὰ νὰ τὸν κάμῃ σύμβολο κάποιας ἐξχωριστῆς ιδιότητος.

Ἐπειτα τοῦ βάνει κάθε εἶδος περιπέτειες, ποὺ εἶναι ἱκανὲς νὰ δείξουν πὺς δυνατὰ τὴν ιδιότητα αὐτή.

Τὸ πρόσωπο τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα ἢ βυζαντινὴ παράδοση τὸ ἔκαμε σύμβολο κάθε πολεμικῆς ἀρετῆς.

Ἔτσι ἔγινε μὲ τὸν Ἡρακλεῖ, τὸν Ἀχιλλέα, τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρο, καὶ στὰ νεώτερα χρόνια μὲ τὸ Βλαχάβα, τὸ Θανάση Διάχο, τὸ Μπότσαρη καὶ ἄλλους.

Γιὰ τοῦτο καὶ μέσα στὸ ἔπος τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα, ὅπως στὰ δημοτικὰ τραγούδια γιὰ αὐτόν, ὑπάρχει τόσος θρύλος καὶ ξαναζῇ ἐκεῖ ὅλη ἡ παράδοση τῆς ἀρχαίας βυζαντινῆς ἐποχῆς.

ΠΑΙΔΑΣ ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗΣ

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ἔπος τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα.

797 Στράτορα, πρωτοστράτορα καὶ πρῶτε τῶν στρατόρων,
ἀπόστρωσε τὸν μαῦρον μου καὶ στρῶσε μου τὸν γρίβαν,
τὸνε εἶχεν παντ' ὁ θεῖος μου εἰς τὰς ἀνδραγαθίας του.

800 Γρεῖς ἴγκλες μου τὸν ἴγκλωσε καὶ τρεῖς ὀμπροστελίνες
καὶ τὸ βαρὺν χαλίναρον διὰ νὰ γοργογερίζη.

Καὶ κρέμησε καὶ εἰς τὴν σέλλαν μου καὶ τὸν βαρὺν σπαθὶν
[μου,

ὅτι εἰς ἀνάγκην φοβεράν καὶ ἀρπαγὴν ὑπάγω...»

Τὸν λόγον οὐκ ἐπλήρωσεν, οὐδὲ τὴν συντυχίαν,

- 805 καὶ εὐθὺς ἐκαταπήδησαν, εἰς τὴν σκάλαν ἀνεβαίνει.
Καὶ ἐξέβην ἡ μητέρα του, κρατεῖ καταφιλεῖ τον.
— Καλῶς ἦρθες τὸ τέκνον μου, ἂν μοῦ ἤφρες κυνήγιν !»
Καὶ τότε πάλιν ὁ Διγενὴς οὕτως ἀπηλογᾶται,
— Τὰ κυνήγια μου νὰ ἔλθουν καὶ νὰ τὰ ἰδῇς...»
810 Καὶ τότε ἡ μητέρα του ἤρξατο εὐχεσθαίν του,
— Λέσποινά μου, πανύμνητε, Κυρὰ εὐλογημένη,
δοξάζω, μεγαλύνω σε καὶ τὸν υἱὸν τὸν Θεόν σου,
ὅτι ἔδωκός με νεώτερον, τὸν ὃ κόσμος οὐκ ἔχει.
Καὶ χάρισέ μου τον νὰ ζῇ εἰς χρόνους ἀμετρούτους,
815 νὰ τὸν θεωρῶ νὰ χαίρωμαι τὰ ἔτη τῆς ζωῆς μου...»
νὰ περπατῇ ἀφρόνιστος, νὰ χαίρεται τὸν κόσμον,
τὸν βίον του ἀδιάλειπτον, τὰ ἔτη τῆς ζωῆς του,
νὰ τὸν φοβοῦνται πάντοτε ἔθνη τῆς οἰκουμένης...»

Ὁ θάνατος τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα.

- Τρίτη ἐγεννήθη ὁ Διγενὴς καὶ Τρίτη θὰ πεθάνῃ
Πιάνει καλεῖ τοὺς φίλους του καὶ ὄλους τοὺς ἀντρωμένους
Κι ἐπῆγον καὶ τὸν ἠῦρανε στὸν κάμπο ξαπλωμένο.
Βογγάει τρέμουν τὰ βουνά, βογγάει τρέμουν οἱ κάμποι.
— Σὰν τὶ νὰ σ' ἠῦρε, Διγενή, καὶ θέλεις νὰ πεθάνῃς ;...»
— Φίλοι, καλωσώρισατε, φίλοι καὶ ἀγαπημένοι,
συχάσατε, καθήσατε καὶ ἐγὼ σᾶς ἀφηγιέμαι.
Τῆς Ἀραβίνας τὰ βουνά, τῆς Σύρας τὰ λαγκάδια,
ποὺ κεῖ συνδυὸ δὲν περπατοῦν, συντρεῖς δὲν κουβεντιάζουν,
παρὰ πενήντα καὶ ἑκατό, καὶ πάλε φόβον ἔχουν,
καὶ ἐγὼ μονάχος πέρασα πεζὸς καὶ ἁρματωμένος,
μὲ τετραπίθαμο σπαθί, μὲ τρεῖς ὀργυιὲς κοντάρι.
Βουνὰ καὶ κάμπους ἔδειρα, βουνὰ καὶ καταράχια,
νυχτιὲς χωρὶς ἀστροφεγγιά, νυχτιὲς χωρὶς φεγγάρι.
Καὶ τόσα χρόνια πού ζησα δῶ στὸν ἀπάνου κόσμο
κανένα δὲ φοβήθηκα ἀπὸ τοὺς ἀντρειωμένους.
Τώρα εἶδα ἕναν ξυπόλυτο καὶ λαμπροφωρεμένο,
πού χει τοῦ ρίσου τὰ πλουμιά, τῆς ἀστραπῆς τὰ μάτια,
καὶ κράζει νὰ παλέψουμε σὲ μαρμαρένια ἁλώνια,
καὶ ὅποιος νοικήσῃ ἀπὸ τοὺς δυὸ νὰ παίρνῃ τὴν ψυχὴ του.

Κι ἐπῆγαν καὶ παλέψανε στὰ μαρμαρένια ἄλῶνια,
κι ὅθε χτυπάει ὁ Διγενῆς τὸ αἷμα αὐλάκι κάνει,
κι ὅθε χτυπάει ὁ Χόροντας τὸ αἷμα τράφο κάνει.

Ὁ Διγενὴς ψυχομαχᾷ κι ἡ γῆ τότε τρομάσει,
Βροντᾷ κι ἀστράφτει ὁ οὐρανὸς καὶ σείεται ὁ ἀπάνω κόσμος
κι ὁ κάτω κόσμος ἀνοιξε καὶ τρίξουν τὰ θεμέλια.
Κι ἡ πλάκα τὸν ἀνατριχᾷ, πῶς θὰ τονε σκεπάσῃ,
πῶς θὰ σκεπάσῃ τὸν ἀητὸ τῆς γῆς τὸν ἀντριωμένο ;
Σπίτι δὲν τὸν ἐσκέπαζε, σπῆλιο δὲν τὸν ἐχόρει,
τὰ ὄρη ἐδιασκέλιζε, βουνῶν κορφὲς ἐπήδα,
χαράκι ἀμαδολόγαγε καὶ ριζιμιὰ ξεκούνειε
Στὸ βίτσιμα πιάνει πουλιά, στὸ πέταγμα γεράκια,
στὸ γλάκιο καὶ στὸ πήδημα τὰ λάφια καὶ τ' ἀγρίμια.
Ζηλεύει ὁ Χάρος, μὲ χωσιὰ μακρὰ τότε βιγλίζει
καὶ λάβωσέ του τὴν καρδιά, καὶ τὴν ψυχὴ τοῦ πῆρε...

Τ Ο Υ Λ Α Ο Υ Μ Α Σ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ληξούρι τῆς Κεφαλληνίας τὸ ἔτος 1669. Ἀνώτερος κληρικὸς σπανίων ἀρετῶν καὶ ἐξαιρετικῆς εὐφραδείας. Αὐτοσχέδιον συνήθησεν ἀπὸ τοῦ ἁμῶνος εἰς ἀπλὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, ὥστε νὰ γίνεται ὑπὸ πάντων τῶν ἀκροατῶν τοῦ ἀντιληπτῆ ἢ ἑμιλίας του. Τοιοῦτοτρόπως ἀναδείχθη ὁ λαμπρότερος ἐκκλησιαστικὸς ῥήτωρ τῶν τελευταίων χρόνων. Οἱ ἐξαιρετικὰ διδακτικοὶ αὐτοῦ λόγοι τοῦ ἀξεδόθησαν εἰς τόμον μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἀπέθανεν εἰς Πάτρας τὸ 1714. Οἱ συμπολίται του τιμῶντες τὸν ἐξαιρετικὸν ἄνδρα ἀνήγειραν εἰς τὴν πλατεῖαν Ληξουρίου τὸν ἀνδριάντα του.

Εἰς τὴν σταύρωσιν τοῦ Σωτῆρος.

—Πῶς ἔκαμεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ πῶς ἔκαμεν ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεόν ;

Ὁ Θεὸς μέσα εἰς τὸν Παράδεισον τῆς τρυφῆς ἔλαβε χῶμα ἀπὸ τῆς γῆς, τὸ ἔπλασε μὲ τὰς χεῖρας του, τὸ ἐμψύχωσε μὲ τὴν πνοήν του, τὸ ἐτίμησε μὲ τὴν εἰκόνα του, καὶ ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον.

Ὁ ἄνθρωπος ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος τοῦ Γολγοθᾶ ἐκατάστησε τὸν Θεὸν χωρὶς μορφὴν, χωρὶς πνοήν, ὅλον αἷμα, ὅλον πληγὰς, προσηλωμένον εἰς ἓνα ξύλον.

Βλέπω ἐκεῖ ἓνα Ἀδάμ, καθὼς τὸν ἔπλασε ὁ Θεός, ἐμψυχον εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ἐστεφανωμένον δόξῃ καὶ τιμῇ, αὐτεξούσιον βασιλέα πάντων τῶν ὑπὸ σελήνην κτισμάτων, εἰς τὴν ἀπόλαυσιν ὅλης τῆς ἐπιγείου μακαριότητος.

Βλέπω ἐδῶ ἓνα Ἰησοῦν Χριστόν, καθὼς τὸν ἐκατάστησεν ὁ ἄνθρωπος, χωρὶς κάλλος, χωρὶς εἶδος ἀνθρώπου, ἐστεφανωμένον

μὲ ἀκάνθας, κατάδικον, ἄτιμον, ἐν μέσῳ δύο ληστῶν, εἰς τὴν ἀγωνίαν τοῦ πλέον ἐποδύνου θανάτου.

Συγκρίνω τὴν μίαν μὲ τὴν ἄλλην εἰκόνα, τοῦ Ἀδάμ εἰς τὸν Παράδεισον, τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν Σταυρόν, καὶ στοχάζομαι τὸ ὡραῖον πλάσμα ἔκαμαν τὸν ἄνθρωπον τὰ πλουσιόδωρα χέρια τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ ἐλεεινὸν θέαμα ἔκαμαν τὸν Θεὸν τὰ παράνομα χέρια τῶν ἀνθρώπων!

Γνωρίζω ἐκεῖ εἰς τὴν πλάσιν τοῦ ἀνθρώπου ἓνα ἔργον, μὲ τὸ ὁποῖον ἐστεφάνωσε ὅλα του τὰ ἔργα ὁ Θεός. Καὶ γνωρίζω ἐδῶ εἰς τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ μίαν ἀνομίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπλήρωσεν ὅλας του τὰς ἀνομίας ὁ ἄνθρωπος.

Ξανοίγω ἐκεῖ μίαν ἁπείρον ἀχαριστίαν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ δὲν ἠξεύρω τί περισσότερον νὰ θαυμάσω καὶ τί περισσότερον νὰ ἐλέγξω.

Τοῦτο ἠξεύρω, πὼς ἔξισον πρέπει νὰ κλαύσω καὶ τὸν Θεὸν ὅπου τόσα ἔπαθε, καὶ τὸν ἄνθρωπον ὅπου τόσα ἐτόλμησεν.

Ἐγὼ δὲν ξεχωρίζω τὸν ἓνα ἀπὸ τὸν ἄλλον εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῶν δακρύων μου. Γιατὶ ὅταν θρηνῶ τὰ πάθη, ἐγὼ ἐπεικάζω τὴν ἀφορφὴν τῶν παθῶν. Ὅταν μετρῶ τὰς πληγὰς, ἐγὼ εὗρίσκω τὰ χέρια ὅπου τὰς ἀνοιξαν. Ὅταν θεωρῶ ἐκεῖνον ὅπου ἐσταυρώθη, θεωρῶ καὶ ἐκεῖνον ὅπου τὸν ἐσταύρωσε. Καὶ εἰς τὸν θάνατον ἑνὸς ἀδικοφρονευμένου Θεοῦ ἐγὼ ξανοίγω ἄνθρωπον φρονέα.

Τοῦτο εἶναι ἀνάμεσα εἰς τὰ ἄλλα τὸ μεγαλύτερον πάθος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο εἶναι ὅπου τοῦ πλήττει τὴν κεφαλὴν περισσότερον ἀπὸ τὸν ἀκάνθινον στέφανον. Τοῦτο περισσότερον ἀπὸ τὴν λόγχην. Τοῦτο ὅπου τὸν βασανίζει περισσότερον ἀπὸ τὴν προσήλωσιν. Τοῦτο ὅπου τοῦ πικραίνει τὰ χεῖλη περισσότερον ἀπὸ τὴν χολήν. Τοῦτο ὅπου βαρὺν περισσότερον ἀπὸ τὸν σταυρόν. Τοῦτο ὅπου τὸν νεκρώνει γλιγωρότερον ἀπὸ τὸν θάνατον.

Νὰ βλέπη αἰτίαν τοῦ θανάτου του ἓνα ἄνθρωπον, τὸ πλάσμα τῶν χειρῶν του.

Καὶ τοῦτο ἔπρεπε νὰ εἶναι ὅλη ἡ ἀφορμὴ τῶν δακρύων μας. Ὅτι ἐμεῖς ἐσταυρώσαμεν, ἐμεῖς ἐθανατώσαμεν τὸν Θεόν μας.

Ἀνίσως καὶ τοιούτου πάθους ἄλλος ἦθελ' ἦτον ἡ ἀφορμή, ἐμεῖς μ' ὅλον τοῦτο ἔπρεπε πολλὰ νὰ πονέσωμεν, διότι ἄλλος τόσα δὲν ἔπαθε. Ἀλλὰ νὰ εἴμασθην ἐμεῖς ἡ ἀφορμή, πρέπει καὶ νὰ πονέσωμεν καὶ νὰ ἐντραποῦμεν. Πρέπει νὰ κλαύσωμεν καὶ τὸ

πάθος του καὶ τὴν ἀχαριστίαν μας. Πρέπει νὰ χύσωμεν διπλὰ δάκρυα καὶ συμπαθείας καὶ συντριβῆς, καὶ τέτοιας λογῆς νὰ θρηνησωμεν καὶ τὸν Χριστὸν καὶ τὸν ἑαυτὸν μας.

Ὅμως ἐγὼ δὲν ἀνέβηκα σήμερον μὲ τοιοῦτον σκοπὸν ἐπάνω εἰς τοῦτον τὸν ἱερὸν ἄμβωνα.

Ἐγὼ ἤξεύρω πὼς οἱ χριστιανοὶ ὅπου τώρα κλαίουσι τὰ πάθη, ἀναμένουσι μ' ὅλον τοῦτο πότε νὰ ἀναστηθῇ ὁ ἐσταυρωμένος, διὰ νὰ τὸν βάλωσι πάλιν εἰς τὸν Σταυρόν. Καὶ διὰ τοῦτο ἐγὼ δὲν ἦλθα νὰ παρακινήσω εἰς θρήνον τοὺς χριστιανούς.

Ἐγὼ δὲν ψηφῶ δάκρυα προσωρινὰ ὅπου δὲν γεννῶνται ἀπὸ τὴν καρδίαν, ὅπου δὲν εἶναι τέχνα τῆς κατανύξεως. Ἄς κρατοῦσι τὰ δάκρυά τους οἱ χριστιανοὶ διὰ νὰ κλαίωσιν ἢ τὴν ζημίαν τοῦ πράγματος, ἢ τὸν θάνατον τῶν συγγενῶν, ἢ τὸ καλὸν τοῦ πλησίον. Δὲν χρειάζεται ἀπὸ τέτοια δάκρυα ὁ Ἰησοῦς μας.

Εἶναι καὶ ἄλλοι ὅπου τὸν λυποῦνται, ἂν δὲν τὸν λυποῦνται οἱ χριστιανοί.

Τὸν λυπεῖται ὁ οὐρανὸς καὶ σκεπάζει μὲ βαθύτατον σκότος τὸ γαληνόμορφον πρόσωπον. Τὸν λυπεῖται ὁ ἥλιος, καὶ κρύπτει εἰς ἔκλειψιν τὰς ἀκτῖνας. Τὸν λυπεῖται ἡ γῆ, καὶ σείεται ἀπὸ τὸν κλόνον, καὶ ἀνοίγει τὰ μνημεῖα, καὶ σχίζει ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ. Τὸν λυποῦνται καὶ αὐτοὶ ὅπου τὸν σταύρωσαν, ὅθεν στρέφονται τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη.

Ἐγὼ ἦλθα ὅχι διὰ νὰ σᾶς κάμω νὰ κλαύσετε. Ἦλθα διὰ νὰ σᾶς κάμω ἀπλῶς νὰ καταλάβετε, τί εἶναι τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, εἰς ταῦτα τὰ τρία κεφάλαια.

Πρῶτον, τίς εἶναι ἐκεῖνος ὅπου ἔπαθε. Δεύτερον, τί ἔπαθε. Καὶ τρίτον, διὰ ποῖον ἔπαθεν.

Θέλετε ἀκούσει εἰς ἐκεῖνον ὅπου ἔπαθεν μίαν ἄκραν συγκατάβασιν. Εἰς ἐκεῖνα ὅπου ἔπαθε μίαν ἄκραν ὑπομονήν. Καὶ δι' ἐκεῖνον ὅπου ἔπαθε μίαν ἄκραν ἀγάπην.

Καὶ ἀνίσως εἰς τόσην συγκατάβασιν δὲν θέλετε θαυμάσει, εἰς τόσην ὑπομονήν δὲν θέλετε συμπονέσει, εἰς τόσην ἀγάπην δὲν θέλετε εὐχαριστήσει, τότε καὶ θέλω εἰπῇ πὼς ἡ καρδία σας εἶναι πέτρα σκληροτέρα ἀπὸ ἐκεῖνας, ὅπου ἐσχίσθησαν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ.

Δεῦτε λοιπὸν ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος Κυρίου, ἐπάνω εἰς τὴν

κορυφήν τοῦ Γολγοθᾶ, εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ φρικώδους θεάματος, καὶ εἰς τόσον σκότος ὅπου σκεπάζει τῆς οἰκουμένης τὸ πρόσωπον. Ἄς προβάλλῃ διὰ νὰ μᾶς δείξῃ τὴν ὁδὸν τοῦ Ζωοδόχου Σταυροῦ τὸ σεβάσμιον ξύλον.

—Ποῦ εἶσαι ;.. Πρόβαλε ξύλον θεομακάριστον, ὅπου ποτισμένον μὲ τὸ ζωηρὸν αἷμα ἐνὸς Θεοῦ ἐσταυρωμένου, μᾶς ἐβλάστησες τὴν ζωὴν. Τράπεζα πολύτιμη, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν ἐπληρώθη σήμερον ἡ ἑξαγορὰ τῆς ἀνθρωπίνου σωτηρίας. Θρόνε ὑπέρτιμη, ὅπου ἐκάθισε καὶ ἐβασίλευσε κατὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ νέος βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ. Κλίμαξ ἐπουράνιε, ὅθιν ὁ ἀρχηγὸς τῆς σωτηρίας μᾶς ἔδειξε τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸν Παράδεισον. Στύλι φωτοειδέστατε, ὅπου ὀδηγεῖς τὸν περιούσιον λαὸν εἰς τὴν μακαρίαν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Σταυρὲ ἀγιώτατε, τῆς ἐκκλησίας μας τὸ στήριγμα, τῆς πίστεώς μας τὸ καύχημα. Μίαν φορὰν ξύλον αἰτιμίας καὶ θανάτου, τώρα ξύλον δόξης καὶ ζωῆς. Ὅργανον βασανιστικῶν παθῶν τοῦ Σωτῆρος, καὶ ὄργανον τῆς σωτηρίας μας. Γένοιτο καθὼς προσηλώθη εἰς ἐσὲ ὁ Ἰησοῦς μας, ἔτσι νὰ προσηλωθῇ εἰς ἐσὲ ἡ καρδιά μας.

Η Λ Ι Α Σ Μ Η Ν Ι Α Τ Η Σ :

Τὸ τραγοῦδι τοῦ Σταυροῦ

Κι ἔγυρ' Ἐκεῖνος τ' ἄχραντο κεφάλι καὶ ξεψύχησε
Στὸ μαῦρο τὸ κορμί του ἀπάνου.
Ἄστρα γινῆκαν τὰ καρφιά τοῦ μαρτυρίου του, ἄστραψε
Κι ἀπὸ τὰ χιόνια πρὸ λευκὸς τὰ αἰώνια τοῦ Λιβάνου.
Οἱ καταφρονεμένοι μ' ἀγκαλιάσανε
Καὶ σὰ βουνὰ καὶ σὰ θαβῶν ὑψώθηκαν ἐμπρὸς μου.
Οἱ δυνατοὶ τοῦ κόσμου μὲ κατὰτρεξαν,
Γονάτισα σιὸν ἥσυχιο μου τοὺς δυνατοὺς τοῦ κόσμου.
Τὸν κόσμον ἂν ἱμαρμάρωσα, τὸν κόσμον τὸν ἀνάστησα,
Στὰ πόδια μ' ἄγγελοι οἱ Καιροί, γύρω μου σκλάβες οἱ Ὠρες,
Λείχνω μιὰ μυστικὴ Χανναὶν σιὰ γαλανὰ ὑπερκόσμια.
Μὰ ἐδῶ πατρίδες πᾶναγνις εἴσασι' ἐσεῖς τρεῖς Χῶρες,
Ὡς πρώτη ἐσὺ Ἱερουσαλήμ ! τοῦ βασιλιᾶ προφήτη σου
Μικρὴ εἶν' ἡ ἄρπα γιὰ νὰ εἰπῇ τὴ νέα μεγαλοσύνη.
Τοῦ Σολομῶντα σου ὁ ναὸς μ' ἀντίκρουσε καὶ ράγισε.
Καινούργια δόξα ντύθηκαν τῆς Ἰουδαίας οἱ κρῖνοι.
Κι ὕστερα ὑψώθηκα σὲ σένα, ὦ Πόλη, ἐφτάλογο ὄραμα,
Κι ἔγινα φῶς τῶν οὐρανῶν τὸ θάμα τοῦ Ἰορδάνη,
Τοὺς Κωνσταντίνους φώτισα καὶ τοὺς Ἡράκλειους δόξασα
Καὶ τρικυμίες δὲν ἔσβυσαν ἐμὲ οὔτε Σουλτάνοι.
Κι ὕστερα ἐγὼ ταξιδευτὴς ἦρθα σὲ σένα ἀσύγκριτη,
Ἀθήνα τῶν ὀραίων πηγῇ, τῶν ἐθνικῶν κορώνα,
Τὸν ἄγνωστο ἔφερα θεὸ καὶ ἀπόκοτος ἀψήφησα
Τὴν πολεμόχαρη Παλλάδα μὲς στὸν Παρθενῶνα.
Καὶ γνώρισα τοὺς ἱλαροὺς θεοὺς καὶ στεφανώθηκα
Τὴν ἀγριλιὰ τῆς Ἀττικῆς, τὴ δάφνη ἀπ' τὴν Ἑλλάδα,
Κι ὥς λόγος πρωταγροίκητος ! Τοῦ Γολγοθᾶ τὸ σύνεφο
Πῆρε τὴν ἄσπρη ὀμηρικὴ τοῦ Ὀλύμπου λαμπράδα.
Τὰ εἰδῶλα τ' ἀφρόντιστα καὶ τὰ πασίχαρα ἔφυγαν
Ἀλλ' οὔτε πιά μεθάει τὴ γῆ τ' ἀσκητικὸ μεθύσι.
Ἄς λάμπη ἡ μυστικὴ χαρὰ σιὰ γαλανὰ ὑπερκόσμια.
Εἶναι δωκάτω μιὰ ζωὴ καὶ εἶν' ἄξια γιὰ νὰ ζήσει.
Μὲ τὰ κλαδιὰ τῆς φοινικιάς νέα ὥσανα λαχτάρησα
Σὲ σένα, ὦ Γ' ἡ πανάγια καὶ ὦ πρώτη μου Πατρίδα,
Σὲ σὲ γυρνῶ, Ἱερουσαλήμ, καὶ ἓνα τραγοῦδι φέρνω σου
Εἶναι πλασμένο ἀπὸ ψυχὴ καὶ ἀπὸ φωνὴ Ἑλληνίδα !

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΙΚΕΛΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σύρον τὸ ἔτος 1836. Χρὸς τὴν καταγωγὴν. Πολὺ νέος ἀκόμη ἐξενητεύθη καὶ ἔζησε πολλὰ χρόνια εἰς τὸ Λονδίνον καὶ τελευταίᾳ εἰς τὸ Παρίσι. Τὸ ἔτος 1896 κατέβηκε στὴν Ἑλλάδα καὶ ἐγκαταστάθη ὁριστικῶς εἰς τὴν Ἀθήναν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ ἔτος 1908. Ἐγγράφη περὶ καὶ ἑξαετρα. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων του εἶναι «Ὁ Λουκῆς Λάρας», μεταφρασθεὶς εἰς πλαίστας ξένων γλώσσας, ὅσον οὐδὲν ἄλλο νεώτερον ἐλληνικὸν ἔργον μέχρι τοῦδε, «Διηγήματα», «Στίχοι», «Ἀπὸ Νικοπόλεως εἰς Ὀλυμπίαν», «Ἡ ζωὴ μου», μεταφράσεις ἔργων τοῦ Στέφανου κλπ.

Ἡ Σωτηρία

— Οἱ Τούρκοι !... Οἱ Τούρκοι !...

Εὐρέθημεν ὅλοι διαμῖς ἔξω εἰς τὸν δρόμον.

Ποῦ ἐπηγάναμεν ;.. Τί ἠθέλαμεν ;.. Ἐμφυτός τις δορὴ διηύθυνε τὰ βήματά μας μακρὸν τῆς πύλης τοῦ χωρίου. Ἐφύγομεν τοὺς Τούρκους.

Ἐνῶ ἐτρέχομεν οὕτω περίφοβοι, παραζαλισμένοι, μὴ γνωρίζοντες ποῦ νὰ καταφύγωμεν, μία γραία εἰς τὴν θύραν ταπεινῆς οἰκίας ἱσταμένη μᾶς εἶδε, μᾶς ἐλαπήθη καὶ ἤπλωσε πρὸς ἡμᾶς τὴν χεῖρα.

— Ἐλάτε ἐδῶ, νὰ σᾶς κρύψω, Χριστιανοί...

Ἐχύθημεν ἐντὸς τῆς ἀνοικτῆς θύρας, ἀκολουθοῦντες τὴν γραίαν.

Ὁ Θεὸς τὴν ἐφώτισεν ! Εἰς ἐκείνην χρεωστούμεν τὴν σωτηρίαν, τὴν ὑπαρξίν μας.

Δὲν τὴν εἶδα ἔκτοτε, οὔτε τὸ ὄνομά της γνωρίζω. Ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἐλησμόνησα τὸ ἀγαθὸν πρόσωπόν της, οὐδ' ἔπαυσα εὐλογῶν τὴν μνήμην της. Εἶθε νὰ τὴν ἀντήμειψεν ὁ Θεὸς καὶ νὰ τὴν ἀνέπαυσεν ἐν Εἰρήνῃ !...

Ὁπισθεν τῆς οἰκίας ἦτον αὐλὴ ὑπαιθρος, εἰς δὲ τὴν ἄκρην τῆς αὐλῆς σταῦλος. Ἐντὸς τοῦ σταύλου μᾶς ἔκρυπεν ἡ γραία.

Αἱ ἀγελάδες της ἔβοσκον εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ δὲν ἐπέστρεψαν οὔτε τὴν ἐσπέραν ἐκείνην οὔτε τὰς ἐλισύσας, νὰ μᾶς διαφιλονεικήσωσι τῆς κατοικίας των τὴν κατοχὴν.

Λὲν ἡχημαλώτιζον μόνον γυναικόπαιδα οἱ Τούρκοι. Ὁ,τι εὗρισκον ἦτο λεῖα εὐπρόσδεκτος.

Ἡ εἵσοδος ἦτο στενὴ καὶ σκοτεινὴ, εἰς δὲ τὸ βάθος ἠνοίγετο ὁ σταῦλος τετράγωνος καὶ ὀπισθοῦν εὐρύχωρος. Ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς εἶχε παράθυρον ἢ ἄλλην ὀπὴν. Ὡστε ὅτε ἐκλείετο ἡ ἐπὶ τῆς αὐλῆς θύρα τῆς διόδου, τὸ σκότος ἦτο ψηλαφητὸν καὶ ἡ ἀπορορὰ δὲν εἶχε διέξοδον.

Τέσσαρα ἡμερονύκτια ἐμείναμεν ἐντὸς τοῦ κρυψῶνος τούτου δεκαοκτὼ ἐν ὅλῳ ψυχαί.

Τὸ ἐσπέρας τῆς πρώτης ἡμέρας ἡ φιλάνθρωπος γραία μᾶς ἔφερε σάκκον πλήρη σύκων.

Ὅτε δὲ συνηθίσαμεν τὸ σκότος, ἀνεκαλύψαμεν εἰς μίαν γωνίαν κάδον ἔχοντα εἰσέτι ὕδωρ ὀρεκτὸν πρὸς πόσιμον τῶν ἀγελάδων.

Χάρις εἰς τὸ ὕδωρ τοῦτο καὶ τὰ σῦκα δὲν ἀπεθάνομεν τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης.

Εἰς θέσιν δὲ προέχουσαν ἐπὶ μιᾶς τῶν πλευρῶν τοῦ σταύλου εὗρομεν ἄχυρον, τὸ ὁποῖον ἐστρώσαμεν κατὰ γῆς, διὰ νὰ μὴ κατακλίνωνται ἐπὶ τοῦ βορβορώδους ἐδάφους αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά.

Καὶ ἐξήσαμεν οὕτω τέσσαρας νύκτας καὶ τέσσαρας ἡμέρας! ..

Ἐκ τοῦ κρυψῶνος ἅμα ἠκούομεν συχνάκις τὰς κραυγὰς τῶν Τούρκων καὶ τὰς οἰμωγὰς τῶν Χριστιανῶν, πότε μακρὰν καὶ ἄλλοτε πλησίον. Τὴν τελευταίαν μάλιστα νύκτα τοὺς εἶχομεν πολὺ πολὺ πλησίον, διότι διενυκτέρευσαν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς γραίας καὶ ἠκούομεν τὰς ὁμιλίας των.

Ὁ κύριος τῶν Τούρκων σκοπὸς ἦτον ἡ ἀνακάλυψις τῶν κρυ-

πτομένων φυγάδων. Τοὺς ἄνδρας ἐφόνευον, τὰ δὲ γυναικόπαιδα ἠχμαλώτιζον, μεταφέροντες τὴν ἄγραν των εἰς τὴν πόλιν. Δὲν ἔμενον δὲ ἐπὶ πολὺ οἱ αὐτοὶ Τοῦρκοι εἰς τὸ χωρίον.

Ἄφ' ἐσπέρας ἦρχετο μία συμμορία, ἔτρωγον, ἔπινον, ἔκοιμῶντο, τὴν δὲ πρωτὴν ἤρχιζεν ἡ ἔρευνα πρὸς σφαγὴν καὶ αἰχμαλωσίαν. Ἀνεχώρουν οἱ πρῶτοι μὲ αἰχμαλώτους καὶ λάφυρα καὶ τοὺς διεδέχετο νέα τὴν ἐσπέραν συμμορία καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἰμεῖς ἐπεριμέναμε νὰ κορεσθῶσι καὶ νὰ παύσῃ ἡ ἐξάντλησις τῆς λείας τὴν διαδοχὴν τοῦ διωγμοῦ, παρακαλοῦντες τὸν Θεὸν νὰ μὴν ἀνακαλυφθῶμεν μέχρι τέλους.

Πῶς νὰ περιγράψω τὴν ἀγωνίαν τῶν ἀτελευτήτων ἐκείνων ἡμερῶν ; Ἐφοβοῦμεθα νὰ λαλήσωμεν μὴ ὁ ἐλάχιστος θόρυβος μᾶς προδώσῃ ! . . .

Τὴν τελευταίαν νύκτα ἐξημερώθημεν μὲ τὸν φόβον ὅτι δὲν θὰ σωθῶμεν ἀπὸ τὰς χειρας των.

Ἡ θύρα μόνη τοῦ σταύλου μᾶς ἐχώριζεν ἀπ' αὐτῶν. Τὴν αὐγὴν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν αὐλὴν ἡ σιωπὴ, ἀλλ' ἐξηκολούθησεν ἐντὸς τοῦ χωρίου ὁ θόρυβος.

Πόσον βραδέως αἱ ὄραι παρήρχοντο !...

Θὰ ἐπανεέλθωσιν οἱ Τοῦρκοι πλησίον μας ; Θὰ τοὺς ἔχωμεν καὶ τὴν νύκτα πάλιν ;...

Αἰσθανόμεθα πάντες ὅτι δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἀνθέξωμεν πλειότερον.

Πρὸς τὸ ἐσπέρας τοὺς ἠκούσαμεν εἰς τὴν αὐλὴν ἐτοιμαζομένους πρὸς ἀναχώρησιν, καὶ ἐκρατοῦμεν τὴν ἀναπνοήν μας, περιμένοντες τὴν ἐλπίζομένην ἀπομάκρυνσίν των.

Ἐκεῖ ἀκούομεν αἴφνης πλησίον τῆς θύρας βροντώδη Τούρκου φωνήν.

— Ἄς ἰδοῦμε πρὶν φύγωμε, τί ἔχει σ' αὐτὴ τὴν ἀποθήκη. . .

Ἐκαμα τὸ σταυρό μου ! Κρύος ἰδρώς μὲ περιέχυσε

Ἡ θύρα τοῦ σταύλου ἔτριξε, ἄνοιξε. Καὶ εἰς τὸ ἀνοιγμά της εἶδα Τούρκου μορφὴν φοβεράν.

Ἐκράτει ξίφος γυμνὸν εἰς τὴν μίαν χεῖρα, εἰς δὲ τὴν ἄλλην ράβδον καὶ ἀπὸ τῆς ἄκρας τῆς ράβδου ἐκρέμετο λύχνος. Τὸ φῶς τοῦ λύχνου ἐφώτιζε τοῦ Τούρκου τὸ πρόσωπον καὶ ὅπισθεν τῶν ὤμων του ἄλλαι Τούρκων κεφαλαὶ ἔρριπτον περίεργα ἐντὸς τοῦ σκότους βλέμματα.

Ἐκαθήμην κατὰ γῆς εἰς τὸ βάθος τοῦ σταύλου, ἀντίκρου τῆς

εἰσόδου. Χίλια χρόνια νὰ ζήσω δὲν θὰ λησμονήσω τὴν ἀποτρόπαιον ἐκείνην ὀπτασίαν.

Ἀναπνοὴ ἐντὸς τοῦ σταύλου δὲν ἠκούετο. Ὁ Τοῦρκος ἐκτείνει τὸν πόδα, προχωρεῖ ἐν βῆμα.

Ἀντήχησε διὰ μιᾶς ὁ πάταγος ὑδάτων πατουμένων καὶ βλάστημος τοῦ Τούρκου ἐκφώνησις.

— Νὰ πάρη ὀργή!... Μόνο βροῦμες εἶναι ἐδωμέσα!... Δὲν ἔχει τίποτε... Πηγαίνομε!...

Ἡ θύρα ἐκλείσθη μετὰ κρότου καὶ οἱ Τοῦρκοι ἀνεχώρησαν.

Ἐσώθημεν!... Ἐν βήξιμον, εἰς στεναγμῶς ἠδύνατο νὰ μᾶς προδώσῃ Ἀλλ' ὁ Θεὸς μᾶς ἐλυπήθη καὶ ἠυδόκησε νὰ μᾶς διαφυλάξῃ, ἡ δὲ σωτηρία μας τὴν ὥραν ἐκείνην μᾶς ἐφάνη ὡς ἀγαθὸς διὰ τὸ μέλλον οἰωνὸς καὶ περιμέναμεν μὲ πλειότερον ἤδη θάρρος τῆς δοκιμασίας μας τὸ τέλος.

Δὲν ἐψεύσθησαν αἱ ἐλπίδες μας.

Τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἐσπέραν, ἀφοῦ ἐνύκτωσε, ἠνοίχθη τοῦ σταύλου ἡ θύρα, ἀλλ' ὑπὸ φίλης ἤδη χειρός, καὶ ἦλθεν ἐν μέσῳ ἡμῶν ὁ χωρικός, τὸν ὁποῖον ὁ θεῖος μου εἶχεν ἀποστείλει πρὸς εὗρεσιν πλοίου.

Πῶς ἐξετέλεσε τὴν παραγγελίαν, πῶς ἀνεκάλυψεν τὸ κρησφύγετόν μας δὲν γνωρίζω.

Ἐφερε τὴν ἀγγελίαν ὅτι πλοῖον ψαριανὸν μᾶς ἐπερίμενε εἰς ἔρημον λιμενίσκον, ὅχι μακρὰν τοῦ χωρίου, καὶ ἦτον ἔτοιμος ὁ χωρικός νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ ἀμέσως πρὸς αὐτό.

Ἡ νυκτερινὴ ὥρα, ὁ φόβος τῶν Τούρκων, ἡ ἄγνοια τοῦ μέλλοντος, οἱ κίνδυνοι τῆς φυγῆς, πολλοὺς δισταγμοὺς τὴν ὥραν ἐκείνην ἐγέννησαν.

Ἀλλ' ἂν ἐμέναμεν ὁ ὄλεθρος ἦτο βέβαιος σήμερον ἢ αὔριον. Ἐνῶ φεύγοντες ἠδυνάμεθα νὰ σωθῶμεν.

Ἀπεφασίσθη λοιπὸν ἡ φυγή, καὶ ἀνεχωρήσαμεν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ χωρικοῦ.

Κρατούμενοι τὰς χεῖρας καὶ βαδίζοντες ἐν σιωπῇ ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ἄκραν τοῦ χωρίου. Ἐφεύγομεν τὴν πύλην ὑποπτευόμενοι ὅτι ἐφρουρεῖτο ὑπὸ Τούρκων.

Ὁ ὀδηγός μας εἶχε λάβει τὰ μέτρα του. Εἰσήλθομεν ἐντὸς οἰκίας ἐρήμου διὰ νὰ δραπτεύσωμεν ἐκ τῶν ὀπισθεν.

Ἡ νύξ ἦτο σκοτεινὴ, διεκρίνετο ὅμως ἐκ τοῦ παραθύρου τὸ κρημνῶδες κάτω ἔδαφος.

Ἐκρεμάσθη σχοινίον καὶ κατέβην πρῶτος ἐγώ. Ἔδεσα εἰς τὴν ζώνην μου τὸ σχοινίον καὶ τὸ ἐκράτουν διὰ τῶν χειρῶν, ἐνῶ μὲ κατεβίβαζον οἱ ἄνωθεν.

Κατῆλθον κατόπιν οἱ λοιποὶ ἄνδρες ἀνὰ εἷς καὶ ἐπεριλάβομεν ἔπειτα τὰς καταβιβαζομένας γυναῖκας καὶ παιδία.

Τελευταῖος ἐπήδησεν ὁ χωρικός. Ἐτέθη ἐπικεφαλῆς μας καὶ ἤρχισεν ἡ νυκτερινὴ ὁδοιπορία.

Ἡ ἀπόστασις δὲν ἦτο μεγάλη. Ἀλλὰ δὲν εἶν' εὐκόλος ὁ δρόμος ὅταν μὲ τὴν καρδίαν τρέμουσαν φεύγῃς εἰς τὸ σκότος, μὴ γνωρίζων ποῦ πηγαίνεις, καὶ φοβεῖσαι ἀνὰ πάσαν στιγμὴν μὴ φανοῦν οἱ Τούρκοι καὶ ἔχῃς γέροντας, γυναῖκας καὶ παιδία μικρὰ εἰς τὴν συνοδείαν σου.

Ἐξημέρωνε μόλις ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὰ ὑψώματα τὰ περικλείοντα τὸν λιμενίσκον, ὅπου ἡ σωτηρία μᾶς ἐπερίμενε.

Λευκὴ σειρὰ ἀμυδροῦ φωτὸς χαράττουσα τὸν ὀρίζοντα προεμήνυε τὴν ἀνατολήν. Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἀποτόμου λόφου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστάθημεν ἐβλέπαμεν τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἄκτὴν, ἀλλὰ δὲν ἤκούετο ῥόχθος.

Ἐντὸς τοῦ λιμένος ἦτο ἄκρα γαλήνη, ἐκτὸς δ' αὐτοῦ μακρὰν μᾶς ἔδειξεν ὁ χωρικός τὸ πλοῖον. Δὲν ἔβλεπα ἐπὶ τῶν σκοτεινῶν ὑδάτων τὸ σκάφος, ἀλλ' ὀδηγούμενος ἀπὸ τοῦ χωρικοῦ τὴν χεῖρα διέκρινα τοὺς δύο ἰστούς καὶ μοῦ ἐφάνη ὅτι κινοῦνται, προχωροῦντες μὲ κρεμάμενα ἐπ' αὐτῶν τὰ ἱστία.

Ἐσπεύσαμεν τὸ βῆμα καὶ ἐντὸς ὀλίγης ὥρας εἵμεθα κάτω εἰς τὴν παραλίαν.

Δὲν ἦλθεν διὰ μόνους ἡμᾶς τὸ πλοῖον τῶν Παρῶν. Ὁ πλοίαρχος ἐφρόντισεν ἅψ' ἐσπέρας νὰ διασπείρῃ τῆς ἀφίξεώς του τὴν εἴδησιν, καὶ συνέρρεον οἱ τρόσφυγες ἐκ τῶν πέριξ χωρίων καὶ ἐκ τῶν σπηλαίων ὅπου ἐκρύπτοντο.

Ἡ ἄκτὴ ἦτο ἤδη κεκαλυμμένη ὑπ' αὐτῶν ὥστε κατέβημεν, ἐξηκολούθουν δὲ καὶ ἄλλοι φθάνοντες κατόπιν ἡμῶν.

Εὐτυχῶς οἱ πρῶτοι φθάσαντες εἶχον δώσει τὸ συμφωνηθὲν σημεῖον καὶ τὸ πλοῖον ἔπλεεν ἤδη πρὸς τὸν λιμένα, καθ' ἣν στιγμὴν ἀπὸ τοῦ ὑψώματος διέκρινα μακρόθεν τοὺς ἰστούς του.

Ὅταν ἐπλησιάσαμεν εἰς τοὺς σωρούς τῶν φυγάδων εἶδαμεν ὅλα τὰ πρόσωπα ἐστραμμένα πρὸς τὴν θάλασσαν.

Ἦρχετο ἡ λεύκω, ἐπλησιάζε ! . . . Ἦκούοντο αἱ κῶπαι σχί-

ζουσαι τὴν θάλασσαν, ἠκούετο τῶν σκαρμῶν ὁ γογγυσμὸς ὑπὸ τῆς κόπης τὴν πίεσιν.

Οἱ ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ ἐτείνονεν σιωπῶντες τὰ ὦτα πρὸς τοὺς πλησιάζοντας ἐκείνους παρηγόρους ἤχους.

Ἄλλ' ὅταν ἡ λέμβος προσωρμίσθῃ καὶ ἐπήδησαν οἱ ναῦται εἰς τὴν ξηράν, τότε ἡ σιωπὴ ἐλύθη καὶ ἐπῆλθε ταραχὴ καὶ σύγχυσις. Διότι ὅλοι συνωθούμενοι ἐπὶ τῶν βράχων, ἀνυπομόνουν θέλοντες νὰ ἐπιβιβάσθωσιν.

Ἦσαν δὲ πολλοὶ οἱ φεύγοντες καὶ ἡ λέμβος μικρά.

Ἦ ἡχηρὰ τοῦ ναυκλήρου φωνὴ καὶ τῶν ναυτῶν οἱ βραχίονες ἐχαλίνωναν τοῦ πλήθους τὴν ἀνυπομονησίαν.

— Ἦσυχάσετε ! . . . φώναξε. Θὰ εἰς πάρουμε ὅλους . . . Κανένα δὲ θὰ ἀφήσουμε . . .

Ἐν τούτοις ἡ λέμβος ἀνεχώρησε μὲ τὸ πρῶτον φορτίον, ὃ δὲ ναύκληρος καὶ τρεῖς ναῦται ἔμειναν εἰς τὸ παράλιον ὥπλισμένοι.

Ἐπήγαινε ἡ λέμβος καὶ ἤρχετο, ἐσμικρύνετο δὲ ὁ ἀριθμὸς βαθμηδὸν τῶν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς καὶ ἤϋξανε μετὰ πᾶσαν ἀναχώρησιν ἡ ἀνυπομονησία τῶν μενόντων.

Δὲν ἐφαίνετο ἀκόμη ὁ ἥλιος, ἀλλ' ἡ θάλασσα ἐλάμβανε ἤδη τῆς ἡμέρας τὰ χρώματα.

Οἱ ἡμίσεις περίπου ἦσαν ἐπὶ τοῦ πλοίου.

Ἦμεῖς ἐμέναμεν εἰσέτι ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, καὶ ἐβλέπαμεν τὴν λέμβον ἐπιστρέφουσιν, εὐχόμενοι νὰ μὴ βραδύνη ἡ σειρὰ μας, ὅταν ἀντήχησεν αἶφνης κρότος τουφεκίου καὶ ἠκούσθῃ σφαίρας συριγμός.

Αἱ κεφαλαὶ ὅλαι ἐστράφησαν διὰ μιᾶς πρὸς τὰ ὀπίσω, καὶ εἶδαμεν ὑψηλὰ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, πρὸς τὰ δεξιὰ μας τέσσαρας ἀνδρῶν μορφάς.

Ἀλίμονον ! . . . Οἱ Τούρκοι ἐπλάκωσαν, Θεέ μου ! . . . Ὅποιον τρόπον ἔφερεν εἰς τὴν ἀκτὴν ἡ ἀπροσδόκητος ἐκείνη ἐμφάνις τῶν διωκτῶν μας!

Δύο τρεῖς τουφεκισμοὶ ἐκ νέου ἀντήχησαν. Ὁ ὅμιλος τῶν προσφύγων ἐσκορπίσθη καὶ ἐτρέξαμεν ὅλοι εἰς τοῦ λόφου τὰς ὑπωρείας διὰ νὰ προφυλαχθῶμεν ὑπὸ τῶν βράχων τὰς ἐξοχάς.

Οἱ τέσσαρες ναῦται μόνοι ἔμειναν εἰς τὴν ἄκραν τῆς θαλάσσης, καὶ ὑψώνοντες τὰ ὅπλα ἐσχόπευσαν καὶ ἐπυροβόλησαν διὰ μιᾶς καὶ οἱ τέσσαρες.

Οἱ Τοῦρκοι ἄνωθεν δὲν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὸν χαιρετισμὸν τοῦτον. Ἐφοβήθησαν ἄρα γε ; "Ἢ μὴ αἱ σφαῖραι τῶν ναυτῶν μας ἐπέτυχαν ; "Ἢ μὴ ἦσαν πολυαρίθμου σώματος ἐμπροσθοφυλακὴ καὶ ἐπερίμεναν ἐπικουρίαν διὰ νὰ ἐπιπέσουν καθ' ἡμῶν ; ... Καὶ τότε ; ... Τί θὰ γίνωμε ; Πῶς θὰ ἀντισταθῶμεν ; ..

Ἐν τούτοις ἡ λέμβος ἐπλησίαζεν.

Ἐνθαρρυνθέντες ὑπὸ τῆς παύσεως τῶν πυροβολισμῶν ἐτρέξαμεν ὅλοι πάλιν πρὸς τὴν θάλασσαν. Θὰ προφθάσωμεν ἄρα γε νὰ σωθῶμεν ; Θὰ φανοῦν ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ λόφου οἱ Τοῦρκοι ; ...

Προσωρμίζετο σχεδὸν ἐπὶ τῶν βράχων ἡ λέμβος, ὅταν εἶδα τὸν πατέρα μου πλησιάζοντα εἰς τὸν ναύκληρον. Τὸν ἔβλεπα νὰ λαλῇ περιπαθῶς δακτυλοδεικτῶν τὰς ἀδελφάς μου καὶ ἐμέ, ἐνῶ ὁ ναύτης ἀπέσυρε τὴν χεῖρα, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐζήτει ὁ πατήρ μου νὰ θέσῃ φιλοδώρημα.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἡ μήτηρ μου ὀπισθεν μὲ ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρός. Ἐστράφην πρὸς αὐτήν.

— Δουκῇ μου, πάρε τὶς ἀδερφές σου καὶ πηγαίνετε στὴν εὐχή μας ! ... Ἀφήστε μας ἐμᾶς σιὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ...

Καὶ συγχρόνως ἐναπέθεσεν εἰς τὸν κόλπον μου μικρὸν δέμα περιέχον ὅσα κοσμήματα εἶχε δυνηθῇ νὰ περισώσει.

Τὴν ἐνηγκαλίσθην, ἐφίλουν τὸν λαιμόν της καὶ ἔλεγα.

— "Ὁχι ! ὄχι ! .. Ὅλοι μαζὶ θὰ σωθοῦμε ! ..

Ἐκεῖ μὲ ἤρπασεν ἐκ τοῦ βραχίονος ὁ πατήρ μου.

— Πήγαινε μὲ τὶς ἀδερφές σου ! . . . Θά ρθουμε σὲ λίγο κι ἐμεῖς ! . . .

Ἡ λέμβος ἦτον ἤδη πλήρης, αἱ δὲ ἀδελφαί μου ἐκάθηντο ἐντὸς αὐτῆς. Μὲ ὤθησεν ὁ πατήρ μου, μ' ἔσυρεν ὁ ναύκληρος, καὶ πρὶν προφθάσῃ ν' ἀντισταθῶ, εὐρέθην ἐντὸς τῆς λέμβου καὶ ἐγώ.

Αἱ κῶπαι ἐκινήθησαν ἀμέσως.

Ἐστράφην πρὸς τὴν ξηρὰν νὰ ἰδῶ τὴν μητέρα μου, καὶ ἐνῶ ἐστρεφόμενην εἶδα καπνὸν ἐπὶ τοῦ λόφου καὶ νέος τουφεκισμὸς ἠκούσθη.

Ἐπὶ τῶν βράχων τὸ πλῆθος συνεσφίγγετο καὶ οἱ ὀπισθεν ὤθουν τοὺς πρώτους, ἔπιπταν δὲ τινὲς ἤδη εἰς τὴν θάλασσαν.

Μετὰ τῶν πιπτόντων βλέπω αἴφνης τὴν μητέρα μου ! . . .

Δὲν ἠξεύρω πῶς ἠδυνήθην ν' ἀπλώσω ἐκ τῆς λέμβου τὴν χεῖρα, πῶς ἤρπασεν ἡ μήτηρ μου τὴν χεῖρα μου, πῶς μία

ἄλλη γραία ἐκράτει διὰ τῶν δύο χειρῶν τὸ φόρεμα τῆς μη-
τρός μου . . .

Ἡ δὲ λέμβος ἐπροχώρει καὶ ἔπλεον αἱ δύο γραῖαι συρόμεναι
ἐκ τῆς χειρός μου, μέχρις οὗ ἐπὶ τέλους τὰς ἀνεσύραμεν ἐκ τῆς
θαλάσσης. Οὐδ' ἐνθυμοῦμαι πῶς εὐρέθημεν ἐπὶ τοῦ καταστρώ-
ματος τοῦ πλοίου.

Οἱ τουφεκισμοὶ ἐκ διαλειμμάτων ἐξηκολούθουν. Ἡ λέμβος
ἐπήγαινε καὶ ἤρχετο, καὶ τὴν ἔβλεπα ἐκάστοτε ἐπιστρέφουσιν,
προσπαθῶν νὰ ἰδῶ μακρόθεν, ἐὰν ἦσαν ἐντὸς αὐτῆς ὁ πατήρ
μου καὶ ἡ Ἀνδριάννα ἡ ψυχοπαίδα μας.

Εἰς τὸ τελευταῖον τῆς μόνον ταξίδιον τοὺς εἶδα ἐπὶ τέλους
ἐρχομένους Ἡμεῖθα ἤδη ὅλοι ἐπὶ τοῦ πλοίου, καὶ ἡμεῖθα ἑκατὸν
ὀγδοήκοντα ψυχαί ! Οἱ Τούρκοι δὲν ἐπέτυχαν ἀπὸ τὸν λόφον νὰ
ἐλαττώσουν τὸν ἀριθμὸν μας.

Τὸ πλοῖον ἀνεπέτασε τὰ ἱστία του καὶ ἤρχισε νὰ πλέη ὑπὸ
τὴν ἐλαφρὰν πνοὴν οὐρίου ἀνέμου.

Ἀλλ' ἦτον εἰσέτι εἰς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος ὅταν εἶδομεν τὰ
ὑψώματα καλυπτόμενα ὑπὸ Τούρκων.

Οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι, οἱ πρῶτοι, ἦσαν τῷ ὄντι ἐμπροσθοφυλακή.

Ἀλλὰ θεῖα χάριτι ἐβράδυναν οἱ πολλοὶ νὰ ἔλθουν, καὶ ἡμεῖς
ἡμεῖθα ἤδη σῶοι καὶ ἀσφαλεῖς, οὐδ' ἐφοβούμεθα πλέον τ' ἀπέ-
χοντα ὄπλα των.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΙΚΕΛΑΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

Ἐγεννήθη τὸ 1862 εἰς Ἀθήνας. Ἐγράψα μόνον ἑμμετρα, λυρικά ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ θεατρικὰ ἔργα. Εἰς τόμους ἐξεδόθησαν «Ποιήματα» τὸ 1883, «Χειμῶνανθοι» τὸ 1888, «Ἀλέχαστρα» 1900, «Κεμήλια» 1904, «Ἐξωτικά» 1905, «Τὸ παλιὸ βιολί» 1909, «Σπασμένα μάρμαρα» 1917, «Εἰρηνικά» 1918, «Ἑσπερινός» 1920, καὶ τὰ θεατρικὰ : «Ὁ τραγουδιστής» 1893, «Ὁ βασιλιάς Ἀνγέλιαρος» 1910, «Ἡ γυναῖκα» 1915, καὶ «Μιά φορά κι ἕναν καιρὸ» 1922.

Τ ο ὕ ρ κ ο ς π έ ρ α σ ε .

- Γιατ' εἶν' ἡ στράτα θλιβερὴ καὶ τὸ ποτάμι βοῦρκος;
- Διάβηκε ὁ Χάρος, ὁ χαμὸς ὁ χαλασμός ὁ Τοῦρκος!....
- Ἐδῶ ἦταν κάποτε χωριό, τί νά χη τώρα γίνει;..
- Ὁ Τοῦρκος ἔβαλε φωτιά, καὶ τό φαγε ἐκείνη!....
- Καὶ ποῦ εἶν' ἡ ὁμορφη ἐκκλησιὰ καὶ τ' ἅγιο Εἰκονοστάσι;
- Σ' αὐτὴν ἐπρωτορίχτηκε ἡ φλόγα πρὶν χορτάση...
- Καὶ ποῦ ν' οἱ νιοὶ καὶ ποῦ ν' οἱ νιές καὶ τοῦ χωριοῦ τ' ἄσκέρι;
- Σὰν πρόβατα τοὺς ἔσφαξε τοῦ Τούρκου τὸ μαχαίρι.
Δὲν κλαίω τὴ στράτα θλιβερὴ καὶ τὸ ποτάμι βοῦρκο,
γιατὶ κι ἐκείνη ὅπως κι αὐτὸ δὲ θὰ ξανάϊδη Τοῦρκο.
Δὲν κλαίω τ' ἄξέχαστο χωριό, γιατὶ κι ἐκεῖνο πάλι
ἀνάμεσ' ἀπ' τὶς στάχτες του καινούργιο θὰ προβάλῃ.
Δὲν κλαίω ἐκείνους πού σφαξε τοῦ Τούρκου ἡ ἄγρια λάμα,
γιατ' εἶναι μάρτυρες καὶ ζοῦν μὲ τοὺς ἁγίους ἀντάμα.
Μόν' κλαίω τὴν ὁμορφη Ἐκκλησιὰ, πού καίγοντας λιβάνι
χρόνια καὶ χρόνια πρόσμενε Ἀνάσταση νὰ κάμῃ!....

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

Σ Π Η Λ Ι Ο Σ Γ . Π Α Σ Α Γ Ι Α Ν Η Σ

Ἐγεννήθη τὸ ἔτος 1874 εἰς τὴν γραφικωτάτην Καστανιὰν τῆς Σπάρτης ὑπὸ τὸν Ταθγετον. Ἐγραφε ἔμμετρα καὶ πεζά. Ἀπὸ τὰ ποιήματά του εἰς τόμον ἔχουν ἐκδοθῇ εἰς ἐπανειλημμένας ἐκδόσεις «Ὡς Ἀντίλαλοι», Ἐὰ πεζά του ἔργα, διηγήματα κυρίως ἀπὸ τὴν ἑωτικήν ζωὴν τῆς Μάνης, θαυμαζόμενα διὰ τὴν πρωτοτυπίαν τὴν περιγραφικὴν δύναμιν καὶ τὴν πλαστικὴν τῶν τέχνην, δὲν κατωρθώθη, δυστυχῶς ἀκόμη νὰ ἐκδοθοῦν εἰς τόμον, ἐγκατεσπαρμένα εἰς διάφορα περιοδικά. Τοιαῦτα εἶναι ἡ σειρά «Κουθέντες», «Ταθγέτα», καὶ ἄλλα διηγήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων «Ὁ Πέτρακας», ἀληθινὸν ἀριστούργημα κτλ. Ἀπέθανε εἰς τὴν Ζάκυνθον νεώτατος.

Ἡ ἄνοιξη .

Ὁ ἥλιος ἀνοιξιάτικος ξανθὸς στὸν κόσμον λάμπει
Κι ὅλα τὰ πλάσματα τῆς γῆς τὰ γλυκαναγαλλιάζει.
Ἡ πλάση φύτρωσε γονοὺς καὶ βλάστωσε τὸ σπόρον
Καὶ κάμποι, λόγχοι καὶ βουνὰ κι ὅλα τὰ δεντροτόπια
Ἐχλώριασαν κι ἀνάδοσαν τὴν τρυφερὴ τοὺς γέννα.
Πέρα καὶ πέρα τὰ δεντρὰ ξανάνιωσαν τὰ φύλλα,
Τὰ μαραμένα κλαρικὰ χλωράδια ξεπετάξαν,
Ὀλόδροσες οἱ χλωρασιὲς στοὺς λόγκους ἐφουντῶσαν,
Καὶ τὰ μπουμπούκια ξάνοιξαν καὶ σκάσαν τὰ λουλούδια

Κι εὐωδιαστὰ μοσκοβολιὲς γιομίζουν τὸν αἴρα,
Ποὺ φύτρα νέα βλαστερὴ στήν πλάση πρασινίζει.

Κάθε ζωντάνεμα τερπνὰ νοιώθει τὴν ἀναγάλλια,
Ποὺ στήν καρδιά τὸ κέντρομα τῆς ἀνοιξῆς σταλαίζει.
Πλέχουνε τὰ πουλιὰ φωλιές, κλωσιάζουν καὶ τ' αἰγὰ τους,
Νὰ ξεπετάξουν τ' ἄπλερα. Κι ἄλλα φτεροκοποῦνται
Καὶ στὰ κλαριά πιτοῦν μ' ὁρμή, καὶ γλυκοτιτιβίζουν
Καὶ σμίγουν ταίρια στὶς φωλιές τὰ πολυγαλημένα.
Τὰ πεταλούδια ἀπὸ γονοὶ νεφελῆρες ξεπυτιοῦνται
Καὶ φτερακοῦν π' ἀνθὸ σ' ἀνθὸ καὶ τοὺς χοροβυζαίνουν.
Τὰ μελισσάκια ὀλογυρνοῦν στοὺς ἀνθισμένους κάμπους
Κι εὐωδιαστὴ παίρνουν τροφὴ καὶ πᾶν γιὰ τὰ κουβέλια.
Ἀρχίζουν οἱ φιδογενιὲς στὰ ρεῖλια νὰ πληθαίνουν.
Τὰ γάργαραί της τὰ νερὰ κάθε βουσουύλα χύνει
Καὶ μὲ πεντάγλυκους ἀχοὺς ξετρέχουνε στὰ πλάγια.
Ἄλλα κρεμάμενα βροντοῦν κι ἀφροκοποῦν στὰ γκρέμα
Κι ἄλλα τρεχούμενα κυλοῦν τερπνὰ καὶ μουρμουρίζουν
Κελαδιστιά, τραγουδιστιά, καὶ τὰ ρυάκια τρέχουν.
Καὶ λὲς πῶς νοιώθουν τὴ ζωὴν ὅπου στήν πλάση ἀπλώνει
Καὶ τραγουδοῦν τὰ κάλλη της καὶ τὸ ξανάνιωμά της,
Καὶ σμίγουν τὰ τραγούδια της, τῆς ἀνοιξῆς τραγούδια
Σ' ἓνα σκοπὸ ἀνιστόρητο, νεραῖδοταιριασμένο.

Γλυκὰ τὸν ἥλιο σμίγοντας νοιώθει λαχτάρᾳ ἡ φύση
Πάντα ποθῶντας τὶς ἐρμιές κι ἐπιθυμιές διψῶντας,
Καὶ λαχταρίζει ὀλόγλυκα καὶ ζῇ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη
Μὲ τῆς ζωῆς τὶς ὁμορφιές, μ' ἀγάπη ἀναγαλλιάζει
Καὶ μύριες χύνει εὐωδιὲς στὸν ἀναγαλλιασμό της.

— Ζωή, πεντάμορφη ζωή, μὲ τὶς περισσιες χάρες,
Ζωή, μὲ τὰ χιλιόμορφα καὶ τ' ἄγνωρά σου κάλλη,
Χαρά στον ποὺ τὶς χάρηκε, χαρά στον καὶ ποὺ τὰ εἶδε !

Σ Π Η Λ Ι Ο Σ Γ. Π Α Σ Α Γ Ι Α Ν Η Σ.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Γεώργιος Καραϊσκάκης.

Κάτι μεγαλοπρεπῶς μαῦρον, φέσι ὡς κόκκινο καλπάκι μου-
πιάκι εὐθύ, σκληρόν. ὡς ἀπὸ ὀρείχαλκον. Μαλλιά ἀπὸ δῶ κι
ἀπὸ καὶ χυτὰ εἰς τοὺς ὅμους. Ἦ ρουμιλιώτικη τραχύτης εἰς
ὅλην της τὴν ἔντασιν. Κάτι τι τὸ ἀρχαγγελικόν ἐωσφορικόν,
ταξιαρχικόν, ἀρχιστρατηγικόν.

Ἦ ἄγγελος καὶ ὁ δαίμων τῶν ὁποίων ἐκαυχᾶτο ὅτι ἦτο ὁ ἁρ-
μονικὸς συνδυασμός, τὸ ἐλεύθερον ζευγάρισμα.

Τὸν περιγράφει περιέργως ὁ Περραιβός: «Ἀνάστημα μέτριον,
σῶμα ἰσχνόν, ὑπομέλαν καὶ ἀσθενές, πρόσωπον μακρὸν καὶ λεπτὸν,
μέτωπον πλατὺ, ὀφρῦς πλατεῖαι, δασεῖαι καὶ μελαναί, ὀφθαλμοὶ
μικροὶ καὶ μελανοί, ὦτα μεγάλα καὶ λεῖα, ρίς λεπτή καὶ εὐθεῖα
στόμα μέγαλον, ὀδόντες μικροί, μύσταξ μέτριος καὶ μέλας, α,
τρίχες τῆς κεφαλῆς του ὁμοίως, ἔξ ὧν ἦσαν καὶ ὀλίγαι λευκαί.
Εἶχε νοῦν (ὡς πρὸς ἓνα ἀμαθῆ) ἱκανῶς ἐκτυλιγμένον, γοητευτι-
κὸν καὶ δραστήριον. Ἀνδρεῖος καὶ τολμηρὸς εἰς κινδύνους. Στρατη-
γματικός, ἀκούραστος εἰς τοὺς ἀγῶνας. Μεγαλόψυχος εἰς τὰς
σκληραγωγίας, μολονότι ἀδύνατος. Μεταδοτικός, κοινωνικὸς μὲ
ὅλους. Τὰς παρὰ τῶν συναγωνιστῶν συμβουλίας, πολεμικὰ σχέ-
δια, καὶ ἤκουε μὲ προσοχὴν καὶ ἐνήργει μ' εὐχαρίστησιν.

»Καὶ ταῦτα μὲν τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ φυσικά του προτε-
ρήματα.

»Τὰ δὲ ἐλαττώματά του τὰ ἐφεξῆς: Ἦν ἔσθ' ὅτε παλίμβου-
λος. Αἰσχρολόγος καθ' ὑπερβολήν, πικρὸς ὕβριστῆς τῶν ἀνάν-
δρων, πολλάκις δὲ καὶ τῶν φίλων. Ὁξύθυμος, ὥστε νὰ ἀφαρ-
πάζεται ἐνίοτε εἰς τὰ πράγματα, πρὶν ἐρευνήσῃ τὴν ὑπόθεσιν.
Ἦν ἐκ τοῦ ἐναντίου ἱκανὸς νὰ διορθῶνῃ τὰ ἐλαττώματά του,
ὅταν ἔβλεπεν ὅτι ἐπροξένουν σύγχυσιν καὶ βλάβην. Διότι μετε-
χειρίζετο τὴν πολυτροπίαν καὶ ἀστείότητα. Τελευταῖον δὲν ἐσυ-
στέλλετο ἔσθ' ὅτε νὰ ζητῇ συγχώρησιν».

Μὲ δύο λέξεις ἐκφραστικώτερον, ὁ Καραϊσκάκης ὑπῆρξεν ὅτι
εἶπεν ὁ Μέγας Ναπολέων διὰ τὸν Γ'καῖτε, «ένας ἄνθρωπος»

Κλέφτης ὑπὸ τὸν Καϊσαντώνην, μισθοφόρος τοῦ Ἀλήπασσα

εἰς τὰ λημέρια τοῦ πρώτου καὶ μέσα εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ δευτέρου, ἐπέρρωσε τὴν ψυχὴν του μὲ ὅλας τὰς ὁρμὰς καὶ μὲ ὅλα τὰ πάθη τῶν ὁλοίων ἦτο δεκτικὸν τὸ παλικάρι τῶν καιρῶν ἐκείνων.

Ὡς πάντες οἱ μεγαλουργοὶ ἐξέφρασε καὶ αὐτὸς τὴν ἐποχὴν του μὲ ὅλας τῆς τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ ἐλαττώματα ἰσχυρότερον καὶ πληρέστερον τῶν συγχρόνων του.

Ὁ Κωνσταντῖνος Παπαρηγόπουλος εἰς δύο μέρη διαιρεῖ τὴν βιογραφίαν τοῦ ἥρωος. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος μέχρι τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου, ὁ ἥλιος τοῦ Καραϊσκάκη εἰς τὰ βάθη τοῦ ὀρίζοντος, θαμβωμένος ὡς ἀπὸ λευκὴν τινα ὁμίχλην, μὴ σποραδικὸν καὶ παροδικὸν ἐξακόντισμα λαμπρῶν ἀκτίνων. Εἰς τὸ δεύτερον μέρος, ἀπὸ τῆς πτώσεως καὶ ἐκείθεν, ὁ ἥλιος τοῦ Καραϊσκάκη μεσουρανῶν, ἀπερικάλυπτος, χείμαρρος φωτὸς καὶ δόξης.

Ἀλλ' ἡ ζωὴ τοῦ Καραϊσκάκη θὰ ἠδύνατο εὐστοχώτερον νὰ ἀναπλασθῇ ὡς δραματικὴ τριλογία.

Πρῶτον μέρος. Τὸ πρωτοπαλικάρο τοῦ Κατσαντώνη, ὁ ὑπὴρ-
ρέτης τοῦ Ἀλήπασσα, ὁ ἀτίθασσος, ὁ ἀπερίφραστος, ὁ ἀθυρόστο-
μος. Ὁ ἐπίμονος καὶ περιφίλαντος μνηστὴρ τοῦ ἀρματολικιοῦ
τῶν Ἀγράρων, ὁ θέλων μὲ κάθε τρόπον νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπὸν
του, ὁ ἀσθενῶν, ὁ ψυχορραγῶν ὁ ὡς παράλυτος ἐπὶ φορείου πε-
ριαγόμενος, ὁ ἐχθρὸς τοῦ Καραϊσκάκη, καὶ πολέμιος τῆς πατρί-
δος, ὁ ἐπικηρυσσόμενος ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἀναθεματιζό-
μενος ὑπὸ τῶν «Ἑλληνικῶν Χρονικῶν» τὸ ἄγος τοῦ ἀγῶνος.

Δεύτερον μέρος. Ὁ ἀποστάτης ζητεῖ συγχώρησιν ἀπὸ τὴν
Κυβέρνησίν του. Δεικνύει ἀπροσδόκητα σημεῖα νομιμοφροσύνης.
Ὁχι πλέον ἢ κατάκτησις τῆς ἐπιοχίας τῶν Ἀγράρων διὰ λογα-
ριασμὸν του, ἀλλ' ἡ σωτηρία τοῦ κινδυνεύοντος Μεσολογγίου,
τῆς καρδίας τῆς Ἑλλάδος, διὰ λογαριασμὸν τῆς ὅλης πατρίδος.

Ὁ Καραϊσκάκης κατερχόμενος ἀπὸ τὰ ὄρη τοῦ Ζυγοῦ καὶ
ἐπιπίπτων κατὰ τοῦ Κιουταχῆ. Ἀρχίζων νὰ ἀναπτύσῃ ὅλην τὴν
στρατηγικὴν εὐφυΐαν του, καὶ μὲ θυσίας καὶ μὲ αὐταπάρνησιν
ἀγωνιζόμενος γύρω καὶ ἔξω τῆς πόλεως, διὰ νὰ τὴν θρέψῃ, διὰ
νὰ τὴν ἐνισχύσῃ. Ἐνῶ ἐνταυτῷ ἡ προσοχὴ τῆς Πατρίδος ἀρχίζει
νὰ στρέφεται ὅλη πρὸς τὸ ὑποκείμενόν του.

Τρίτον μέρος. Πίπτει τὸ Μεσολόγγι καὶ ὁ Καραϊσκάκης ἀνυ-
ψώνεται εἰς κλέος ἀφθιτον. Προχειρίζεται Γενικὸς Ἀρχηγὸς τῆς
Στερεᾶς. Ὁ ἄσπονδος ἐχθρὸς του Ἀνδρέας Ζαΐμης μὲ γενναίον

προσύνην θεόπνευστον τοῦ ἀναγγέλλει ἐν ἐπισήμῳ συνεδριάσει τὴν ἀπόφασιν τῆς Κυβερνήσεως διὰ λόγων ἐγκωμιαστικῶν.

Κατασυγκινεῖται ὁ Ἀρχηγός, καὶ πρὸς τὸν Βουδούρη, ὅστις τοῦ παρατηρεῖ ὅτι δὲν ἔχει κάμει ἕως τώρα ὅσον ἔπρεπε τὸ χρέος τοῦ πρὸς τὴν Πατρίδα, ἀποκρίνεται,

— Λὲν τὸ ἀρνοῦμαι ! . . . Ὅταν θέλω γίνομαι ἄγγελος, καὶ ὅταν θέλω γίνομαι διάβολος . . . Στὸ ἐξῆς ἔχω ἀπόφαση νὰ γίνω ἄγγελος . . .

Καὶ εἰς τὸ ἐξῆς προχωρεῖ διὰ μέσου τῆς κατηρειπωμένης καὶ καταλημμορυσμένης ἀπὸ τούρκικα στρατεύματα γῆς καὶ προχωρεῖ θριαμβευτῆς ἐγείρων πανταχοῦ «τρόπαια Ἑλλήνων κατὰ βαρβάρων», ὡς ἀποκαλιῖ τὰς νίκας του.

Καὶ τὰ διαλαλοῦν ἀκόμη τὸ Χαϊδάρι, τὸ Ραγαμύστι, τὸ Δίστομο, τὸ Κερατσίνι, τὸ Τουρκοχώρι, ἡ Ἀρόχωβα, ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἡ Στερεά.

Καὶ τ' ὄνομα Καραϊσκάκης παραμένει ἀπὸ τότε εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Τουρκαλβανῶν καὶ ἀντηχεῖ ὡς σύνθημα ὀλέθρου. Καὶ εἶναι πειθαρχικώτατος ὁ θριαμβευτῆς εἰς τὴν συνέντευξίν του ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς ναυαρχίδος, ἐνῶ ὁ Κιουταχῆς ὁμιλεῖ διὰ τὸν Σουλτάνον βασιλιά του, ὁμιλεῖ καὶ αὐτὸς διὰ τὴν βασίλισσάν του τὴν διοίκησιν.

«Ὅταν τὴν 25ην Ὀτωβρίου 1826 ἐξεστράτευσεν ἐξ Ἐλευσίνος, λέει ὁ ἱστορικός, ἅπαντα ἡ Στερεὰ ἦτον ὑποτεταγμένη εἰς τοὺς Τούρκους. Ὅταν δὲ τὴν 21 Φεβρουαρίου 1827 ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸ Δίστομο, ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου μέχρι τῶν Ἀθηνῶν οὐδαμοῦ ἄλλοῦ ἐφαίνετο ὀθωμανικὴ σημαία, εἰμὴ ἐντὸς τῶν παραλίων φρουρίων τοῦ Μεσολογγίου, τῆς Βονίτσης καὶ τῆς Ναυπάκτου.

Καὶ δι' αὐτὸ ὅταν εἰς τὰς 23 Ἀπριλίου 1927 ἔπιπτεν ὁ Ἀρχηγός, λησμονήσας ἑαυτόν, ὡς ἐν ὑποτροπῇ τῆς ἀκρατήτου λεβεντιάς τῶν ἐπὶ Κατσαντώνη χρόνων, εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Φαλήρου, τὸ ψήφισμα τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τὸ ἐξαγγέλλον τὸ τέλος τοῦ μὲ τὴν μεγαληγορίαν Πινδαρικῆς ᾠδῆς προσεκάλει τὴν Ἑλλάδα νὰ πενθήσῃ «τὸν πολύτιμόν της Καραϊσκάκην» καὶ τὰς Ἑλληνίδας νὰ μαυροφορέσουν, καὶ τὴν Πατρίδα νὰ θρηνήσῃ διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ «γνησιωτάτου τέκνου της καὶ ἐξολοθρευτοῦ τῶν τυράννων».

ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΜΑΣ

Ὁ θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη

- Τρεῖς περδικούλες κάθονταν στὴ κίστρο τῆς Ἀθήνας,
εἶχαν τὰ νύχια κόκκινα καὶ τὰ φτερὰ βαμμένα,
εἶχαν καὶ τὰ κεφάλια τους στὸ αἷμα βουτηγμένα.
Μοιρολογοῦσαν κι ἔλεγαν, μοιρολογοῦν καὶ λένε,
—Τρίτη, Τετρὴν θλιβερή, Πέμπτη φαρμακομένη.
Παρασκευὴ ἐημέρωσε, μὴν εἶχε ἐημερώσει,
πὺν πιάστηκεν ὁ πόλεμος, τὸ Κρητικὸ τουφέκι.
Καραϊσκάκης τ' ἄκουσε, ἦταν καὶ θερμοσμένος,
καὶ τὸ σεῖζι του ἔκραξε, καὶ τοῦ σεῖζι λέει,
—Σεῖζι, στρώσε τ' ἄλογο, βάλ' του καὶ τὸ τακίμι ! . . .
Κρένει καὶ στοὺς συντρόφους του τοὺς καπεταναραίους,
—Τροχᾶτε, ἀδέρφια, τὰ σπαθιά, γυρίστε τὰ τουφέκια,
νὰ πὰ νὰ πολεμήσουμε στὸν κάμπο τῆς Ἀθήνας . . .»
Σὰν πιάστηκεν ὁ πόλεμος, σκοτείνιασεν ὁ κάμπος,
βαρέθηκε ὁ Ἀρχηγὸς καὶ ὁ Καραϊσκάκης.
—Παιδιὰ μ', νὰ νταγιαντήσετε, νὰ γίνετε ἓνα σῶμα,
νὰ μὴ χαθῇ ἡ Πατρίδα μας, τὴν πάρετε στὸ λαιμό σας ! . .
Μένα μὲ πᾶν στὴν Κούλουρη, πέρα στὸν Ἁγιο-Δημήτρη . . .»
Πουλάκι πῆγε κι ἔκατσε στ' Ἁγιο-Δημητρίου τὸ δέντρο,
δὲν ἐλάλοῦσε σὰν πουλί, οὐδὲ σὰ γελιθόνι,
καὶ τὸ δέντρο μαράθηκε ἀπ' τὸν κελαηδημό του.
Τὸν κλαῖνε χῶρες καὶ χωριά κι ὅλοι οἱ καπεταναῖοι,
Τὸν κλαῖν τὰ παλικάρια του κι ὅλος ὁ ταῦρᾶς του.

Σ Π Υ Ρ Ο Σ   Τ Ρ Ι Κ Ο Υ Π Η Σ

Ἐγεννήθη τὸ ἔτος 1788 εἰς τὸ Μεσολόγγι. Ἐσπούδασε εἰς τὴν Ἀγγλίαν φιλολογίαν. Κατελθὼν εἰς τὰ Ἑπτάνησα πρὸ τῆς Ἑπαναστάσεως, παρώτρυνε καὶ καθωδήγησε τὸν ἐθνικὸν μας ποιητὴν Σολομὸν νὰ παύσῃ νὰ γράφῃ ἰταλικά τὰ ποιήματά του, καὶ νὰ γράφῃ ποιήματα Ἑλληνικά εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν. Ἐχρημάτισεν ὑπουργὸς καὶ πρωθυπουργὸς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ἀποσταλὲς καὶ πρέσβης αὐτῆς εἰς τὸ Λονδίον, ὅπου καὶ ἐδημοσίευσεν τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἑπαναστάσεως. Ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1873.

Ἐπικήδειος τοῦ Καραϊσκάκη

(24 Ἀπρίλη 1827)

Μεταφέρω τὸν νοῦν μου εἰς τὴν πρὸ ἑνὸς χρόνου ἀξιοθρήνητον καὶ τρομερὰν τῆς Πατρίδος κατάστασιν.

Τὸ νέφος βλέπω τοῦ δουλικοῦ σκότους ξαπλωμένον ἀπὸ τὰς ἄλλοτε λαμπρὰς καὶ τότε ζοφωμένας κορυφὰς τοῦ Μακρυνόρους καὶ ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Ἀκαρνανίας ἕως εἰς τὰ πέριξ τῆς Ἀττικῆς.

Τὸ νέφος τοῦτο ἐσκέπαζεν ὥς μαῦρος μανδύας τὸ νεκρικὸ κρεβάτι τῆς Ρούμελης. Μακρὸν καὶ βαθὺ σκότος ἐσύρετο κατόπιν τοῦ νεκρικοῦ αὐτοῦ μανδύου καταπυκνωμένου καὶ ἐφοβέριζε νὰ πέσῃ ὅλον καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Πελοποννήσου, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὴν εἶχε ἀποσβολωμένην ἢ Αἰγυπτιακὴ ὁμίχλῃ.

Ἐντελῶς ἐναντίον τῆς νεκρικῆς ἐκείνης σκηνῆς σήμερον πρὸ ὀφθαλμῶν μου.

Φῶς ἐλευθερίας, φῶς δόξης βλέπω σήμερον χυμένον ἀπὸ τὰς

κορυφὰς τοῦ Μακρυνόρους καὶ τὰ παράλια τῆς Ἀκαρνανίας ἕως τὰ περίξ τῆς Ἀττικῆς.

Τὸ φῶς τοῦτο τῆς ἐλευθερίας καὶ δόξης ἐνυπῆρχεν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ρουμελιωτῶν, ἀλλὰ δὲν ἐχύθη εἰς τὴν σκοτωμένην ἐκείνην γῆν παρὰ διὰ τῆς ἰσχυρᾶς δεξιᾶς τοῦ Καραϊσκάκη. Αὐτὸς διασκορπισμένα τὰ παλικάρια τῆς Ρούμελης τὰ σύναξε καὶ τὰ ὠδήγησε πάλιν εἰς τὸ στάδιον τῆς πολεμικῆς καρτερίας γενόμενος ὁ ἴδιος αὐτὸς τὸ παράδειγμα εἰς δεκάμηνον διάστημα τῆς πολεμικῆς αὐτῆς καρτερίας.

Παντοδαπὰς ἐλλείψεις ἔπαιχε τὸ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν του στρατιώτη τῆς Ἑλλάδος Ἀλλὰ καὶ εἰς διάλυσίν του δὲν τὰς ἐπρότεινε. Ποιὲ δὲν ἐγόγγυσε διὰ τὰς πολυειδεῖς του κακονχίας καὶ ταλαιπωρίας.

Σεμνυνόμενος δικαίως εἰς τὸ ὕψηλόν ἀξίωμα τῆς ἀρχηγίας, ποτὲ δὲν ἐνόμισεν ὅτι αὐτὸ μόνον ἠμποροῦσε νὰ τὸν λαμπρύνῃ.

Ἦξευρεν ὅτι τὰ ἔργα μόνον εἶναι ἡ λαμπρότης. Ὅθεν ἄξιός τοῦ ὕψηλοῦ αὐτοῦ ἀξιώματος ἐφαίνετο διὰ τῶν ἔργων του.

Ἀτρόμος πάντοτε εἰς τοὺς πολέμους, ἀτρομώτερος πολὺ ἐφάνη καθ' ὃ διάστημα ἦτο ἀρχηγὸς τῶν κατὰ τὴν στερεὰν Ἑλλάδα στρατευμάτων.

Τότε εἶχε φωμί καὶ αὐτός, ὅταν εἶχαν καὶ οἱ ἀγαπητοί του Ἕλληνες. Ἡ κλίνη του ἦτο κλίνη ἀπλοῦ στρατιώτου.

Πρωταγωνιστῆς παρουσιάζετο καὶ τὴν τιμὴν ὅλην τοῦ ἀγῶνος τὴν ἀπέδιδεν εἰς ἄλλους ἐνθουσιασμένος διὰ τὴν παλικαριὰν ὥς παλικάρι καὶ ὁ ἴδιος, τὴν ἐτιμοῦσε ὅπου τὴν ἔβλεπε καὶ τὴν ἀντάμειβε πλουσιοπάροχα.

Τοὺς γνωστοὺς διὰ τὴν ἀνδρείαν των τοὺς ἔκραζε κατ' ὄνομα. Ὅταν ξεσπάθωνε ἐν καιρῷ μάχης διὰ νὰ τὸν ἀκολουθήσουν, ἔβγανε τὰ πιστόλια του ἀπὸ τὴν μέση του καὶ μὲ αὐτὰ εἰς ἀνταμοιβὴν παλικαριᾶς στόλιζε τοῦ παλικαριοῦ τὴν μέση.

Ἔλυνε τὴν ζώνην του καὶ ἔδιδεν εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ πολέμου καὶ τὸ ὕστερον νόμισμά του.

Ἰδοὺ, Ἕλληνες, ὅσα χαρακτηρίζουν τὸν ἄξιον ὁδηγὸν στρατευμάτων. Ἰδοὺ ὅσα λαμπρύνουν τὸ ὕψηλόν ἀξίωμα τῆς ἀρχηγίας. Ἰδοὺ ὅσα ἀποθανατίζουν τὸν πολεμικὸν καὶ ἀποκατασταίνουν τὸν στρατηγὸν ποθητὸν εἰς τὸν στρατιώτην, σεβαστὸν εἰς ὅλον τὸ ἔθνος του καὶ φημισμένον εἰς ὅλα τὰ ἔθνη καὶ εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας.

Τοιαύτη ἐστάθη ἡ διαγωγὴ τοῦ πατριώτου Καραϊσκάκη εἰς τὸ διάστημα τῆς δεκαμήνου ἀρχηγίας του. Ἄλλ' ἡ τελευταία ὥρα τῆς ζωῆς του ἐπισφραγίζει τὴν ἀληθινὴν δόξαν καὶ τοῦ σταίνει τρόπιον ἀκόμη μονιμώτερον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἡ ἀξιότης του ἔστησεν εἰς Ἀράχωβαν.

Θανατηφόρα πληγωμένος ἐφέρθη εἰς τὸ πλοῖον τοῦ μεγάλου στολάρχου τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ λάβῃ τὴν δυνατὴν ἰατρικὴν περιποίησιν.

Γυμνασμένος ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων εἰς τὸ σπαθί καὶ εἰς τὸ τουφέκι, γνώστης ἐκ φύσεως τῶν πληγῶν, ἐγνώρισε μόνος του ὅτι ἡ βοήθεια τῆς ἰατρικῆς δὲν θὰ ἴσχυε, καὶ ὅτι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἦτο ἐγγύς.

Μὲ πνεῦμα τότε ἀτάραχον, μὲ πρόσωπον γαλήνιον καὶ μὲ φωνὴν κατανυκτικὴν ὠμίλησε πρὸς τοὺς περιεστῶτας ἀρχηγούς, κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον:

—Μέγα βάρος μὲ ἐκεφόρτισεν ἡ Πατρίς μου. Μὲ δέκα μηνῶν δεινοὺς ἀγῶνας ἐπλήρωσα τὸ χρέος. . . . Δὲν μοῦ ἔμενε παρὰ ἡ ζωή. . . . Ἴδου θυσία τῆς Πατρίδος καὶ ἡ ζωή μου! . . . Εἰς τὴν Πατρίδα μου τὴν χροστοῦσα, εἰς τὴν πατρίδα μου τὴν ἀποδίδω . . . Ἀποθνήσκω! . . . Οἱ στρατιῶται μου ἄς τελειώσουν τὸ ἔργο μου, ἄς ἐλευθερώσουν τὰς Ἀθήνας. . . .

Αὐτὰ εἶπε καὶ παρέδωσε τὸ πνεῦμα εἰς χεῖρας τοῦ Πλάστου.

Στρατιῶται! Αὕτῃ εἶναι ἡ διαθήκη του. Σεῖς εἰσθε οἱ ἐκτελεσταὶ τῆς διαθήκης του.

Αὕτῃ εἶναι γραμμένη μὲ τὸ χυθὲν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος αἷμα του, πὺν ἀκόμη ἀχνίζει.

Στρατιῶται! Τιμήσατε καθ' ὃν τρόπον ὁ ἴδιος σᾶς ἐπαράγγειλε τὴν μνήμην του.

Αὐτὸς ἀπέθανεν, ἀλλὰ τὸ παράδειγμά του ζῇ.

Ἄλλὰ τί λέγω τὸ παράδειγμα του ζῇ; Αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι ἀοράτως μαζί σας. Ἄλλ' ὅχι πλέον πενιχρὰ ἐνδεδυμένος ὥς ἐξοῦσε μαζί σας.

Αὐτὸς σᾶς παρουσιάζεται ἐνδυμένος τὸ χρυσοῦφαντον φόρεμα τῆς δόξης, τὸ φόρεμα τὸ ὁποῖον ἐνδύει τὸν στρατιώτην εἰς τὸ στάδιον τῆς μάχης ὁ ὑπὲρ Πατρίδος θάνατος.

Αὐτός, Στρατιῶται, αὐτός, καθ' ἣν στιγμὴν ξεσπαθωμένοι
ἐκτυπήσετε τὰ τεῖχη τῶν Ἀθηνῶν, θὰ σαῶς παρουσιασθῇ ὡς ἰσχυ-
ρὸς Ἄγγελος τῆς Ἀποκαλύψεως, καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,

περιβεβλημένος νεφέλην καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ
οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στήλη πυρός.

Ναί, τοιοῦτος θὰ σαῶς παρουσιασθῇ, διότι τόση λαμπρότης
περιχύνεται μετὰ θάνατον εἰς ὅποιον ἀποθάνει ὑπὲρ Πατρίδος.

ΣΠΥΡΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡΥΠΑΡΗΣ

Ἐγεννήθη τὸ 1872 εἰς Σίφνον. Ἐ-
σπούδασεν, εἰς τὴν Σχολὴν τοῦ Γένους
εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐπειτα εἰς τὸ
Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν φιλολο-
γίαν, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ μέγιστα.
Ἐγγράφη λυρικά κλπ. ποιήματα «Σκα-
ραβαῖοι καὶ Ἐρακλῆες» ἐκδοθέντα εἰς
τόμιον δις μέχρι τοῦδε. Μετέφρασεν ἐ-
πιτυχῶς τὰς τραγωδίας τοῦ Αἰσχύλου,
ποιήματα τοῦ Γκαίτε κλπ. κλπ. Ἐπη-
ρεται ἤδη διευθυντὴς τοῦ Ἑθνικοῦ Θε-
άτρου.

Ὁ ὄρθρος τῶν ψυχῶν

Τ' ἀστέρια τρεμοσβύνουνε κι ἡ νύχτα εἶναι λίγη.
Μὲ φῶς χλωμὸ καὶ ἄρρωστο οἱ κάμποι ἀντιφεγγίζουν
Κι ὁλόγυρά του, ὅπου στραφῇ τὸ μάτι σου, ξανοίγει
Ἐδῶ κορμιὰ, ἐκεῖ κορμιὰ στρωμένα νὰ μαυρίζουν.
Φίλους κι ἐχθροὺς ὁ θάνατος σ' ἓνα τραπέζι σμίγει,
Ὅπου τ' ἀγρίμια ἀκάλεστα μὲ πεῖνα τριγυρίζουν.
Χαρά στον ὅπου γλύτωσε, χαρά στον πῶχει φύγει,
Μὰ ὅσους τὸ βόλι ξέσκισε, κοράκια ξανασκίζουν.
Κι ἄξαφνα ὀρθὸς ὁ Σάλπιγξ πηδάει ὁ λαβωμένος,
Στριγγὴ φωνὴ καὶ σπαραχτὴν ἡ σάλπιγγά του βγάζει,
Ποὺ λὲς τὸν ἴδιο της χαλκὸ, κι ὅχι τ' αὐτὰ σπαράζει.
Μὰ δὲν ξυπνάει στὸν ὀρθρινὸ κανένας πεθαμένος.
Μὲν τὰ κοράκια φεύγουνε κοπαδιαστὰ σὰ νά ναι
Τῶν σκοτωμένων οἱ ψυχές, ποὺ στὰ οὐράνια πᾶνε.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡΥΠΑΡΗΣ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΡΚΟΡΑΣ

Ἐγεννήθη τὸ ἔτος 1826 εἰς τὴν Κεφαλληνίαν. Καρκυραῖος τὴν καταγωγὴν. Ἐὰ πρῶτα γράμματα ἐσπούδασεν εἰς τὴν Κέρκυραν. Ἐσπούδασε νομικὰ ἔπειτα εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἀναλαβὼν ἐκεῖ ἀνωτέραν διοικητικὴν θέσιν. Μετὰ τὴν ἑνωσιν ἐξελέγη βουλευτὴς Καρκύρας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Βουλὴν. Ἦνας ἀπὸ τοῦς ἐπιανηρότερος συνεχιστάς τῆς Σολωμικῆς σχολῆς ἔγραψε μόνον ἑμιστρα ἔργα. Τὸ μεγαλειότερον καὶ σπουδαιότερον ἔργον τοῦ εἶναι «Ὁ ὄρκος» ἐπικολυρικὸν ποίημα ἀναφερόμενον εἰς τὰς ἡρωϊκὰς ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτης, ἐκδοθέν μετὰ τοῦ «Ἀρίωνα» καὶ ἄλλων τοῦ ἔργων εἰς ἴδιον τόμον, τὸ ἔτος 1890. Ἐπειτα τὸ 1898 ἐτύπωσε «Μικρὰ ταξίδια», νέον τόμον ποιημάτων τοῦ.

Ἔργασίαι.

Ξημερώνει αὐγὴ δροσάτη
μὲ τὸ πρῶτο της πουλί,
λὲς καὶ κράζει τὸν ἐργάτη
στὴ φιλόπονη ζωή.

Πρὶ νὰ σβύσῃ κάθε ἀστέρι
μὲ χαρούμενη καρδιά
νέοι, μισόκοποι καὶ γέροι,
τρέξτε ὅλοι στὴ δουλιά.

Πέρα κείθενε οἱ φροντίδες
ᾧς πειάξουνε, καθὼς
ξαφνισμένες νυχτερίδες,
ὅπου ἀγνάντεψαν τὸ φῶς.

Μὴ σᾶς εἶναι ὁ ξένος πλοῦτος
ἐν' ἀγκάθι στὴν κορδιά.
Πέστε ἀζήλευτα, εἶναι τοῦτος
ἐργασίας κληρονομιά.

Σηκωθῆτε ! Ἡ γῆ χαρίζει
μόνον ἄφθονον καρπό,
ἂν ὁ κόπος τὴν ποτίζει
μ' ἓναν ἰδρωτα συχνό.

Σὰν ἐσᾶς, ἀδέρφια, ἰδρώνει
κι ὁ σοφός, πὺν μὲ τὸ νοῦ
κάμπους ἄμετρους ὀργώνει
γιὰ ὑροφή τοῦ λογισμοῦ.

Δίχως ἄνεση καὶ σκόλη
πάντα ὁ ἄξιος δουλευτῆς,
τὸ ἀνθηρότατο περβόλι
σκάφτει, σπέρνει ὁ Ποιητής.

Πάντα, ναί, τοῦ τίμιου κόπου
οἱ γλυκότετοι, καρποὶ
νά εἶναι οἱ μόνοι πὺν τ' ἀνθρώπου
σῶμα ὑρέφουν καὶ ψυχή.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΤΣΟΥΝΤΑΣ

Ἐγεννήθη τὸ ἔτος 1857 εἰς Στενύμαχον. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Γερμανίαν, καὶ κατελθὼν εἰς τὰς Ἀθήνας ἔγινε τὸ πῶτον ἑφορος ἀρχαιοτήτων, καὶ τὸ 1914 ἔγινε καθηγητὴς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Ἐγράφε πλεῖστα ἄρτια καὶ ἐπιστημονικά ἔργα, ὧν τὸ σπουδαιότερον εἶναι «Ἡ Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Τέχνης», 1928.

Ὁ Δεξίλεως.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν εἶχον χωριστὰ κοινὰ νεκροταφεῖα, ὥπως συνηθίζονται σήμερον, ἀλλὰ κατεσκεύαζον τοὺς τάφους τῶν ἑξω τῶν πόλεων, πρὸς τὰς δημοσίας ὁδοὺς. αἱ ὁποῖαι ἤρχιζον ἀπὸ τὰς πύλας αὐτῶν καὶ ἐφθινον εἰς τὰ χωρία, ἢ ἄλλας πόλεις.

Ὅσον δὲ περισσότερον ἐσυχνάζετο μιὰ ὁδὸς τόσον πυκνότερα καὶ τόσον πολυτελέστερα ἦσαν καὶ τὰ μνημεῖα, τὰ ὁποῖα ἀνηγείροντο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ αὐτῆς, μέχρι μεγάλης πολλάκις ἀποστάσεως ἀπὸ τὴν πόλιν.

Τοιοιτοτρόπως οἱ νεκροὶ καὶ μετὰ θάνατον δὲν ἀπεκλείοντο τελείως ἀπὸ τὴν κίνησιν τῆς ζωῆς, καὶ δὲν περιορίζοντο εἰς ἰδίους περιφρακτοὺς συνοικισμούς, τοὺς ὁποῖους οἱ ζῶντες μόνον κατ' ἀραιὰ διαλείμματα ἐπισκέπτονται.

Διότι τότε καὶ ὅταν ἐξήρχοντο οἱ ἄνθρωποι ἐκ τῆς πόλεως χάριν ἐργασίας ἢ περιπάτου καὶ ὅταν ἐπέστρεφον εἰς αὐτήν, διέβαινον μεταξὺ τῶν τάφων καὶ ἐχαιρέτιζον τοὺς συγγενεῖς καὶ γνωρίμους, τῶν ὁποίων ἄλλοτε μόνον τὰ ὀνόματα, ἄλλοτε δὲ καὶ αἱ μορφαὶ ὁλόκληροί ἦσαν ἐσκαλισμέναι ἐπὶ στηλῶν, ἥτοι λιθίνων πλακῶν ἐστημένων ἐπὶ τῶν τάφων.

Μία τοιαύτη ὁδὸς μὲ τάφους εἰς τὰ πλάγια ἀπεκαλύφθη εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον τῆς πόλεως, ὅχι μακρὰν τῆς κυριωτέρας πύλης αὐτῆς ἣτις ὠνομάζετο «Δίπυλον».

Κατὰ καλὴν δὲ τύχην, πολλοὶ ἐκ τῶν τάφων διέσωσαν σχετικῶς καλῶς τὴν παλαιὰν ἐξωτερικὴν μορφήν των, καθὼς καὶ τὰς ἐπικειμένας στηλάς, ὥστε δίδουν σαφεῖς ιδέαν περὶ τῶν Ἑλληνικῶν νεκροταφείων καθόλου.

Ἐκ τῶν στηλῶν προσελκύει τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπισκέπτου ἡ τοῦ Δεξίλεω, ἣτις εἶναι ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας.

Τὸ ἱππικὸν τῶν Ἀθηναίων συνεκροτεῖτο ἐκ τῶν δυνατωτέ-

ρων καὶ εὐπορωτέρων νέων τῆς πόλεως, διότι καὶ εἰς ἀσκήσεις ἐπιπόνους ὑπεβάλλοντο οἱ ἱππεῖς καὶ δαπάνας πολλὰς ἔπρεπε νὰ καταβάλλουν ἔξ ἰδίων.

Ἦτο ἄρα τὸ ἱππικὸν ἐπίλεκτον σῶμα, τὸ λαμπρότερον καὶ ἀριστοκρατικώτερον τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ, εἰς αὐτὸ δὲ ἀνῆκεν ὁ Δεξίλεως, ὅστις τὸ 394 π. Χ., εἰκοσαετῆς μόλις, ἔπεσε μαχόμενος εἰς τὴν Κόρινθον.

Ἡ στήλη του ἐστήθη εἰς τὸ μέσον, ὅπου εἶναι οἱ τάφοι τῆς οἰκογενείας του. Ὁ ἴδιος ὅμως ἐτάφη, ὡς φαίνεται, εἰς τὸ ὀλίγον ἀνατολικώτερον κείμενον προάστειον τοῦ Ἰέσω Κεραμεικοῦ, παρὰ τὴν ὁδὸν τὴν φέρονσαν πρὸς τοὺς κήπους καὶ τὸ γυμνάσιον τῆς Ἀκαδημίας, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαπτον τιμῆς χάριν δημοσίᾳ τοὺς ὑπὲρ Πατρίδος ἀποθνήσκοντας.

Ἐκεῖ ὑπῆρχεν κοινὸν μνημεῖον τοῦ Δεξίλεω καὶ δέκα ἄλλων συντρόφων του, ὡς καὶ ἐνὸς ἀξιωματικοῦ, οἵτινες πάντες ἐφονεύθησαν εἰς Κόρινθον.

Τὸ ἀνάγλυφον τοῦ Δεξίλεω εἰκονίζει τὸν νεαρὸν ἱππέα ἐπελαύνοντα ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀνατρέποντα ἓνα ὀπλίτην, τὸν ὁποῖον ἐτοιμάζεται νὰ διατρυπήσῃ μὲ τὴν λόγχην.

Τὴν σφοδρότητα τῆς ὁρμῆς αὐτοῦ φανερῶνει σαφῶς ἡ χλαμῖς, τὴν ὁποίαν φορεῖ ἐπὶ τοῦ χιτῶνος, ἥτις ἀνεμίζεται πρὸς τὰ ὀπίσω εἰς τὰς ὠραίας πτυχάς. Ἡ λόγχη δὲ τὴν ὁποίαν ἐκράτει εἰς τὴν ὑψωμένην δεξιὰν χεῖρα ἐδηλοῦτο διὰ χρώματος.

Ὁ ἀντίπαλος τοῦ Δεξίλεω ἔφερεν εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τὴν ἀσπίδα καὶ εἰς τὴν ἄλλην τὸ ξίφος μὲ τὸ ὁποῖον προσπαθεῖ νὰ ἀμυνθῇ, ἀλλὰ ματαίως. Ὁ θάνατός του εἶναι ἀναπόφευκτος.

Ὅτι καὶ ὁ νικητὴς ἔπεσε κατὰ τὴν ἔφοδον ταύτην ἢ ὀλίγον ὑστερότερον, τὸ λέγει ἡ ἐπιγραφή, ἡ ὁποία εἶναι χαραγμένη εἰς τὸ κάτω ἄκρον τῆς στήλης. Τὸ ἐμαρτύρει καὶ ὁ τόπος, ὅπου ἡ στήλη ἐστέκετο.

Ὁ καλλιτέχνης ὅμως ὅστις ἐλάξευσε αὐτήν, ἀπέφυγε νὰ παραστήσῃ τὸν Δεξίλεω τραυματιζόμενον ἢ ἀποθνήσκοντα. Αὐτὸς ἤθελε νὰ παραδόσῃ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους εἰκόνα τοῦ ὠραίου ἐφήβου ὅχι κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς ἀδυναμίας του, ἀλλ' ἰσχυροῦ καὶ ἀκμαίου ὡς ἡμιθέου ἥρωος. Μόνον δὲ διὰ τῆς ἐλαφρῶς θλιβεραῦς ἐκφράσεως, τὴν ὁποίαν προσέδωκεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ὑπηνίχθη τὸ ἐνδοξον τέλος του.

Κ Ω Σ Τ Η Σ Π Α Λ Α Μ Α Σ

Δ ε ξ ί λ ε ω ς.

Κι ἀπὸ τὸ πρῶτο μάρμαρο κι ἀπὸ τὸ πρῶτο μνῆμα
ἀκούω φωνὴ ποὺ χύνεται κι ἀκούω φωνὴ ποὺ λέει :
— Ἐμέ Δεξίλεω με λέν. Ἐγὼ εἶμαι τῆς Ἀθήνας
τὸ λατρεμένο τὸ παιδί, τ' ἀγένιο παλικάρι.

Μ' ἀνάθρεψαν τὰ βροντερὰ τραγούδια τοῦ Τερταίου
καὶ τάραξαν τὸν ὕπνο μου τὰ ὄνειρα τοῦ Λίσχύλου.
Ἐξω στὸ δρόμο, στὴ δουριά, στοῦ κάμπου τὸν ἀέρα
μοῦ θρεψε ὁ ἥλιος τὸ κορμὶ καὶ τ' ἀνοιξε σὰν ἄνθος.
Καὶ στὸ Γυμνάσιον ὁ Θεὸς ὅπου βοηθάει τὰ νιάτα
μοῦ τό πλασε ἀρμονικὰ σφιχτό, χυτὸ κι ὠραῖο.

Κι ἐγὼ καβάλα, φτερωτός, μέσα στοὺς πρῶτους πρῶτος
συντροφέψα τὸ ἱερὸ τῆς Ἀθηναῖς καράβι
κι ἔλεγα, — Βάλε μου, Θεά, τρανὴ καρδιὰ στὰ στήθη,
δόσε φτερὰ στὰ πόδια μου καὶ δύναμη στὰ χέρια,
νὰ πάω κι ἐγὼ ν' ἀγωνιστῶ καὶ νικητῆς νὰ λάμψω
στὸ πῆδημα, στὸ πάλαιμα, στὸ δρόμο, στὸ λιθάρι.
Γιατὶ δὲν εἶναι πιὸ ἀκριβὴ τιμὴ στὸ παλικάρι
παρὰ καρδιὰ ἀπὸ σίδερο σὲ φτερωμένο σῶμα. . . »
Κι ἐγὼ ὀνειρεύτηκα κι ἐγὼ τῆς δόξας τὴ λαχτάρω.
Ἀρχοντας, εἶπα, νὰ ὑψωθῶ καὶ στρατηγὸς νὰ γίνω,
στὸ θέατρο ἄξιος ποιητῆς τὰ πλήθη νὰ μαγεύω.
Κι ἐγὼ μιὰ ἡμέρα ν' ἀκουσιῶ βροντόφωνα στὴν Πνύκα,
ἀστροπελέκι στοὺς κακοὺς. Καὶ με τοὺς φιλοσόφους
ἐκεῖ ποὺ τρέχει ὁ Ἰλισσὸς γλυκὰ καὶ ποὺ ξαπλώνει
δρυσάτον ἥσκιο ὁ πλάτανος, κι ἐγὼ νὰ ξεδιαλύνω
καὶ τὰ σκοτιάδια τῆς ψυχῆς καὶ τὰ κρυφὰ τῆς πλάσης

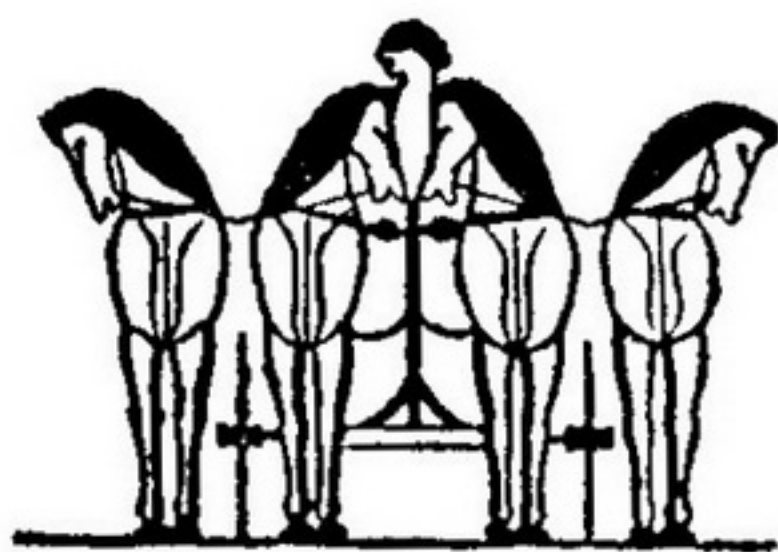
Ἀλλ' ἓνας ἀγαθὸς Θεὸς ὅπου ποτὲ τὰ μάτια

δὲ σήκωσε ἀπὸ πάνω μου καὶ πάντα μὲ φυλάει,
αὐτὸς διόρισε γιὰ μὲ μιὰ δόξα πιὸ μεγάλη:
Γιὰ τὴν πατρίδα ν' ἀξιωθῶ, νὰ πάω νὰ πολεμήσω!
Καὶ νά! Σαλπίζει ἡ σάλπιγγα πολεμιστήριον ἦχο,
κι ἡ Ἀθήνα μὲ τὰ ὄνειρα τοῦ Πλάτωνος, ἡ Ἀθήνα
ξυπνάει γοργά, ἀντρειεύεται καθὼς ἡ Ἀθηνᾶ της,
γαλήνια κόρη καὶ μαζὶ Πτόμαχος θεριεμένη.
Ἦ Σπάρτη ἡ ἀνυπόταχτη μᾶς φοβερίζει, ἡ Σπάρτη!...
Θυμήθηκα τὸν ὄρκο μου κι ἄρματωμένος τρέχω
σὲ κυματοπλαστο ἄλογο θεσσαλικὸ ποῦ ἔχει
χαρὰ τὸν πόλεμο καὶ σκάφτει, αὐτιάζεται, δὲ στέκει.
Στὸ χέρι μου ἀνυπόμονο κουνιέται τὸ κοντάρι,
θαρρῶ πὼς μέσα μου ἡ καρδιὰ βροντοχτυπάει τοῦ Κόδρου,
θαρρῶ εἶναι σὰν τοῦ Λῆαντα ψηλὸ τ' ἀνάστημά μου,
θαρρῶ τὸ δρόμο ἑνας θεὸς μοῦ δείχνει καὶ κανέννας,
ναί, καὶ κανέννας δὲ μπορεῖ νὰ κόψη τὴν ὁρμή μου.
Μὲ τὸν πολέμιο σμίξαμε στὸ κάμπο τῆς Κορίνθου.
Ἡλιοκαμένος καὶ τραχὺς κι ἀκράτητος Σπαρτιάτης
βοριᾶς χυμάει ἀπάνω μου πελώριος Σπαρτιάτης.
Τὰ χρόνια μου τὰ εἴκοσι πυρώνονται καὶ βράζουν.
— Τῆς Σπάρτης ἄντρας εἶς' ἐσύ, παιδί εἶμαι τῆς Ἀθήνας.
Βοηθᾶτε με, ἦσκιοι πατρίκοι τῶν Μαραθωνομάχων!
Σφιχτὰ κρατῶ μὲ τὸ λουρὶ τὸ χιλινάρι, χύνω
σὰ φλόγα τ' ἄλογο, πετῶ, σκύβω γοργά, τινάζω
τ' ὀλόμακρο κοντάρι μου, κατάστηθα τὸν βρίσκω.
Στὰ πόδια ἔμπρὸς τ' ἄλόγου μου κατρακυλάει καὶ πέφτει
πέφτει κι ἐκεῖ ποῦ τὸν πατῶ κρυφὰ τὸν καμαρώνω.
Χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν ὁρμή, χωρὶς μιλιὰ νὰ βγάλῃ,
πέφτει καὶ χάνεται καὶ σβεῖ καὶ φοβερίζει ἀκόμα.

— Ἐμὲ Δεξίλεο μὲ λέν, παιδί εἶμαι τῆς Ἀθήνας.
Πολέμησα καὶ νίκησα κι ἐγὼ γιὰ τὴν Πατρίδα.

Σὲ λίγο ὁ θάνατος ὁρμάει κι ἀλύπητα καὶ μένα
μὲ παίρνει ἀπὸ τὴ γῆν αὐτὴ μὲ φέρνει σ' ἄλλον κόσμο.
Δὲ μ' ἔριξε στὰ Τάρταρα, δὲ μ' ἄφησε στὸν Ἕδη.
Μακαρισμένο, ἀθάνατο, μ' ἀνάστησε γιὰ πάντα
στὰ μαρμαρένια Ἑλύσια, στὰ Ἑλύσια τῆς Τέχνης.
Ὁ χρόνος φεύγει, ἀλλάζει ἡ γῆ, περνοῦν λαοὶ καὶ κόσμοι
καὶ πέφτουν καὶ μαραίνονται σὰ φθινοπώρου φύλλα.
Κι ἐγὼ ἐδωπέρα ἀσάλευτος κι ἀμάραντος προβάλλω
καὶ τῆς Πατρίδας τὸν ἐχθρὸ στὰ πόδια μου τὸν ἔχω.
ὦ χάρι, ὦ νίκη τῆς ζωῆς, ἀνίκητα εὐτυχία!
Στὰ μαρμαρένια Ἑλύσια, στὰ Ἑλύσια τῆς Τέχνης!

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς Μαριανοῦπολιν τῆς Ρωσίας τὸ
ετος 1866. Τὸ πραγματικόν του ὄνομα εἶναι Πά-
τρος Ἀποστολίτης ἄλλοτε ἀρχίατρος τοῦ Πολ.
Ναυτικοῦ. Χρονολογῶν ἀφημερίδων καὶ λογοτέχ-
νης. Τὸ λογοτεχνικόν του ἔργον τὸ ἔχει γράψει
εἰς τὴν δημοτικὴν, τῆς ὁποίας εἶναι ἕνας ἀπὸ
τοῦς σπουδαιότερους ὑπαρμάχους. Ἐχει γράψει
ἐμμετρα καὶ πεζά. Ἐπίσης ἔγραψε θεατρικά ἔρ-
γα «ὁ ἀρχιτέκτων Μάρθας» τὸ 1907, «τὸ χελι-
δόνι» τὸ 1908, «Ὅταν σπάσῃ τὰ δεσμά του» τὸ
1904, καθὼς καὶ «τὸ ἐλιξήριον τῆς νεότητος.
Εἰς τόμους ἔχουν τυπωθῇ ἔργα του «ἀπὸ τὴν φύ-
σιν καὶ τὴν ζωὴν» 1898, «Τσερναγόρα» 1903, «Φιλοσοφία τοῦ Νίτσε»
1899, «Γλωσσικὴ αὐτοβιογραφία» καὶ τετράστιχα ποιήματα μὲ τὸν τίτλον
«Παγὰ λαλέουσα». Ἐσχάτως ἔγραψε διὰ τὸν κινηματογράφον τὴν «Ἀστέρω»
«Τὸ ἀγριολούλουτο» μυθιστόρημα κλ.τ. κλ.π.

Τὸ ἀεροπλάνο.

(Γράμμα ἀπ' τὸ χωριό).

Ἀγαπητέ μου. Ἀκολουθῶ ἀπὸ δῶ μὲ τὰ μάτια τῆς ψυ-
χῆς μου τὰ περήφανα φτερὰ τῶν ἀεροπλάνων, ποὺ σχίζουν τὸν
οὐρανόν σας.

Δὲν ξέρω ἂν οἱ ἄσχημες μηχανές, μὲ τὶς βαριές τους φτε-
ροῦγες καὶ τὰ κροταλίσματα τῶν σιδερικῶν τους, ταιριάζουν
στὸν ἀνάλαφρο γλυκὸν αἰθέρα τῆς θείας Ἀιτικῆς, ποὺ μόλις
σηκώνει τὸ εὐγενικὸ πέρασμα τῶν αὔλων χελιδονιῶν.

Ὅμως κάθε δύναμη καὶ κάθε ἥρωισμός με συγκινεῖ βαθιά.
Γιατὶ καὶ τὸ ἄσχημο τὸ κάνει ὁμορφο, κι ἀπὸ τὴν πιὸ βαριά
ῥύλη βγάζει μιὰ θεία οὐσία.

Κάθε νίκη τοῦ ἀνθρώπου δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι ὠραία. Κάθε κατάκτησή του ὑψηλὸς θρίαμβος.

Καὶ ἡ νίκη τοῦ ἀέρα, ἡ κατοχή του στὰ βασίλεια τ' οὐρανοῦ εἶναι ἀπὸ τίς μεγαλύτερες νίκες, ποὺ εἶδε ὡς τώρα ἡ ἀνθρωπότητα.

Γιὰ αὐτὸ φαντάζομαι πὼς ἂν ἔβλεπα κι ἐγὼ συρμένος σὲ κάποια γωνιὰ τῆς ἀθηναϊκῆς γῆς τὸ μεγάλο, περήφανο πουλί, μὲ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ, ἡ καρδιά μου θὰ λαχταροῦσε ὄχι ἀπὸ τὸ ξάφνιασμα τοῦ παράτολμου, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ γλύκα τῆς ὁμορφίᾳς.

Ἔπειτα τί νὰ σοῦ εἰπῶ ; . . . Ἐσὺ θὰ νοιώσης καλύτερά μου, ἀντικρύζοντας μὲ τὰ μάτια σου τὸ πρῶτο ἑλληνικὸ ἀεροπλάνο νὰ ζυγιάζη τὰ φτερά του ἀπάνω ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα.

Θὰ νοιώσες πόσο ὁ γαλάζιος αἰθέρας ἐξευγενίζει καὶ κάνει σὰν αὔλο τὸ καθετί, ποὺ ἀγκαλιάζει μὲς στὸν κόρφο τοῦ

Κάτω ἀπὸ τὰ σύννεφα τίποτε δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι ἄσχημο. Οὔτε ἓνα ἀεροπλάνο. Οὔτε ἓνας ἀεροναύτης τυλιγμένος μὲ τομάρια καὶ γουναρικά.

Ὅλα σβύνουν, ὅλα χάνονται. Καὶ δὲ μένει παρὰ ἡ ψυχὴ, ποὺ κυβερνᾷ, ὁ νοῦς, ποὺ νικᾷ, ἡ τόλμη, ποὺ οὐχίζει τὸν ἀέρα, ὁ ἀνθρώπος, ποὺ θριαμβεύει.

Καὶ ὁ περήφανος αἰτὸς ἀκόμη συρμένος στὴ γῇ μὲ τὰ μεγάλα του φτερά, ποὺ τὸν ἐμποδίζουν νὰ περπατήσῃ, — ὅπως εἶπε ὁ ποιητής, — φαίνεται ἓνα πλάσμα κωμικὸ καὶ ἄχαρο.

Ὅμως στὰ ψηλώματά του κάθεται συμπάρεδρος μὲ τὸ Δία καὶ φαίνεται σὰ Θεὸς κοντά του, γιατί εἶναι γεννημένος γιὰ τὸν οὐρανό.

Μὰ μήπως δὲν εἶναι ὁ ἀνθρώπος ; . . . Πρὶν τὸν φτάσει μὲ τὰ ξύλινα φτερά του, ἔφτασε μὲ τὸ νοῦ του, μὲ τὴ φαντασία του, μὲ τὴ δύναμη τῆς ἀγάπης του.

Γιὰ αὐτὸ μονάχα ὁ ἀνθρώπος θὰ μποροῦσε νὰ μοιάσῃ τοῦ αἰετοῦ, χωρὶς νὰ πέσῃ στὸ γελοῖο τοῦ παραστρατίσματος. Κανένας δρόμος δὲν εἶναι κλειστὸς γιὰ τὸ σῶμα του, ὅπως δὲν εἶναι γιὰ τὴν ψυχὴ του.

Τὸ ψάρι ὅξω ἀπὸ τὸ γιὰλὸ σοῦ φέρνει τραγικὰ γέλια. Ἡ χελώνα ἀνεβασμένη στὰ σύννεφα ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ αἰετοῦ ἔγινε ὁ κωμικὸς μῦθος.

Μὰ ὁ ἄνθρωπος, εἴτε περπατεῖ ἀπάνω στὴ γῇ, εἴτε σχίζει τὸν ἀέρα, εἴτε ταξιδεύει μὲς στὰ βάθια τῶν νερῶν, εἶναι πάντα στὸ στοιχεῖο του. Γιατὶ ἀγκαλιάζει ὅλα τὰ στοιχεῖα κι ὁ νοῦς του φθάνει θριαμβευτῆς στὰ τετραπέρατα.

Ἔτσι βλέπεις ταιριάζω τὸ θαυμασμό μου πρὸς τὴ δύναμη καὶ τὴ νίκη τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν αἰσθητικὴ τοῦ ἀεροπλάνου, ποὺ νομίζω πὼς κάποτε τὴν παρεξήγησαν.

Ναί, καὶ πάλι ναί. Ὅ,τι εἶναι δυνατό, γενναῖο, ἀπότολμο, ἥρωικό, εἶναι μαζὶ καὶ ὡραῖο.

Κάθε θρίαμβος ὁμορφιά! Κάθε νίκη ποίησις! . . .

Τὸ ἀεροπλάνο, ποὺ περνάει πάνω ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα, δὲν εἶναι ξένο πρὸς τὶς σκιές, ποὺ κατοικοῦν ἐκειμέσα.

Ἕνας Πίνδαρος θὰ τοῦ ὑψωνε τὸν διθύραβό του. Ἕνας Πραξιτέλης θὰ τοῦ δινε τὴν ἀθανασία του ἀπάνω στὸ Πεντελικὸ μάρμαρο.

Καὶ γιὰ τὸν ἀεροναύτη, ποὺ γυρίζει θριαμβευτῆς ἀπὸ τὸν στίβο τ' οὐράνιου Σταδίου οἱ κότινοι τῆς Ὀλυμπίας θὰ μαδοῦσαν τὰ κλαδιὰ τους, καὶ τὰ τείχη τῆς πατρίδος του θὰ γκρεμίζονταν, γιὰ νὰ τὸν ἀφήσουν νὰ περάση.

Σὲ ζηλεύω, ποὺ τὸν χαιρετᾷς καὶ σοῦ στέλνω ἓνα κλαδὶ δάφνης, νὰ στεφανώσης τὸ μέτωπό του.

Δικός σου

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΜΙΑΤ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

Ἐγεννήθη τὸ 1870 εἰς τὸ Μεσολόγγι. Ἐσπούδασε ἐκεῖ τὰ πρῶτα μαθήματα καὶ ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀλλὰ δὲν ἀτελείωσεν, ἀπορροφηθεὶς ἐντελῶς ἀπὸ τὴν ποίησιν. Ἐγράφε κυρίως ἑμμετρα. Ἐξεδόθησαν εἰς τόμους λυρικά του ποιήματα μετὰ τοὺς τίτλους «Συντρίμματα», «Ὁρες», «Πεπρωμένα», «Ἀσφύδαλοι», «Ὁ Μπαταριάς», «Ἡ κυρὰ τοῦ Πύργου» κλπ. Δοκίμως μετέφρασε ποιήματα τοῦ Ζάν Μορεᾶς καὶ ἄλλων Γάλλων ποιητῶν.

Ἀεροπόρος.

Ἀκόμα πῖο ψηλότερα κι ἀπ' τοὺς ἀετούς, κι ἀκόμα
Ψηλότερα ἀπ' τὰ νέφη,
Ποῦ νὰ μὴν ξεχωρίζ' ἡ γῆς, τὸ μάτι ἐκεῖθε ὡς στρέφει,
Παρὰ σὰ σβῶλος χῶμα,
Ψηλότερα ὅλο νὰ πετᾷς, νοῦς καὶ καρδιά ν' ἀγγίζης
Τὸν οὐρανὸ μετ' ἄστρα,
Καὶ σὰ ν' ἀφίνης τὸ χορμί, μὲς στὴν αἰθέρια πάστρα,
Σὰν πέτρα νὰ λαμπίζης,
Σὰ διαμαντόπετρα στὸ φῶς τὸ χρυσαφὶ τῆς μέρας,
Κι ἐνῶ θὰ κατεβαίνης,
Ὕμνος Πινδαρικὸς ν' ἀχῇ δόξας εὐτυχισμένης
Ὅλος ὁ γύρω ἀέρας!

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΛΒΟΣ

Εἰς τὸν Ἱερὸν Λόχον.

Α

Ἦς μὴ βρέξη ποτὲ
Τὸ σύννεφον, καὶ ὁ ἄνεμος
Σκληρὸς ἅς μὴ σκορπίσῃ
Τὸ χῶμα τὸ μακάριον
Ποῦ σᾶς σκεπάζει.

Β

Ἦς τὸ δροσίση πάντοτε
Μὲ τ' ἀργυρᾷ της δάκρυα
Ἡ ροδόπεπλος κόρη
Καὶ αὐτοῦ ἅς ξεφυτρώνουν
Αἰώνια τ' ἄνθη.

Γ

ὦ γνήσια τῆς Ἑλλάδος
Τέκνα· ψυχαὶ ποῦ ἐπέσατε
Εἰς τὸν ἀγῶνα ἀνδρείως,
Τάγμα ἐκλεκτῶν ἡρώων,
Καύχημα νέον.

Δ

Σᾶς ἄρπαξεν ἡ τύχη
Τὴν νικητήριον δάφνην,
Καὶ ἀπὸ μυρτιᾶν σᾶς ἔπλεξε
Καὶ πένθιμον κυπάρισσον
Στέφανον ἄλλον.

Ε

Ἄλλ' ἄν τις ἀπειθάνῃ
Διὰ τὴν Πατρίδα, ἢ μύρτος
Εἶναι φύλλον ἀτίμητον
Καὶ καλὰ τὰ κλαδιὰ
Τῆς κυπαρίσσου.

ΣΤ

Ἄφ' οὗ εἰς τοῦ πρώτου ἀνθρώπου
Τοὺς ὀφθαλμοὺς ἢ πρόνοος
Φύσις τὸν φόβον ἔχουσιν,
Καὶ τὰς χρυσᾶς ἐλπίδας,
Καὶ τὴν ἡμέραν.

Ζ

Ἐπὶ τὸ μέγα πρόσωπον
Τῆς γῆς πολυβοτάνου,
Εὐθὺς το οὐράνιον βλέμμα
Βαίθυσκαφῇ ἐφάνερωσε
Μνήματα μύρια.

Η

Πολλὰ μὲν σκοτεινά,
Φέγγει ἐπ' ὀλίγα τ' ἄστρον
Τὸ τῆς ἀθανασίας,
Τὴν ἐκλογὴν ἐλεύθερον
Λίδει τὸ θεῖον.

Θ

Ἕλληνες τῆς Πατρίδος
Καὶ τῶν προγόνων ἄξιοι,
Ἕλληνες σεῖς, πῶς ἤθελεν
Ἀπὸ σᾶς προκριθεῖν
Ἄδοξος τάφος;

I

Ὁ γέρον φθονερός
Καὶ τῶν ἔργων ἐχθρός
Καὶ πάσης μνήμης, ἔρχεται.
Περιτρέχει τὴν θάλασσαν
Καὶ τὴν γῆν ὅλην.

ΙΑ

Ἀπὸ τὴν στάμναν χύνει
Τὰ ρεύματα τῆς λήθης
Καὶ τὰ πάντα ἀφανίζει.
Χάνονται οἱ πόλεις, χάνονται
Βασίλεια καὶ ἔθνη.

ΙΒ

Ἀλλ' ὅτε πλησιάσει
Τὴν γῆν ὅπου σᾶς ἔχει,
Θέλει ἀλλάξειν τὸν δρόμον του
Ὁ Χρόνος, τὸ θαυμάσιον
Χῶμα σεβάζων.

ΙΓ

Αὐτοῦ ἀφ' οὗ τὴν ἀρχαίαν
Πορφυρίδα καὶ σκῆπτρον
Δώσωμεν τῆς Ἑλλάδος,
Θέλει φέρει τὰ τέκνα της
Πᾶσα μητέρα.

ΙΔ

Καὶ δακρυχέουσα θέλει
Τὴν ἱερὰν φιλήσειν
Κόνιν καὶ εἰπεῖν, — Τὸν ἑνδοξόν,
Λόχον, τέκνα, μιμήσατε,
Λόχον ἡρώων.

ΜΙΧΑΗΛ ΜΗΤΣΑΚΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰ Μέγαρα τὸ ἔτος 1868. Σπαρτιατικῆς καταγωγῆς. Ἐγγραψε μόνον πεζὰ ἔργα, εἰς ὕψος γοργὸν καὶ χειμαρῶδες. Ἐργάσθη καὶ εἰς διαφόρους ἑφημερίδας ὡς δημοσιογράφος καὶ χρονογράφος, εἰς τὴν «Ἐφημερίδα» τοῦ Κορομηλῆ, τὴν «Ἀκρόπολιν» τοῦ Γαβριηλίδου, τὸ «Ἄστυ» τοῦ Κακλαμάνου κλπ. Ὅλα τὰ ἔργα του ἔχουν ἐκδοθῇ μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς δύο τόμους. Ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸν Ἰούνιον τοῦ 1916.

Τὸ παράπονο τοῦ μαρμάρου.

Μὲ τὰ πόδια σπασμένα ἀπὸ τὸ γόνατο, μὲ τὰ χέρια κομμένα ἀπὸ τὸν ἄγκωνα, κοίτεται μέσα στὸ Μουσεῖο τὸ παλικάρι τὸ ἀρχαῖο.

Μισοπεσμένο στὸ δεξί του πλευρό, γέρνοντας ζερβὰ λίγο τὸ κεφάλι, εἶναι ξαπλωμένο ὀλόβολο ἀπάνω στὸ ξύλινο στήριγμά του, καὶ φαίνεται σὰ νὰ κοιτάζῃ τὸ ἴδιο του τὸ κορμί.

Ἀκέραιο ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τὸ σῶμα του τεντώνεται σὰν κατὰ λευκο ὄνειροφάντασμα ὠραιότητος καὶ γεροσύνης.

Τῆς γλυκιᾶς, τῆς παλικάρισις σὰν ἥρωα μορφῆς του τὸ ἀλαφρὸ σῆκωμα βαστοῦνε τοῦ ἐξαίσιου λαιμοῦ του οἱ χαριτωμένες γραμμές.

Ἀπὸ τὸ σβέρκο του, ποὺ σκύβει λιγάκι, φεύγουνε πίσωθε ἀνοιχτὲς οἱ δυνατὲς πλάτες του.

Ἡ ράχη του μακριὰ ἴσια κατεβαίνει χωριομένη μὲ αὐλάκι βαθύ, καὶ τυλίγει λὲς καὶ τὸ βλέπεις ἀποκάτου ἀπὸ τὸ δέρμα τὸ κανονικώτατο φκιάσιμο τῶν κοκκάλων καὶ τὸ ἀξεχώριστο δέσιμό τους.

Ἀπαλὴ μὲ τὰ πλευρὰ πλεγμένα ἁρμονικὰ τὸ ὅτι μὲ τ' ἄλλο λυγίζεται ἢ μέση του ἢ λεπτὴ.

Λαμποκοπάει γυαλιστερή σὰν καθρέφτης ὅλη μὲ ἀνεπαίσθητες ζάρες δῶ καὶ κεῖ ἡ κοιλιὰ του ἡ πλατιὰ καὶ ἡ σύμμετρη ἀντάμα.

Ἀχμαῖα, γενναῖα, τορνεμένα στρογγυλώνονται τὰ μεριὰ καὶ τραβοῦν κατὰ κάτω, ὁμαλὰ εὐθύγραμμα γιὰ νὰ βροῦν τὰ κορδωμένα ντικλίνια.

Δῶθε καὶ κεῖθε δίπλα στὸ κορμὶ ξεφυτρώνουν ἀπὸ τοὺς ὤμους του τὰ νευροδύναμα μπράτσα του κι ἀπάνω τους χωρισμένοι καθαρὰ καθαρὰ καθέννας ἀπὸ τὸν ἄλλο, μὰ κι ἐνωμένοι ἀξεκόλλητα ἥσυχτοι, ξένοιαστοι, σὰ νὰ ἀναπαύωνται μὲ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτὸ τους, προβάλλουνε οἱ μυῶνες καμαρωτοὶ καὶ ὑπερήφανοι.

Ἀλλὰ ἐκεῖ πού μὲ τὸν ἀγκῶνα ἡ πήχη θὰ καρφιονόταν στερεὰ στὸ μπράτσο, κεῖ πού ἡ πανώρια καμάρα τῆς ἀντιζας θὰ κολλοῦσε σφιχτὰ μὲ τὴν ἰσιάδα τὴν τολμηρὴ τοῦ μεριοῦ, σὰ μιὰ πληγὴ ἀνώμαλη καὶ βαθιὰ μὲ ἀπότομα τὰ ξεπεταχτιά της τὰ χεῖλια, μονάχη δείχνει, ποῦ θὰ ἦντουσαν τὰ στιβαρὰ χέρια, τὰ ἐπιδέξια νὰ ρίχνουν τὸ λιθάρι ἢ νὰ κατεβάζουν τὴ γροθιά, — ποῦ θὰ ἦντουσαν τὰ πόδια τὰ φτερωμένα, τὰ πόδια τ' ἀφθαστα στὸ τρέξιμο καὶ τ' ἀσύγκριτα στὸ πήδημα.

Σὰ νὰ τὴν ἔχη δομένη παλάμη ἄγνωστη, ὅπου νὰ προμελέτησε τὸ χτύπημα, πού νὰ προσχεδίασε τὸ ἄδικο, τ' ἄρπαξε χέρια καὶ πόδια, καθὼς κατέβηκε ἡ βαθιὰ πληγὴ, καὶ λείπουνε παρμένα.

Ὅλο τὸ ἄλλο του τὸ σῶμα ἀπείραχτο κι ἀνέγγιχτο κι ἔμψυχο παρουσιάζεται ἐμπρός σου μονομιᾶς, σὰ νὰ τοῦ χάρισαν, λὲς δὲν ἐπέρασε ἀκόμη στιγμὴ, τὸ δῶρο τῆς ὑπαρξης, σὰ νὰ φύσηξαν μέσα του, λὲς καὶ δὲν εἶναι στιγμὴ ἀκόμη, τὴν πνοὴ τῆς ζωῆς.

Ἀπὸ τὰ σκέλια ὡς στὰ μαλλιά, ἀπὸ τὴν κορφή ἕως τὰ ντικλίνια, τίποτα δὲ θολώνει τὸ φάνταγμα τοῦ θαυμαστοῦ του κορμιοῦ, τίποτα δὲν ἀτιμάζει τὴ μαγικὴ του τὴν ὄψη, τίποτα δὲ ντροπιάζει τὴν ὄψη του τὴ λαμπρή.

Οὔτε τὸ μικρότερο τρίψιμο οὔτε τὸ ἀπλούστερο ράγισμα, οὔτε τὸ ἐλάχιστο χάλασμα δὲ ζημιώνει καθόλου τοῦ παλικάριοῦ τὴ θεωριὰ πού σὲ θαμπώνει.

Ἀλλὰ τῶν μπράτσων του ἡ πληγὴ, μὰ ἡ πληγὴ τῶν μεριῶν

του προβάλλει καὶ χάσκει ἄσπλαχνη, φριχτή, καὶ κόβει μὲ κακία σιτὴ μέση τὸ κατάλευκο ὄνειροφάνταγμα, καὶ ξυπνάει τὸ μάτι ἄξαφνα ἀπὸ τὸ μεθύσι του τὸ γλυκό.

Θά λεγες πὼς Μοῖρα κρυφή, θά λεγες ὅτι ἐκδίκηση μυστική, ποὺ φθόνησε ἡ ἴδια τὸ τέλειο, τὸ μοναδικὸ κορμί, ἥ θέλησε νὰ δουλέψῃ τὸ ἄγριο μῖσος ἐχθροῦ ζηλιάρη, ἐπίτηδες ἀπλωσὲ ἀπάνω του τὸ βαρὺ χέρι της, τὸ χέρι της τὸ ἀλύπητο, κι ἐπίτηδες τ' ἄφηκε ἀνέγγιχτο τ' ἄλλο, κι ἐπίτηδες τοῦ κοιπε μονάχα τ' ἄκρα του γιὰ νὰ τοῦ πάρῃ τὴ δύναμη νὰ κινιέται, γιὰ νὰ τὸ κάμῃ ν' ἀπομείνῃ νὰ σέρνεται τὸ ἰστωχὸ πεντάρφανο, κολοβωμένο, γιὰ νὰ τὸ κάμῃ νὰ βλέπῃ σὰν κατὰδικος τὸν ἑαυτὸ του παράλυτο, γιὰ νὰ τὸ κάμῃ νὰ παρασταίνει ἀντάμα καὶ τὴ μεγαλύτερη ὁμορφιὰ καὶ τὴ μεγαλύτερη ἀσκήμια.

Καὶ ὁ νέος κοίτεται τώρα ἔτσι, ἐκείπερα, δίχως νὰ μπορῇ οὔτε σιὰ χέρια του νὰ βασταχθῇ, οὔτε σιὰ ποδάρια του νὰ σταθῇ, δίχως νὰ μπορῇ νὰ σηκωθῇ, σὰ σακάτης σὲ κρεβάτι ἀρρώστιας.

Τὴν ἀσπράδα τὴν ἀγγιχτὴ τοῦ κορμιοῦ του θλιβερὰ ἀγκαλιάζει ἡ μαυρίλα τοῦ ξύλου ποὺ εἶν' ἀπλωμένος, κι ἀποκάτω του ἓνα ψηφίο φανερώνει τὴ σειρὰ ποὺ τὸν ἔχουν βαλμένο.

Ἀπὸ τῶν παραθυριῶν τὰ ψηλὰ τζάμια πέφτει χάμου θαμπὸ τὸ φῶς καὶ σκορπίζει πένθιμη λάμψη.

Γύρω τριγύρω του συντρόφια σιτὴ συμφορὰ του, σὰ νὰ τὰ σώριασε ἡ ἴδια Μοῖρα κι αὐτὰ κειπέρα παρόμοιας κατάρας θύματα, ἄθλια χαλάσματα τῆς ζωῆς ὅπου γυρεύουν ἡσυχία ἀπὸ τὰ πάθη, λείψανα τέτοιας τύχης, ὅπου βρῆκαν λιμάνι γιὰ νὰ φύγουν τὶς μπόρες, νὰ γλυτώσουν τὰ βάσανα τρομαγμένης ὑπαρξης μὲ τὸν ἴδιον τρόπο, ἀπαράλλαχτα ἀπάνω στὰ ξύλινα, ἀπάνω στὰ μαῦρα στηρίγματά τους, σὰ σὲ κρεβάτια ξαπλώνονται, γεμίζουν ὅλον τὸν τόπο, κοψοπόδαρα ἢ κουλά, ραγισμένα ἢ μισοσπασμένα ἢ κατατσακισμένα, σὰ σὲ νοσοκομείου ζωγραφιά, λὲς κι ἀκαρτεροῦν τὸ χειροῦργο νὰ ἰδῇ τὶς πληγές τους, ἓνα σωρὸ κι ἄλλα κορμιὰ σὰν αὐτόν, σὰν αὐτὸν κι ἄλλα κουφάρια ἓνα σωρό.

Μέσα σιτὴν κρύα τὴ σάλα τὴ στρωμένη μὲ πλάκες ἡ σιωπὴ εἶναι ἀπόλυτη, ἀνέκφραστο παράπονο βασιλεύει καὶ μισοπεσμένο στὸ δεξί του πλερὸ γέρνοντας ζερβὰ λίγο τὸ κεφάλι τὸ ὦραϊο, φαίνεται σὰ νὰ βλέπῃ τὸ ἴδιο του τὸ κορμὶ καὶ σὰ σύνεφο λύ-

πης, πού μόλις διακρίνεται, σκεπάζει τὴν καλή του μορφὴ τὴν παλικάρις καὶ τὴν γλυκιά.

Ἄχ, δὲν ἐφантаζότανε ποτὲ βέβαια αὐτὴν τὴν τύχη, ὅταν λεβέντης καμαρωμένος, συργιστοῦσε στὶς στοῆς καὶ στὰ γυμναστήρια τὴν ἀνεκδιήγητη δόξα τῶν ἀψεγάδιαστων μελῶν του.

Ἄχ, δὲν ἐφантаζότανε βέβαια αὐτὴν τὴν τύχη, ὅταν στεφανωμένος ἀγωνιστὴς ἔριχνε τὸ λιθάρι στὸ Στάδιο ἢ ἐνικοῦσε στὸ πάλεμα ἢ κουβέντιαζε μὲ τοὺς φιλόσοφους, ἢ ἀνέβαινε στὴν Ἀκρόπολη μπροστὰ μπροστὰ πρὸς τὰ ἱερὰ πανηγύρια.

Λὲν ἐφантаζότανε ποτὲ βέβαια αὐτὴν τὴν τύχη ὅταν ἔβγαινε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ γλύπτη του, ὅταν ἄστραφτε μέσα στ' ἀργαστήρι του, ἀποκάτου ἀπὸ τὸν ὀλάνοιχτο οὐρανὸ τῆς Ἀθήνας, ἀποκάτου ἀπὸ τοῦ ἥλιου τῆς τὴν ἀσκίαστη λάμψη, ἀνατριχιάζοντας ὅλος ἀπὸ δύναμη καὶ ἀντριά.

Καὶ δὲν ἐφантаζόταν—ἄχ, ποτὲ βέβαια! —αὐτὴν τὴν τύχη, ὅταν θνητὸς αὐτὸς ἔβλεπε νὰ τὸν στηλώνουνε στὸ ναό, γιὰ νὰ παραστήσῃ τὸν Ἀπόλλωνα ἢ τοῦ Ἑρμῆ τὸ ἀθάνατο εἶδωλο.

Καὶ σὰ νικημένος πολεμιστῆς, μὲ σπασμένα τὰ πόδια ἀπὸ τὸ γόνατο, μὲ κομμένα τὰ χέρια ἀπὸ τὸν ἀγκῶνα, εἶναι ξαπλωμένο ὁλόβολο ἀπάνω στὸ ξύλινο στήριγμά του.

Ἀκίνητο μὲ τὰ μάτια του σταθερά, θά λεγες ὅμως πὼς τριγυρνάει τὸ βλέμμα του, ἀπὸ τοὺς ὤμους του τοὺς νευρώδεις στὰ τορνεμένα του τὰ μεριά, ἀπὸ τὴ λυγρὴ μέση στὸ φούσκωμα τῶν στήθων του.

Καθὼς σκύβει ἁλαφρὰ τὸ λαιμό του, λὲς κι ἐξετάζει μονάχος του τὸ σῶμα του καὶ μελετάει τοὺς μυῶνες του καὶ σπουδάζει τὸ φτιάσιμό του.

Καὶ κάπου κάπου στὸν κρυφὸ του περίπατο τὸ βλέμμα του φαίνεται σὰ νὰ καρφώνεται βαρὺ βαρὺ καὶ στῶν γονάτων του τὶς ἀπότομες λαβωματιῆς καὶ στὶς σκληρὲς τῶν ἀγκῶνων του τὶς πληγές.

Κι ἂν τὸν κοιτάξῃς ὥρα πολλὴ πολλή, πεσμένον ἔτσι, μὲ τῆς λύπης τὸ σύννεφο τὸ ἄφαντο, ὅπου σκεπάζει τὸ μέτωπό του, θαρρεῖς πὼς ὅτι τάχα σὲ γελάει τὸ μάτι σου,—σιωπηλὸ δάκρυ λαμποκοπάει κάπου μὲς ἀπὸ τὰ πέτρινά του ματόφυλλα...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Γεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ ἔτος 1859 τὴν καταγωγὴν Μεσολογγίτης. Ἐγραψε ἡμετέρα καὶ περὶ. Εἰς ἱερὰς τόμους ἐξέδωκε τὰ ἐξῆς ποιήματα. Τὸ 1880 «Ἱστοὶ ἀράχνης», τὸ 1884 «Σταλακτίται», τὸ 1885 «Εὐρύλλια», τὸ 1891 «Ἀνάρχοντα», τὸ 1902 «Γαλήνη», τὸ 1914 «Φωτερά σκοτάδια», τὸ 1917 «Κλειστά βλέφαρα». Περὶ γραφήματα δὲ ἔχει ἐκδόσει εἰς τόμους, τὸ 1882 «Ἀγροτικαὶ ἐπιστολαί», τὸ 1883 «τρεῖς ἡμέραι ἐν Τήνῳ», τὸ 1886 «Διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις», τὸ διήγημα «Ἀμαυρύλλης», τὸ «Βοτάνι τῆς ἀγάπης», «Παραμύθια», «Διηγῆσεις ἀγωνιστοῦ», «Ἔρση» κλπ. Διεύθυνε τὸ παλαιὸν περιοδικὸν «Ἑστία» καὶ τὰ περιοδικὰ «Ἐθνικὴ ἀγωγή» καὶ «Μελέτη». Διατελεῖ ἤδη γραμματεὺς τοῦ «Συλλόγου πρὸς

διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων», ὅπου ἔχει ἐκδώσει καὶ διὰ τοῦ βιβλίου «Μελλισσαι», «Ὀρνιθεσ», «τὸ ψάρεμα» κλπ. κλπ. Ἰδρυσε δὲ καὶ τὴν «Ἱστορικὴν καὶ λαογραφικὴν βιβλιοθήκην».

Τὸ ἄγαλμα.

Τὴν κεφαλὴ σου μόνον ὁ χρόνος ἔχει πάρει,
δὲν μπόρεσε νὰ πάρῃ καὶ τὴ ζωὴ μαζί.

Ζωῆς μαρμαρωμένης αἰώνιο ἀπομεινάρι
τ' ἀκέφαλο κορμί σου στηλώνεται καὶ ζῇ.

Ζωντανεμένη ἡ πέτρα δὲν σέρονται στὸ γῶμα,
τὴν κάνει φῶς, ἀέρα, ἡ τέχνη ἡ φτερωτή.

Ζητώντας σκαλοπάτι γιὰ νὰ ψηλώσῃ ἀκόμα
ξεφυγισμένον κύκνο τὸ πόδι σου πατεῖ,

Εἶσαι θεά, νεράϊδα, μητέρα ἢ παρθένα ;
Πατρίδα ἔχεις τ' ἀγέρι, τὸ χῶμα, τὸ νερό ;
Δὲν θέλω νὰ τὸ μάθω. Τὸ βλέπω. Εἶσαι γιὰ μένα
ὅ,τι ἀγαπῶ, πιστεύω, λατρεύω, λαχταρῶ.

Τὴν κεφαλὴ σου ὁ χρόνος ἂν ἴσως ἔχει κόψει,
μὲ τὴ δική του γνώμη καὶ τὴν ἐπιθυμίᾳ
καύθενας σοῦ χαρίζει καὶ μιὰ καινούργιαν ὄψη.
Ἀλλάζεις χίλιες ὄψεις καὶ μένεις πάντα μιὰ.

ὦ, σὲ γνωρίζω ! Εἶσαι ὁμορφιὰ αἰώνια
κι ὁ αἴψυχος ὁ κύκνος ποὺ ἐμπρὸς ἐκεῖ πατεῖς
μὲ τόση περηφάνεια, μὲ τόση καταφρόνια,
ὁ κύκνος, τὸν γνωρίζω ποιὸς εἶναι ! Ὁ ποιητής !

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Μαγδαληνή.

Μαγδαληνήν τὴν ὀνόμαζαν, ἀλλὰ τὸ βιβλικὸν τοῦτο ὄνομα κακῶς προσηρμόζετο εἰς τὴν σεμνὴν καὶ αὐστηρὰν εὐμορφίαν της. ἥτις ἔφερε μᾶλλον τὸν τύπον ὀραιότητος ἀρχαίας ἑλληνικῆς θεᾶς.

Ἀφ' οὗτου περιεβλήθη ἀπλῆν, ἀλλὰ κομψῶς πρὸς τὸ ὑψηλὸν αὐτῆς ἀνάστημα κεκομμένην ἐσθῆτα καὶ τὴν κόμην της ἀφῆκεν ἐρριμένην ἐπὶ τῆς ὁμοπλάτης, εἰς δύο μακρὰς καὶ ἀφθόλους πλεξίδας, ἐξέλαμψεν τῆς ὥψεως ἡ χάρις καὶ τοῦ σώματος τὸ εὐμελές.

Διότι ἄκομψα ράκη τὴν ἐσκέπαζαν, ὅτε τὸ πρῶτον παρουσιάσθη εἰς τὴν οἰκίαν μας περισυλλεχθεῖσα ὑπὸ τοῦ θείου μου.

Ἦλθεν ἡ Μαγδαληνὴ εἰς τὴν πόλιν μας, ἀποτελοῦσα μέρος σπαρακτικοῦ ὁμίλου γυναικοπαίδων τῆς Κρήτης, ἅτινα τότε διεσκόρπιζεν ἐπὶ πάσης ἀκτῆς τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος ἡ τοῦ 1866 ἡρωϊκὴ ἐπανάστασις.

Στὶς χῶρες οἱ κακότυχοι ἐδιαμεραστῆκαν

Κι ἄσμίξουν δὲ γνωρίζονται. Μόνο ποὺ ἀνερωτοῦνται

— Ἀπὸ ποῖον τόπο, ξένε μου, εἶσαι; Μὰ δὲ μπορούνε

Ἄλλο νὰ συντυχαίνουσι. Μ' ἀπὸ τὴν Κρήτη λέσι

Κι ὁ εἰς τὸ χέρι τ' ἄλλονοῦ τὸ πιάνουσι καὶ κλαῖσι.

Οἱ στίχοι οὗτοι παλαιοτάτου Κρητικοῦ ποιήματος εἶχον ἀναλάβει νέαν ζωὴν ἐφόσον διήρκει ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη, ὥς νὰ συνετέθησαν τότε διὰ νὰ θρηνηθῶν τὰς συμφορὰς τῶν ἀτυχῶν προσφύγων.

Μόλις ἦμην ὀκταετής, ἀλλ' ἠγάπων τὰ βιβλία περισσότερο ἀπὸ τὰ παιγνίδια, καὶ τὴν ἀνάγνωσιν ἴσα μὲ τὰ γλυκίσματα.

Διὰ τοῦτο προσεκτικὰ ἤκουον μετὰ τὸ γεῦμα ἐκάστης Κυριακῆς τὸν θεῖον μου ἀναγινώσκοντα εἰς τὸ «Φῶς», ἐνώπιον ὅλης τῆς οἰκογενείας τὰ πολεμικὰ δελτία τὰ ἀποστελλόμενα πρὸς τὴν

τὴν ἐν Ἀθήναις κεντρικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ τῆς νήσου καὶ περιγράφοντα τὸν ἥρωισμόν τῶν ἡμετέρων καὶ τὴν θηριωδίαν τῶν Τούρκων, καθὼς καὶ τὰς ἐνεργείας διὰ τὸν Ἑθνικὸν στόλον καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν τῆς πρωτευούσης.

Ἐν τέλει τῆς ἀναγνώσεως οἱ ἄνδρες συνεζήτουν τὰ ἐν τῇ ἐφημερίδι, αἱ γυναῖκες ἀπέτεινον εὐχὰς ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων καὶ κατάρας ἐναντίον τοῦ Μουσταφᾶ. Ἐγὼ δὲ ἐτήρουν ἐν τῇ φαντασίᾳ μου ὡς μυθικῶν ἡρώων ὀνόματα τὰ ὀνόματα τοῦ Κόρυακα, τοῦ Κριάρη, τοῦ Κορωναίου, τοῦ Σουρμελῆ.

Τοῦ Κυριακοῦ ἀκροάματος μετῴχε καὶ ἡ Μαγδαληνή. Κατέστη γνωστὸν εἰς αὐτὴν ὅτι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα καθ' ἑκάστην Κυριακὴν ἀνεγίνωσκεν ὁ θεῖος μου ἀντικείμενον εἶχον τοὺς ἀγῶνας τῆς Πατρίδος της.

Τὴν ὠρισμένην ὥραν ἤρχετο σιγὰ σιγὰ καὶ ἔοτεκεν εἰς τὴν θύραν δριθία. Οὐδ' ἐγκατέλειπε τὴν στάσιν της ἐφόσον διήρκει ἡ ἀνάγνωσις. Ἀλλ' ἐν ἐκστάσει προσηλωμένη εἰς τὴν ἀκρόασιν, καθὼς πάντες οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, ὅσας ἀκούουν λόγους διαφεύγοντας τὴν ἀντίληψίν των, ἐφαίνετο μετ' ἀγωνίας προσπαθοῦσα νὰ ἀνακαλύψῃ γνώριμον λέξιν, νὰ ὑφαρπάσῃ προσφιλές τι ὄνομα ἐκ τῶν ἀκαταλήπτων ἑλληνικῶν τοῦ «Φωτός».

Ἀλλ' ἐπιτέλους τί τὴν ἔμελλεν ἂν δὲν ἐννόει τίποτε; Τῆς ἔφθανε ὅτι ἡ ξένη ἐκείνη γλῶσσα ὠμίλει διὰ τὴν πατρίδα της.

Τί πρὸς τὸν ἀπλοῖκόν εὐλαβῇ, ἂν τοῦ εἶναι ἀκατάληπτος ἡ γλῶσσα τοῦ Εὐαγγελίου; Τοῦ φθάνει ὅτι τὰ ρήματα ἐκεῖνα εἶναι ρήματα Θεοῦ.

Πολλὰς ἡμέρας μετὰ τὴν ἀφίξιν της, ἂν καὶ πάντες ἐφέροντο πρὸς αὐτὴν μετ' ἰδιαζούσης συμπαθείας, παρέμενε δειλὴ καὶ σιωπηλὴ, ἴσως ἔνεκα τῆς λύπης της διὰ τὸν πρόσφατον ἐκπατρισμόν καὶ διὰ τὴν ταπείνωσίν της.

Διότι ἤναγκάζετο νὰ δέχεται τὴν ἐλεημοσύνην τῶν ἄλλων ἴσως καὶ διότι ἐστενοχωρεῖτο βλέπουσα τὴν παράδοξον καὶ φαιδρὰν ἐνίοτε ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν ἐπροξενούσεν εἰς ἡμᾶς καθάρους Ρουμελιώτας τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῆς πατρίδος της.

Μόνον ἡ πρεσβειτέρα τῶν ἀδελφῶν μου κατώρθωσε νὰ ἐλκύσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην της ὡς ἐξῆς:

Ἐσπέραν τινὰ ἡ ἀδελφὴ μου ἀνεγίνωσκε μεγαλοφώνως τὸν

Ἐρωτόκριτον, πρὸς ἑκτακτον τέρψιν ἐμοῦ, λησμονοῦντος πρὸ τοῦ ποιήματος τὸ μάθημά μου.

Ἡ Μαγδαληνὴ τυχαίως εἰσελθοῦσα εἰς τὸ δωμάτιον, ἐσταμάτησεν ὥς νὰ ἐγοητεύθῃ ἀπὸ τὸ ἄκουσμα γνωρίμων ἤχων.

Ἡ ἀδελφὴ μου ἀπήγγελλε τότε διὰ τῆς γλυκείας φωνῆς της τοὺς ἑξῆς στίχους.

Εἶχε κι αὐτὸς ἓναν υἱὸν πολλὰ κανακισμένον,
Φρόνιμον κι ἀξιαζούμενον, ζαχαροζυμωμένον.
Ἦτανε δεκοχτὼ χρονῶν, μὰ χε γερόντου γνώση,
Οἱ λόγοι του ἦτανε τροφή, κι ἡ ὀρμηνιά του βρώση.
Καὶ μ' ὅσες χάρες οἱ οὐρανοὶ καὶ τ' ἄστρα ἐγεννήσαν,
Μ' ὅλες τὸν ἐμοιράνασι, μ' ὅλες τὸν ἐστολίσαν.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς Μαγδαληνῆς, οἱ μεγάλοι καὶ κατάμαυροι, ἐσπινθηροβόλησαν. Ἐπλησίασεν, ἤγγισε σχεδὸν τὸ κάθισμα τῆς ἀδελφῆς μου, καὶ ἤκουεν ἀπνευστί, καὶ συχνὰ διέκοπτε δι' ἐνθουσιωδῶν ἐπιφωνήσεων. Δὲν ἦσαν πλέον τὰ ἀκατάληπτα ἑλληνικὰ τῆς ἐφημερίδος.

Ὅταν ἐτελείωσε τὴν ἀνάγνωσιν ἡ ἀδελφὴ μου τὴν ἐρώτησε,
— Σ' ἀρέσει, Μαγδαληνή, ὁ Ἐρωτόκριτος;

— Ἀχ! ἂν μ' ἀρέσει, Κυρούλα μου! . . . Πόσες φορὲς τὸν ἄκουσα ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Λαμασκηνοῦ; . . .

— Καὶ ποίος εἶν' αὐτὸς ὁ Λαμασκηνός, Μαγδαληνή; . . .
Εἶναι κανέν' ἀδέρφι σου; . . .

— Ὅχι, Κυρούλα μου! . . . Εἶναι ὁ ἀρεβωνιαστικός μου, ἀπεκρίθη ἐρυθριῶσα.

— Ἀ, τὸ κρυφὸ κορίτσι! . . . Καὶ δὲν μᾶς τὸ εἶπες τόσον καιρό, πὼς εἶσαι ἀρεβωνιασμένη! .

— Αἶ, πὺν ἔχεις ὄρεξη, Κυρούλα μου, νὰ μάθῃς ἐσὺ τί ἔχω πέρα στὴν καρδιά μου . . . Κι ἂν ἀρχίσω νὰ σοῦ τὰ λέω, χρόνος δὲ μὲ φτάνει νὰ τελειώσω . . .

— Ἀ, πονηρή . . . Φοβᾶσαι μὴ σοῦ κλέψουνε τὰ μυστικά σου, καὶ γιὰ αὐτὸ δὲ βγάζεις μιλιὰ ἀπὸ τὸ στόμα σου . . Δὲ μοῦ λὲς τώρα, ξέρεις νὰ διαβάζῃς τὸν Ἐρωτόκριτο; . . .

— Δὲν ξέρω ἐγὼ ἢ κακὴ τύχη, μὰ ὁ Λαμασκηνὸς ξέρει, πὺν

εἶναι διαβασμένος. Αὐτὸς ὅταν ἐρχόταν σπίτι μας ὅλο τὸν Ἑρωτόκριτο διάβαζε καὶ τὸν ἄκουα . . .

— Νά, ἔτσι . . . Τὸ βιβλίο, ποὺ κρατᾷς εἶναι ἀπαράλλαχτο μ' ἐκεῖνο ποὺ εἶχε κι αὐτός . . .

Καὶ ἐγονάτισε καὶ ἀπέθεσε τὸ βιβλίων εἰς τὰ γόνατα τῆς ἀδελφῆς μου, καὶ ἤρχισε νὰ στρέφῃ τὰς σελίδας του μὲ τὴν ἀδελξίαν ἐκείνην εὐλάβειαν τῶν ἀγραμμάτων πρὸς τὰ βιβλία.

— Ἐνα σωρὸ ρίμες, ἐξηκολούθησεν, ἔμαθα ἀπὸ τὸ στόμα του. Ἀλλὰ μὲ τίς τρομάρες καὶ μὲ τὸν ἀφανισμό ποὺ μᾶς ἦυρε τίς ξέχασα . . .

Ἀφοῦ ἄπαξ ἐκεντήθη ἡ στωμυλία τῆς Μαγδαληνῆς, ἔρρεεν ἀκράτητος.

Ἦρχισε τότε νὰ διηγεῖται πλείστας λεπτομερείας, καὶ τὰς μᾶλλον ἀσημάντους ἔτι, περὶ τῆς πατρίδος, περὶ τῶν γονέων, τοῦ οἴκου καὶ τῆς ζωῆς αὐτῆς, περὶ κινδύνων, μαχῶν καὶ σφαγῶν καὶ Κρητῶν καὶ Τούρκων, καὶ πρὸ παντὸς περὶ ἐκείνου, τοῦ Δαμασκηνοῦ της, εἰς τὸν ὅποιον ἡ μνήμη της ἐπανήρχετο ἐν τέλει ἐκάστης στροφῆς.

Ἐπέτεινε δὲ τὴν ζωηρότητα καὶ τὸν χρωματισμὸν τῆς διηγήσεως μὲ τὴν παράστασιν τῆς ματαίας ἐπιμονῆς, ἣν ἀντέταξε πρὸς τὸν πατέρα καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς, ἐκλεκτοὺς μαχητὰς τῶν Λάκκων, ὅπως παραμείνῃ μετ' αὐτῶν καὶ συμπολεμήσει.

Ἐκεῖνοι δὲν ἐπείθοντο νὰ τὴν κρατήσουν μαζί των, φοβούμενοι μήπως πέσῃ εἰς τὰ χέρι τῶν Τούρκων, οἵτινες μὴ δυνάμενοι νὰ καταβάλουν τοὺς ἀνδρείους ἐπαναστάτας, ἀντεξεδικοῦντο διαπράττοντες πᾶν εἶδος θηριωδίας ἐναντίον τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδίων.

Εἰς μάτην ὑπενθύμιζεν εἰς αὐτοὺς πόσον εὐστόχως τὴν εἶχον μάθει νὰ ρίχνῃ στὸ σημάδι, καὶ ἔκλαιε καὶ διεμαρτύρετο ὅτι εἶχε περισσοτέραν δύναμιν ἀπὸ ὅλους των νὰ ὑποφέρῃ κάθε ταλαιπωρίαν καὶ κάθε κίνδυνον.

Ἐτρεμαν οἱ ἀτρόμητοι εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ μονάκριβή των Μαγδαληνὴ ἠδύνατο νὰ ὑβρισθῇ ὑπὸ Τούρκου.

Καὶ ἐπροτίμησαν μετὰ τῶν ἄλλων γυναικῶν νὰ ἀποστείλωσιν αὐτὴν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ὅπου ἤλπιζον εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐσπλαχνίαν τῶν ἀδελφῶν των.

Οὔτε ἔδωκαν προσοχὴν εἰς τὰς ἐνστάσεις τοῦ Δαμασκηνοῦ,

ὅστις μόνος ἐφαίνετο βαρέως φέρων τὸν ἐκπατρισμόν τῆς μνηστῆς του.

—“Ὅταν ἦρθαν γιὰ νὰ μὲ πάρουν, ἔλεγε ἡ Μαγδαληνή, ἔβγαλα μιὰ φωνή, «Δὲ φεύγω ἀπὸ τὴν Κρήτη! . . . καὶ λεγοθῆμῃσα. “Ὅταν ἦρθα στὰ συγκαλά μου, βρέθηκα μέσα στὸ βαπόρι, καὶ γύρω μου ἕνας σωρὸς δυστυχία καὶ γύμνια . . .

Καὶ λέγουσα εἶχε καταπέσει σχεδὸν ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς ἀδελφῆς μου, καὶ ἡ παρθενικὴ τῆς ὕψεως γαλήνη καὶ αὐστηρότης ἀπὸ τὴν μέθην καὶ τὴν τρυφὴν τῶν ἀναμνήσεων εἶχεν ὑποχωρήσει εἰς ἀλλόττητα καὶ περιπάθειαν.

—“Ἦθελες τώρα νὰ βλέπες ἄξιαρνα μπροστά σου τὸ Δαμασκηνό; . . . τὴν ἐρώτησε τελευταῖον ἡ ἀδελφή μου.

Ἡ Μαγδαληνὴ ἠγέρθη συνοφρυωθεῖσα.

—Τώρα; . . . εἶπε. Νὰ ἀφήσῃ τὸν τόπο μας ποὺ καίεται; . . .

“Αχ, μὴ μὲ καταριέσαι, Κυροῦλα μου; . . . Νὰ διώχναν ὅλους τοὺς Τούρκους νὰ σβύσῃ ἡ φωτιά, νὰ λευτερωθῇ τὸ νησί, νὰ ρθῇ νὰ μὲ πάρῃ, καὶ νὰ πεθάνω ἀπὸ τὴ χαρὰ μου! . . .

Καὶ κατεφίλησεν ἐν ὑψίστῃ συγκινήσει τὰς χεῖρας τῆς νεαρᾶς κυρίας της.

Ἡ ἀδελφή μου ἐτήρησε τὴν πρὸς τὴν Μαγδαληνὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν.

Καθ’ ἐκάστην ἐσπέραν αὕτη μόλις ἐτελείωνε τὴν ἐργασίαν τοῦ σπιτιοῦ, ἐξῆγεν ἀπὸ τὸ συρτάρι, ὅπου, λαβοῦσα ὡς ἴδιον κτῆμα εἶχεν ἀποκρύψει τὸν Ἐρωτόκριτον, καὶ ἔσπευδε πρὸς τὴν ἀδελφήν μου, ἥτις μετ’ ἀπαραιμίλλου ὑπομονῆς τῆς ἀνεγίνωσκε σελίδας ὅλας ἐξ αὐτοῦ.

Μετὰ τὸ πέρας ἐκάστης ἀναγνώσεως ἐπηκολούθουν πάντοτε ἀπέραντοι ἐξομολογήσεις καὶ διαχύσεις. Καὶ ὅλαι ὡς περὶ ἀκτινοβόλον κέντρον, ἐστρέφοντο γύρω εἰς τὸν λεβέντην τῶν Λάκκων.

Ἐγὼ δὲ παριστάμην ἄφωνος ἀκροατὴς εἰς τὰς περιπαθεῖς ἐσπερίδας των. Μήτε προσεῖχεν ὡς ἐκ τῆς μικρᾶς ἡλικίας μου εἰς τὴν παρουσίαν μου ἡ κόρη τῆς Κρήτης.

Β’.

Δύο μῆνες εἶχον παρέλθει ἀφότου διέμενε πλησίον μας, ἥσυχος, ἐργατικὴ, προσηνής, εἰς πάντας συμπαθὴς καὶ ὑπὸ πάντων θεωρουμένη ὡς ἀδελφή.

Χάρις εἰς τὴν πρόνοιαν αὐτῆς ἡ οἰκία μας ἔλαμπεν ἀπὸ τᾶ-
εἰν καὶ καθαριότητα, ἐγὼ δὲ καὶ οἱ μικροὶ ἀδελφοί μου ἐπανευ-
ρίσκομεν ἐν αὐτῇ σκιὰν τινα τῆς ἀποπτάσεως μητρικῆς στοργῆς,
σκιὰν μόνον, διότι τῆς μητρὸς τὴν στοργὴν οὐδὲν νὰ ἀντικατα-
στήσῃ δύναται.

Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἦτο ὥραία θερινὴ ἐσπέρα. Πάντες εἶχον
ἐξέλθει εἰς περίπατον, ἐκτὸς τῆς Μαγδαληνῆς καὶ ἐμοῦ.

Ἀπὸ ὥρων ἤδη ἐκείνη καταλαβοῦσα τὸ παράθυρον ἔριπτεν
ἔξω εἰς τὴν ὁδὸν ἐταστικὰ βλέμματα καὶ ἡ προσδοκία ἔζωγρα-
φίζετο ἐπὶ τοῦ προσώπου καὶ διεφαίνετο εἰς πᾶσαν αὐτῆς κίνησιν.

Ἐγίνωσκεν ὅτι τὴν ἡμέραν ἐκείνην νέαν θωρείαν γυναικο-
παίδων εἶχεν ἀποβιβάσει τὸ ἀτμόπλοιον, ὅτι ὀλοψύχως οἱ κά-
τοικοι τῆς πόλεως προσηνέχθησαν νὰ περιθάλψωσι καὶ ταῦτα,
καὶ ὅτι εἰς τὸ γενικὸν αἰσθημα ὑπέικων ὁ θεῖος μου ἐξῆλθε πρό-
τινος ὥρας μεταβαίνων εἰς τὸ εὐρὺ κατάστημα τῆς δημοτικῆς
σχολῆς, τὸ ὀρισθὲν ὡς πρόσκαιρον ἄσυλον εἰς αὐτά, ὅπως καὶ
δεύτερον ἐκεῖθεν ἐκπατρισθὲν θῆμα περισυλλέξῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ.

Καὶ ἡ Μαγδαληνὴ ἀνέμενε τὴν ἄγνωστον ἢ τὸν ἄγνωστον
σύντροφον, διηρῶσα νέα τῆς πατρίδος. Ἴσως μεταξὺ τῶν νεο-
φερμένων ἀνεύρισκε προσφιλῇ ὄντα, ἴσως εὐάρεστος εἵδησις
ἔμελλε νὰ πληρώσῃ χαρᾶς τὴν ψυχὴν της, ἴσως ἀγγελία συμφο-
ρᾶς θὰ τὴν κατεκεραύνωνε.

Ἄλλ' οὕτως ἢ ἄλλως καὶ μόνη ἡ θεὰ τῶν δυστυχῶν ἐκείνων
τῆς ἔφθανε πρὸς παρηγορίαν. Πατρίς καὶ δυστυχία τί διπλοῦς
ἀδιάρρηκτος σύνδεσμος! . . .

Μόλις διέκρινε ἀπὸ τοῦ παραθύρου τὸν ἐπιστάτην τῶν κτη-
μάτων μας, πλησιάζοντα πρὸς τὴν οἰκίαν συνοδείᾳ ἀνθρωπίνης
μορφῆς, ἦν ὑπὸ τὸ ἀμυδρὸν φῶς τῆς ἡμισελήνου ἀνεγνώρισεν
ἐκ τῆς περιβολῆς ὡς Κρηῖσσα γυναῖκα, κατῆλθε δρομαίως τὴν
κλίμακα πρὸς ὑποδοχὴν.

Συγχρόνως ἠκούσθη ἡ φωνὴ τοῦ ἐπιστάτου ἐκ τῆς ὁδοῦ,

— Μαγδαληνή, κατέβα νὰ δεχθῇς τὴν ξαδέρφη σου! . . . Μοῦ
τὴν ἔδωκε ὁ ἀφέντης! . . .

Ἐκ περιεργείας ἐλκυόμενος ἔσπευσα μετὰ παρέλευσιν ὥρας
νὰ κατέλθω, διὰ νὰ ἰδῶ τὴν νεήλυδα. Ἄλλ' ἐστάθην ἐκπληκτος
ἐν τῷ μέσῳ τῆς κλίμακος, καθότι διέκρινα εἰς τὸ ἡμίφως τῆς αὐ-
λῆς μας τὴν Μαγδαληνὴν, καθημένην ἐπὶ τῆς τελευταίας τῆς

κλίμακος βαθμίδος, κύπτουσαν τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ θλιβερώς ἀνασκιρτῶσαν καὶ κλαίουσαν.

Πρὸ αὐτῆς δὲ ἵστατο ἀναποφάσιτος, συγκεχυμένη ἡ ἑξαδέλφη, ὑψηλὴ ὑψηλὴ φέρουσα τὴν Κρητικὴν βράκαν, κοινὸν ἔνδυμα ἀμφοτέρων τῶν φύλων, καὶ καλύπτουσαν τὴν κεφαλὴν καὶ μέρος τοῦ προσώπου δι' εὐρέος μανδηλίου. Τίποτε ἄλλο δὲν ἤδυνάμην νὰ διακρίνω ἐξ αὐτῆς.

— Ἀλίμονο καὶ τρισαλίμονό μου τῆς κακότηχης ! . . . ἔλεγε ἡ Μαγδαληνὴ συνάπτουσα τὰς χεῖρας ἐν ἀπελπισίᾳ. Ποιὸς σὲ καταράστηκε, καημένη Μαγδαληνή ! . . . Ἀχ, τί τὴ θέλω τὴ ζωή, ζητωμένη μὲ τὴν καταφρόνια καὶ τὴν αἰμία ; . . . Ἀλίμονο καὶ τρισαλίμονό μου τῆς κακότηχης ! . . .

— Ἀκουσέ με, Μαγδαληνή ! . . . Μὴν κάνεις ἔτσι ἀπεκρίνετο χαμηλοφώνως καὶ μετὰ τρόμου ἡ ἑξαδέλφη προσπαθοῦσα νὰ λάβῃ τὰς χεῖρας τῆς Μαγδαληνῆς, τὰς ὁποίας βιαίως ἀπέσυρεν ἐκείνη.

— Δὲ σοῦ τὸ εἶπα ἀπὸ τότε πὼς σοῦ θέλουνε τὸ κακό σου τ' ἀδέρφια σου, ποὺ σ' ἔσφιξαν καλὰ καὶ σώνει νὰ φύγῃς μὲ τὰ γυναικόπαιδα ; . . . Μόλις σ' ἔχασα ἀπὸ τὰ μάτια μου, ἄρχισα νὰ χάνω λίγο λίγο τὸ κουράγιο μου καὶ τὴν παλικαριά μου . . . Ἐλίγνευα, ἐγενόμουν βαρετώτερος, τὰ πόδια μου δὲν ἔβαστοῦσαν σὰν καὶ πρῶτα ἀπάνω στὰ βουνά. Οὔτε μποροῦσα νὰ κάνω μὲ τὴν πρώτη μου ὄρεξη τίς προσταγές τοῦ καπετάνιου . . . Τὸ μάτι μου, ποὺ ἔβλεπε σὰν τοῦ ἀητοῦ, ἄρχισε τὰ θολώνη . . . Ἀνοίγαμε φωτιά μὲ τοὺς Τούρκους καὶ τὸ τουφέκι μου δὲν ἦταν ἀλάθευτο σὰν καὶ πρῶτα . . . Μιὰ φορὰ ἀπὸ τὴν ξεχασμάρα κι ἀπὸ τὴν ἀλαλιά μου, ἄφησα νὰ φύγουν ἀπὸ τὰ χέρια μου δυὸ σκλάβοι μπέηδες, ποὺ μοῦ τοὺς εἶχε παραδώσει ὁ ἴδιος ὁ καπετάνιος . . . Σὲ λίγο κι αὐτὸς ἄρχισε νὰ ξεμακραίνῃ τὴν ἐμπιστοσύνη, ποὺ εἶχε σὲ μένα. Οἱ ἐχτροί μου κρυφοχαίρονταν . . . Ἡ συλλογὴ σου ποτὲ δὲ μ' ἄφινε νύχτα καὶ μέρα. Ἐβράζα ἀπὸ τὸ πείσμα μου, μὰ δὲ μποροῦσα νὰ κάμω τίποτα . . . Ἀλλῇ φορὰ θέλαμε νὰ χτυπήσουμε τοὺς Τούρκους, ποὺ ἦταν ταμπουρωμένοι σ' ἓνα χωριό. Ὁ Ἀρχηγὸς μὲ προσκάλεσε καὶ μοῦ εἶπε :

— Ἐσὺ νὰ πάρῃς τὴ σημαία ! Ξέρεις, θὰ τὴν περασπιστῇς ἀκριβὰ μὲ τὸ αἷμα σου ! . . .

Κιτρίνισα σὰν τὸ κερί. Τοῦ ἀποκρίθην ξερὰ :

— Δὲν τὴν παίρνω, Ἀρχηγέ! . . . Δὲν εἶμαι καλά . . . Δόσ' τη σ' ἄλλον . . .

Ὁ Ἀρχηγὸς ἔμεινε μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα. Δὲν εἶπε τίποτα. Μὰ σὲ λιγάκι κούνησε τὸ κεφάλι του. Ἀπὸ τότε δὲ μοῦ ξαναμίλησε μὲ τὴν καρδιά του . . . Γιατὶ δὲν τὴν πῆρα τῇ σημαίᾳ, Μαγδαληνῇ; . . . Γιατὶ φοβήθηκα — ἄχ, Θεέ μου, κόψε με! — μὴ μοῦ τὴν παίρουν ἀπὸ τὰ χέρια μου οἱ Τουργκαλάδες, χωρὶς νὰ τὴν πλερώσω μὲ τὸ αἷμα μου . . . Ἐκείνη τὴν ὥρα θὰ παρουσιαζόσουν μπροστά μου σὰ Νεράϊδα, ὅπως πάντα καὶ θὰ μὲ συνέπαιρνες . . . Καὶ τίνος νὰ τὸ εἶπῶ, ποὺ κανένας δὲ θὰ μὲ πιστεῦε; . . . Ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα ἔχαντακώθηκα. Ἐφτασε σι' αὐτιά μου, ποὺ νὰ μὴν ἔφτανε, τί ψιθυρίζονταν γιὰ μένα.

— » Κρίμας ποὺ ἔκανε τὸ παλικάρι! . . Ὁ φοβητσοιάρης! . . .

» Ἐνας μάλιστα μοῦ τό εἶπε κατὰμουτρα. Ἀκοῦς ἐγὼ φοβητσοιάρης! Ἐχύθηκα νὰ τὸν ξεκάμω. Μὰ ἐχύθηκαν ὅλοι νὰ μὲ φᾶνε . . . (Οἱ ἐχτροὶ μου φώναζαν :

— » Ἐμεῖς τὸ λέγαμε! . . . »

Κι οἱ φίλοι μου ἔλεγαν :

— » Τί νὰ γίνη; . . Ἐγελαστήκαμε . . .

» Ὡς κι ὁ πατέρας σου καὶ τ' ἀδέρφια σου, Μαγδαληνῇ, ἄρχισαν νὰ μοῦ βασιᾶνε τὸ βαρὺ. Μάλιστα ἔτρεξε λόγος, πὼς ἤθελαν νὰ χαλάσουν τὸν ἀρεβῶνα . . . Ἐπῆρα τὴν ἀπόφαση! . . Ἐπῆρα τὰ μάτια μου κι ἔφυγα, σὰν ἀπὸ καταραμένον τόπο . . . Ἐθαψα τὰ ροῦχα μου στὴ γῇ, — θαρροῦσα πὼς ἔθαψα τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτό μου — ἔριξα τ' ἄρματά μου στὴ θάλασσα, — θαρροῦσα ὅτι θαλασσόπνιγα τὰ νιάτα μου, — προμηθεύτηκα γυναίκια ροῦχα, ἔτσι κρυφὰ καὶ σκιαχτὰ ἔσμιξα ἓνα σωρὸ γυναικόπαιδα ἀπὸ ξένα χωριά, μπαρκαρίστηκα μαζί τους, ἦρθα δωπέρα, γύρισα τὴν Ἀθήνα, τὸ Σύρα, τὴ Χαλκίδα, τ' Ἀνάπλι, τὴν Πάτρα, τάχα πὼς πῆγαινα νὰ βρισκα τὴν ξαδέρφη μου τὴ Μαγδαληνῇ . . .

» Ἐβγῆκα καὶ δωπέρα, πάντα μὲ τ' ὄνομά σου, κι ἔδωσε ὁ Θεὸς καὶ βρέθηκε μπροστά μου ὁ νοικοκύρης ποὺ σ' ἔχει. Τοῦ εἶπα πὼς εἶμαι ἡ ξαδέρφη σου ἡ Ρήνα, μὲ λυπήθηκε καὶ μὲ πῆρε. Νά, ποὺ σὲ βρίσκω! . . Δὲ μοῦ φεύγεις. Εἶμαι χαμένος γιὰ τὴν Κρήτη, ξαναγεννιέμαι τώρα γιὰ σένα. Μαζί θὰ ζήσουμε. Θὰ πᾶμε ὅπου θέλεις. Ἐχω λίγους παράδες κοντά μου! Ὅταν σωθοῦνε θὰ δουλεύω καὶ θὰ δουλεύης. Ποιὸς θὰ μᾶς μποδίση; . . .

— Ποιὸς θὰ μᾶς μποδίση λές; . . . Θὰ μᾶς μποδίση ὁ Θεὸς καὶ ἡ τιμή! Ἄχ, τί ὥρα ἦταν ἐκείνη, ποὺ γεννηθήκαμε! . . . Καλύτερα μιὰ στρίγγλα νὰ μᾶς ἔπινε τὸ αἷμα μας, παρὰ νὰ ζήσουμε τέτοια ζωή . . . Θέλεις νὰ ζήσουμε μαζί, θεότυφλε! . . . Νὰ μὴν ἔσῳνες νὰ μὲ γνωρίσης, — νὰ μὴν ἔσῳνα νὰ σὲ συντύχω! . . . Καημένε, καημένε! Ξέχασες πὼς εἶσαι Κρητικὸς; Ἐγὼ θυμοῦμαι πάντα πὼς εἶμαι ἀπὸ τὴν Κρήτη. Ἀπὸ τὴν ἀτιμία χίλιες φορὲς καλύτερος ὁ θάνατος! . . . Μὰ κοίταξε! . . . Εἶναι καιρὸς ἀκόμα. Τρέξε, γύρισε, συχωρέσου, πὲς ὅ,τι ψέμα θέλεις, ὅμως πρόφτασε ματιώσου, θυμήσου τὴν παλικαριά σου, ἐπλύνέ το τὸ κρῖμα σου, ἀκόμα καὶ μὲ τὴ ζωὴ σου . . . Μὴ μοῦ εἰπῇς ὅτι μακριά μου δὲ μπορεῖς νὰ κάμης τίποτα, γιατί τώρα θὰ ρθῶ καὶ γὼ μαζί σου στὴν Κρήτη. Μπορεῖ νὰ πεθάνω στὸ πλάϊ σου, ἀλλὰ ξανασασμένη, ὅχι νὰ ζῶ καθὼς θέλεις μὲ ὅλο τὸ καταφρόνιο τῆς ἀτιμίας . . .

Κι ἂν ἀλήθεια μαζί μὲ τὰ γυναῖκια ποὺ ἔβαλες ἔχασες τὴν ἀντρίκια σου γνώμη, πὲς μου σὲ ποιά μεριά ἔθαψες τὰ ροῦχα σου, τὰ πρῶτα, νὰ πᾶω νὰ τὰ ξεθάψω νὰ τὰ φορέσω ἐγώ, νὰ πολεμήσω, νὰ ξεπλύνω τὸ κρῖμα σου . . . Κι ἂν ἰδῶ στὸ τέλος τέλος ὅτι δὲν ξεπλένεται νὰ πᾶω νὰ βρῶ τ' ἀδικημένα τ' ἄρματά σου . . . στὰ βάθη τῆς θάλασσας . . . Μοιράζομαι μὲ σένα τὰ βάσανα, τὴ δυστυχία, τὴ γύμνια, τὴ ζωὴ καὶ τὸ θάνατο, — ἀλλὰ τὴν ἀτιμία, ὦ, βγάλ' το ἀπὸ τὸ νοῦ σου! . . . Δὲν τὴ μοιράζομαι . . .

Ἐκεῖνος παρέμενεν ἄφωνος καὶ ἀκίνητος ἐπὶ μακρόν.

Ἄλλ' αἴφνης πλησιάσας τῆς εἶπεν ἀπειλητικῶς,

— Ἐλα, ποιὸς σὲ ζούρλαν' ἔδωπέρα; . . . Δὲν ξέρεις τί λές! . . . Στὴν Κρήτη δὲ μεταγυρίζω. Θέλεις δὲ θέλεις, μαζί θὰ ζήσουμε! . . .

Μόλις ἐπρόφερε τὰς λέξεις ταύτας ἡ Μαγδαληνὴ φοβερὰ ἐπήδησε πρὸς τὰ ὀπίσω, προτείνουσα τὰς χεῖρας, ὥς διὰ νὰ θέσῃ φραγμὸν μεταξὺ αὐτῆς καὶ ἐκείνου. Τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς της εἶχε καταπέσει, καὶ κατέρρευσαν ἐπὶ νώτων καὶ ὤμων καὶ στηθῶν ἐμπρὸς καὶ πίσω τὰ μαλλιά της, προσθέτοντα ἀγρίαν τινα μεγαλειότητα εἰς τὴν ὀργὴν της.

— Σοῦ εἶπα φεύγα! . . . Φεύγα τὸ ταχύτερο! . . . φώναξε.

— Θέλεις δὲ θέλεις μαζί θὰ ζήσουμε! . . . ἐπανέλαβεν ἐκεῖνος βραχνά, καὶ ὁλονέν τὴν ἐπλησίαζε.

— Δὲ σὲ θέλω! . . . Αἶ . . . Δὲ σὲ θέλω! . . .

— Δὲν εἶναι στὸ χέρι σου! . . . Μὲ τὸ στανιὸ θὰ σὲ πάρω.
Δικὴ μου εἶσαι! . . .

Καὶ ἀπεπειράθη νὰ τὴ σύρῃ.

Ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν δεινὸς ἐπέκειτο ἄγὼν κυριευθεὶς ἐγὼ ἀπὸ μέγαν τρόμον ἔριξα κραυγὴν, ἐξ ἧς ἐκπλαγεὶς ἐκεῖνος ὠπισθοχώρησε πρὸς τὴν ἐξώθυραν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν συγχρόνως εἰσήρχετο εἰς τὴν οἰκίαν ἐπιστρέφουσα ἀπὸ τὸν περίπατον ἡ οἰκογένεια, πατήρ, καὶ ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαί.

(1) Λαμασκηνός, — ὅλοι βεβαίως τὸν ἐμαντεύσατε, — εὗρεθεὶς ἀπροσοδοκῆτως μεταξὺ δύο πυρῶν ἠναγκάσθη νὰ σταθῇ. Ἀλλ' ἡ Μαγδαλινὴ σωστὴ Βακχὶς ἐκ τῆς παραφορᾶς, ὁρμήσασα συνέλαβε τὸν ἀτυχῇ ἐκ τοῦ περιλαιμίου καὶ διέσεισε μετ' ἀπιστεύτου ρώμης. Ἐν μέσῳ δὲ τῆς γενικῆς ἐκπλήξεως:

— Ὁ Θεὸς σᾶς ἔφερε! . . . ἀνέκραξε, καὶ εἶχε καταστῇ ἀγνώριστος ἡ φωνὴ της.

— Ἀφέντες μου, κυράδες μου, νὰ εἴστε μάρτυρες. Μπροστὰ σὲ σᾶς κάνω τὴν κρίση μου! Ἐσεῖς ποὺ εἶδατε νὰ κολλήσῃ τὸ στόμα μου μιῶντας γι' αὐτόν, νὰ τρέχουν τὰ μάτια μου, καὶ ν' ἀναγαλλιάζῃ ἡ καρδούλα μου, ἔσεῖς νὰ ἰδῇτε πάλι πὼς τὸν καταφρονάω καὶ πὼς τὸν σιχαίνομαι γιὰτὶ τοῦ πρέπει, καὶ πὼς τὸν . . .

Καὶ τυφλὴ καὶ ἀμείλικτος ἔπτυσεν ἰσχυρῶς τὸν δυστυχῇ κατὰ πρόσωπον καὶ τὸν ἀπώθησε μακράν, ἐνῶ ἐκεῖνος ἱλιγγιῶν, κατησχημένος ἔφυγε, ἠφανίσθη εἰς τὰ σκότη τῆς νυκτός.

Ἡ Μαγδαληνὴ μὲ φοβεροὺς σπασμοὺς κατέπεσεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἀδελφῆς μου, τῆς φίλης της, ἣτις τρομασμένη, καλὰ καλὰ μὴ ἐννοοῦσα τί συνέβη τὴν ἡρώτα:

— Τί ἔπαθες, δύστυχη; . . . Τί σοῦ ἔκαμε; Ποιὸς ἦταν; . . .

— Ἐκεῖνος! . . . φωτιὰ νὰ μὲ κάψῃ! . . . ἐπρόφθασε νὰ εἰπῇ καὶ λιποθύμησε.

Γ'.

Μετὰ δεκάμηνον ἡ ἀδελφὴ μου δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ ζωῇ, οὐδ' ἡ Μαγδαληνὴ ἐν τῇ οἰκίᾳ.

Μεθ' ὅλας τὰς προσπάθειάς τῶν οἰκείων μου ὅπως τὴν κρατήσουν, ἀνεχώρησε μετὰ ἓνα μῆνα εἰς τὴν καθησυχάσασαν Κρή-

την, ἀφοῦ τὸν μῆνα ἐκεῖνον διήνυσε μελαγχολική, στυγνή, μαραιομένη.

Ἀλλ' ὅταν ἔμαθε ὅτι ὁ ταλαίπωρος ὁ Δαμασκηνός, ἀφοῦ ἐγνώσθη ἐν τῇ πόλει ἡ ἱστορία του, καταφρονούμενος, σκωπτόμενος καὶ ὑβριζόμενος ὑπὸ πάντων εἶχεν ὑποστῇ ἐπιτέλους ἐκλείψιν τοῦ λογικοῦ ἀπὸ τὴν συναίσθησιν τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ καταπτώσεως, προσεφέρθη νὰ τὸν συντροφεύσῃ καὶ τὸν ὁδηγήσῃ εἰς τὴν πατρίδα.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ἡ Λέσπω.

Ἀχὸς βαρὺς ἀκούεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν.

Μῆνα σὲ γάμο ρίχνονται, μῆνα σὲ χαροκόπι;...

Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται, οὐδὲ σὲ χαροκόπι,

Ἡ Λέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια.

Ἀρβανιτιὰ τὴν πλάκωσε στοῦ Δημουλιᾶ τὸν πύργο.

— Γιώργενα, ρίξε τ' ἄρματα, δὲν εἶναι δῶ τὸ Σούλι!...

Ἐδῶ εἶσαι σκλάβα τοῦ Πασσᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανιτῶν.

— Τὸ Σούλι κι ἂν προσκύνησε, κι ἂν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,

Ἡ Λέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δὲν ἔκαμε, δὲν κάνει!..».

Λαυλὶ στὸ χέρι ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει,

— Σκλάβες Τούρκων μὴ ζήσουμε, παιδιὰ μ', μαζί μ' ἐλᾶτε!»

Καὶ τὰ φουσέκια ἀνάψανε, κι ὅλοι φωτιὰ γενῆκαν.

Τοῦ Λαοῦ μας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΕΡΤΣΕΤΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον. Διετέλεσεν Ἐφορος τῆς βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς ἐπὶ πολλὰ ἔτη, κατ' ἔτος δὲ ἐξεφώνει τὴν 25ην Μαρτίου ἐντελῶς ἱστορικούς πατριωτικούς λόγους. Ἐγράψε ποιήματα καὶ διηγήματα εἰς ὁραίαν δημοτικὴν γλῶσσαν. Εἰς ἰδιαίτερα φυλλάδια, πολὺ σπάνια τῶρα, ἐξέδωκεν ὁ ἴδιος τὴν «Ἀπλὴ γλῶσσα», τοὺς «Ἰάμους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου», Κορίνα καὶ Πένδαρος» κλπ. Ἐπίσης ἔγραψεν ἱστορικὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Κολοκοτρώνη καθ' ὑπαγόρευσιν, ὡς ἐπίσης γνωμικά καὶ ἀνέκδοτα. Διατελέσας δικαστὴς κατὰ τὴν περίφημον δίκην τοῦ Θεοδώρ. Κολοκοτρώνη εἰς τὸ Ναύπλιον, μόνος αὐτὸς μετὰ τοῦ Πολυζωίτου ἐπέδειξεν ἀπαράμιλλον ψυχικὸν σθένος, ἀντιταχθεὶς εἰς τὴν καταδίκην τοῦ Κολοκοτρώνη.

Ἑλληνικὴ ἀναγέννησις.

Εἰκοσιεπτὰ ἔτων παθήματα καὶ μαθήματα καὶ τὸ ἑλληνικὸ φιλότιμο μᾶς διδάσκουν, ὅτι ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦλθεν ἀπλὸς θεατῆς εἰς τὸν κόσμον. Ἀλλὰ μετὰξὺ ἐπαινεμένων ἀθλητῶν ἐκλογὴ καὶ ἀνάγκη τὸν βιάζουιν νὰ εἶναι ἀθλητῆς καὶ αὐτός.

Τὰ ἔργα τοῦ πολέμου καὶ οἱ εὐλογίαι καὶ οἱ τέχνες τῆς εἰρήνης εἶναι τὸ στάδιον τῆς πάλης τῶν ἔθνων. Ἀλλὰ ἔθνη νικοῦνται εἰς τὴν πάλην, ἄλλα φέρουν τὰ δευτερεῖα, καὶ ἄλλα στεφανώνονται ἀπὸ δάφνης ἢ ἐλαίας.

Ἐθνος αὐτόνομον ἄς μὴ δειλιάσει ποτε ἂν τάχα καὶ εἶναι ὀλιγάριθμον. Τὸ περίσσειον τῶν ἀνθρώπων δὲν εἶναι ἡ μόνη δύναμις τῶν ἔθνων.

Ἐπειτα καὶ κανένα ἀπὸ τὰ μεγάλα γνωστὰ ἔθνη τῆς ἱστορίας δὲν ἔφάνη μεγάλο, ἂν πρῶτα δὲν ἦτον μικρό.

Ἡ δύναμις, τὸ μεγαλεῖον ἑνὸς ἔθνους, μικροῦ ἢ μεγάλου, πηγάζει ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν του, ἀπὸ τὴν ἀγχίνοιαν καὶ ἀπὸ τὴν γενναιότητα τῶν ἀνθρώπων του, ἀπὸ τὴν θέσιν του εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, καὶ προπάντων ἂν αὐτὸ τὸ ἔθνος ἀντιπροσωπεύῃ νέαν ὁσίαν ἰδέαν τῆς ἀνθρωπότητος, ἥλιον εἰς τὴν ἀνατολήν του, ὃ ὅποιος καυχᾶται λατρευτὰς περισσοτέρους, παρὰ ἥλιον εἰς τὴν δύσιν του.

Ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων ἦτον εἴκοσι χιλιάδων ἀνδρῶν ἐλευθέρων, καὶ ὅταν ἐπολέμησε τὸ τρομακτικὸν βασίλειον τῆς Περσίας, καὶ ὅταν ἐμονομάχησε μετ' ὅλους σχεδὸν τοὺς Πελοποννησίους, καὶ ὅταν ἐπεμπε τὴν σημαντικὴν τῆς ἐκστρατείας εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ ὅταν ὥς μετροῦν τὰ ποίμνια εἰς τὴν μάνδραν ἐκαταμέτρησε τοὺς συμπολίτας του ὁ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, καὶ ὅταν οἱ λεγεῶνες τοῦ στρατηγοῦ τῆς Ρώμης Κορνηλίου Σύλλα τὴν ἐπερίζωσαν καὶ τὴν κατέστρεψαν.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος τὸ μικρὸν βασίλειον τῆς Ἑλλάδος ἔκαμε καὶ αὐτὸ τὰ εἰσόδιά του εἰς τὴν τάξιν τοῦ πολιτισμένου κόσμου.

Ἐξετάζοντας τὰ ἔθνη ἀπὸ τὴν καταγωγὴν τους, δὲν εὐρίσκομεν πουθενὰ ἔθνη ζωὴ νὰ ἄρχισε μετ' ὅσον τίμιον καὶ πλούσιον κεφάλαιον ὅσον τοῦ νέου ἔθνους τῆς Ἑλλάδος.—Τὸ κεφάλαιόν του ἦ ὑπόληψίς του.

Περιπατοῦμεν εἰς τὴν τρίτην δεκαετίαν τῆς ἐλευθερίας. Ἀλλὰ καὶ τὴν πρώτην δεκαετίαν ἦτο παρὰ ποτε ἱερὸν τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ συνείδησις τῶν ζώντων ἐξεφράσθη πρὶν ἀκόμη ἢ σκέψις τῶν σοφῶν σχολιάσει τὸ κάλλος τοῦ αἰῶνος.

Τὸ ἐπιχείρημα τῆς Ἐπαναστάσεως ἦτον ἀγνισμὸς καὶ μετάνοια τοῦ περασμένου καιροῦ καὶ συνάμα εἶχε χάριν νεοφανῆ καὶ αὐτόπλαστον. Ἦταν ἀναγέννησις καὶ γέννησις.

Ἡ διπλῇ αὐτῇ ὄψις τοῦ γενναίου ἔργου δηλοποιεῖ μέγιστον μεγαλεῖον ψυχῆς. Ὅθεν ὁ αὐθόρμητος ἄκρος ἔπαινος τῶν ζώντων ὑπὲρ τοῦ τολμήματος.

Παραβάλλετε τοὺς καιροὺς. Εἰς τὸν μέσον αἰῶνα ἓνας δοῦξ τῆς Σικελίας ἦλθεν εἰς τὸν κάμπον τῆς Ἀττικῆς, ἄπλωσε μετ' ὅλους στρατιώτας του καὶ αἰχμαλώτισεν ὅλους τοὺς ἐργάτες τοῦ μεταξιοῦ, καὶ τοὺς ἐπῆρε εἰς τὴν Σικελίαν πρὸς καλλιέργειαν τῆς κλωστῆς τῶν μεταξιῶν.

Ἐφευγαν χῶρες καὶ χωριά, ἃν πλοῖα πειρατικὰ τῆς Βαρβαρίας ἀρμένιζαν ποτὲ εἰς τὰ παραθαλάσσια.

Εἶδαμεν ὅμοιον τι εἰς τὰς ἡμέρας μας; . . . Μετ' ἐννέα καράβια τὸν Ναύαρχον Μιαούλην εἶδα εἰς τὰ 1824 νὰ προσκαλῇ εἰς ναυμαχίαν ἑκατὸν ἐπτὰ πλοῖα βασιλικά μεγάλα τοῦ ἑχθροῦ.

Πολλοὶ πόλεμοι ἔγιναν στεριᾷ καὶ θαλάσσης. Ἀλλ' εἶναι

πόλεμος ξεχωριστός, όπου οἱ στρατιῶται τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐπολέμησαν ὥς φαίνεται διὰ τὴν νίκην, ἀλλὰ διὰ τὸ καύχημα τῆς ἀνδρείας.

Ὅποιος θέλει ᾧς ἐξετάσει πλησίον τῆς Ἀκροπόλεως τὴν θέσιν ὅπου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καραϊσκάκη τοῦ Ἀρχηγοῦ, ἐφονεύθησαν τόσοι ἄνδρες φημιστοὶ τῶν ἀρμάτων, καὶ θὰ κρίνη ὅτι ὄχι ἄνθρωποι ποὺ ἀσπρομάλλιασαν εἰς τοὺς πολέμους, ἀλλὰ καὶ νήπια τῆς πολεμικῆς τέχνης ἥθελε διαλέξουν πεδῖον μάχης ἀρμοδιώτερον. Ἐκεῖνοι ἐκαταφρόνησαν θέσιν καλήν. Ταμπούρι τοὺς εἶχαν τὸν ἥρωισμόν τοὺς.

Ξένη γνώμη φιλοπολέμων τῇ ἀληθείᾳ καὶ ἐπισήμων ἀνδρῶν, ἀλλ' οἱ ὅποιοι ὥς ξένοι δὲν ἐγνώριζαν τὸ μυστικὸν τῆς Πατρίδος, γνωστὸν εἰς τοὺς γνησίους στρατηγοὺς τῆς Ἑλλάδος, — συμβουλή, μυστήριον, ποὺ ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς νὰ οἰκονομοῦν τὸ Ἑλληνικὸν αἷμα εἰς τοὺς πολέμους, — ἡ ξένη γνώμη ἐρέθισε καὶ ἔσυρε τοὺς ἀνδρας ἐκείνους εἰς τὸ ἄκρον τῶν κινδύνων καὶ τοῦ θανάτου. Ἐθανατώθησαν ναί! Ἀλλ' ἐτίμησαν τὴν Πατρίδα τοὺς μὲ ἀφιλονείκητον ἔπαινον ἀνδρείας.

Ἔθνος, ποὺ ἔχει πλούτη καὶ πολιτισμόν, ἀλλὰ δὲν ἔχει τόλμην ἥρωικὴν νὰ τὰ ἀσφαλίσῃ, πλουτεῖ δι' ἄλλους, ὄχι διὰ τὸν ἑαυτὸν του.

Ἔθνος, ποὺ ἔχει πολιτισμόν καὶ ἀνδρείαν, ζῇ ἀτάραχο καὶ στερεωμένο εἰς τὴν δύναμίν του.

Ἔθνος, ποὺ δὲν ἔχει ἀκόμη πλούτη καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλ' ἔχει καρδίαν πολεμικὴν, προκατέχει τὴν φρουρὰν τῆς εὐτυχίας του.

Τοὺς λόγους μου λεγομένους πρὸς δόξαν τοῦ Ἔθνους μου, τοὺς νομίζω ἀληθινούς, πλὴν δὲν τοὺς βεβαιώνω.

Υποπτη εἶναι καὶ δικαίως ἡ κρίσις τῶν συγχρόνων. Ἀντιβοᾷ ἡ ἀκοή τοὺς ἀπὸ τὰ τραγούδια τῆς νίκης. Λυπεῖται ἡ καρδία τοὺς ἀπὸ τὰ μοιρολόγια εἰς τοὺς τάφους τῶν φονευμένων, θέλγεται ἡ ψυχὴ τοὺς ὑπέρμετρα ἀκροαζομένη τὴν διήγησιν τῶν ἐπαινουμένων ἔργων ἀπὸ τὰ χεῖλη τῶν ἰδίων αὐτουργῶν καὶ ἀγωνιστῶν. Ἡ ὄρασις τῶν συγχρόνων κοντολογῆς εἶναι θολή· καὶ ἡ καρδία τοὺς ταραγμένη σφόδρα ἀπὸ λύπην καὶ χαράν.

Γνήσιοι ἀνεπίληπτοι δικασταί μας εἶναι οἱ μεταγενέστεροι.

“Ας τὸ εἰποῦμε καθαρά. Ἡ ἀξία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος θὰ βεβαιωθῇ ἀπὸ τὴν γνώμην τῶν μεταγενεστέρων.

Αὐτοὶ θὰ κρίνουν ἀπὸ τοὺς καρποὺς τὴν ἀληθινὴν ποιότητα τῆς ρίζας. Αὐτοὶ θὰ πιστοποιήσουν ἂν τὸ ἀνδραγάθημα τοῦ ἀγῶνος πρέπει νὰ χρεωστῇται μόνον εἰς τὴν ἀρετὴν ὀλίγων ἐξόχων πολιτῶν, οἱ ὅποιοι ἐνταφιαζόμενοι εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς συνεπῆραν μαζί τους καὶ τὴν δόξαν τῆς Πατρίδος, — καθὼς εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Ἐπαμινώνδα καὶ Πελοπίδα ἐδοξάσθη ἡ Θήβα, στερούμενοι δὲ τῆς ζωῆς ἐκεῖνοι οἱ δύο ἄνδρες, συνεπῆραν μαζί τους καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν Θηβῶν. Καθὼς καὶ ζῶντος τοῦ Βελισσαρίου, ἀνδρὸς ἀρχαίου καὶ ἀνομοίου τῶν ἀνδρῶν τοῦ καιροῦ του, ἐσυνέβη εἰς τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν.

Ἡμεῖς κρίνομεν ἀλανθάσιως τοὺς προγενεστέρους. Οἱ μεταγενέστεροι δικάζουν ἡμᾶς. Καὶ θὰ φανῇ ἂν τωόντι εἶχε θεμέλιον ἀληθείας εἰς τὰ προοίμια τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἡ ὑπόληψις καὶ ἡ δόξα τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος.

Ἡ ζωὴ εἶναι πόλεμος. Ἡ μάχη εἶναι παντοτεινὴ μεταξὺ ζωῆς καὶ φθορᾶς.

Ἐνδυόμεθα, τρώγομεν, πίνομεν διὰ νὰ ματαιώσωμεν τὰ τόξα τοῦ θανάτου. Ἄν μίαν στιγμὴν ὀκνεύσωμεν εἰς τὴν προφυλακὴν τῆς ζωῆς μας, ὁ ἀντίδικος ψάλλει τὰ νικητήρια. Κατεβάζομεν σημαίαν ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ.

Καὶ ἡ ζωὴ τῶν ἐθνῶν ἔχει τὸν ἴδιον ἀγῶνα, καὶ μαχήματα καὶ κινδύνους, ὡς ζωὴ ἀνθρώπου.

Εὐρυθμία ζωῆς ἔθνους εἶναι ὅταν ἔχει τὴν αὐτονομίαν του καὶ τὴν ἐλευθερίαν του, νὰ ἐργάζεται τὸ καλὸν του. Μαρασμός, θάνατος μιᾶς φυλῆς εἶναι ὅταν πατηθῇ ἀπὸ τὴν θέλησιν τοῦ ἐχθροῦ ἢ τοῦ ξένου.

Δὲν σᾶς φαίνεται λοιπὸν ὀρθὸν ὅτι καθὼς ἐδιηγῆθημεν τὰ στοιχεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ βίου, δίκαιον εἶναι νὰ φέρωμεν τὸν λόγον καὶ ποῖα τὰ ἦθη, ὁ τρόπος, ἡ δύναμις τῶν ἄλλων ἐθνῶν, μάλιστα τῶν γειτονικῶν ἐθνῶν τῆς Ἑλλάδος :

Ἀξιόπιστος ἱστορικὸς γράφει ὅτι ὁ Μέγας Ἀλφρέδος, παλαιὸς βασιλεὺς τῶν Ἀγγλοσαξόνων, ἐνδυόμενος φορέματα τραγουδιστοῦ καὶ παίζοντας τὴν γλυκόφωνον ἄρπαν, συχνὰ ἐνυκτέρευεν εἰς τὸ ἐχθρικὸ στρατόπεδο διὰ νὰ μάθῃ τὰ σχέδια τῶν πολεμίων.

Ἡ γνῶσις τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς δυνάμεως τῶν ἔθνων τοῦ κόσμου εἶναι οὐσιώδης, οὐσιωδესτάτη διὰ ἄνδρα Ἕλληνα.

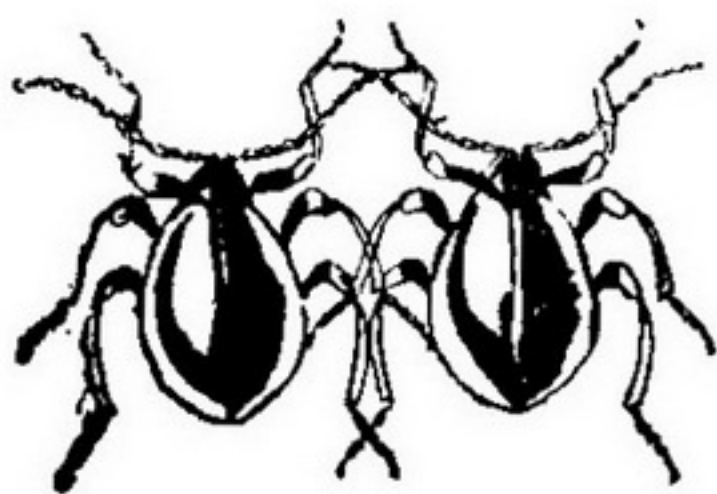
Εἶναι θησαυρὸς μεγάλης ἀξίας, ἃν τῷ ὄντι ἔχομεν αὐτογομίαν καὶ καρδίαν νὰ ἀντιπαραταχθῶμεν πρὸς ἀντίζηλα ἔθνη εἰς ἔργα εἰρήνης ἢ καὶ εἰς δακρύχαρα πεδία τῆς μάχης, — ἃν δυστυχὴς ἀνάγκη τὸ καλέσῃ.

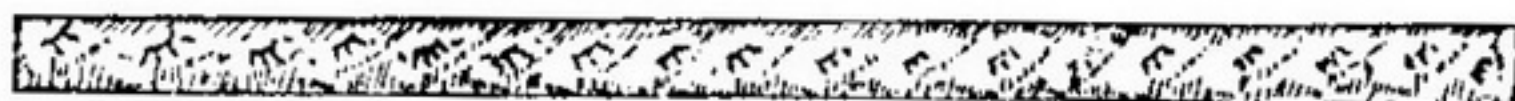
Ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ ὀκνηρία ὠφελοῦν τὸν δοῦλον. Εἰς ἐρασίην ἐλευθερίας πρέπει νὰ συντροφεύουν μαζὶ καὶ τῆς ἐλευθερίας ὁ πόθος καὶ ἀνδρεία καὶ μάθησις.

Ζωὴ καὶ θάνατος δὲν πηγάζουν μόνον ἀπὸ τὰ σπλάχνα μας, ἀλλὰ καὶ ἔξωθεν ἀπὸ τὰ στοιχεῖα, ποὺ περιζώνουν ἀνθρώπους καὶ φυλάς, ὥς ἡ θάλασσα περιζώνει τὰ πλοῖα.

Ἐπιθυμοῦμεν στέφανα ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους ; . . . Πρέπει νὰ κατέβωμεν εἰς τὸ στάδιον ἐνδυμένοι μὲ πανοπλίαν ἰσχυράν, εἰδήμονες τῆς ἀξίας, τῆς ἀρετῆς τῶν ἀντιμάχων.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΕΡΤΣΕΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς Βάμιον τῆς Κρήτης τὸ ἔτος 1861. Χρονογράφος μὲ σπάνιον προσωπικὸν ἥθος. Ἐπὶ ἐτη μακρὰ ἐργασθεὶς εἰς τὴν «Ἑφημερίδα» τοῦ Κορομηλά καὶ ἔπειτα εἰς τὴν «Ἐμπρός» ὅπου ἔχουν δημοσιευθῇ τὰ σπουδαιότερα ἔργα του, ἔγραψε χαρακτηρισμοὺς, ἀντυπώσεις, σκαλαυήματα, διαπνεόμενα ὅλα ἀπὸ μίαν λεπτотάτην φιλοσοφικὴν διάθεσιν εὐθυμίας καὶ σαρκασμοῦ συγχρόνου. Παρὰ τὴν ἐπαγγελματικὴν του συνεργασίαν εἰς τὰς Ἀθηναϊκὰς ἑφημερίδας, ὅπου τὰ χρονογραφήματά του ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον

«Διαδάτης» ἀνεγινώσκοντο ἀπλήρως καθ' ἑκάστην ἀπὸ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ κοινόν, εἰς τὸ ὅποιον τότε ἦτο ὁ συμπαθέστερος καὶ προσφυλέστερος ὅλων τῶν συγχρόνων του χρονογράφων, ἀκριβῶς διὰ τὸ χαριέστατον ἥθος του καὶ τὴν ἀδιάπτωτον φιλοσοφικὴν χιουμοριστικὴν του διάθεσιν, κατεγίνετο καὶ μὲ λογοτεχνικὴν καθαρῶς πεζογραφίαν ἐπίσης λίαν εὐδοκίμως, πλουτίσας τὸ ἑλληνικὸν διήγημα μὲ ἄρτια ἔργα. Ὅλα τὰ διηγηματικὰ ἔργα του περιστρέφονται γύρω ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς Κρήτης. Τὸ μεγαλειότερον τούτων «Ὁ Πατούχας» εἶναι ἓνα ἀληθινὸν κόσμημα τῆς νέας μας λογοτεχνίας, καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα ἔργα τῆς. Πλὴν τοῦ «Πατούχα», ἀριθμοῦντος δύο ἐκδόσεις εἰς ἴδιον τόμον, ἔχει γράψει ἄρκετὰ ἄλλα διηγήματα. «Ὅταν ἦμουν δάσκαλος», «Ἡ πρώτη ἀγάπη», «Ἐνας πειρασμός», «Ὁ μαῦρος γάτος», «Ὁ Γενη-Μανώλης», «Ὁ καλικάντζαρος», «Κακὸ συναπάντημα», «Ὁ καταχανᾶς», «Ὁ νεωτεριστής», κλπ. Ἐκτός τῶν πρωτοτύπων του ἔργων ἄφησε καὶ ἐπιτυχεστάτην μετάφρασιν ὅλων τῶν ἔργων τοῦ τελευταίου Ἀττικοῦ χιουμοριστοῦ Λουκιανοῦ, κρινομένην ὡς ἀληθῆ ἀναδημιουργίαν. Ἀπέθανεν εἰς Ἡράκλειον τῆς Κρήτης πτωχὸς καὶ λησμονημένος ἀπὸ ὅλον τὸν ἀδιάφορον κόσμον. Ἐκεῖνον, ποῦ ἐπὶ μίαν γενεάν ὀλόκληρον τόσον πλουσίως ἐτροφοδότησε τὸ γελαστόν καὶ ἀνεξάντλητον πνεῦμα του, τὸ ἔτος 1920, ἐπισκεφθεὶς πρότερον διὰ τελευταίαν φορὰν τὰς Ἀθήνας, καὶ ἀποχαιρετήσας μὲ βαθυτάτην συγκίνησιν τοὺς φίλους καὶ συναδέλφους του. «Διότι ἔφευγε, ὅπως ἔλεγε, γιὰ τὸ ἀγύριστο ταξίδι...»

Ὁ Κερκέζος.

Εἰς τοῦ Σαῖτονικολῆ ἐμοίραζαν τοὺς πρώτους σισανέδες, ποὺ ἔφερε τὸ «Πανελλήνιον».

Μὲ τοὺς ἄλλους ἐπῆγε καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς νὰ πάρῃ. Ἀλλ' ἐνῶ

ἔφθασε ἐκ τῶν πρώτων, ἐπλησίασε μὲ τοὺς τελευταίους, ὅταν ἔμειναν ἀκόμη τέσσαρα ἢ πέντε μόνο τουφέκια καὶ οἱ ἀπαιτηταὶ ἦσαν δεκαπέντε καὶ περισσότεροι.

Ὁ Ἀναγνώστης ὁ Πλατῆς καθήμενος κατέγραφεν ἐκείνους ποὺ ἐλάμβαναν ὅπλα.

Ὁ δὲ Σαῖτονικολῆς ὄρθιος τὰ ἐμοίραζεν ἀπευθύνων εἰς ἕκαστον μίαν εὐχήν.

— Καλορίζικο! . . . Τιμημένο νὰ τὸ βαστᾷς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγάλῃ . . . καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ὑποχωρῶν εἰς ὅλους, ἀπωθούμενος καὶ οὐδένα ἀπωθῶν, ἐκινδύνευε νὰ μὴν πάρῃ τίποτε. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους εὐρέθη ἐνώπιον τοῦ Σαῖτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν γωνίαν, ὅπου ἀνέκειντο τὰ ὅπλα καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἕνα σισανέν. Ἦνοιγε τὸ στόμα νὰ εἴπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχήν καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαῖτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ.

— Μωρέ, δὲν ἀφίνεις, καημένε Ἀνδρουλιό, νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς ἄλλος; . . . τοῦ εἶπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ φάῃ σκληρός.

— Ἐσύ; . . . Εἶντα νὰ σοῦ εἰπῶ; . . .

Ὁ Σαῖτονικολῆς ἤθελε νὰ εἰπῇ, «Ἐσύ τί νὰ τὸ κάμῃς; . . .»

Καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅσον καὶ ἂν ἦτο πρᾶος καὶ ταπεινὸς ἐταράχθη. Δὲν εἶπε ὅμως τίποτε, ἀλλ' ἀπесύρθη ἀποσβολωμένος εἰς μίαν ἄκρην, ὥς νὰ μὴ ἔβλεπε τὴν θύραν διὰ νὰ φύγῃ.

Ὁ Σαῖτονικολῆς μετενόησεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληρὰν φράσιν, ἀλλ' ἦτο πλέον ἄργά. Διότι ἄλλοι ἔσπευσαν καὶ ἤρπασαν τὰ ὑπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περιμένουν τὴν εὐχήν.

— Μωρέ, τὸ πίστεψες αὐτό, ποὺ σοῦ εἶπα, Ἀνδρουλιό; . . . Κι ἄφηκες νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι; . . . ἐφώναξε πρὸς αὐτὸν γελῶν, διὰ νὰ συγκαλύψῃ τὸ πρᾶγμα.

— Ἐγὼ σὲ θάρρουνά για πλιά ξυπνητό. Γιάε, μωρέ, ν' ἀφήσῃ νὰ τοῦ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι! . . .

— Δὲ θέλω σισανέ, καπετὰν Νικολῆ, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιός. Καλύτερα ποὺ τὸν ἐπῆρε ἄλλος! . . . Ἐχω μιὰ παλιολαζαρίνα ἐγώ . . . Κάνει κι αὐτὴ δουλιὰ! . . .

Κώστα Πασαγιάνη: Νεοελλ. Ἀναγνώσματα.

Καὶ τὰ ἔλεγε αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον. Ἐμεῖς δὲ μάλιστα τώρα τὸ συνηθισμένον καλοκάγαθον μειδίαμα του, ἀλλὰ εἰς τὰ γαλανὰ του μάτια ἐκυλίοτο ἓνα δάκρυ. Ὅταν ἐξηλθε τὸν ἐπλησίασε ὁ συγγενὴς του Μαρογιάννης καὶ τοῦ εἶπε μὲ ἀγανάκτησιν,

— Μωρέ, γιὰ ὄνομα Θεοῦ, δὲν ἔχεις ψυχὴ, δὲν ἔχεις ἀνθρωπιά; . . . Λὲ φτάνει ποὺ δὲ σοῦ δώκε τουφέκι ὁ Σαῖτονικολῆς, ἀλλὰ σοῦ κανε καὶ τέτοια προσβολάρα, καὶ σὺ ἐκόντεψες νὰ τοῦ εἰπῇς σπολλάτη! . . .

— Ὁ ἄνθρωπος εἶπε τὴν ἀλήθεια. Σὰ δὲν ἔχει τουφέκια γιὰ ὅλους, καλύτερα νὰ πάρουν οἱ καλοὶ, καλοὶ. Αὐτὸς εἶναι καπετάνιος καὶ κατέχει . . .

— Τὸν κακὸ του τὸν καιρὸ κατέχει . . .

— Κι ἂν δὲν τὸ κατέχη αὐτός, τὸ θωρῶ μοναχὸς μου ἱγιώ. Εἶμαι ἀνεμάθρωπος, εἶπεν ὁ Ἀνδρουλιὸς μὲ ὀλίγον πεῖσμα, τὸ ὁποῖον ἀπευθύνετο μᾶλλον κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του.

— Σώπα, λέω, καὶ τσ' ἄντρες δὲν τσοὶ ζυγιάζουνε σὰν τὰ ζωντόβολα . . . Ἐγὼ δὲν κάνω καλύτερό μου κανένα. Σ' ὅλο τὸ ὕστερο χαίρεται κι ὁ κόρακας τῇ φωνῇ του σὰν καὶ τ' ἀηδόνι; . . . Νὰ συλλογιστῇς τοὺς συγγενεῖς σου, ποὺ τοὺς ντροπιάζεις . . .

— Μὰ ἤθελες νὰ μαλώσουμε γιὰ ἓνα τουφέκι; . . .

— Ναί! Γιατὶ ὅποιος δὲ μιλεῖ τόνε θάφτουνε . . .

— Ἐγὼ ἔχω τὴν καϊολαζαρίνα . . . Ἄλλοι δὲν ἔχουνε μουδὲ καλαμομπίστολο . . . Καλά καμε ὁ Σαῖτονικολῆς! . . .

— Αὐτὴ τὴν κεφαλὴ νὰ βαστάς καὶ καλὰ θὰ πᾶς . . . Θὰ γενῇς ἀνεμπαίγνιδο τοῦ χωριοῦ . . .

Καὶ ὁ Μαρογιάννης ἀπεμακρύνθη μὲ ἀγανάκτησιν, αἰσχυνόμενος διότι εἶχε τοιοῦτον συγγενῇ.

* * *

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἦτο νέος ἄνθρωπος, τριάντα περίπου ἐτῶν, κοντακιανός, μὲ παχὺ ξανθὸ μουστάκι, μὲ κνήμας ἰσχνὰς περὶ τὰς ὁποίας κατωλίσθαιναν καὶ ἐζάρωναν τὰ στιβάνια. Ὀλίγοι ἦσαν ὡσὰν αὐτὸν φιλόπονοι εἰς τὸ χωριό.

Ἄμα ἐτελείωνε τὰς ἀγροτικὰς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο ἐπὶ τινὰς μῆνας τὸν κτίστην, εὑρισκε δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ἐπιτηρῇ καὶ τὸν νερόμυλον, τὸν ὁποῖον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ἦτο καθ' ὑπερβολὴν θρησκός. Δὲν περιορίζετο δὲ ἡ εὐσέβειά του μόνον εἰς ἐξεωτερικοὺς τύπους, ἀλλ' εἶχεν ἀληθεῖς χριστιανικὰς ἀρετάς.

Ἀπὸ τὸ σιόμα του δὲν ἐξήρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος καὶ τόνον ἦτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινὸς ὥστε οἱ χωριανοὶ τὸν ἐφантаζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμη.

Δὲν εἶχε κανένα ἐχθρὸν φυσικά. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην ποὺ ἐνέπνεε δὲν ἔλειπεν ὀλίγη εἰρωνεία. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει πρὸ πάντων ἡ κατασκευὴ του ἡ σχεδὸν καχεκτικὴ καὶ τὸ μικρόν του ἀνάστημα. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσεν ἔριδας καὶ προκαλούμενος ὑπεχώρει.

Ἐννοεῖται ὅτι τοιαῦται ἀρεταὶ δὲν ἐννοοῦντο ὑπὸ τῶν πολλῶν. Καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν εἶχε μὲν ἐχθρούς, ἀλλὰ δὲν εἶχε καὶ θαυμασιὰς. Καὶ ἡ μεγάλη του ἀνεξικακία ἐθεωρεῖτο ὡς δειλία, ἡ δὲ ὑπερβολικὴ του ἀγαθότης ὡς πνευματικὴ πτωχεία.

— Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι! . . .

Καὶ εἶναι βέβαιον τῷ ὄντι ὅτι ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἦτο φωστήρας. Ἐπειτα ἐκεῖνο του τὸ ἀνάστημα, ἐκεῖνο του τὸ σκαρί! . . Πῶς νὰ δόσῃς σπουδαίαν σημασίαν εἰς ἓνα τέτοιο «ἀντρίτσι», ὡς τὸν ἀπεκάλουν αἱ γυναῖκες;

Ἐγέλα λοιπὸν ὁ κόσμος μαζί του. Ὅταν δὲ ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις καὶ ἠκούσθη ὅτι ὁ Ἀνδρουλιὸς παρεσκευάζεται νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἀνεκάγχασαν καὶ τὰ νήπια.

Τινὲς ἐξέφραζον τὸν φόβον, ὅτι δὲν ἤξευρε νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ τουφεκιοῦ, καὶ ἄλλοι ὅτι θὰ ἐγέμιζε μέχρι στομίου. Κάποιος δὲ ἐβεβαίωνεν, ὅτι ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροπάλαιμα, διὸ καὶ εἶχε κόψει τὰ μαλλιά του σύρριζα, διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι.

* * *

Ὡς εἶδαμεν καὶ αὐτὸς ὁ καπετάνιος Σαῖτονικολῆς δὲν εἶχε καλυτέραν περὶ αὐτοῦ ιδέαν. Ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἐμνησικακήσε. Μετὰ τινὰς ὥρας μάλιστα ἐφαίνετο ὡς νὰ εἶχε λησμονήσῃ παντελῶς τὴν πικρὰν τοῦ ὀπλαρχηγοῦ φράσιν.

Καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίναν του.

Τί γέλια ἔγιναν μὲ ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὁποίας τὸ

σπασμένο κοντάκι ἦτο δεμένο με σπάγγους καὶ ἡ ὁποία εἶχε μακρος τριῶν πήχεων !

— Μώρ' αὐτό, Ἀνδρουλιό, εἶναι τοῦ Διγενῆ τοῦ Σαραντάπηχου τὸ τουφέκι ! . . τοῦ εἶπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν. Εἶχεν ἀναμιχθῆ ἴσως με ξενοχωριανούς, ἡ τὸ καὶ πιθανώτερον, εἶχε κρυφθῆ.

Μόνον κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὸν ἐπανεῖδον καὶ τὸ φέσι του ἦτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξάπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ πυροβόλησε με τῇ λαζαρίνα του ! . . . Τούλάχιστον ἐξεσκεῖτο εἰς τὴν σκοποβολὴν ! . . .

Ἀλλ' εἰς τὴν ἐπομένην μάχην ἡ κακολογία ἐβουβάθη.

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐμάχετο ὀρθίος, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος.

Ἐνόμιζαν ὅτι τὸ ἔκαμνεν ἐξ ἀγνοίας τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιάσῃ μετερίζι. Ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἠθέλησεν ν' ἀκούσῃ.

— Ἐμένα δὲ με πιάνει μπάλα ! . . εἶπε μετὰ τὴν μάχην.

— Λὲ σὲ πιάνει μπάλα ; . . . Πῶς τὸ κατέχεις ; . . .

— Ἐχω τίμιον ξύλον ! . . .

— Ἀλήθεια ; . . .

— Ἐχω αὐτό ! . . ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιὸς καὶ ἔκαμε τὸν Σταυρόν του. Δὲν τὸ κατέχετε ; . . . « Ὅποιος κάνει τὸ Σταυρό του—ἄρμα ἔχει στὸ πλευρό του . . . »

Μετά τινά καιρὸν ἀπεβιβάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἀμέσως ὅμως στρατὸς τουρκικὸς πολυάρθμος τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Λαπάθου, ὅπου τοὺς περικύκλωσεν.

Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοί, θὰ ἐξολοθρεύοντο δὲ ὅλοι, ἂν δὲν τοὺς ἐβοήθει ἡ ὁμίχλη καὶ ἂν ἔλειπον οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν νὰ διαφύγῃ δι' ἀτραπῶν καὶ χαραδρῶν.

Μεταξὺ τῶν Κρητῶν ἦτο καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅστις, πολλοὺς ἐθελοντὰς ἔσωσεν.

Εἰς τὸ ἀνακάτωμα δ' ἐκεῖνο καὶ ἐντὸς τῆς ὁμίχλης διέκρινεν ἐγγύτατα ἓνα φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

— Ἀπὸ δῶ, πατριώτη ! . . ἐφώναξε. Μὴν πᾶς ἀπ' αὐτοῦ θὰ πέσης σιτοὶ Τούρκοι . . .

Ὁ φορῶν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηυθύνθη πρὸς αὐτόν. Ἀλλ' ὅταν ἐπλησίασεν, ὁ Ἀνδρουλιὸς διέκρινεν ὅτι ἦτο Κιρκάσιος.

Δὲν ἐπρόφθασε νὰ τὸ καλοσκεφθῇ, καὶ ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον κατ' ἀρχὰς εἶχε νομίσει ὡς ἐθελοντήν, ὥρμησε κατ' αὐτοῦ μὲ τὴν λόγχην.

Ὁπισθεν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ ἦτο κρημνὸς στρωμένος μὲ χαλίκια. Ἡ δὲ ἀπόστασις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κιρκασίου ἦτο τόσον μικρά, ὥστε δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ στρέψῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὴν δολιχόσκιον λαζαρίναν.

Ἡ λόγχη ἐπήρχετο κατὰ τοῦ στήθους του, ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς συγχρόνως ἐρρίπτετο εἰς τὸν κρημνὸν μὲ μίαν ἀναφώνησιν :

— Θεὲ Δημητρίου ! . . .

Καὶ μετὰ πατάγου παρασύρων τοὺς χάλικας κατεκυλίσθη εἰς τὸν κρημνόν, προπορευμένης μὲ τὸν μεταλλικὸν της θόρυβον τῆς λαζαρίνας.

Εἰς τὸ κάτω μέρος ἔμεινεν ἀκίνητος. Ὁ δὲ Κιρκάσιος, ἀφοῦ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τὸν ἑβλεπε κατακυλιόμενον, τώρα ἐζήτει μέρος διὰ νὰ κατέλθῃ μέχρῃς αὐτοῦ καὶ τὸν αἰχμαλωτίσῃ ἢ τὸν ἀποτελειώσῃ.

Ἐπιτέλους εὔρε μονοπάτι καὶ ἤρχισε νὰ κατεβαίνει. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐκινήθη καὶ ὁ Ἀνδρουλιός.

Ὁ Θεὸς τοῦ Δημητρίου εἶχε βοηθήσει τὸν νέον Νέστορα, ὅστις μόνον ἀσημάντους τινὰς ἐκδοράς καὶ ἐλαφρὰν ζάλην εἶχε πάθει.

Ἀλλὰ μόλις ἐσηκώθη ἠκούσθη πυροβολισμὸς καὶ μία σφαῖρα ἐπέρασε πλησίον του.

Ἡ λαζαρίνα ἦτον ἐνώπιόν του καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς τὴν ἤρπασε, καὶ

— Κράκ ! . . Κράκ ! . . . τὴν ἔστρεψε καὶ ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ Κιρκασίου.

Νέος πυροβολισμὸς ἀντήχησεν εἰς τὴν χαράδραν καὶ ὁ Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρῃ τῶν ποδῶν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ νεκρός.

Τὴν ἐπιούσαν ἔξαφνα διέσπειρε τὸν πανικὸν εἰς τὸ χωριὸ ἢ κραυγὴ.

— Τοῦρκοι ! . . . Κερκέζοι ! . . .

Ὁ κόσμος ἔγινε ἄνω κάτω. Καὶ ἄλλοι μὲν ἔτρεχαν νὰ πάρουν τὰ τουφέκια των, ἄλλοι νὰ προφυλάξουν τὰ παιδιὰ των, ἄλλοι νὰ ἀποκρούσουν τὴν εἰσβολήν.

Ἀλλ' ἀντὶ Τούρκων καὶ Κιρκασίων, εἶδον ἓνα μόνον Κιρκά-

σιον, ὅστις παρδόξως ἔφερεν ἐπ' ὤμου δύο τουφέκια, ἔνευε δὲ μακρόθεν καθησυχαστικῶς καὶ ἐφώναζεν ἑλληνιστί,

— Μωρ', ἐγὼ εἶμαι!... Μὴ φοβᾶσθε!...

Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε τὸν θαυμασμόν κι ἔπειτα τὴν εὐθυμίαν τῶν χωριανῶν, ὅταν ἀνεγνώρισαν τὸν Ἀνδρουλιὸν ἐντὸς τοῦ Κιρκασιανοῦ ἱματισμοῦ, ὁ ὁποῖος σημειώσετε, τοῦ ἤρχετο ὀλίγον μακρὺς καὶ ὑπὲρ τὸ δέον πλατύς.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀλαλαγμὸν χαρᾶς καὶ περικυκλιώσαντες αὐτὸν τὸν ἡρώτων, ἐνῶ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἐξήταζον τὸν Καυκάσιον ἱματισμόν του, τοῦ ὁποίου τὸ σιῆθος ἐκάλυπτον ἀλλεπάλληλοι σειραὶ φυσιγγιοθήκων.

Παρακάτω συνήντησε τὸν καπετάνιον τὸν Σαῖτονικολῆν καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς, τοῦ προσέφερε τὸ ὄπλον τοῦ Κιρκασίου λέγων,

— Αὐτὸ τὸ σισανεδιάκι πρέπει νὰ τό χης τοῦ λόγου σου, καπετὰν-Νικολῆ!...

Ὁ Σαῖτονικολῆς παρετήρησε μὲ θαυμασμόν καὶ πόθον τὸ ὥραϊον καὶ ἐλαφρὸν ὄπλον.

Ἀλλ' ἐνθυμηθεῖς ἴσως τὴν προσβολήν, τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει πρὸς τὸν Ἀνδρουλιόν, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴ στενοχωρημένη,

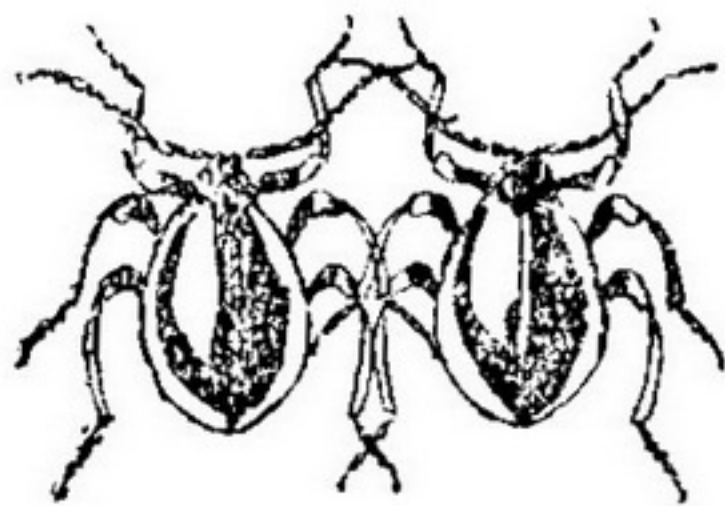
— Ὁχι! Ὁχι! Ἐσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τό χης!...

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἀπήντησεν ἡρεμώτατα καὶ φυσικώτατα,

— Ἐγὼ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο!...

Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐπωνόμασθη **Κερκέζος**.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟ ΜΑΣ.

Ἄφηκες κάθε χώρα μακρυνή καὶ κάθε γῆ,
ποῦ τῆς ζωῆς ὁ πόλεμος σ' ἐκράτει
καὶ πάνω σιῶν ὠκεανῶν τὰ πλάτη
ἔτρεξες στῆς Πατρίδας τὴν κραυγή.

Ἦρθες ἀπὸ τὴ Ροόμελη καὶ τὸ Μοριά,
μὲς ἀπὸ τὰ λαγκάδια σου τ' ἀγαπημένα,
ἦρθες ἀπὸ τὰ νησιὰ τὰ μυροβολημένα
ποῦ λούζονται στὸ κῆμα τοῦ βοριᾶ.

Ἦρθες καὶ μὲ τὸ χέρι σου τὸ στιβαρό,
ποῦ ἀκούραστο τὴ γῆ ὀργώνει,
ποῦ στὴν παλάμη του στενάζει τὸ τιμόνι,
φουχτώνεις τ' ὄπλο τὸ ἱερό.

Σὰν τὴν ἀνεμοζάλη, σὰν τὴν ἀστραπή,
γκρεμίζεις τῆς σκλαβιάς τὸ καταχθόνιο χτίριο
καὶ θεμελιώνεις μ' ἄσμα νικητήριο
τῆς λευτεριάς τὸν πύργο τὸ φωτολαμπῆ.

ὦ, πόσα χέρια ἀπλώνονται σὲ σένα
καὶ πόσα μάτια σοῦ γελοῦνε δακρυσμένα!
Πόσες καρδιές μ' εὐγνωμοσύνη σ' εὐλογοῦνε
καὶ πόσα χεῖλη σ' ἀνυμνοῦνε! . . .

ΗΛΙΑΣ ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗΣ

Κλέφτικα δημοτικά τραγούδια.

Τὰ κλέφτικα δημοτικά τραγούδια, περισσότερα τὸν ἀριθμὸν καὶ ποιτικῶς ἀνώτερα τῶν ἱστορικῶν, δὲν διακρίνονται πολλάκις ἀπὸ τούτων ἢ ἐξ ἐσωτερικῶν γνωρισμάτων. Διότι καὶ τὰ Κλέφτικα θέμα κύριον ἔχουν τὴν ἐξύμνησιν τῶν κατορθωμάτων τῶν ἀνδρείων, οἱ ὅποιοι ποθοῦντες νὰ ζοῦν ἐλεύθεροι καὶ φεύγοντες τὰ δεινὰ τῆς δουλείας ἐμάχοντο ἀδιακόπως κατὰ τῆς δυνάμεως τοῦ κυριάρχου.

Τὰ ὑμνούμενα κατορθώματα εἶναι πράξεις ἱστορικαὶ καὶ ἡ σειρά των ἀποτελεῖ τὸν ὅλον ἀγῶνα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐναντίον τῆς τυραννίας, κατὰ μακρὸν χρονικὸν διάστημα τῆς ὑπὸ δουλείαν ζωῆς του.

Ἀλλὰ παραλλήλως πρὸς τὰς ἱστορικὰς αὐτὰς πράξεις μὲ τὰ Κλέφτικα τραγούδια ἐξυμνεῖτο καὶ ὁ ἰδιότυπος βίος τῶν ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν οἱ δημιουργοὶ τῶν πράξεων. Καὶ εἰς τοῦτο ἔγκειται ἡ ἐξωτερικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῶν κλέφτικων καὶ τῶν ἱστορικῶν τραγουδιῶν.

Διαφορὰ ὅμως σπουδαιότερα ἐνυπάρχει εἰς τὴν οὐσίαν καὶ τὴν μορφήν των. Ἐνῶ τὰ ἱστορικὰ δημοτικά τραγούδια εἶναι ἐντελῶς σχεδὸν ἀφηγηματικά καὶ στεροῦνται—πλὴν σπανίων ἐξαιρέσεων—δραματικότητος καὶ πάθους, συνεπῶς καὶ τοῦ ἀγνοῦ λυρικοῦ στοιχείου, τὰ κλέφτικα εἶναι καθαρῶς λυρικά ποιήματα, ὅπου ἡ δραματικότης καὶ τὸ πάθος κυριαρχοῦν.

Εἰς αὐτὰ ἀποτυπώνεται μὲ ἀσύγκριτον ζωηρότητα φράσεως καὶ ἐνάργειαν ὅλη ἡ ἠθικὴ ὑπαρξίς τοῦ Ἑλλήνος, ὁ ὅποιος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ἤθελε ν' ἀναπνέῃ τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας καὶ νὰ φανερώνη ἐμπραγμάτως καὶ ἀποτελεσματικῶς τὸ μῖσος του κατὰ τῆς τυραννίας.

Τὴν λυρικὴν δύναμιν τῶν καθιστᾶ ἐμφανεστέραν ἢ συντομία τῶν, ἐνῶ ἡ γοργότης τῆς φράσεως, τὸ ἀλλεπάλληλον πολλῶν ὠρισμένων λέξεων καὶ τὸ διαλογικὸν πολλάκις ὕφος μαρτυροῦν τὴν συγκίνησιν τῶν αὐτοσχεδιαστῶν ποιητῶν, οἱ ὅποιοι τὰ συνέθετον ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμὸν τὸν καταλαμβάνοντα τὴν ψυχὴν τῶν ἐκ τῆς τελέσεως ἥρωικῶν κατορθωμάτων.

Οἱ αὐτοσχεδιασταὶ ποιηταὶ τῶν κλέφτικων τραγουδιῶν, οἱ ὑπενθυμίζοντες τοὺς ἀρχαίους ραψωδούς, εἰς τὸ ἄκουσμα θαρραλέας τινος πράξεως ἢ κατορθώματος ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι ἐγνώριζον τὴν δρᾶσιν τῶν ὅπλων, καταλαμβάνόμενοι ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν καθιστῶντα αὐτοὺς ἱκανοὺς νὰ αἰσθάνωνται τὰς πράξεις τῶν ἄλλων ὡς ἰδικάς τῶν, ἔσπευδον νὰ ἐξυμνήσουν τὸν ἥρωα, ὁ ὅποιος τοὺς ἐνθουσίασεν, ἢ τὴν πράξιν, ἢ ὁποία τοὺς συνεκίνησε βαθύτερον, ἀκολουθοῦντες τοὺς κανόνας τῆς ἰδίας τῶν ποιητικῆς τέχνης.

Ἡ ποίησις τῶν διὰ τοῦτο ἔχει τι τὸ προδήλως αὐθόρμητον, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο εἶναι τόσον ἀληθὴς καὶ πλήρης πάθους. Ἐχει τὸν ὑψηλὸν τόνον τοῦ ἥρωισμοῦ καὶ τῆς εἰλικρινοῦς συγκινήσεως ἐκ τῆς συναισθήσεως τούτου, μαρτυρεῖ δὲ πόσον ἡ φαντασία ἐξεμεταλλεύετο τὴν δημιουργὸν ἐνθουσιασμοῦ πραγματικότητα, χωρὶς νὰ ἀπομακρύνεται καθόλου αὐτῆς.

Ἡ Κλέφτικη ποίησις εἶναι ἐντελῶς φυσικὴ καὶ συχνὰ δίδει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶναι πρωτόγονος καὶ ἐγκλείει ὅλην τὴν ὁρμὴν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὅποιος ζῇ μέσα εἰς τὴν ἐλευθέραν φύσιν.

Τὰ κλέφτικα τραγούδια εἶναι προσέτι ποίησις ἄγνως ἥρωικῆ, ὁμοιάζουσα κάπως πρὸς τὴν μόνην δυναμένην νὰ συγκριθῇ μὲ αὐτὴν ποίησιν τῶν σκάλδων τῶν Σκανδιναικῶν χωρῶν.

Τὰ κλέφτικα δημοτικὰ τραγούδια ἐγεννήθησαν ταυτοχρόνως μὲ τὰς πράξεις, αἱ ὁποῖαι τὰ ἐνέπνευσαν, δηλαδὴ τὰ κατορθώματα καὶ τὸν ὅλον βίον τῶν ἄρματωλῶν καὶ κλεφτῶν. Καὶ φαίνονται μὲν τινὰ ἐξ αὐτῶν ὡς ὄντα οἷονεὶ συνέχειά τις προγενεστέρων ἥρωικῶν τραγουδιῶν, κυρίως δὲ τῶν ἀποτελούντων τὸν ἀκριτικὸν κύκλον. Ἀλλὰ τὰ καθ'αυτὸ κλέφτικα τὰ σχετιζόμενα ἀμέμως μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἔργα τῶν ἄρματωλῶν καὶ κλεφτῶν εἶναι ποιητικὰ προϊόντα σύγχρονα μὲ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τούτων.

Αἱ ἱστορικαὶ πληροφορίες περὶ τῆς πρώτης ταύτης ἐμφανί-

σεως τῶν ἄρματωλῶν, οἱ ὅποιοι εἶναι οἱ πρῶτοι ἀντιτεθέντες εἰς τὴν βίαν τῆς κυριαρχίας τῶν Τούρκων ἐνόπλως, συγχέονται καὶ εἶναι λίαν ἀσαφεῖς.

Οἱ ὁπωσδήποτε ἀσχοληθέντες μὲ τὸ ζήτημα τοῦτο ὥς χρόνον ἐμφανίσεως τῶν ἄρματωλῶν καὶ κλεφτῶν καὶ τῆς συγκροτήσεως τῶν πολεμικῶν ομάδων ἢ σωμάτων, τὰ ὅποια ἀπεκλήθησαν ἄρματωλίκια ἢ καπετανάτα, φαίνονται παραδεχόμενοι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥτιον τὸ δεύτερον ἡμῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Ὑπὸ τὴν ἀβεβαιότητα δὲ τῶν ἱστορικῶν πληροφοριῶν ἐκφράζουν καὶ τὴν γνώμην, ὅτι πιθανὸν τοῦτα νὰ συγκροτήθησαν καὶ πρότερον.

Ἀβεβαιότης ἐπίσης ὑπάρχει καὶ περὶ τὸν καθορισμὸν τοῦ τόπου, εἰς τὸν ὅποιον ἐνεφανίσθησαν τὰ πρῶτα ἄρματωλίκια. Ἡ ἐξακρίβωσις τῶν δύο τούτων ζητημάτων ἔχει ὥς ἄμφορον συνέπειαν τὸν καθορισμὸν τῆς πρώτης ἐκδηλώσεως τοῦ κυρίως κλέφτικου τραγουδιοῦ καὶ τῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐγεννήθη.

Εὐτυχῶς διεσώθη πληροφορία τις καθορίζουσα ἐπακριβῶς τὸν χρόνον τῆς ἐμφανίσεως τοῦ πρώτου ἄρματωλοῦ, τῆς συστάσεως τοῦ πρώτου ἄρματωλικίου, καὶ τὸν τόπον τῆς δράσεως του, συνάμα δὲ καὶ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὅποιον τὸ πρῶτον ἀντήχησε τὸ ἥρωικὸν ᾄσμα, τὸ ἐξυμνοῦν τὴν δρᾶσιν τοῦ ἄρματωλισμοῦ.

Κατὰ τὴν πληροφορίαν ταύτην πρῶτος ἄρματωλὸς ἀνεδείχθη ὁ ἐξ Ὀλύμπου καταγόμενος Καραμιχάλης περὶ τὸ ἔτος 1489 μὲ τὸπον δράσεώς του αὐτὴν τὴν πατρίδα του, τὸν Ὀλυμπον.

Οὕτως δὲ ὥς πρώτη κοιτὶς τοῦ ἄρματωλισμοῦ, — οἷος ἐγεννήθη οὗτος εὐθὺς μετὰ τὴν ὑποδούλωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, — καὶ τοῦ ἐξυμνοῦντος αὐτὸν δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, παρουσιάζεται ἡ κατοικία τῶν Θεῶν τῆς ἀρχῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἐξέτασις τῆς συστάσεως καὶ τῆς ὁργανώσεως τοῦ ἄρματωλισμοῦ διαφεύγει τὰ ὅρια τῆς παρούσης μελέτης. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ποίησις ἢ γεννηθεῖσα ἀπὸ τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ σιρέφεται περὶ τὸν βίον, τὴν δρᾶσιν καὶ τὰ ἔθιμα τῶν ἄρματωλῶν καὶ κλεφτῶν, ἀνάγκη νὰ καθορισθῇ ἔστω καὶ λίαν συντόμως ἡ ἔννοια τοῦ ἄρματωλισμοῦ.

Ἀρματωλοὶ ὠνομάσθησαν οἱ ἐνόπλως μὲν ἀμυνόμενοι ἐναντίον τῆς βίας τοῦ κυριάρχου, ἀλλ' ἀναγνωριζόμενοι τέλος ἐπισήμως παρ' αὐτοῦ ὥς φύλακες τῆς χώρας των, ἐφοδιαζόμενοι μάλιστα καὶ δι' εἰδικοῦ διπλώματος, χρησιμοποιούμενοι πυχλάκις

ὑπ' αὐτοῦ διὰ τὴν καθυπόταξιν καὶ ἐξόντωσιν Τούρκων ληστῶν ἢ ἄλλων κακοποιῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ στρατιωτικῶν ὁμάδων προβαίνουσιν εἰς ἀνταρσίας, καὶ χαίροντες δικαιώματα ἀνεξαρτησίας, τὰ ὅποια κατέκτησαν διὰ τῶν ὅπλων των.

Κλέφτες κατὰ τῆς βίας τοῦ κυριάρχου, ἀλλὰ μὴ ἀναγνωριζόμενοι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ συνεπῶς θεωρούμενοι ὡς ἀντάρται.

Ἐπιπλέον οἱ ἄρματωλοὶ ἀπέφευγον νὰ ἐνοχλοῦν καθ' οἷον-δήποτε τρόπον τοὺς χριστιανοὺς καὶ μᾶλλον ἦσαν οἱ προστάται των.

Ἐνῶ τοῦναντίον οἱ κλέφτες ὄχι σπανίως ἐλήστευον, ἠχμαλώτιζον, ἐφόνευσον χριστιανοὺς καὶ κληρικοίς, ἐπυρπόλουν ὁλόκληρα χωρία καὶ προσέβαλον τὰς γυναῖκας ἀκόμη.

Ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς δράσεως τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν, ὡς ἐξυμνεῖται αὕτη μὲ τὸ τραγούδι, ὀδηγούμενοι, δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν μερικὰ ἀπὸ τὰ κλέφτικα τραγούδια ὡς κυρίως ἄρματωλικά καὶ ἄλλα ὡς κλέφτικα.

Οἱ ἄρματωλοὶ τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας δύνανται νὰ συγκριθοῦν ὑπὸ τινα ἔποψιν πρὸς τοὺς ἀκρίτας τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς καὶ οἱ κλέφτες πρὸς τοὺς ἀπελάτας.

Ἀλλὰ εἰς τὴν κοινὴν κατὰ τοῦ τυράνου δρᾶσιν, ἡ ὁποία ἦτο συνηθεστάτη, ἄρματωλοὶ καὶ κλέφτες συγχέονται. Ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς των ἐμφανίζεται ὡς εἰς καὶ ὁ αὐτός, καὶ διὰ τοῦτο συνήθως δὲν διακρίνονται ἀλλήλων οὔτε εἰς τὴν πολεμικὴν ζωὴν των αὐτε εἰς τὸ ἐξυμνοῦν αὐτοὺς τραγούδι.

Ἡ ὀνομασία ἄρματωλὸς καὶ κλέφτης ἔχει εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ τὴν αὐτὴν σημασίαν. Ἀμφότεροι εἶναι οἱ ἄσπονδοι ἐχθροὶ τῆς τυραννίας, οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς θρησκείας καὶ τοῦ ἔθνισμοῦ, οἱ ἀτρόμητοι ὁπαδοὶ τῆς ιδέας τῆς ἐλευθερίας.

Ὁργανωμένοι κατ' ἴδιον σύστημα οἱ ἄρματωλοὶ καὶ κλέφτες εἶχον ἰδίους κανόνας βίου καὶ ἐνεργείας, ἰδίους ἠθικοὺς νόμους.

Ἡ ζωὴ των εἶναι ὅλως ἰδιότυπος. Ἀλλὰ κύριον γνώρισμά της ἔχει αὕτη τὴν στενὴν συνάφειαν τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν φύσιν, καὶ τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὸν θάνατον.

Τὸ κλέφτικο δημοτικὸ τραγούδι ἀπεικονίζει ἐναργῶς τὴν ζωὴν ταύτην, τὴν πλήρη ἡρωϊκοῦ πνεύματος καὶ ἐκφράζει τὴν ὁρμὴν τοῦ ψυχικοῦ σθένους τῶν πολεμοχαρῶν αὐτῶν, ὁπαδῶν τῆς ἐλευθερίας.

Βασίλη, κάτσε φρόνημα νὰ γίνης νοικοκύρης,
γιὰ ν' ἀποχτήσης πρόβατα, ζευγάρια κι ἀγελάδες,
χωριά κι ἀμπελοχώραφα, κοπέλια νὰ δουλεύουν.

— Μάνα μου, ἐγὼ δὲν κάθομαι νὰ γίνω νοικοκύρης,
νὰ κάμω ἀμπελοχώραφα, κοπέλια νὰ δουλεύουν
καὶ νὰ εἶμαι σκλάβος τῶν Τούρκων, κοπέλι στοὺς γερόντους.

Φέρε μου τ' ἀλαφρὸ σπαθὶ καὶ τὸ βαριὸ τουφέκι
νὰ πεταχτῶ σὰν τὸ πουλὶ ψηλὰ στὰ κορφοβούνια,
νὰ πάρω δίπλα τὰ βουνά, νὰ περπατήσω λόγκους,
νὰ βρῶ λημέρια τῶν κλεφτῶν, γαιάκια καπετάνιων,
καὶ νὰ σφυρίξω κλέφτικα, νὰ σμίξω τοὺς συντρόφους,
ποὺ πολεμοῦν μὲ τὴν Τουρκιὰ καὶ μὲ τοὺς Ἀρβανίτες.

Πουρνὸ φιλεῖ τὴ μάνα του, πουρνὸ ξεπροβοδιέται.

— Γειά σας βουνά, μὲ τοὺς γκρεμούς, λαγκάδια μὲ τὶς πάχνες.

— Καλὸ στο, τ' ἄξιο τὸ παιδί, καὶ τ' ἄξιο παλικάρι ; . . . »

Ὁ ἥρωϊκὸς τόνος οὐδέποτε λείπει ἀπὸ τὸ κλέφτικο τραγούδι
ἀδιαφόρως τῆς περιστάσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν συνετέθη τοῦτο.

Εἴτε ὕμνεϊ ἀνδραγαθήματα ἢ ὠραίους θανάτους ἡρώων,
εἴτε εἶναι ἔκρηξις ἐτθουσιασμοῦ ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ ἄρματωλοῦ
ἢ ὑπόμνησις τῶν σκληρῶν τῆς δοκιμασιῶν καὶ στερησέων, τὸ
κλέφτικο τραγούδι ἔχει πάντοτε τὸν αὐτὸν ἥρωϊκὸν τόνον.

— Μάνα, μὲ καταράστηκες, μοῦ εἶπες βαριά κατάρρα !

— Κλέφτης νὰ βγῆς, παιδάκι μου, κάμπους, βουνὰ νὰ τρέχης,
ὀλημερνὶς νὰ πολεμᾷς, τὴ νύχτα καρπούλι ! . . . »

Νὰ ἦσουνα πετροπέρδικα, νὰ πέταγες τ' ἀψήλου,
ν' ἀγνάντευες πῶς πολεμᾷν οἱ Κλέφτες μὲ τοὺς Τούρκους.

Ν' ἀγνάντευες τὸ γιόκα σου μπροστ' ἀπ' τὰ παλικάρια.

Ὅμπρὸς ξεστρώνει τὴν Τουρκιὰ μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι
κι ἀπ' τὴ φωνή του τὴν ψηλὴν ἀχολογᾷ ὁ τόπος.

— « Βαρεῖτε, παλικάρια μου, σκοτώνετε τοὺς σκύλους,
ψυχὴ νὰ μὴν ἀφίσουμε τὰ πίσω νὰ γυρίση,
τί ἔκαμα ὄρκο φοβερὸ Τούρκο νὰ μὴ σκλαβώσω . . . »

Ἡ ζωὴ διὰ τοὺς πολεμοχαρεῖς αὐτοὺς ὁπαδοὺς τῆς ἰδέας τῆς ἐλευθερίας καὶ τοὺς μισοῦντας βαθέως τὸν σκληρὸν τύραννον εἶναι μηδὲν ἀπέναντι τῆς δόξης, μὲ τὴν ὁποίαν θὰ περιβληθοῦν ἂν φονευθοῦν μαχόμενοι.

Συλλογίζεται, προβλέπει ὁ κλέφτης τὸν θάνατόν του καὶ ὅταν ἀκόμη διακεδάζει, ἀλλὰ δὲν λυπεῖται δι' αὐτόν. Θέλει μόνον νὰ τοποθετήσουν τὰ ὅπλα του καὶ ἐντὸς τοῦ τάφου του, διὰ νὰ δύναται νὰ πολεμῇ καὶ ἐκεῖθεν νεκρός. Θέλει ἀκόμη τὰ ὅσῃα του ν' ἀντικρύζουν τὸ θέαμα τῆς ὡραίας φύσεως, νὰ αἰσθάνεται τὴν ἄριξιν τοῦ ἔαρος.

Ὁ κλέφτης ἐγνώρισεν ὅλας τὰς σκληρὰς δοκιμασίας καὶ στερήσεις τῆς ἐλευθέρου αὐτῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ ποτὲ δὲν ἀπεφάσισε νὰ τὴν ἀρνηθῇ.

— Παιδιά μ', σὰν θέλτε λεβεντιὰ καὶ κλέφτες νὰ γενῆτε, ἐμένα νὰ ρωτήσετε, νὰ σῶς τὰ μολογήσω τῆς κλεφτουριᾶς τὰ βάσανα καὶ τῶν κλεφτῶν τὰ ντέρτια Μαύρη ζωὴ ποὺ κάνουμε ἐμεῖς οἱ μαῦροι οἱ κλέφτες!... Ποτέ μας δὲν ἀλλάζουμε καὶ δὲν ἀσπροφοροῦμε, ὀλημερὶς στὸν πόλεμο, τὴ νύχτα καραούλι. Δώδεκα χρόνους ἔκαμα στοὺς κλέφτες καπετάνιος, ζεστὸ ψωμὶ δὲν ἔφαγα, δὲν πλάγιασα σὲ στρῶμα, τὸν ὕπνο δὲν ἐχόρτασα, τοῦ ὕπνου τὴ γλυκάδα, τὸ χέρι μου προσκέφαλο, καὶ τὸ σπαθί μου στρῶμα, καὶ τὸ καρνοφυλάκι μου σὰν κόρη ἀγκαλισμένο.

Σπανίως ποίησις ἠδυνήθη νὰ ἀπεικονίσῃ πιστότερον καὶ σαφέστερον τὴν ζωὴν ὅλην, τὰ ἔργα καὶ τὴν ψυχὴν ἀνθρώπων οἱ ὁποῖοι εἶναι σύμβολα καὶ βεβαίωσις μαζὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ δουλεία δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀπονεκρώσῃ τὴν ψυχικὴν δύναμιν ἐνὸς λαοῦ.

Τὸ κλέφτικο δημοτικὸ τραγούδι ἀντήχησεν ἐπὶ αἰῶνας εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς πεδιάδας πάσης τῆς Ἑλληνικῆς χώρας, ἀπὸ Μακεδονίας καὶ Ἡπείρου μέχρι τῶν ἁκρῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν ὀρέων τῆς Κρήτης. Διότι ἐντὸς τῆς περιοχῆς ταύτης κυρίως ἦκμασε καὶ ἔδρασεν ὁ ἀρματωλισμός.

Ἐδημιουργεῖτο δὲ καὶ ἐξελίσσεται κλέφτικο τραγούδι ἀδιακόπως καὶ ποικιλοτρόπως ἐφ' ὅσον ἐξηκολούθη ὑφισταμένη καὶ ἡ δημιουργὸς αἰτία. Ἦτοι ἐφ' ὅσον ὑπῆρχεν ἄγων τοῦ τυράννου καὶ ἐφ' ὅσον ὁ ἄγων οὗτος διεξήγετο διὰ τῶν ὅπλων ὑπὸ τῆς μορφῆς τοῦ κλεφτοπολέμου ἐντὸς τῆς ὥς ἀνοιτέρω χαραχθείσῃ γεωγραφικῆς περιοχῆς.

Τὸ κλέφτικο δημοτικὸ τραγούδι παύει ἅμα ἐξελίπον καὶ τὰ αἷτια τῆς γεννήσεώς του.

Ἡ λῆξις τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 σημαίνει καὶ τὴν λῆξιν τοῦ τραγουδιοῦ αὐτοῦ.

Αἱ κατόπιν προσπάθειαι πρὸς ἐπίκτασίν του καὶ εἰς κατορθώματα ληστῶν δὲν δύττανται νὰ περιληφθοῦν εἰς τὸν διανυθίνοντα ἱστορικὸν δρόμον του.

Δυνατὸν στίχοι πολλοί, ἴσως καὶ ὁλόκληρα τραγούδια, νὰ προσαρμόζωνται πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τὰ κατορθώματα ληστῶν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ὁποῖον ἐγέννα καὶ ἐχαρακτήριζε τὰ κλέφτικα τραγούδια, θὰ λείπῃ πάντοτε ἀπὸ τὰ δεύτερα.

Ἐπαναστατικὰ κινήματα εἰς τὴν Θεσσαλίαν μέχρι τῆς ἐνώσεως μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ Μακεδονικὸς λεγόμενος ἄγων κατὰ τὸ 1904—1908 ἔδωκαν ἀφορμὴν νὰ ἀνανεωθῇ ὀλίγον τὸ κλέφτικο δημοτικὸ τραγούδι, ἀλλ' ἡ ἀπόδοσίς του δὲν ἦτο σημαντική. Καὶ τοῦτο εἶναι ἐντελῶς φυσικόν.

Μὲ τὴν ἐκλείψιν τοῦ ἄρματωλικοῦ καὶ κλέφτικου βίου, κατόπιν τῆς ἐπανακτηθείσης ἐλευθερίας τῶν χωρῶν, ὅπου κυρίως ἐξεδηλώθη ὁ βίος οὗτος, ἐξέλιπον καὶ ὅλα ἐκεῖνα τὰ συναισθήματα καὶ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα ἔφερον συγκινήσεις δημιουργικάς.

Ἐπομένως καὶ ἡ ἐκ τούτων παραχθεῖσα ποίησις δὲν ἠδύνατο νὰ συνεχίζεται καὶ μετὰ τὴν ἐκλείψιν αὐτῶν.

Ἀητὸς - Κλέφτης.

Ἐνας ἀητὸς περήφανος, ἕνας ἀητὸς λεβέντης,
ἀπὸ τὴν περηφάνια του κι ἀπὸ τὴ λεβεντιά του
δὲν πάει σιὰ κατώμερα νὰ καλοξεχειμάση,
μόν' μένει ἀπάνω σιὰ βουνά, ψηλὰ σιὰ κορφοβούνια.

Κι ἔριξε χιόνια σιὰ βουνὰ καὶ κρούσταλλα στοὺς κάμπους,
ἐμάργωσαν τὰ νύχια του κι ἔπρσαν τὰ φτερά του,
κι ἀγνάντια βγῆκε κι ἔκατσε σ' ἕνα ψηλὸ λιθάρι,
καὶ μὲ τὸν ἥλιο μάλωνε καὶ μὲ τὸν ἥλιο λέει :

— Ἦλιε, γιὰ δὲ βαρεῖς καὶ δῶ, σὲ τούτ' τὴν ἀποσχιούρα
νὰ λυώσουνε τὰ κρούσταλλα, νὰ λυώσουνε τὰ χιόνια,
νὰ γίνη μιὰ ἄνοιξη καλή, νὰ γίνη καλοκαίρι,
νὰ ζεσταθοῦν τὰ νύχια μου, νὰ γιάνουν τὰ φτερά μου,
νὰ ρθοῦν καὶ τ' ἄλλα τὰ πουλιά, καὶ τ' ἄλλα μου τ' ἀδέρφη !

Ὁ Μπουκουβάλας.

Τί νὰ 'ναι ὁ ἀχός, ποὺ γίνεται κι ἡ ταραχὴ ἡ μεγάλη
σιτὴ μέση σιτὸ Κεράσοβο καὶ σιτὴ μεγάλη χώρα :

Ὁ Μπουκουβάλας πολεμáει μὲ τοὺς Μουσουχουσαίους.

Πέφτουν τὰ βόλια σὰ βροχὴ καὶ τὰ βουνὰ βογγοῦνε.

Κι ἕνα πουλάκι φώναξε ἀπὸ ψηλὸ κλαράκι,

— Πάψε, Γιάννη μ' τὸν πόλεμο, πάψε καὶ τὸ τουφέκι,
νὰ κατακάτση ὁ κουρνιαχτός, νὰ μετρηθῇ τ' ἀσκέρι . . . »

Μετριοῦνται οἱ Τοῦρκοι τρεῖς φορές καὶ λείπουν πεντακόσιοι,
μετριοῦνται τὰ κλεφτόπουλα καὶ λείπουν τρεῖς λεβέντες.

Οἱ Κλέφτες.

Οἱ Κλέφτες ἐπροσκύνησαν καὶ γίνηκαν ραγιάδες,
κι ἄλλοι φυλᾶνε πρόβατα, κι ἄλλοι βόσκουνε γίδια.
Μὰ ἕνα μικρὸ κλεφτόπουλο δὲ θέ' νὰ προσκυνήση.
Τὸ πλάϊ πλάϊ πήγαινε, τὸν ταμπουρᾶ λαλοῦσε,

— Ἐγὼ ραγιᾶς δὲ γίνομαι. Τούρκους δὲν προσκυνᾶω...
Δὲν προσκυνᾶω τοὺς ἄρχοντες καὶ τοὺς κοτσαμπασῆδες,
μόν' καρτερῶ τὴν ἄνοιξη νὰ ρθοῦν τὰ χελιδόνια,
νὰ βγοῦν οἱ βλάχοι στὰ βουνά, νὰ βγοῦν οἱ βλαχοποῦλες,
νὰ πάρω ἕναν ἀνήφορο, νὰ πάρω ἀνηφοράκι,
νὰ βρῶ κλαράκι φουντωτὸ καὶ ριζιμιὸ λιθάρι,
νὰ γύρω νὰ ἀποκοιμηθῶ, γλυκὸν ὕπνο νὰ πάρω.
Μήτε ἔγυρα, οὔτε πλάγιασα, μήτε τὸν ὕπνο πῆρα,
κι ἀκούω τὰ πεῦκα καὶ βγγοῦν καὶ τὶς ὀξυὲς νὰ τρίζουν
κι ἀκούω μιᾶς πέρδικας λαλιά, μιᾶς ἀηδονολαλούσας,
καὶ τὸ λεγε λιπητερά σὰ μαῦρο μοιρολόγι.

— Τὸ τί ἔχεις, περδικούλα μου, καὶ κλαῖς κι ἀναστενάζεις;
Μὴν εἶν' τ' αὐγά σου μελανὰ καὶ τὰ πουλιά σου μαῦρα;..

— Δὲν εἶν' τ' αὐγά μου μελανὰ καὶ τὰ πουλιά μου μαῦρα,
μόν' κλαίω γιὰ τὴν κλεφτουργιά, γιὰ τοὺς καπεταναίους,
ποὺ τοὺς χαλάει ὁ Ἀλήπασσας στὰ Γιάννενα, στὴ λίμνη...

Ο Χρόνης.

Πολλὰ τουφέκια ἀντιβογγοῦν, μιλιόνια, καριοφίλια,
μήνα σὲ γάμο πέφτουνε, μήνα σὲ πανηγύρι,
κι οὐδὲ σὲ γάμο πέφτουνε, κι οὐδὲ σὲ πανηγύρι,
Ἀλῆ Τσεκούρας χαίρεται καὶ ρίχνει στὸ σημάδι.

Πάει κι ὁ Χρόνης γιὰ νὰ ἴδῃ, σεργιάνι γι νὰ κάμῃ.

— Ὠρακαλή, μπουλούκμπαση!... — Καλὸ στὸ Χρόνη πού ρθε.

Πῶς τά χεις, Χρόνη τὰ παιδιὰ, τί κάνουν τὰ παιδιὰ σου;...

— Σὲ προσκυνοῦν, μπουλούκμπαση, καὶ σοῦ φιλοῦν τὰ χέρια,
δώδεκα ἡμέρες ἔλειπα, τί κάνουνε δὲν ξέρω... »

— Γιὰ ἄπλωσε, Χρόνη, στὸν ντορβά, γιὰ λύσε τὸ δισάκι,
νὰ βρῇς δυὸ μῆλα κόκκινα, δυὸ πατρινὰ λεμόνια... »

Πάει κι ὁ Χρόνης καὶ κοιτάει μὲς στὸν τορβά καὶ βλέπει
βλέπει τὸ πρῶτο τοῦ παιδί, τὸ πρῶτο παλικάρι,
τηράζει κι ἄλλη μιὰ φορὰ, τ' ἄλλο παιδί τοῦ βλέπει.

Πέφτει στραβὸς μὲ τὸ σπαθὶ στὸ τούρκικο τ' ἄσκέρι,
βαρεῖ δεξιὰ, βαρεῖ ξερβιά, βαρεῖ μπροστὰ καὶ πίσω,
κόβει Ἀρβανίτες δώδεκα καὶ δυὸ μπουλουκμπασῆδες.

Ὁ ΝΙΚΟΤΣΑΡΑΣ.

— Τί ἔχουν της Ζίχνας τὰ βουνά, καὶ στέκουν μαραμένα;
Μήνα χαλάζι τὰ βαρεῖ, μήνα βαρὺς χειμῶνας;
Οὐδὲ χαλάζι τὰ βαρεῖ, οὐδὲ βαρὺς χειμῶνας,
Ὁ Νικοτσάρας πολεμᾷ μὲ τρία βιλαέτια,
τὴ Ζίχνα καὶ τὸ Χάντακα καὶ τό ρημο τὸ Πράβι.
Τρεῖς μέρες κάνει πόλεμο, τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες
χωρὶς ψωμί, χωρὶς νερό, χωρὶς ὕπνο στὰ μάτια.
Χιόνι ἔτρωγαν, χιόνι ἔπιναν καὶ τὴ φωτιά βαστοῦσαν.
Τὰ παλικάρια φώναξε στὶς τέσσερες ὁ Νῆκος,
— Ἀκοῦστε, παλικάρια μου, λίγα κι ἀντρειωμένα!
Βάλτε τσελίκι στὴν καρδιά καὶ σίδερο στὰ πόδια,
κι ἀφῆστε τὰ ντουφέκια σας καὶ βγάλτε τὰ σπαθιά σας,
γιουρούσι γιὰ νὰ κάμουμε, νὰ φτάσουμε στὸ Πράβι.»
Τὸ δρόμο πῆραν σύνταχα κι ἔφτασαν στὸ γιοφύρι.
Ὁ Νῆκος μὲ τὸ δαμασκὶ τὴν ἄλυσό του κόφτει,
φεύγουν οἱ Τοῦρκοι σὺν τραγιά, πίσω τὸ Πράβι ἀφίνουν.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΔΑΦΝΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς Ἄργος τὸ 1882. Ἐσπούδασε μαθηματικά, ὑπηρέτησε καθηγητὴς Γυμνασίου ἐπ' ἀρχαίων. Τώρα ὑπηρετεῖ τμηματάρχης τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης. Ἐτύπωσε ποιήματα «Ὁ ἀνθισμένος δρόμος» 1911. «Τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρον» τὸ 1920. Ἐγραψε μονόπρακτα δράματα «Τὸ πατρικὸ σπίτι», «Σπαρχμός» βραβευθέντα. Συνειργάσθη εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ μὲ χρονογραφήματα, διηγήματα κ.λ.π.

Ἀ ν ά π λ ι ε .

Τῇ νύχτᾳ, ποὺ ἡ ἀγρύπνια μου κρατεῖ
τὰ μάτια τεντωμένα,
στὸ καλντιρύμι ἀργὰ ποιός περπατεῖ
μὲ βήματα βαριά κι ἀποσταμένα;
Στοῦ τουρκοβενετσάνικου
παλιοῦ Ἀναπλιοῦ τὴ στράτα
περνάει, περνάει ἡ παράτα
τοῦ ἀλλοτινοῦ καιροῦ.

Κι ἂν δὲν κροτοῦν τὰ τύμπανα βοερὰ
καὶ τοῦ χαλκοῦ ἡ κραυγή,
κι ἂν δὲ φρουμάζουν τ' ἄτια, ὥς μιὰ φορὰ,
ποὺ ἐπαίδευαν τὴ γῆ,
τῆς φαντασίας ἡ δύναμη
ὅμοια σᾶς φέρνει ἔμπρός μου,

φαντάσματα ἑνὸς κόσμου
μεγάλου καὶ λαμπροῦ.

Μὴν εἰς' ἐσύ, ὦ Σαγκρέδε, ποὺ περνᾷς
στῆς νύχτας τῇ γαλήνῃ,
τῶν κάστρον, προβιζόρε, νὰ ξυπνᾷς
τὴν πετρωμένη ὁδύνῃ,
ποὺ θλίβει στὰ προχώματα,
θριάμβου ἀπομεινάρια,
—Pax tibi—τὰ λιοντάρια
τῆς Θαλασσοκυρᾶς;..

Ἀπὸ τῇ φρόσῃ βγίκατε χλωμοὶ
τῆς Ρόδου ἱππότες, μήπως,
κι ἀπάνω στὸ λιθόστρωτο δρομὶ
δικὸς σας εἶν' ὁ χτύπος;
Μήπως γαλέρες ἤρθανε
μουράγιο κι ἀκρογιάλι,
γιὰ νὰ σᾶς πάρουν πάλι
σ' ἀγῶνες λευτεριᾶς;...

Στὰ βράχια τοῦ Ἴτς—Καλὲ τοῦ σκοτεινοῦ
τὶ σκούζεις, κουκουβάγια;
Ἀπέθαντοι εἶναι αὐτοί, ποὺ τ' οὐρανοῦ
κρατοῦν τὰ βάρια!
Καὶ στὸ πλατὺ τους μέτωπο
ἡ Ἀγάπη κι ἡ Πατρίδα
τοὺς βάλανε σφραγίδα
τὸ παραδείσιο φῶς!

Τῇ νύχτα, ποὺ ἡ ἀγρύπνια μοῦ κρατεῖ
τὰ μάτια τεντωμένα,
στὸ στενορύμι ἀργὰ ποιός περπατεῖ
μὲ βήματα βαριά κι ἀποσταμένα;

Τὰ Πέντε—'Αδέρφια μὴν περνοῦν,
τὰ πέντε σκοτωμένα
στὰ πέντε ματωμένα
καινόνια τ' 'Αναπλιού;

'Η μήπως, Στάϊκε, ἀπόψε τριγυρνᾷς
κοιτάζοντας τὸ μαῦρο Παλαμήδι,
ποὺ ἦταν σκλαβιά τῆς χώρας καὶ βραχνᾷς
κι ἡ ἀπόφασί σου τό ζωνε σὰ φίδι;
Μὴν πάλι τὸ ὀνειρεῖσαι
τὸ θρυλικὸ γιουρούσι
καὶ φέρνεις τὸ λεφούσι
τοῦ κοφτεροῦ ἀτσαλίου;

Μὴν τάχα ὁ νοῦς μου πάει στ' ἀσβολερὰ
τοῦ Κιουταχῆ τὰ χρόνια—δίψα, πείνα,
σκλαβιά—κι ἐσὺ τῶν ἄρμενων κυρὰ
δέρνεις πελάου τῇ χώρᾳ, Μπουμπουλίνα;
'Ανάπλι, γιὰ δὲ χαίρεσαι
γιὰ δὲ βαρεῖς παιγνίδια;
Τὸ τρῶν τὰ μαῦρα φίδια
τοῦ 'Οσμάνη τὸ κορμί!

Μὴν εἶναι τάχα ἡ νύχτα ἡ φοβερὴ
ποὺ ὁ Βαυαρὸς τῇ δόξᾳ μας σκοτώνει
κι ἀπ' τὸ Βουλευτικὸ—ὦ πικροὶ καιροί—
στῇ φυλακῇ σὲ πάει, Κολοκοτρώνη;
Τὰ Ντερβενάκια γλίσβονται,
Τριπολιτσὰ μουγγρίζει,
γιὰ σένα τὸ τροχίζει
ὁ μλόγιας τὸ σπαθί!

Τοῦ Καποδίστρια μὴν ἀκούω τ' ἀρχοντικὸ

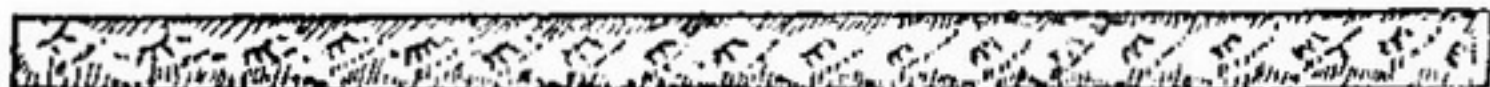
περπάτημα; Μὴν εἶναι ὁ Κυβερνήτης,
τοῦ μέλλοντός σου, Ἑλλάδα, μαγικὸ
τ' ἄστρο ζητώντας νά βρῇ ὁ ἐρημίτης;
Μὴ στὸ σκοτάδι ἀργοπατοῦν
οἱ Μαυρομιχαλαῖοι;
Τὸ θρηνοπούλι κλαίει
στριγγὰ τὸ σκοτωμό!

Τὸ θρηνοπούλι μοίρεται μακριὰ
στὶς ντάπιες—καὶ τὰ βήματα ἀντηχοῦνε.
Στὸ καλντιρύμι ἀπάνω θλιβερά
τῆς Ἱστορίας τὰ πρόσωπα περνοῦνε.
Κι ἔτσι τ' Ἀνάπλι τὸ παλιὸ
τῶν βόγγων, τῶν ὁρμάτων,
ζῇ μὲ ὅλων τῶν αἱμάτων
τὸν ποταμό!

ΣΤΕΦΑΝ. ΔΑΦΝΗΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ

Ἐγεννήθη τὸ ἔτος 1850 εἰς τὸ Ἡράκλειον τῆς Κρήτης. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, ἀπορροφηθεὶς ἀπὸ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὰ γράμματα. Ἐγραψε ἡμετέρα καὶ πεζά. Ἀπὸ τὸ ἔτος 1887—1892 ἐξέδιδεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ λογοτεχνικὸν περιοδικὸν «Ἐβδομάς». Τὸ ἔτος 1898 ἐτύπωσεν εἰς τόμον ἡθογραφικὰ Κρητικὰ διηγήματα μετὰ τὸν τίτλον «Οἱ Κρήτες μου», καὶ «Ἐπεισόδια τῆς ζωῆς». τὸ 1904, ἔλα σχεδὸν πολεμικὰ ἐπεισόδια, ἀπὸ τὰς ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτης.

Ἡ Σημαία.

—Ἀκούσετε, παιδιά, ἐκεῖνο, ποὺ θὰ σᾶς πῶ... Ἀμαρτία ξεμολογημένη, ἁμαρτία δὲν εἶναι... Ἀσκημα ἔκαμα χτὲς τὸ βράδι νὰ σηκώσω τὴ... σημαία γιὰ τὴν Ἑνωσὴ!...

Οἱ ὀπλῖται ἐταράχθησαν καὶ μετ' ἀγωνίας προσβλέποντες τὸν Καπετὰν Γιώργη ἀνέμενον ἐκάστην λέξιν του.

—Ἀσκημα ἔκαμα καὶ γιὰ αὐτὸ θέλω νὰ σᾶς ρωτήξω... Ὅταν σηκώνεται ἡ σημαία τῆς Ἑνώσεως, ἄλλος ἀπὸ τὸ θάνατο δὲν πρέπει νὰ τὴν παίρῃ ἀπὸ τὸ χέρι μας... Ἀλίμονον ἂν ἦταν νὰ τὴν ξεδιπλώνομε σήμερα κι αὔριο νὰ τὴ βάνουμε πάλι ἓνα κουβάρι στὰ βουργιάλια μας(*)... Ὁχι!... Αὐτὸ δὲν εἶναι παιγνίδι... Πρέπει μικροὶ μεγάλοι νὰ τὴ φυλάωμε ψηλὰ ψηλὰ σὰν τὴν ἅγια κοινωνία... Καὶ μόνο σὰν μᾶς χτυπήσῃ τὸ φαρμακερὸ βόλι νὰ τὴν κατεβάζουμε... Γιὰ νὰ σηκώσῃ κανεὶς τὴ σημαία πρέπει νὰ χη λυμένα τὰ χέρια του. Ἐμεῖς τὰ χουμε λυ-

(*) Βουργιάλια εἶναι χοντρά μάλλινα σακκούλια, ποὺ, σὰν τὸ στρατιωτικὸ γιλιὸ ἔφεραν στὴ ράχη τους οἱ Κρητικοὶ πολεμιστάδες.

μένα... Μὰ τὰ ἀδέρφια μας;... Τ' ἀδέρφια μας δὲν ἔχουνε φουσέκια...

Φρικίαισις κατέλαβε τοὺς ἀκούοντας.

— Ἀκούσετε, παιδιά! Γιὰ μένα ὅ,τι ἔγινε, ἔγινε. Γιὰ μένα ἡ Ἑνωσις κηρύχτηκε. Ἡ Συνέλευσις μοῦ στείλε διαταγὴ νὰ μὴν κουνήσω ἀπὸ δῶ καὶ νὰ κατεβάσω τὴ σημαία, ὥς πὺν νὰ μὲ διατάξῃ ἐκείνη... Ἐγὼ ὅμως θὰ κάμω τὸ ἐναντίο. Γιὰ ὅλα τὰ πράματα μπορῶ ν' ἀκούσω τὴν ἀρχή... Μὰ νὰ κατεβάσω αὐτὴ τὴ σημαία;... Ποτέ!,... Ἄν μοῦ λέγαν νὰ σκοτωθῶ, θὰ τό κανα. Θὰ πάρω τὴ σημαία ἀπὸ τὸ γέρο Μαθιό, θὰ τὴ δέσω στὴ μπαγιονέτα τοῦ τουφεκιοῦ μου καὶ μονάχος θὰ πάρω τὰ βουνά... Ἐνα μίλι δρόμο δὲ θὰ περάσω καὶ θὰ βρεθῇ μιὰ μπάλα γιὰ τὸν ἀντάρτη. Κι ἔτσι μόνο θὰ κατεβῇ ἡ σημαία... Ἐσεῖς πρέπει ν' ἀπομένετε ἐδῶ καὶ ν' ἀκοῦτε τὸ Μιχάλη. Εἶναι μὲ τὴ θέλησή σας νὰ γίνῃ καπετάνιος σας;...

Κραυγαὶ διαμαρτυρίας διέκοψαν τὸν Ἀρχηγόν.

— Τί εἶν' αὐτά, Καπετάνιο!...

— Μᾶς ἀρνιέσαι!...

— Ἐφιλήσαμε κι ἐμεῖς τὴ σημαία!...

— Ὁχι!...

Ὁ γέρο Μαθιός, ὅστις καὶ πρὸ εἰκοσαετίας ὢν σημαιοφόρος εἶχε ἐπιτύχει παρὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ, μεθ' ὅλα τὰ ἐξήκοντα ἔτη του νὰ ἐξακολουθήσῃ τοιοῦτος, ὥρμησεν, ἥρπασε τὸ μικρὸν καλάμιον, ἐφ' οὗ ἐκυμάτιζεν ἡ σημαία καὶ πλησιάσας:

— Καπετὰν Γιώργη, εἶπεν, ἐγὼ εἶμαι ὁ σημαιοφόρος. Ἐμένα πρέπει νὰ ρωτήξετε ἂν τήνε δίνω... Μόνο ἀπὸ τὸν προδότη καὶ ἀπὸ σκοτωμένο μπορεῖ νὰ πάρῃ τὴ σημαία ὁ καπετάνιος... Εἶμαι προδότης;...

— Ὁχι, ἀδερφέ μου! εἶπε ὁ Ἀρχηγός, ἐνῶ τὰ μάτια του ἐπληροῦντο δακρύων.

— Αἶ, μὰ δὲν εἶμαι μηδὲ σκοτωμένος!... Ἄ δὲ μὲ σκοτώσετε!... Καὶ ἂ δὲ μὲ σκοτώσετε,—μὰ τὸ Σταυρό, πὺν εἶναι ἀπάνω, ἡ Ἑνωσις δὲ φεύγει ἀπὸ τὰ χέρια μου...

Ὁ Καπετὰν Γιώργης δι' ἐνὸς ἁλματος εὐρέθη πρὸ τοῦ Μαθιοῦ.

Ἐν τῇ ὁρμῇ του πάντες ἐνόμισαν ὅτι ἐξεδηλοῦτο παραφορὰ καὶ ἀγανάκτησις.

Αὐτὸς ὁ Μαθιὸς ἐπρότεινε τὸ στήθος, ὥσάν διὰ νὰ δεχθῇ σφαῖραν ἢ πληγὴν μαχαίρας.

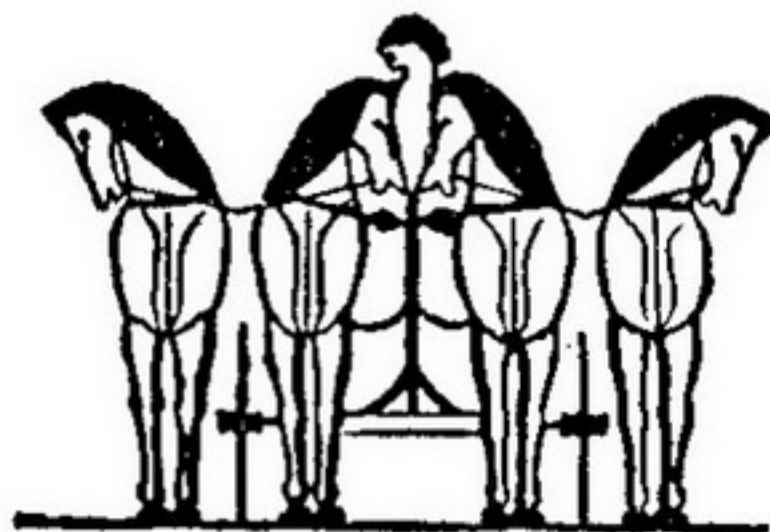
Ἄλλὰ τὸν Καπετὰν Γιώργη ἄλλο αἶσθημα ἐκίνει. Στοργὴ καὶ συγκίνησις καὶ εὐγνωμοσύνη ἀνέκκλητος.

Ἦνοιξε τὰς ἀγκάλας, περιέβαλε τὸ σῶμα τοῦ Γέροντος Μαθιοῦ καὶ ἐκλινε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτοῦ, διὰ νὰ κρύψῃ τὰ δάκρυά του.

Καὶ ἡ αὖρα τῶν βουνῶν, ἡ μόνη ἀπαθὴς μάρτυς τῆς ὥραίας αὐτῆς σκηνῆς, συγκινηθεῖσα ἐκράτησε τὴν πνοήν της.

Ἐκλινε τότε ἡ σημαία καὶ ἐχάλυψε τὰς κεφαλὰς τοῦ Ἀρχηγοῦ καὶ τοῦ Σημαιοφόρου, οἱ δὲ ὀπλῖται ἀπέμεναν θαυμάζοντες τὸ ποιητικὸν ἐκεῖνο σύμπλεγμα, τὸ ὁποῖον ἐσκίαζεν ἡ Ἐνωσις καὶ ἡυλόγει ἡ Πατρίς.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΧΟΡΝ

Τὸ ξανθὸ παιδάκι

Μόλις πρὸ ὀλίγου εἶχε περάσει τὸν Ἴσθμὸ τὸ πολεμικὸ πλοῖο καὶ εἶχε βάλει πλώρη γιὰ τὸ λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ, ὥστερα ἀπὸ πέντε μηνῶν ἀπουσία ἀπὸ τ' ἀγαπημένα χώματα σὲ Εὐρωπαϊκὸ ἐκπαιδευτικὸ ταξίδι.

Ὁ Ὑπαρχος διάταξε τὸ πλήρωμα νὰ κάνῃ ἐνδυμασία ἐπιθεωρήσεως. Ὅλοι πετάχτηκαν σβέλτοι στὸ ὑπόστρωμα νὰ βάλουν τὰ καλά τους.

Ἦταν μπουνάτσα, ἡ θάλασσα λάδι, κι ἓνας ἀνοιξιάτικος ἥλιος σκόρπιζε φῶς καὶ χαρὰ σ' ὅλο τὸ πλεύμενο.

Ὅλοι ἦταν χαρωποί, ὅλοι γελοῦσαν ἀπὸ τὸν Κυβερνήτη ὡς στὸ βοηθὸ τοῦ ἀποθηκάρου πὺν ἔβγαλε κι αὐτὸς τὰ λυγδωμένα ροῦχα του καὶ φόρεσε τὴ μαύρη μπελαμάννα.

Ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοὶ εἶχαν τώρα μπροστὰ στὰ μάτια τους τὴν εἰκόνα τοῦ σπιτιοῦ τους.

Οἱ δικοὶ τους τό ξεραν πῶς σήμερα γυρίζουν. Μὲ τὶ λαχτάρια θὰ τοὺς περίμεναν οἱ μάνες, οἱ γυναῖκες κι οἱ ἀδερφές : . . .

Ἐνας μονάχα ὁ ὑποπλοίαρχος Ἀλέκος Μονιάτης καθόταν στοὺς μπαμπάδες τῆς πλώρης κι ἔπαιζε συλλογισμένος τὸ κομπολόϊ του.

Γιὰ αὐτὸν ἄς κρατοῦσε μακάρι χρόνια τὸ ταξίδι. Αὐτὸν δὲν τὸν περίμενε κανένας. Ὁρφανὸς ἀπὸ μάνα καὶ πατέρα, μέσα στὴ μοναξιά του εἶχε ἐπιθυμίσει ἓνα σπίτι . . .

Δὲν εἶναι δυὸ χρόνια, πὺν γύριζε μὲ τὸ ἴδιο τὸ πλοῖο ἀπὸ κοντινὸ ταξίδι. Τὶ ἀλλιῶτικα πὺν ἦταν τότε ! . . . Δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα πότε νὰ φτάσουν. Τὸν περίμενε ἡ ἀρρεβωνιαστικιά του !

Μὲ τί λαχτάρια, μόλις ἐτελείωσε ἡ ἀγκυροβολία, πῆρε τὴν

ἄδεια τοῦ Κυβερνήτη, ντύθηκε τὰ πολιτικά του κι ἔτρεξε ἀμέσως στοὺς σπῖτι της! . . .

Σὲ δυὸ μῆνες εἶχαν γίνει κι οἱ γάμοι τους. Εἶχε ἐπιτέλους κάμει ἓνα σπῖτι. Μιὰ φωλίτσα μὲ μιὰ ὠραία ξανθὴ γυναικούλα μέσα, ποὺ τὸν περίμενε πάντα μὲ ἀνυπομονησία στοὺς παράθυρο, ὅταν γύριζε ἀπὸ τὸ καράβι ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία του.

Μὰ δὲ στάθηκε τυχερός. Δὲν ἔχουν μόνο οἱ θάλασσες τρικυμίες καὶ ἄδικους χαμούς. Ἔχει κι ἡ ζωὴ.

Δέκα μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὸ γάμο τους, ἔχανε τὴ γυναῖκα του στὴ γένα της. Πέθανε καὶ τὸ παιδὶ κι ἡ μητέρα,

Τώρα δὲν εἶχε κανένα στὸν κόσμο! . . . Πάλι μονάχος κι ἔρημος! . . .

Ἔχει δύσει πιά ὁ ἥλιος κι ἡ σημαία ἔχει κατεβῆ.

Αὐτὸς σεργιανάει μονάχος του στοὺς κατάστρωμα, παίζοντας πάντα τὸ κομπολόι.

Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ ἔχουν πάει σιὰ σπῖτια τους, στοὺς δικούς τους.

Δὲν ἦταν ἡ σειρὰ νὰ ἔχη ὑπηρεσία, μὰ ἀντικατέστησε κάποιον ἄλλον ἀξιωματικό, κάποιο συνάδερφό του εὐτυχισμένο.

— Ἀῖντε, τοῦ εἶπε. Πήγαινε ἐσὺ στὴν Ἀθήνα, νὰ ἴδῃς τὴ γυναῖκα σου καὶ τὰ παιδιὰ σου. Μένω γὰρ γιὰ σένα. . .

Ἡ μελαγχολικὴ αὐτὴ ὥρα τοῦ δειλινοῦ πλήθαινε περισσότερο τὴ στενοχώρια του. Ὅλο καὶ σεργιανοῦσε σκεπτικὸς στοὺς κατάστρωμα κι ἔκλαιγε τὴ μοῖρα του.

Αὐτὴ τὴ στιγμή τὸν ζυγώνει κάποιος δίопος καὶ τὸν χαιρετᾷ στρατιωτικά.

— Μοῦ ἐπιτρέπετε νὰ σᾶς μιλήσω, κύριε ὑποπλοίαρχε; . . .

— Τὶ θέλεις; . . . Λέγε! . . .

— Θὰ σᾶς παρακαλοῦσα νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ πεταχτῶ καμιά δυὸ ὥρες ὥς στοὺς σπῖτι μου. . . Δὲν εἶμαι τῆς ἐξόδου μὰ εἶναι μεγάλη ἀνάγκη. . .

— Τὶ ἀνάγκη; . . .

Ὅταν φύγαμε, ἄφησα τὴ γυναῖκα μου ἔγκυο. . . Καὶ τώρα λογαριάζω πὼς εἶναι οἱ μέρες της νὰ γεννήσῃ. . .

— Ἀ, ἔτσι; . . .

— Μάλιστα, κύριε Ὑποπλοίαρχε. . .

— Πρώτη φορὰ γεννάει; . . .

—Μάλιστα, κύριε Ὑποπλοίαρχε... Δὲν ἔχω χρόνο πὺν τὴν ἐπὴρα...

—Ἄ, ἔτσι ; ...

—Μάλιστα, κύριε Ὑποπλοίαρχε...

—Ἀἴ, τότε νὰ πᾶς παιδί μου ! ... Μὰ ἄκουσε ἔδῳ...

—Διατάξετε, κύριε Ὑποπλοίαρχε...

—Πρέπει νὰ προσέξης πολὺ, ἀφοῦ ἡ γυναῖκα σου γεννάει γιὰ πρώτη φορά... Νὰ πάρης ἕναν καλὸ γιατρό... ἕνα μάμο...

—Μὲ ὅλη τὴ φτώχεια μου ὅ,τι μπορέσω θὰ κάμω, κύριε Ὑποπλοίαρχε...

—Ἔτσι μπράβο ! ... Πήγαινε τώρα καὶ καλὴ λευτεριά ! ...

—Εὐχαριστῶ, κύριε Ὑποπλοίαρχε...

—Καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ βιαστῆς νὰ γυρίσης... Μεῖνε, κοιμήσου στὸ σπῖτι σου καὶ γυρίζεις αὔριο τὸ πρωῒ...

—Εὐχαριστῶ, κύριε Ὑποπλοίαρχε...

Κι ἐξακολούθησε νὰ σεργιανᾷ ἀπάνω κάτω στὸ κατάστρωμα.

Τώρα ἔλεγε μέσα του,

—Ἄς ἦμουν κι ἐγὼ τώρα στὴ θέση του, ἄς ἦμουν δίοπος, ναύτης, ἄς ἦμουν φτωχός, φουκαῖας, φτάνει νὰ εἶχα μιὰ γυναικοῦλα μέσα σὲ μιὰ καλυβίτσα. Καὶ ὁ νοῦς του πάλι πήγαινε στὴ μακαρίτισσα.

Κατέβηκε ἀμέσως κάτω, μπῆκε στὴν κάμαρά του, πῆρε στὰ χέρια του τὴ φωτογραφία τῆς γυναῖκας του, τὴ φίλησε, καὶ ἄρχισε νὰ κλαίῃ σὰ μωρὸ παιδί.

Ἐκείνη τὴν ὥρα ὁ οἰακιστὴς χτύπησε τὴν πόρτα τῆς κάμαράς του.

Σκούπισε βιαστικὸς τὰ δάκρυα του καὶ φώναξε :

—Ἐμπρός !

—Κύριε Ὑποπλοίαρχε, εἶπε ὁ οἰακιστὴς, ἀφοῦ ἄνοιξε τὴν πόρτα. Ὁ καπετάνιος τοῦ ὑπερωκεάνιου, πὺν εἶναι ἀραγμένο δίπλα μας σᾶς θέλει... Εἶναι στὴ σκάλα...

—Τί μὲ θέλει ; ...

—Δὲν ξέρω...

Ἀνέβηκε στὸ κατάστρωμα καὶ εἶδε στὴν ἀριστερὴ σκάλα μιὰ ἐμπορικὴ βάρκα.

Μέσα ἦταν ἕνας μαῦρος ἄνθρωπος. Μαῦρα ροῦχα, μαῦρα

γένια, πρόσωπο ἡλιοκαημένο. Μέσα στὸ μούχρωμα τοῦ δειλινοῦ ὅλη αὐτὴ ἡ μαυρίλα ἔδειχνε πὶὸ πένθιμη.

Σοῦ ξεκούραζε μόνο τὸ μάτι ἡ ξανθάδα ἑνὸς παιδιοῦ ὡς ἑφτὰ χρονῶν, ποὺ φοροῦσε ὅμως κι αὐτὸ μαύρη ποδίτσα, καὶ ποὺ ὁ μαῦρος καπειάνιος τὸ εἶχε ἀγκαλιασμένο τρυφερά.

Μίλησε πρῶτος ὁ μαῦρος ἄνθρωπος :

— Κύριε Ὑποπλοίαρχε, τὸ ξέρω πὼς ὕστερα ἀπὸ πῆν ὑποστολὴ τῆς σημαίας, ἀπαγορεύονται οἱ ἐπισκέψεις . . . Μὰ θὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ κάνετε μιὰν ἐξαίρεση . . . Μ' ἔφαγε τὸ παιδάκι νὰ ρθοῦμε, γιατί θέλει νὰ ἰδῇ καὶ πολεμικὸ καράβι . . .

Στὸν ὑποπλοίαρχο εἶχε κάμη τώρα μεγάλη ἐντύπωση ὅλη αὐτὴ ἡ μαυρίλα. Δὲν ἐτόλμησε ὅμως νὰ ρωτήσῃ, γιατί ὁ ξένος εἶχε τόσο βαρὺ πένθος. Προτίμησε νὰ φέρῃ μὲ τρόπο τὴν ἐρώτηση :

— Καὶ γιατί τό χετε ντυμένο σιὰ μαῦρα, τόσο ὠραῖο καὶ χαριτωμένο παιδάκι ; . . .

— "Α ! Ἐχασε τὸ κακόμοιρο τὴ μανούλα του. Ἐγὼ ἔλειπα τότε στὴν Ἀμερική ! . . . Ποῦ νὰ ξέρω πὼς θὰ γυρίσω καὶ θά . . .

— Μὰ περάστε ἄπάνω νὰ τὰ εἰποῦμε . . .

— "Α, εὐχαριστῶ πολὺ ! . .

Οἱ δύο ναυτικοὶ ἔδοσαν τὰ χέρια τους, κι ἔπειτα ὁ ὑποπλοίαρχος ἀγκάλιασε τὸ ξανθὸ παιδάκι καὶ τὸ φίλησε.

— Θέλετε καὶ σεῖς νὰ ἰδῇτε τὸ καράβι ;

— Ἐγώ ; . . . Τὸ ξέρω ἀπόξω κι ἀνακατωτά. Ἐχω ὑπηρετήσῃ ἐδωμέσα πέντε μῆνες ὅταν ἔκανα τὴ θητεία μου. Γιὰ τὸ παιδί . . .

— Αἶ, τὸ παιδί νὰ τὸ δόσουμε σ' ἕναν ὑπαξιωματικὸ νὰ τὸ γυρίσῃ παντοῦ . . . Κι ἐμεῖς μπορούμε νὰ κατεβοῦμε σιὸ καρὲ νὰ πιοῦμε κανένα κονιάκ . . .

— Εὐχαρίστως . . .

Δυὸ ὥρες ὁλόκληρες ἔμειναν οἱ δύο πονεμένοι ναυτικοί.

Τί νὰ εἶπαν ; . . . Κανεῖς δὲν τοὺς ἄκουσε !

Ἦταν νύχτα πιά ὅταν ἀποχαιρετιόντουσαν ἄπάνω σιὸ κατὰστρωμα.

Πρὶν ἀποχωριστοῦν φιλήθησαν. Ὁ κοινὸς πόνος τοὺς εἶχε κάμει φίλους γκαρδιακούς.

—“Ὡστε φεύγετε πάλι αὖριο γιὰ τὴν Ἀμερική; . . .

—Ναί! . . Αὖριο τὸ πρωί . . .

Τώρα ὁ ὑποπλοίαρχος χαϊδεύε τὸ ξανθὸ παιδάκι.

—Εἶπαμε μὲ τὸ μπαμπᾶ σου, πὼς θὰ ρυθῶ στὸ σπίτι σας, νὰ γνωρίσω καὶ τὴ θείτσα σου καὶ νὰ σὲ παίρνω ταχτικά νὰ πηγαίνουμε περίπατο . . . Νὰ σοῦ ἀγοράζω παιγνιδάκια . . . γλυκά . . . Αἶ . . . Θέλεις; . .

—Δὲν ἀπαντᾷς στὸν κύριο; . . . Δὲν τὸν ἀγαπᾷς; . . .

—Καὶ βέβαια τὸν ἀγαπᾷω, ἀφοῦ εἶναι κι αὐτὸς ναυτικὸς σὰν τὸν μπαμπᾶ μου, καὶ θὰ γίνω ὅταν θὰ μεγαλώσω ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ. . .

—“Α, ἔτσι μπράβο! Εἶπε ὁ ὑποπλοίαρχος φιλῶντας τὸ ξανθὸ παιδάκι.

Ἔπειτα εἶπε στὸν πατέρα του,

—Σὰν πιὸ εὐτυχὴς εἴσαστε σεῖς ἀπὸ μένα. . . Ἐσεῖς τοῦλάχιστο ἔχετε αὐτὸ γιὰ παρηγοριά. . .

—Πέστε πὼς εἶναι δικό σας παιδί τώρα πού ἐγὼ θὰ λείπω. . .

Καὶ γυρίζοντας στὸ παιδί του πρόσθεσε,

—“Ακουσες; . . . Τώρα, πού ἐγὼ θὰ φύγω, πρέπει νὰ τὸν ἀγαπᾷς τὸν κύριο σὰν πατέρα σου. . .

Καὶ τὸ παιδί ρώτησε μ’ ἀφέλεια,

—Ἐχουμε καμιὰ σεγγένεια μὲ τὸν κύριο ἀξιωματικό; . . .

—Καὶ βέβαια ἔχουμε συγγένεια, εἶπε ὁ κατετάνιος.

—Τὶ συγγένεια, μπαμπᾶ; . . .

Ὁ ὑποπλοίαρχος δακρῦζοντας ψιθύρισε.

—Τὴ συγγένεια τοῦ πόνου. . .

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΧΟΡΝ

Κ. ΡΑΔΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀθήναν, ἡπειρώτης τὴν καταγωγήν. Ἱστορικός καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἔγραψε ἱστορικὰ ἔργα «Μηδικοὶ πόλεμοι», «Οἱ Ἑλληνες τοῦ Ναπολέοντος», «Ἀρματοῦλοι καὶ Σουλῳται», «Ὁ Ἄστιγξ» κλπ. Ἀξιολογώμενοι εἶναι αἱ μελέται τοῦ «Περὶ τοῦ ναυτικοῦ τῶν Βυζαντινῶν». Ἐγραψε σειρὰν διηγημάτων ἱστορικῶν, ναυτικῆς κυρίως ὑποθέσεως. Ἀπὸ ἐτῶν διευθύνει τὸ Μουσεῖον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρίας, τῆς ὁποίας εἶναι ἡ ψυχὴ.

Ἡ Μπουμπουλίνα

Ὁ πατὴρ τῆς εἶναι ὁ Σταυριανὸς Πινότσης.

Ὁ Πινότσης ὑπῆρξεν ἐπαναστάτης τοῦ 1770. Συλληφθεὶς ἐφυλακίσθη.

Εἶχον ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ Σκεύων κόρην Κοκκίνη, νὰ τὸν ἐπισκέπτεται καὶ διημερεύει ἐν φυλακῇ.

Τὸ κοράσιον ἐγεννήθη εἰς τὴν φυλακὴν τὸ 1771, Μαΐου 11.

Ὑποβληθεὶς βραδύτερον εἰς βασανιστήρια ὁ Πινότσης ἀπέθανε.

Ἀλλὰ πρὸ τούτου τὸ παιδίον ἐβαπτίσθη. Ἀνάδοχος ὑπῆρξεν ὁ Μανιάτης Μούρτζινος καὶ ὠνόμασεν αὐτὸ Λασκαρίναν.

Παρῆλθον ἀκόμη ἑπτὰ ἔτη καὶ ἡ Σκεύω Πινότση νυμφεύεται τὸν ἐπιφανῆ προύχοντα τῶν Σπεισῶν Δημήτριον Λαζάρου ἢ Ὁρλώφ καὶ ἀποκτᾷ τέσσαρας υἱοὺς καὶ ἡ Λασκαρίνα τέσσαρας ἀδελφούς, οἵτινες ὅταν ἐμεγάλωσαν ἐκυβέρνησαν τὰ πλοῖα τῆς.

Ὁ Ὁρλώφ ἀγαπᾷ τὴν Λασκαρίναν ὡς ἴδιον αὐτοῦ τέκνον. Ὅταν αὕτη ἔγινε 17 ἐτῶν τὴν νυμφεύει μὲ τὸν Σπεισιώτην

πλοίαρχον Γιάννουζαν. Ὁ Γιάννουζας ὅμως φονεύεται ἔξω ἀπὸ τὴν Καρθαγένην τῆς Ἰσπανίας εἰς φοβεράν συμπλοκὴν μὲ τοὺς Ἀλγερίνους κουρσάρους καὶ ἡ Λασκαρίνα ἔμεινε χήρα ὀνομαστὴ διὰ τὰ πλούτη της καὶ τὴν καλλονὴν της.

Τὴν ἐρωτεύεται εἰς τῶν πρώτων πλοιάρχων τῶν Σπετσῶν, ὁ Δημήτριος Πούπλης ἢ Μπούμπουλης. Τὴν ζητεῖ εἰς γάμον, ἀλλ' εὕρισκει δυσκολίας.

Τὴν ἀναμένει καρτερικῶς τέσσαρα ἔτη. Ἐπιτέλους ἐξάπτεται, ἀπειλεῖ, θέλει νὰ τὴν ἀρπάσῃ, νὰ κάψῃ τὰς Σπέτσας, κάμνει ἀνοησίας.

Ἐπιτέλους ἡ Λασκαρίνα ἐνδίδει, προσέρχεται καὶ γίνεται ὁ γάμος. Ἐκτοτε ἡ Λασκαρίνα Δημητρίου Πούπλη ὀνομάζεται γενικῶς Μπουμπουλίνα.

Ὁ Κολοκοτρώνης τὴν γράφει Καπετὰν Δημητράκαινα. Ἀλλὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ μετὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Ναυπλίου.

Ὁ Δημήτριος Μπούμπουλης εἶναι παράτολμος. Ρηγνύει τὸν ἀποκλεισμὸν τῆς Ἰσπανίας καὶ συμπλέκεται μετὰ τῶν Γάλλων κουρσάρων Ρουφὲτ καὶ Ραφαέλ. Πληγώνεται εἰς τὸ μέτωπον καὶ πίπτει.

Τὸν ἐκδικεῖται ὁ ὑπαρχὸς τοῦ Κοσμάς ἢ Δρούτσης, μοίραρχος ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἀλλ' ἡ Μπουμπουλίνα μένει καὶ πάλι χήρα καὶ μόνη διευθύντρια τοῦ ἐφοπλιστικοῦ οἴκου. Ἀποφασίζει νὰ μὴν ὑπανδρευθῇ πλέον καὶ ἀναπτύσσει ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα.

Ἐχει πέντε πλοῖα καὶ κατόπιν ἕξ. Ἐχει κτήματα καὶ μετρητὰ 300,000 δίστηλα.

Ἐξακολουθεῖ τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ αὐξάνει τὴν περιουσίαν. Ἀλλ' ἔχει ἐχθροὺς καὶ δὲν λείπουν αἱ ραδιουργίαι.

Ὁ Μπούμπουλης ὑπῆρξεν Ἐπαναστάτης τοῦ 1807. Ἐβοήθησε τὸν ναύαρχον Σενίαβιν καὶ εἶχε βαθμὸν Ρώσσου πλοιάρχου Α' τάξεως.

Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη καὶ ὁ Καπουδὰν Πασσᾶς πιέζουν καὶ φορολογοῦν τὴν Μπουμπουλίναν. Ἡ Μπουμπουλίνα ἀποφασίζει νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Εἶναι χήρα Ρώσσου ἀξιωματικοῦ καὶ παρουσιάζεται εἰς τὸν πρέσβυν Στρογανώφ.

Ἡ θέσις της βελτιοῦται. Ἀλλ' ἅμα τῇ ἐπανόδῳ αἱ ραδιουργίαι ἐπαναρχίζουν.

Ἡ Μπουμπουλίνα ὅμως εἰς τὸ μεταξὺ κατηχεῖται καὶ προσέρχεται εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρίαν, κτίζει δέ, ἐσχάτη τόλμη, πλοῖον τύπου πολεμικῆς κορβέτας προβλέπουσα τὴν ἐξέγερσιν.

Οἱ καλοῖεληται ἐπωφελοῦνται. Παρέβη τὸν κανονισμόν τοῦ Ναυαρχείου! Ἔκαμε πλοῖον μακρὸν ἑκατὸν ποδῶν μήκους!...

Ὁ Καπουδάν-Πασσᾶς ἀποστέλλει ἀξιωματικὸν διὰ νὰ τὸ μετρήσῃ.

Τότε ἡ Μπουμπουλίνα μεταβαίνει δευτέραν φορὰν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ ἱξάδελφός της Γκιούτσος εἶναι ἀρχηγὸς τῶν Ἑλλήνων ναυτῶν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Στόλου καὶ ἀξιωματικὸς τῆς αὐτοκρατορικῆς ναυαρχίδος.

Γνωρίζει δι' αὐτοῦ τὸν Καπουδάν—Πασσᾶν, καὶ δι' αὐτοῦ τὸν Βεζύρην καὶ τὴν Σουλτάνα Βαλιδᾶ, κατοικοῦσαν εἰς Πρίγκιπον.

Ἀγοράζει ἀπὸ τὸ Ταρσί 30,000 κοσμήματα καὶ πᾶνε νὰ τὴν ἰδοῦν. Ὁμιλεῖ μαζί της, τὴν συμπαθεῖ καὶ ἡ Βαλιδᾶ καταθέλλεται.

Ζητεῖ τότε τὴν Σουλτανικὴν εὐνοίαν. Δίδονται τότε εἰς αὐτὴν φερμάνια ἀνοικτὰ νὰ διορίζη τὸν διοικητήν.

Ἐπανέρχεται φοβερὰ. Ὁ εἰς Σπέτσας ἀπεσταλμένος τοῦ ναυαρχείου βγάζει τὸ πλοῖον 70 ποδάρια μόνον!...

Ἡ Μπουμπουλίνα τὸ τελειοποιεῖ καὶ τὸ ὀνομάζει «Ἀγαμέμνονα». Τὸ ἄλλο «Ἀχιλλέα», τὸ ἄλλο «Φιλοκτήτην», τὸ ἄλλο «Ἡρακλέα», καὶ τὸ ἄλλο «Σύμμαχον».

Ἀγοράζει πυρομαχικὰ καὶ εἶναι ἐτοίμη διὰ τὸν πόλεμον.

Τὸ ὠραιότερον, τὸ μέγιστον πλοῖον της κυβερνᾷ ὁ ἀγαπητὸς της υἱὸς Ἰωάννης Γιάννουζας, νέος εἴκοσι δύο ἔτων.

Ἡ ἐπανάστασις ἀρχίζει. Τὸ πρῶτον συμπλακὲν μετὰ τῶν Τούρκων σκάφος εἶναι τῆς Μπουμπουλίνας.

Ὁ ἀδελφός της Ὁρλώφ πλέει εἰς Τεργέστην νὰ παραλάβῃ τὸν Δημήτριον Ὑψηλάντην καὶ ἐπιστρέφων συμπλέκεται πρὸς ἓνα τούρκικον εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξεγείρεται ἡ Πελοπόννησος καὶ οἱ Ἕλληνες πολιορκοῦν τὸ Νούπλιον ἐκ τῆς ξηρᾶς.

Σπεύδει τότε ἡ Μπουμπουλίνα μὲ τὸν Μανώλην Δ. Ὁρλώφ καὶ μὲ τὸ πλοῖον τοῦ Μπότιαση. Διώκει καὶ ἀποκλείει ἐκ τῆς θαλάσσης τοὺς Τούρκους, πρὶν ἀκόμη ἐγερθοῦν ὅλαι αἱ νῆσοι καὶ πρὶν σχηματισθῇ ἀκόμη ὁ πρῶτος ὑπὸ τὸν Τομπάζη στόλος.

Ἐν τούτοις οἱ στεριανοὶ πολιορκηταὶ ζητοῦν ἀρχηγόν, καὶ στέλλεται τοιοῦτος ὁ Νικηταρᾶς. Ὁ γενικώτερος ἀρχηγὸς εἶναι ὁ Δ. Ὑψηλάντης. Ἡ Μπουμπουλίνα βομβαρδίζει τὸ Ναύπλιον, καὶ τὸ τουρκικὸν τότε Ναύπλιον θρηνεῖ :

Στεριᾶς μὲ δέρνει ὁ Πρίγκιπας
πελάγου ἡ Μπουμπουλίνα !...

Ἡ Μπουμπουλίνα ἀποθεοῦται. Ὁ Νικηταρᾶς συλλαμβάνει τὸ σχέδιον νὰ ἀνεβῇ μετ' αὐτῆς εἰς τὸ Ἄργος, ὅπου τοῦ χρειάζεται ἰδίως ἡ μολυβδόσκεπαστη στέγη τοῦ Μενδρεσὲ διὰ τὶς βολίδες τοῦ πεζικοῦ.

Ἡ Μπουμπουλίνα ἐξέρχεται εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ὁ Νικηταρᾶς κατέρχεται εἰς Μύλους, φέρων ἓνα ἄσπρο ἄτι, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἱππεύει ἡ Μπουμπουλίνα μὲ τὰς πιστόλας καὶ τὴν πάλλαν της. Εἶναι ἡ 13 Ἀπριλίου 1821.

Συνοδεύει ὁ Νικηταρᾶς κρατῶν τὸν χαλινόν, ὁ στρατηγὸς Τσώκρης, καὶ ἄγημα ναυτῶν τοῦ «Ἀγαμέμνωνος» ὑπὸ τὸν υἱόν της Γιάννουζαν.

Ἴππικὸν ἐξέρχεται ἐκ τοῦ Ναυπλίου, ἀλλὰ τὸ διασκορπίζουν καὶ τὸ διώκουν καὶ ἀνέρχονται εἰς τὸ Ἄργος. Ἀληθῆς φρενίτις ἐνθουσιασμοῦ κατέλαβε τὴν Ἀργολίδα. Τὰ χωριὰ ἀδειάζουν. Ὅλοι τρέχουν νὰ ἰδοῦν τὴν «Κυρά».

Οἱ γραμματισμένοι φαντάζονται ὅτι ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ζωὴν ἡ περίφημος ἥρωὺς τοῦ Ἀργους Τελέσιλα.

Ἡ ποίησις τὴν ἀπεθανάτισε,

Ἡ Μπουμπουλίνα ἦτον ὥραία
Εἶχε τὰ βήματα στιβαρά,
Καὶ ὥς Ἀρτεμις κολοσσιαία
Ἐπεριπάτει καὶ φοβερά.
Μεγάλα εἶχεν ὄμματα Ἰφρας
Καὶ βλέμμα σπεῖρον γοργοῦς σπινθῆρας.

Τὸ χρυσοκέντητον φόρεμά της
Ζώνη συνέσφιγγεν ἀργυρᾶ,
Καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς τὰ πλευρά της
Σπάθη ἐκρέμετο ἡχηρά...»

Πολλὰ εἶπον διὰ τὴν καλλονὴν τῆς Μπουμπουλίνας.

Ὁ ἀξιόπιστος τῶν ἑένων περιηγητῶν Ἕγγλος Ἰμέρσον λέγει, «Πρὶν καταλίπομεν τὰς Σπέτσας εἶδομεν τὸν ἐνδοξότατον τῶν κατοίκων της, τὴν Μπουμπουλίναν. Ἡ οἰκία της εἶναι ἐκ τῶν ὡραιότερων τῆς νήσου, οἱ δὲ τέσσαρες ἀδελφοί της καὶ ἡ κόρη της ἀποτελοῦν τὴν ὡραιότεραν οἰκογένειαν, ποὺ εἶδομεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄν καὶ ἐπάχυνε καὶ ἔχει πλέον τὸ ὕψος τῆς ἀμαζόνος, διατηρεῖ ἀκόμη ἵχνη τῆς καλλονῆς της. Οἱ τρόποι της ἔχουσι τι τὸ ἀνδρικόν. Ἡ δεξίωσις ὅμως ἦτο πλήρης χάριτος. Προσεφέρθησαν καφές, τσιμπούκια καὶ γλυκὸ σιὸ δίσκο. Καὶ ἔλυπεῖτο ὅτι ὁ ἀπόπλους μᾶς ἐμπόδιζε νὰ δεχθῶμεν τὸ γεῦμα».

Βεβαίως ἔπρεπε νὰ ἴδῃ τις τὴν Μπουμπουλίνα ὅταν τὴν ἀγάπησεν ὁ Δημήτριος Μπούμπουλης. Ἡ τοῦλάχιστον ὅταν εἰσήρχετο εἰς τὸ Ἄργος ἐπὶ λευκοῦ θυμοειδοῦς ἵππου.

Ὅτε τὴν εἶδεν ὁ Ἰμέρσον ἦτον εἰς μέγα πένθος καὶ εἶχε καταναλώσει ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ὅλην τὴν μεγάλην αὐτῆς περιουσίαν.

Μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν εἰσοδὸν αὐτῆς εἰς τὸ Ἄργος, καὶ πρὶν ἐπανέλθῃ εἰς τὰ πλοῖα της, ἀφῆκε τὸν υἱὸν της Γιάννουζαν μετὰ τοῦ Ἰσώκρη καὶ τοῦ Παπαρσένη Κρέστα πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ Ἄργους.

Ἐπλήρχετο ὁ Κεχαγιάμπεης.

Ὁ Γιάννουζας ἐξελθὼν τοῦ Ἄργους παρετάχθη εἰς μικρὸν χαράκωμα μετὰ τῶν ναυτῶν του.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ τουρκικοῦ ἱππικοῦ Δελήμπεης ἐξετέλεσεν ἐπίθεσιν. Οἱ ἐκτεθειμένοι πεζοὶ τοῦ Γιάννουζα δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀνθέξουν. Ἐχάθησαν ὅλοι μαζὶ καὶ ὁ ἡρωικὸς υἱὸς τῆς Μπουμπουλίνας ἐπὶ κεφαλῇς.

Ἡ Μπουμπουλίνα, ἀφοῦ ἔσωσεν εἰς τοὺς Μύλους τὰ πρὸ τοῦ Κεχαγιάμπεη φεύγοντα γυναικόπαιδα, ἀπῆλθε πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην, ἵνα μετάσχη τῆς πολιορκίας τῆς Τριπόλεως.

Ποία ἡ θέσις της ἐν τῷ ἀγῶνι φαίνεται ἀπὸ ἑγγραφον τοῦ Στρατηγοῦ Λόντου :

«Γράψατε καὶ ἡ εὐγενεία σας ἀμέσως κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν Κυρίαν Μπουμπουλίναν, διὰ νὰ μᾶς προφθάσῃ ἱκανὴν θαλάσσιον δύναμιν, διὰ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὸν ἀπειλούμενον κίνδυνον . . .»

Τέλος ἔπεσε ἡ Τρίπολις καὶ ἡ Μπουμπουλίνα εἰσῆλθεν μεσῶμα Σπetsyωτῶν.

Διέσωσε τὰ χαρέμια. Λὶ Χανούμ τοῦ Χουρσίτ ἔπесαν εἰς τοὺς πόδας της. Προσέφεραν δῶρα καὶ πολύτιμον χαλινὸν διὰ τὸν ἵππον της.

Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ναυπλίου καὶ ἀφοῦ ἐγκατεστάθῃ ἡ Κυβέρνησις εἰς τὸ Ναύπλιον, δίδεται εἰς τὴν Μπουμπουλίναν οἶκημα εἰς «διηνεκὴ κατοικίαν».

Ἀλλὰ νέα πικρία ἔρχονται. Ὁ γαμβρός της Πάνος Κολοκοτρώνης φονεύεται καὶ ἡ κόρη της Ἑλένη μένει χήρα, ἀρκετὰ βραδύτερον νυμφευθεῖσα τὸν Στρατηγὸν Θεόδωρον Γρίβαν.

Μετὰ τὴν προίκισιν τοῦ Γρίβα, ἔμεινε χωρὶς χρήματα.

Τὰ πολιτικὰ πάθῃ τῆς ἀφήρεσαν καὶ τὴν οἰκίαν τοῦ Ναυπλίου.

Ὅτε ὁ Ἐμερσον ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὴν ὅτι ὁ Κολοκοτρώνης ἀποφυλακίζεται καὶ τίθεται πάλιν ἐπικεφαλῇ τοῦ Στρατοῦ, ὠρθώθη γεμάτῃ ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν καὶ εἶπεν ὅτι θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ στρατόπεδα.

Δυστυχῶς μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας εὔρισκε τὸν θάνατον ἀπὸ χέρι ἑλληνικὸ καὶ δι' ἀφορμὴν ἀναξίαν σχεδὸν λόγου.

Ναυάγιον συνοικεσίου μεταξὺ τοῦ μικροτέρου υἱοῦ της Γιάνουζα καὶ τῆς ἀδελφῆς τοῦ δολοφόνου ἀποκρουομένης ὑπὸ τῆς αὐστηρᾶς Μπουμπουλίνας, λόγῳ τῆς μεταξὺ τῶν μελλονύμφων συγγενίας ἐβδόμου βαθμοῦ.

Τὰ ναυάγιον τοῦ συνοικεσίου κοινολογηθὲν ἐξηγρίωσε τὸν ἡλίθιον ἀδελφὸν τῆς μελλονύμφου. Ἐπολιόρκησε μίαν νύκτα τὴν οἰκίαν καὶ ἐπυροβόλησε κατὰ τῆς Μπουμπουλίνας, ἥτις ἐξῆλθεν εἰς τὸ παράθυρον, διὰ νὰ ἰδῇ τί συμβαίνει καὶ διατὶ πολιορκεῖται.

Διακρίνονται ἀκόμη τὰ ἴχνη τῶν σφαιρῶν ἐπὶ τῆς κάσας τοῦ παραθύρου. Ὁ τάφος τῆς ἡρώιδος εὑρίσκεται εἰς τὸν ναὸν Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν τῶν Σπetsyῶν.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ

Ἐγεννήθη τὸ ἔτος 1850 εἰς τὴν Σκιάθον. Ἐσπούδασε εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἔργετο διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας. Ἐπὶ πολὺ ὑπηρέτησε καθηγητὴς τοῦ Γυμνασίου. Τὸ 1875 ἐξέλασε τὸ ἔργον τοῦ «Καταπολεμῆ τῶν Ψαρῶν» καὶ «Πόλεμος Καλλιέργειας», καθὼς καὶ ἕνα ἱστορικὸν διηγημὰ τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Δημήτριος Πολιορκητὴς». Κατόπιν ἔγραψε πληθὺν ἡθογραφικῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πατριωτικῶν ἢ θρησκευτικῶν διηγημάτων εἰς διαφόρους ἑφημερίδας καὶ περιοδικὰ. Τὰ διηγήματά τοῦ αὐτὰ ἐξεδόθησαν εἰς πέντε τόμους, καθὼς καὶ ταξειδιωτικαὶ περιγραφαὶ τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Με

τοῦ βορῆ τὰ κόμματα». Ἀπέθανε τὸ 1929 εἰς τὸ νησί τοῦ, χειροτονηθεὶς προηγουμένως εἰς μοναχόν.

Ἀ λ ω ν ἄ ρ η ς .

Αἱ θημωνιαί τοῦ θερισμοῦ ὑψοῦνται ὀλόχρυσοι γύρω γύρω, ὡς πύργοι εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὀροπέδιο, πύργοι πάγκαρποι σίτου καὶ κριθῆς, ἔτοιμοι πρὸς ἀλώνισμα τὸν μῆνα τοῦτον τοῦ ἀλωνίσματος, τὸν μῆνα τὸν Ἀλωνάρην ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὀροπέδιον, ὅπου ὀλόκληρον θαρρεῖς μετώκησε τὸ χωρίον, κάθε χωρικὸς μὲ τὴν θημωνιάν του, παρὰ τὴν ὁποίαν ὅλον τὸν μῆνα τοῦτον διαιτᾷται, παρ' αὐτὴν δειπνῶν καὶ παρ' αὐτὴν καθεύδων.

Αἱ ἄλωνες ἔδῳ καὶ ἐκεῖ λάμπουσι σαρωμένοι, κυκλοτερεῖς, ὠμαλισμένοι, πεπατημένοι, ἔτοιμοι νὰ ὑποδεχθῶσι τὰ δεμάτια τῶν σπαρτῶν, μὲ τὴν αὐγὴν καὶ ν' ἀρχίσῃ τὸ ἀλώνισμα.

Καὶ μία παμμεγίστη πέραν ἐκεῖ, εἰς τὴν ἐσχατιάν, πετροάλωνον μέγα καὶ πλακόστρωτον, τοῦ Γέρου-Δήμου τοῦ πρωτογεωργοῦ καὶ πρωτοκτηματίου, μὲ τὴν αὐγὴν πρωὶ πρωὶ ἤρχισε τὸ ἀλώνισμα, πρώτη αὐτὴ μὲ ἵππους πυροξάνθους τέσσαρας, τέσσαρας

πυροξάνθους ἵππους, οἱ ὅποιοι χοροπηδοῦν ἐπὶ τῶν δεμάτων διαλύοντες καὶ συντριβόντες αὐτά, ἄλωνίζοντες.

Ὁ Γέρο - Δῆμος κοντὸς καὶ παχύς, ὁ πρωτοκτηματίας καὶ πρωτογεωργός, μαστίζων ὅπισθεν ὦθει τοὺς ἵππους εἰς τοὺς ἀτελευτήτους κύκλους των μέσα εἰς τὸ μέγα ἐκεῖνο πετράλωνον, κινῶν τὸν φθόνον καὶ τὰ βλέμματα πάντων, πνευστιῶν, ἀσθμαίνων, συνελκόμενος μετὰ τῶν ἵππων κύκλῳ, ἄλωνίζων, ἐνῷ οἱ παραγιοὶ του παραστέκονται ὑπηρετοῦντες.

Ἔχει χωράφια καὶ ἀγροὺς ὁ Γέρο - Δῆμος πανταχοῦ. Χωράφια εἰς τὴν Ἀμμουδιά, χωράφια εἰς τὸν Κάμπον, χωράφια εἰς τὸν Ἀσέληνον, χωράφια εἰς τὰς Κουνίστρεις. Ἔχει καὶ ἓνα δίφορο στ' Ἀη - Γιαννιοῦ τὸ ρέμα.

Τὴν αὐγὴν βαστοῦσεν ἀκόμα ὁ Αὐγερινὸς ἦλθεν ὁ Ἀη - Χαραλαμπίτης ἡγούμενος, ὁ Παπα - Μακάριος καὶ ἔψαλεν ἁγιασμὸν καὶ ἡγίασεν τὴν ἄλωνα τὴν μεγάλην τοῦ χωρίου, τὸ εὐρύχωρον καὶ εὐρύκυκλόν τοῦ Γέρο - Δήμου πετράλωνον, νὰ μὴ βασκάνουν τὸ ἀφθονόν του γέννημα τοῦ κόσμου τὰ βασκανοφόρα ὄμματα, νὰ εὐλογήσῃ ὁ Ἀη - χαραλαμπίτης τὴν ἐσοδείαν του. νὰ ἐσοδευθῇ καλῶς εἰς τὰς ἀποθήκας τοῦ πλουσίου γεωργοῦ. Νὰ φάγῃ αὐτὸς καὶ ὁ οἶκος του καὶ οἱ συγγενεῖς του ὅλοι, καὶ νὰ μοιράζῃ κάθε Σάββατον ὁλοχρονὶς ζεστὰ ψωμάκια νὰ τρώγουν οἱ πτωχοί, νὰ συγχωροῦν, νὰ πάρῃ καὶ ὁ Ἀη - Χαραλαμπίτης δυὸ κοιλά...

— Ἀ!... Ἀ!...

Ἡ φωνὴ τοῦ Γέρο - Δήμου πρώτη πρώτη ἀκούεται ὅπισθεν τῶν τεσσάρων ἵππων, ἐξεγείρουσα τοὺς γεωργοὺς, ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὄροπέδιον, κοιμωμένους ὅλους ἀκόμη, παρὰ τὰς θημωνιάς των, αἵτινες ὥς πύργοι γύρω γύρω ὑψοῦνται, πύργοι ὀλόξανθοι, ὀλόχρυσοι πύργοι.

Ὅμοίως καὶ ὁ ἱερεὺς, βάλλων τὸ «Εὐλογητὸν» κινεῖ τοὺς ἐνορίτας του εἰς προσευχήν, ἐγχειρομένους ἀπὸ τὰ στασίδια.

Ἡ Κυρά - Δήμαινα, μὲ τὴν μανδήλαν τῆς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς, μ' ἓνα φροκάλι, σάρωθρον ἀγροτικὸν ἀπὸ ἀκανθωτὴν στοιβήν, σαρώνει τ' ἀστάχια, τὰ διασκορπισμένα, οἰκονόμος εἰς τὰς ἐσοδείας ὥς καὶ εἰς τοὺς ἱματισμούς τῆς πάντοτε.

Σαρώνει καὶ συνάμα μὲ τὸ φροκάλι τῆς τὸ ἀκανθωτὸ διώκει τὸ εἰσορμῶν κοπάδιον τῶν χηνῶν, αἵτινες μὲ τοὺς λαιμούς των τεντωμένους καὶ κινουμένους ὥς ὄφεις, μὲ τὰ ράμφη ὥς πτύα,

ὄλοκλήρους τοὺς διασπειρομένους ἀστάχους καταπίνουσι, λαίμαργα καὶ ἀκάθαρτα ζῶα.

Τὸ ἁλῶνισμα.

Μετ' ὀλίγαν ὅλαι αἱ ἄλωνες ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν.

Ὅλον τὸ ὄροπέδιον ἀντιχεῖ ἀπὸ τὰς ζωηρὰς τῶν γεωργῶν κραυγὰς, οἱ ὅποιοι μαστίζουσι τοὺς ἵππους των, ἁλωνίζοντες τοὺς θερισμούς των.

— Ἄ! . . Ἄ! . . Ἄ! . .

Ἀλλὰ πρῶτος ὁ Γέρο-Δῆμος ὁ πρωτογεωργός, πρῶτος εἰς ἁλῶνισμα, πρῶτος καὶ εἰς τὴν φωνήν. Αὐτὸς ἐξέχει ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὄροπέδιον.

— Ἄ. Λενίτσα! . . Ἄ, Μαργίτσα! . . Ἄ, φοραδίτσαες μου! . .

Κοντὸς καὶ παχύς, μ' ἐν πλατύγυρον σκιάδιον κατακόκκινος, μὲ τὸν χιτῶνα τὸν γεράνιον, μὲ ἀνοικτὰ τὰ στήθη, χωμένος μέσα εἰς τὰ συντριβόμενα δέματα τῶν ἀσταχύων μέχρι τῶν γονάτων, παρπατῶν καὶ πίπτων καὶ ἐγειρόμενος καὶ ξαναπίπτων καὶ πάλι ἐγειρόμενος, μόλις ἤμπορεῖ νὰ παρακουλουθήσῃ τοὺς πτερωτοὺς τῶν τεσσάρων ἵππων τοὺς κύκλους, τοὺς ὁποίους ὅμως καταφθάνει ἡ βαρεῖα καὶ μακρὰ μᾶστιξ κι ἐρεθίζει αὐστηρὰ ἡ φωνή του.

Διασκελίζων μὲ τοὺς κοντούς του πόδας τ' ἀστάχια, βαρεῖς ἀπὸ τὰ βύθισμα ἐν τῷ ἀχύρῳ, ἀργὰ ἀργά, πίπτων καὶ ἐγειρόμενος, ὥς διασκελίζει τις παχὺ χιόνος στρῶμα, τεντώνων τὰς χεῖρας, κραδαίνει τὴν μᾶστιγα, ἠχοβροντοῦσαν δεινῶς, εἰς τὸ βουνὸν ἐκεῖ, ὥς νὰ θραύωνται συγχρόνως στελέχη δένδρων ἐν κρότῳ, ὑπὸ τὴν βιαίαν τοῦ βορρᾶ πνοήν, τεντώνει τὸν λαιμόν του καὶ ἐκβάλλει συνεχεῖς τὰς ἀπειλητικὰς ἀνακραυγὰς του, ὥς στεναγμοὺς χαρᾶς, τὴν ὁποίαν ἀπαντλεῖ ἀπὸ τῆς καλῆς τῶν ἀγρῶν τῆς ἐσοδείας, ὧν τρεῖς θημιωνιαί μεγάλαι καὶ παχεῖαι ὥς πύργοι ἴσταντο ἐκεῖ πρὸς ἁλῶνισμα.

Οἱ ἵπποι καὶ οἱ τέσσαρες δεμένοι ἀπὸ τοῦ στύλου τῆς ἁλωνος συμπληροῦσι ἀδιακόπως τοὺς ἀτελευτήτους κύκλους.

Ἀνατινάσσονται ἔντρομοι αἴφνης. Ανυφοῦσι τὰς κεφαλὰς των, ὑπερήφανοι τώρα ὥς ἐπαλλόμενοι ἐλεύθεροι ἐν τῷ πεδίῳ, Καὶ τινάσσουσι τὴν χαίτην των τὴν πυρύξανθον ἰδοῦ, εὐφραι-

νόμενοι διὰ τὴν πτέρωσίν των ἐκείνην, ὑπολογίζοντες μὲ τὸ μεγαλόθυμον βλέμμα τὸ διάστημα, τὸ ὅποιον ὥς πνοὴ ἀνέμου θὰ διατρέξωσι μέχρι τῆς, παραλίας κάτω, νὰ βυθισθῶσιν εἰς τὰ κύματα. θαρροῦν, νὰ κολυμβήσουν, νὰ δροσισθοῦν, ν' ἄλωνίσουν καὶ τὸ κῆμα . .

Ἄλλ' ἰδοὺ τὸ σχοινίον συγκρατεῖ αὐτοὺς στερεῶς ἐπὶ τῆς ἄλωνος. Κλίνοντες τὴν ὑπερήφανον κεφαλὴν των εἰς κλίσιν εὐμορφον θλίψεως ἢ καὶ ὀργῆς σθυναρᾶς, ὑπόκλινιν ἀληθινοῦ αἰχμαλιώτου ἐν δεσμοῖς ἀρρήκτοις, καὶ βυθίζοντες τοὺς πόδας των μέχρι γονάτων μέσα εἰς τὰ διαλυθέντα ἤδη τοῦ θερισμοῦ δέματα, ἐξακολουθοῦσι τοὺς ἀλλεπαλλήλους κύκλους των, περιστρεφόμενοι, καὶ οἱ τέσσαρες ὁμοῦ ἐν τῇ ἄλωνι, συνθλῶντες τὴν ἀργυρὰν τοῦ σπαρτοῦ καλάμην, συντριβόντες τοὺς χρυσοὺς ἀστιάχους, καταπατοῦντες, βαρυποδίζοντες, ἄλωνίζοντες, τροχὸς ὥρολογίου ὑπτίως κινούμενος, ὑπὸ τὸν χαρμόσυνον τοῦ Γέρο-Δήμου ἀλλαλαγμὸν καὶ τοὺς κραταιοὺς τῆς μίστιγός του κροταλισμούς.

Γ' ἄλλα ἄλώνεα.

—Τὰ ἔλέη τοῦ Θεοῦ, γιέ μου ! . . .

Ἀκούεται παρέκει φωνὴ τρέμουσα ὑποτρεμούσης γραΐας ἣτις βοηθεῖ τὸν υἱὸν τῆς Θανασόν, ὅπου μόνος μὲ ἓνα κατεσκληκότα ἵππον ἄλωνίσας τὴν μικρὰν του θημωνιάν, καταπατῶν καὶ ὁ ἴδιος μὲ τοὺς βαρεῖς του πόδας τ' ἀστιάχου ὅπισθεν τοῦ ἵππου ἤδη σωρεύει τὸ ἄλώνισμα εἰς σωρὸν ὑψηλόν, ἀκόμη ὑψηλότερον φαινόμεν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς γραΐας, ἣ ὁποία ὀνειρεύεται τὸν φρέσκον ἄρτον, ποὺ θὰ φάγη μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ φεινὸν σιτάρι, ἄρτον μὲ ἰδρωτὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ποτισμένον, ἄρτον μὲ τὰς μητρικὰς τῆς εὐλογίας ἐψημένον, τὸν ἄρτον ὅπου εἶπεν ὁ Θεὸς «ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου φαγεῖ τὸν ἄρτον σου».

—Τὰ ἔλέη τοῦ Θεοῦ, γιέ μου ! . . .

Ὑψώθη ὁ ἥλιος ἕως δύο κοντάρια εἰς τὸν ὀρίζοντα τοῦ Ἀλωναριοῦ, τὸν καταφλέγοντα μὲ φλόγας καυστικωτέρας τῆς βαβυλωνίου καμίνου.

Ἄλλ' ἰδοὺ ἔξαφνα ἐπῆρε φρέσκο, ὅπου τόσον ζωογονεῖ τὰς καρδίας τῶν γεωργῶν, ὅσον δροσίζει τὰ στήθη των.

Ζέφυρος πνεύσας ἰσχυρὸς προβάλλει καμαρωτὸς ἰδοὺ ἀπὸ πέ-

ραν, με ψαλτήρια ἀόρατα τῶν οὐρανῶν, τὸν ὁποῖον ὑποδέχονται τὰ βουνὰ πρῶτα πρῶτα ἐπαγγελλόμενα.

Βάρβιτοι καὶ λύραι πνευμάτων ἢ νυμφῶν θαρρεῖς συνοδεύουν τὴν δροσοβόλον τοῦ πνοῆν καὶ οἱ αὐλοὶ τὴν προπέμπουσι γλυκύλαλοι, αὐλοὶ παρθένων, αὐλοὶ ποιμένων.

Αἱ κορυφαὶ τῆς πεύκης τῆς εὐώδους ἐσεῖσθησαν εἰς χαιρετισμόν, πρῶται πρῶται καλημερίζουσαι τὸν εὐχαριν αὐτὸν ὁμιλήτήν, τὸν θαλερὸν καὶ εὐζωνον συμπαίκτηρα ἀπὸ τὰ μικρά των χρόνια.

Χαίρετ' ὁ πρῶκος, χαίρεται,
χαίρεται τὸν ἄερα . . . .

Καὶ ἰδοὺ ἀρχίζει τὸ ξανέμισμα μ' ἐν πεντάχαλον ξύλινον ἡ γριά—Ζήσaina μὲ μιὰ καυίμανρη μαντήλα σκεπασμένη, χήρα πρόσφατος, προσφάτως ἀπολέσασα τὸν Γέρο—Ζῆσον τὸν ἄνδρα της, ἓνα καλὸν καὶ ρωμαλέον ἀκόμη γεωργόν, δηχθέντα ὑπὸ ὕφως κατὰ τὸ θέρισμα φαρμακερᾶς ἐχίδνης καὶ ἀποθανόντα.

Καὶ τώρα ἡ γριά—Ζήσaina βασανίζεται μόνη της, ξανεμίζουσα μ' ἐν πεντάχαλον ξύλινον τὸν σωρὸν τοῦ ἄλωνισθέντος γεννήματος, μόλις ἔπνευσεν ὁ ζέφυρος, νὰ προλάβῃ νὰ λιχνίσῃ ὥς τὸ μεσημέρι ὅτε τὸ ἀγεράκι ψοφᾷ.

Μόνη της ἐκουβάλησε τὰ δεμάτια, μισθώσασα λέμβον, διότι ὁ ἄγρός της εἶναι παράλιος, καὶ ἐπιστατῶσα μόνη της τὸ ἄλωνίζει καὶ τώρα μόνη τὸ λιχνίζει τὸ γέννημα, ἀποχωρίζουσα τὸν καρπὸν ἀπὸ τὴν κάρφην.

Ὁ καρπὸς σίτος ὥραϊος πυρόξανθος σωρεύεται παρὰ τοὺς πόδας της, τὴν δὲ κάρφην λαμβάνων ὁ ζέφυρος συσσωρεύει παρὰ πέρα εἰς ἄχυρον.

Χωμένη μέσα εἰς τὰ ἄλωνισθέντα στάχυα ἡ μαύρη ἡ Ζήσaina, ἐν μέσῳ τῆς ἄλωνος, βυθίζει καὶ μὲ τὰς δύο της χεῖρας τὸ πεντάχαλον μέσα εἰς τὸν ἀπαλὸν σωρὸν, ἔπειτα μὲ δύο χεῖρας δυνατὰς ἀναρρίπτει κατέναντι τοῦ ἀνέμου τὸ λιχνισμένον γέννημα, καλύπτουσα τοὺς δακρυσμένους ὀφθαλμοὺς της μὲ τὴν μαύρην μαντήλιν της, ἄμορφος περιβαλλομένη ὑπὸ τῶν ριπιζομένων ἄχυρων, ἄχυροβριθῆς ξανεμίζουσα.

Ξανεμίζει ἡ χήρα ἡ Ζήσaina καὶ κλαίει. Λιχνίζει καὶ μοιρολογάει τὸν Γέρο - Ζῆσον τὸν ἄνδρα της :

Σὲ κλαῖνε κάμποι καὶ βουνά,
σὲ κλαῖν τὰ λιβαδάκια.
Σὲ κλαῖν βρυσούλες μὲ νερά,
κι ἀμπέλια καὶ χοράφια...
Ζῆσο μ', Ζῆσο μ'....
Σὲ κλαίει καὶ τ' ἄλωνάκι σου,
τὸ μαρμαροστρωμένο,
ποὺ χόρευες κι ἀλώνιζες
κριθάρια καὶ σιτάρια...
Ζῆσο μ', Ζῆσο μου...

Καὶ ξανεμίζει ὅλοεν ἡ χήρα ὅλη ἀχυροβριθὴς καὶ μοιρολογάει :

Σὲ κλαίει κι χήρα ἡ Ζήσaina
ποὺ ξανεμίζει ἡ ἔρμη,
πεντάρφανη σὺν τ' ἄχυρο,
ποὺ τὸ λιχνίζ' ὁ ἀγέρας.
Ζῆσο μ', Ζῆσο μου!...

Ὁ ἥλιος ὑψοῦται εἰς τὸ κατακόρυφον. Καὶ ὁ ζέφυρος ὅλοεν δυναμώνει, ὅσον προσεγγίζει εἰς τὰς ἐκπνοάς του, διασκελίζει τὰ βουνά, χοροπηδῶν μὲ μουσικὰ χοροπηδήματα, καὶ γλυκὺ ἀκούεται τῶν πεύκων τὸ μινύρισμα ἀπὸ τὸ πέραν μέρος, κελάδημα ὁλόδροσον δροσίζον τὰς ψυχὰς τῶν γεωργῶν.

Χαίρετ' ὁ πεῦκος, χαίρεται,
χαίρεται τὸν ἄέρα...

Ἑβράδιασμα.

Ἑβράδιασεν.

Ὁ Γέρο-Λῆμος ἐξέξεψε τοὺς ἵππους του τοὺς τέσσαρας, οἵτινες ἐλεύθεροι λυμένοι ξεζαλίζονται ἀπὸ τὸ κυκλικὸν ἀλώνισμα, τρώγοντες ἡρέμα νεοπατημένην καλάμην, ἡ Λενίτσα καὶ ἡ Μαρ-

γίτσα κι οί άλλες δυὸ ἀκόμη φοραδίτσες του, παρὰ τὴν αἵμασιὰν τοῦ πετραλῶνου.

Ἐνῶ ὁ Γέρο-Δῆμος ἐπακουμβῶν παρὰ μίαν ἀπομείνασαν ἀκόμη θημωνιάν του ξεκουράζεται ἵνα μετ' ὀλίγον φάγη τὸ δεῖπνο του. Τοῦτο παρασκευάζει ἡ κυρὰ-Δήμαινα ἐκεῖ πλησίον, τηγανίζουσα νωπὰ ὀψάρια, πού ἔφερε ὁ γρύπος, καὶ διώκευσα συγχρόνως τὸ κοπάδιον τῶν χηνῶν ἀπὸ τὸ ἀλώνιον της τὸ παμμέγιστον, — οἰκονόμος πάντοτε εἰς τὰς ἐσοδείας της, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἱματισμούς της :

— Ξού, ξένες ! . . . Ξού, ξένες ! . . .

Ἡ χήρα πάλιν ἡ Ζήσαινα παραέρα ἐπεράτωσεν ἤδη τὸ ξανέμισμα καὶ κάθεται νήστις παρὰ τὸν σωρὸν τὸν καθαρὸν τοῦ γεννήματος, ὅπερ εὐῶδες πυρόξανθον καὶ ἄρρετιν ὡς πᾶν νεογέννητον λάμπει ἐκεῖ ἐν μέσῳ τῆς ἄλωνος, ὑπὸ τὰς τελευταίας τῆς ἡμέρας αὐγὰς, κινουῦν εἰς δάκρυα ἀτελεύτητα τὴν χήραν, ἥτις μαύρη ὀκλάζουσα παρακάθεται σιωπηλὴ ὡς νύκτιον πτηνόν, ἄγευστος, κατ'όκοπος.

Καὶ οὔτε ἀνοίγει τὸ στόμα της ν' ἀποδιώξη τὸ κοπάδι τῶν χηνῶν, ὅπερ κυνηγηθὲν παρὰ τῆς κυρὰ-Δήμαινας, εἰσώρμησεν εἰς τὸν σωρὸν τῆς χήρας, μὲ τοὺς λαιμούς τους τοὺς μακροὺς κι ἐλίσσομένους ὡς ὄφεις, μὲ τὰ ράμφη των ὥσπερ πτύα :

— Φᾶτε, καημένες, φᾶτε ! . . .

Γ' ἔλεια καὶ τραγούδια.

Εἶναι ὁ μὴν τοῦ ἀλωνίσματος, ὁ μὴν ὁ Ἀλωνάρης.

Παρὰ τὰς θημωνιάς τὰς χρυσᾶς, αἱ ὁποῖαι ὡς πύργοι ὑψοῦνται ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ὀροπέδιον, τὰ φαναράκια λάμπουν τὴν νύκτα φεγγοβολοῦντα, φωτίζοντα τοὺς δειπνοῦντας ἐκεῖ γεωργούς.

Γέλωτες ἐδῶ, γέλωτες ἐκεῖ. Ἀστεῖται ἀναφωνήσεις κύκλῳ, ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην θημωνιάν, παρὰ τὴν ὁποίαν τώρα συγκεντροῦται ὅλη τοῦ χωρικοῦ ἡ καλύβη, τὰ παιδιὰ του, ἡ σύζυγός του, τὸ λίκνον του, τὸ κτῆνος του, τὸ κυνάριον του, αἱ ὄρνιθες κλῶσσαι μὲ τόσους λαιμάργους νεοσσούς.

Καὶ ὅταν ἀνατείλῃ πλέον ἢ σελήνη ὀλόχρυσος, χρυσίζουσα τὰς ὀλοχρύσους τῶν σπορίμων θημωνιάς, ἔπειτα μετὰ τὸ δεῖπνον

χοροὶ συγκροτοῦνται πρόχειροι ἐπάνω εἰς τὰ πέτρινα ἀλώνια, καὶ παιδιὰ ἀπολέσαντα τὸν ὕπνον εἰς τὴν δρόσον ἐκείνην τὴν νυκτερινὴν ἀναβαίνουνσιν εἰς τὰς θημωνιάς ὡς φύλακες ὁλόξαν-
θοι ἐπάνω εἰς χρυσᾶς ἐπάλξεις, τραγουδοῦσι, παίζουνσι, κρύπτον-
ται ἐντὸς τῶν δεμάτων τοῦ σίτου. Ἐνῶ οἱ ἵπποι ξεκουραζόμενοι πεπιφέρονται ἐλεύθεροι χρεμετίζοντες ἀπὸ τῆς ἀναπαύσεως καὶ διώκοντες τὰ κοπάδια τῶν χηνῶν, αἵτινες ἐξεγερθεῖσαι μὲ τὴν σελήνην εἰσβάλλουσι μὲ τοὺς μακροὺς λαιμούς των εἰς τὰς θημωνιάς, καταπίνουσαι τὰ στάχυα ὡς τὰς μαρίδας οἱ γλάροι.

Ἄλλὰ τὰ ζωηρότερα γέλια, τὰ φαιδρότερα ἄσματα ἀκούον-
ται ἀπὸ τὸ μέγα τοῦ Γέρο — Λήμου πετράλωνον, ὅπου ὁ πλού-
σιος γέρων δειπνεῖ μὲ τὴν κυρὰ — Δήμαινα καὶ μὲ τοὺς παρα-
γιοὺς του, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἄλωνος, κρεμάσας μέγα φανάριον
ἀπὸ τὸν στυλὸν τῆς.

Ἐνῶ ἡ Λενίτσα καὶ ἡ Μαργίτσα καὶ οἱ ἄλλες δύο ἀκόμη φο-
ραδίτσες του θρυμματίζουν ἡρέμα τρώγουσαι τὴν ἀργυρᾶν τοῦ
ἀλωνίσματος καλάμην ἐκεῖ πλησίον ὁμοτράπεζοι πρὸς μεγάλην
στενοχωρίαν τῆς κυρὰ — Δήμαινας, φοβουμένης μὴ φάγωσιν αἱ
φοράδες καὶ κανένα στάχυ.

Καὶ ὁ Θανασὸς μὲ τὸ κατεσκληκὸς τὸ ἄλογον, τῆς γραίας τῆς
πτωχῆς ὁ μοναχογιός, πρὸς μόνος του ὁ πτωχὸς σχεδὸν ἀλώνιζε,
μὴ ἔχων ἄρτον καὶ προσφάγιον περιέρχεται τ' ἀλώνια ἔστεμένος
τοὺς κροτάφους μὲ παχέα στάχυα, τῆς ἐσοδείας τὸ φαιδρὸν δαι-
μόνιον, νὰ εἰπῇ τίποτε, μὲ μίαν λύραν τρίχορδον ἀγροτικὴν, το-
νίζων τὴν εὐχὴν τὴν πρέπουσαν,

— Καὶ στὸ μῦλο μὲ τὸ καλό! . . .

Λ Λ Ε Ε . Μ Ω Ρ Α . Τ Τ Ι Δ Η Σ

ΣΠΗΛΙΟΣ Γ. ΠΑΣΑΓΙΑΝΗΣ

Τὸ ἀλώνισμα.

“Ὅπως μὲ τὸ χυνόπωρο στ’ ἄφυλλα δέση πέφτει
Λρολάπι κι ἀνεμόχιονο κι ἀγεροστροβιλίζει,
Γυρίζοντας νεραϊδικὰ σὰν κύκλος, καὶ τὰ φύλλα
Ξερὰ καὶ τὰ πεσούμενα τρίξουν καὶ παραδέρνουν,
Πληθαίνουνε, σωριάζονται κι αἰθεροφτερουγίζουν
Στὸ σίφουνα τὸν κυκλωτό, ποὺ ἀγεροδυναμώνει
Στεκόμενος κι ὀρθούμενος σὰ μαρμαροκολώνα,
Κι ὑψώνεται μεσουρανὶς ὁ δασοκαταλύτης·
”Ετσι καὶ μὲς στὸ στρογγυλὸ τὸ μαρμαρένιο ἀλώνι
Τ’ ἄλογα τὰ θυμωτικά, τ’ ἀσπέδιστα ἀλωνίζουν
Κι ἀχυροκόβουν τὶς σταχυές, τὶς ραποκαλαμῆθρες,
Σκορπώντας κι ἀνεμίζοντας τ’ ἄχυρα στὸν ἀγέρα,
Σὰ νέφαλο χρυσόφωτο τοῦ ἥλιου τὴ λαμπράδα.
Συμπέτουνται περήφανα καὶ λὲς πὼς δὲν ἀγγίζουν
Τὰ πόδια στὰ χερόβολα. Ὅρμιϋνε φτερωμένα,
Ψηλόθωρα κι ὀρθόχαιτα, ποὺ ἀφρίζουν καὶ φρουμάζουν.

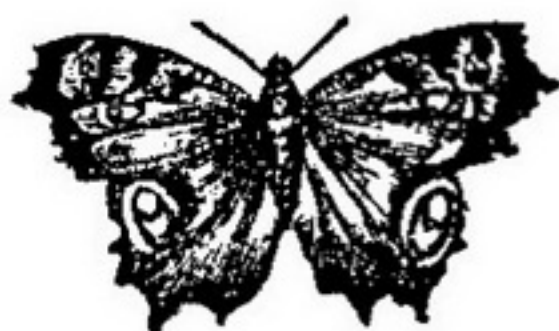
Ἡ κοπελιά τοῦ ἀλωνιστῆ, ψηλόκορμη παρθένα,
Τὰ σαλαγάζει κι ὀλογυρνάει ξοπίσω μὲ τὴ βίτσα,
Γιὰ ν’ ἀλωνίζουν τ’ ἄλογα. Καὶ γλυκοτραγουδάει
Σὰ μιὰ νεραϊδα, ποὺ ὀδηγάζει τὰ νεραϊδάλογά της.
Καὶ τὰ μαλλιὰ της ξέπλεχα ξοπίσω ἀνεμοχύνουν,
Καὶ δράμει, ὀρμάει καὶ σαλαγάζει ἀχυροχρυσωμένη.
”Αχυρα, κόρη, ἀλόγατα κι ἀλώνι δὲ θωριοῦνται,

Παρά μαντεύονται θαμπὰ στ' ἀνεμογύρισμά τους
Μέσα στ' ἀγανονέφαλο τὸ ἡλιοχρυσωμένο.

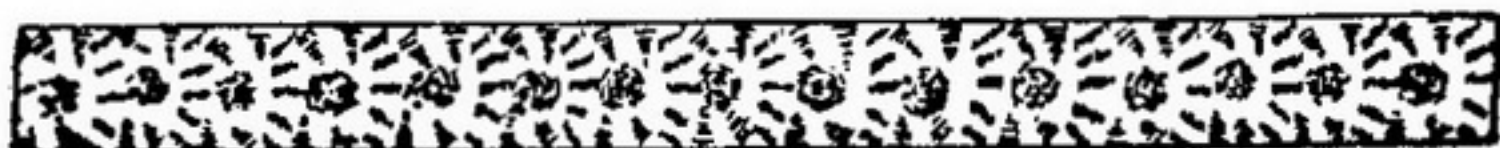
Σὲ κάθε ράχη καὶ πλαγιά φωνὲς ἀχολογοῦνε
Ποῦ σαλαγᾶνε τ' ἄλογα ἀπὸ ἄλλα ἀλώνια γύρω
Οἱ ἀγωγιάτες, ποῦ ἔρχονται μὲ γέργαθα, δεμάτια
Καὶ κουβαλοῦνε τ' ἄχυρα. Καὶ σὰν ἐρῶν τὸ δύσμα
Ἄργα γυρίζουν τ' ἄλογα καὶ ράθυμα ἀλωνίζουν,
Καὶ τὰ ξεξεύουν γιὰ νὰ πᾶν νὰ τὰ περιβοσκήσουν.

Οἱ ἀλωνιστιάδες ξέκοποι στ' ἀλώνια τους θὰ γείρουν
Νὰ φᾶν τ' ἀπλὸ τὸ δεῖπνο τους, καὶ γιὰ νὰ ξανασάνουν·
Νὰ εἰποῦν τραγούδια καὶ μυθεῖς, νὰ γλυκοκουβεντιάσουν
Γιὰ τ' ἄλογα, τὶς θεμωνιές, τ' ἀλώνια καὶ τὰ στάρια.
Κάποιος τσαφάρι ξαπλωτὸς τοὺς παίζει στὰ δεμάτια
Κι οἱ νιοὶ χορεύουν μὲ τὶς νιές καὶ τὸ συρτὸ κυκλώνουν
Γύρω ἀπὸ λαμπερὲς φωτιές. Κι ὅταν κάποιτ' ὑπνώσουν
Χρεμέτισμα πονετικὸ τ' ἀλόγατα ξεχύνουν,
Ποῦ τρικυμίζει ὁλότρεμο στὸν ἥσυχον ἀγέρα.
Σ' ὥρα τερπνὴ καὶ τὰ σκυλιὰ ἀλυχτᾶνε τὸ φεγγάρι
Ποῦ ὠριοπροβάλλει ἀπ' τὸ βουνὸ σὰν ἀποσβολωμένο.
Καὶ κάποτε περνάει ψηλὰ ἀπ' τ' ἀλώνια ὁ νυχτοπάτης·
Καὶ κράζει μιὰ καὶ χάνεται ἀνάβλεφτος στὰ πλάγια.

ΣΠΗΛΙΟΣ Γ. ΠΑΣΑΓΙΑΝΗΣ

Δ. ΔΡΑΓΟΥΤΣΟΣ

Ὁ Κύρ-Δεκανέας.

Εἶχε τρομερὴ μανία στὰ γυμνάσια ὁ δεκανέας ὁ Σερέτης ἢ Μπουζουκοκέφαλος, ὅπως τὸν ἐβάφτισαν οἱ φαντάροι,—ἐπειδὴ τὸ κεφάλι του φούσκωνε πρὸς τὰ πίσω, σὰ μπουζούκι, (*) ἐνῶ τὸ πρόσωπό του κατέβαινε σχεδὸν ἴσιω, μὲ τὴν ἀσήμαντη ἀνωμαλία τῆς πλατσουδερῆς μύτης του.

Ἄλλοι ἔλεγαν πὼς ἤθελε νὰ μείνῃ στὸ στρατό, νὰ γίνῃ ὑπαξιωματικὸς καὶ σιγὰ-σιγὰ ἀξιωματικὸς. Κι ἄλλοι πὼς δὲν εἶχε τέτοια ὄνειρα, ἀλλὰ ἔτσι τὸ πῆρε ἀπάνω του γιατί ἔγινε δεκανέας.

—Κάτι τρέχει στὰ γύφτικα! . . .

—Ἔβαλε κιόλας φαρδιά φαρδιά τὰ γαλόνια του καὶ τὰ κρυφοκαμαρώνει! . . .

—Τί χαζός, ποὺ εἶναι! . . .

—Τί κουτός, Θεέ μου! . . .

—Σὰ νὰ φαγε τὸ κουτόχορτο! . . .

—Πιὸ κουτός κι ἀπὸ τὰ λάχανα! . . .

—Νομίζει πὼς αὐτὸς εἶναι κι ἄλλος δὲν ὑπάρχει! . . .

—Κι ἀρχιστράτηγος νὰ ἦταν, δὲ θὰ καμάρωνε ἔτσι! . . .

—Μὰ τί ἔχει μέσα ἐκεῖνο τὸ μπουζουκοκέφαλο; . . . Ἄχου-
ρα! . . . Σανό; . . .

Αὐτὰ ἔλεγαν οἱ φαντάροι κακολογῶντας.

Μερικοὶ μάλιστα φαντάροι μιμοῦνταν καὶ τὴ φωνή του χοντρὴ καὶ βαριά.

—Ἐνα! . . . Δύο! . . . Ἐν! . . . Δυό! . . . Ἀν-
τρεεεεεεεε! . . . Ἀααααλτ! . . .

(*) Μπουζούκι, μουσικὸ ὄργανο ἀνατολίτιζο, ποὺ ἔχει περίπου τὸ σχῆμα τοῦ μαντολίνου, τὸ χέρι πρὸ μακρουλό.

Κι οἱ ἄλλοι ξεραίνονταν στὰ γέλια.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ δεκανέας Σερέτης ἡ Μπουζουκοκέφαλος ἦταν καλὸς καὶ πειθαρχικὸς στρατιώτης. Σκυλὶ μονάχο στὴ δουλιά του. Δὲ σήκωνε λόγια κι ἀστεῖα.

Κρατοῦσε τὸ φαντάρο σ' ἀπόσπαση, πρᾶμα ποὺ δὲ μπορούσαν νὰ τὸ καταφέρουν οὔτε οἱ ἀξιωματικοί.

Σοβαρός, λιγομιλητος, ἀπόφευγε τὶς παρέες. Γιὰ αὐτὸ οἱ φαντάροι δὲν τὸν ἐχώνευαν, κι ἄλεθαν, ἄλεθαν ξοπίσω του. Τοῦ σέρναν ὅσα δὲν σέρνει ἡ σκούπα.

Αὐτὰ τὰ τέτοια δὲν περνᾶνε στὰ φανταράκια.

—Τί λέει, ρε σεῖς, ὁ Μπουζουκοκέφαλος, ὁ Μάπας; . . .
Γιὰ τίποτα καραγκιοζάκια μᾶς παίρνει, σήκω σήκω . . . κάτσε
—κάτσε! . . .

—Τοῦ Ρωμιοῦ πρέπει νὰ τοῦ κεντᾶς τὸ φιλότιμο, ἀλλιῶτικα σὲ κάνει στραπάτσο.

Ἀπὸ τὴν τρομερὴ του μανία στὰ γυμνάσια, ἔγινε ἓνας γυμναστὴς πρώτης. Πολλὲς φορὲς μάλιστα ὁ λοχαγὸς τοῦ παραχωροῦσε τὸ λόχο, νὰ τὸν γυμνάσῃ . . .

Ἔβανε ὅλα τὰ δυνατά του καὶ τὸν τάραζε τὸ λόχο ἀληθινά. Τὸν ἐζύμωνε, τὸν ἀνακάτωνα, τὸν κινοῦσε μὲ μιὰ ἐπιδεξιότητα, ποὺ ἦταν νὰ θαυμάζῃ κανεὶς. Τὰ μάτια του τίναξαν ἀστραπὲς καὶ καμιὰ ἀταίριαστη κίνηση δὲν τοῦ ξέφευγε.

Ὁ ταγματάρχης του τὸν καμάρωνε. Ὁ συνταγματάρχης ὅταν ἄκουγε τὴ φωνή του, ἔβγαινε στὸ μπαλκόνι νὰ τὸν καμαρώσῃ, ποὺ γύμναζε.

—Αὐτός, μωρὲ μάτια μου, εἶν' ἄφταστος! ἔλεγε στὸν ὑπαπιστὴ του. Μοῦντιζες νὰ χουν μπροστά του οἱ ἀξιωματικοί! . . .
Μπράβο, δεκανέα! . . . τοῦ φώναζε, ὕστερα ἀπὸ τὰ γυμνάσια.

—Νά, ἔτσι τὸ παίρνει ἀπάνω του ὁ Μπουζουκοκέφαλος, καὶ θὰ μᾶς λυώσῃ στὰ πόδια μας, θὰ μᾶς πεθάνῃ! . . . φώναζαν οἱ φαντάροι.

Κι ἀλήθεια! Ὅλα αὐτὰ τὰ παινέματα τὸν ἐκολάκευαν. Ἔτσι διπλασίαζε τὶς προσπάθειές του καὶ ξεθέωνε τοὺς φαντάρους στὰ γυμνάσια.

Κάποτε ὑπόβαλαν προτάσεις γιὰ τὸ βαθμὸ τοῦ λοχία.

Ὁ Μπουζουκοκέφαλος ἦταν πρῶτος στὸν κατάλογο. Κι ἄρχισε πιά νὰ ἐτοιμάζεται γιὰ τὸν ἀνώτερο βαθμό. Διάβαζε κανονι-

σμούς μέρα, νύχτα ζητοῦσε πάντα εὐκαιρία νὰ γυμνάζη ὁλόκληρο τὸ λόχο, παρακολουθοῦσε ὅλους τοὺς γυμναστὲς ἀξιωματικούς.

Τοῦ γινε μανία!

Μιὰ νύχτα, μετὰ τὰ μεσάνυχτα, ποὺ ὅλοι κοιμόνταν, ἀκούστηκαν ἔξαφνα κάτι τρομερὲς φωνές,

—“Ἐνα!...Δύο!...“Ἐν!...Δυό!...

Ὁ δεκανέας γύμναζε καὶ στὸν ὕπνο του. Μετρώντας τὰ βήματα, σήκωνε πότε τὸ ἄριστερό, πότε τὸ δεξιὸ του πόδι, καὶ τὰ χτυποῦσε στὸ κρεβάτι μὲ ρυθμό.

—“Ἐνα!...Δύο!...“Ἐν!...Δυό!...Λόχοοοοοοο!...“Ἀλτ!...

Γκρούπ, γκρού! τὰ πόδια του στὰ σανίδια τοῦ κρεβατιοῦ.

Οἱ περισσότεροι φαντάροι εἶχαν ξυπνήσει.

—Μπράβο δεκανέα!... τοῦ φωνάζει κάποιος, κάνοντας τὴ φωνὴ τοῦ συνταγματάρχου.

—Πάψε, μωρέ!...τοῦ λέει ἓνας ἄλλος...“Ἄν τὸ πιστέψῃ πὼς γυμνάζει καλὰ καὶ στὸν ὕπνο του, δὲ θὰ μᾶς ἀφήσῃ νὰ κλείσουμε μάτι!...

Καὶ λιγώθηκαν στὰ γέλια οἱ φαντάροι.

Λ. ΔΡΑΓΟΥΤΣΟΣ

Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ

ΣΤὸ στρατῶνα.

Στὴν αὐλὴ τοῦ στρατῶνα κρύος οὐρλιάζει
βοριάς. Στέκει ὁλόρθος καὶ προστάζει
ὁ λοχίας, καὶ τοὺς ἄντρες του γυμνάζει.
Τοῦ παίρνει τὴ σκληρὴ φωνὴ τὸ κρύο,
—“Ἔνα!... Λύο!... “Ἔνα!... Λύο!...

Λέγα στρατιῶτες κάνουν «εὐκαμψία».
Τὰ προστάγματα ἀκοῦνε τοῦ λοχία.
Κουνιοῦνται μὲ ρυθμὸ καὶ πειθαρχία,
“Ἄλλοι ἀχνοί, κι ἄλλοι κόκκινοι ἀπ’ τὸ κρύο,
—“Ἔνα!... Λύο!... “Ἔνα!... Λύο!...

Τὰ χέρια ὅλοι μαζὶ ψηλὰ σηκώνουν.
Σκύβουν ἐμπρός. Τὰ πόδια τους τεντώνουν,
Τὰ νεανικὰ κορμιὰ τους δυναμώνουν.
“Ολόρθος ὁ λοχίας μετᾷ στὸ κρύο,
—“Ἔνα!... Λύο!... “Ἔνα!... Λύο!...

“Ἐ, ἐσὺ στρατιώτη, θὰ σὲ τιμωρήσω!...
Χάνεις τὸ μέτρο, πάντα μένεις πίσω!...
Κοιμᾷσαι;... Ξέρω γὰρ νὰ σὲ ξυπνήσω!...
Φοβᾷσαι μὴν πεθάνης ἀπ’ τὸ κρύο;...
“Ἔνα!... Λύο!... “Ἔνα!... Λύο!...

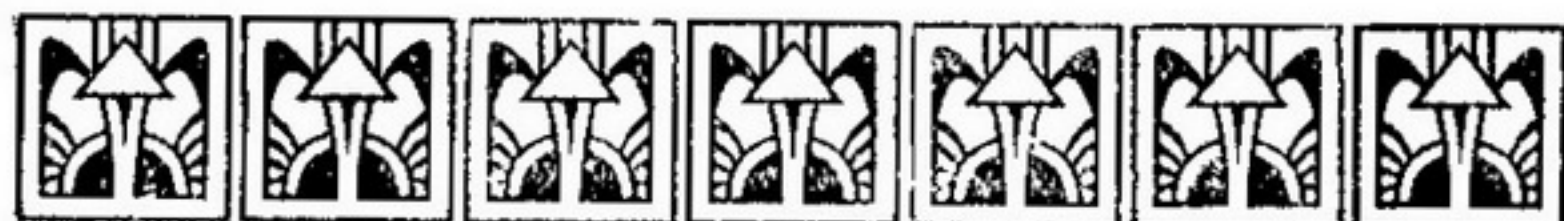
“Ο δύστυχος στρατιώτης κοκκινίζει,
“Ορθώνεται, τεντώνεται, πασχίζει.
“Ο λοχίας τὸν κοιτάζει, ποὺ δακρύζει,
Θαρρεῖ πὼς εἶν’ τὸ δάκρυ ἀπὸ τὸ κρύο.
—“Ἔνα!... Λύο!... “Ἔνα!... Λύο!...

Μὰ ὅταν ἡ χήρα μένει μόνη,
Καὶ ἡ φτώχεια τὴν καλύβη της πλακώνει,
Κι ἔχουν ἀσπρίσει τὰ βουνὰ ἀπ' τὸ χιόνι,
Κι ὁ λογίας σὲ προστάζει μὲς τὸ κρύο,
— "Ἐνα ! . . . Λύο ! . . . "Ἐνα ! . . . Λύο ! . . .

Χωρὶς νὰ θῇς ἡ σκέψη σου δὲ μένει
Μὲς στοῦ στρατῶνα τὴν αὐλὴ κλεισμένη.
Σὰν ὄνειρο μὲ συνοδεία ἀνεβαίνει,
Θαρρεῖς ἀργὰ μὲ ἓνα ἱερὸ φορτίο . . .
— "Ἐνα ! . . . Λύο ! . . . "Ἐνα ! . . . Λύο ! . . .

Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸν Πύργον τῆς Ἰλλείας. Δημοσιογράφος καὶ χρονογράφος ἐκ τῶν ἀρίστων ἐργαζόμενος πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐπαγγελματικῶς εἰς διαφόρους Ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας λίαν εὐδοκίμως. Λογοτεχνικὰ πεζογραφήματά του, διηγήματα ἀθηναϊκὰ κοινωνικὰ μυθιστορήματα κλπ. ἔχουν δημοσιευθῇ εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας πλεῖστα ἔσα, μὴ ἐκδοθέντα εἰς ἰδιαιτέρους ἀκόμη τόμους, ἀναγινωσκόμενα μὲ πολλὴν συμπάθειαν.

Στὰ Γιάννενα.

Τὴν 19ην τοῦ μηνὸς ἡμέραν τῆς ἐπιθέσεως, ἐξεκινήσαμεν ὡς πρώτη ἐφεδρεία τοῦ ἀριστεροῦ διὰ τῆς κοίτης τοῦ Λούρου, ἐνῶ ἀπὸ παντοῦ ἤκούετο τὸ ἐλληνικὸν κανόνι, ἀπὸ τὴν Κινέταν, ἀπὸ τὴν σιενωπὸν Λαγάτορα, ἀπὸ τὴν Ἀετοράχην.

Εἰς ἀπάντησιν αὐτῶν ἡ λύσσα τῶν πυροβολείων τοῦ Μπιζανίου καὶ τῆς Καστρίτσας.

Ἡ Τσούκα ἔλεσε. Διηγοῦνται παραμύθια ἥρωισμῶν καὶ μεθης αἵματος ἐκείπᾶνω μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων.

Εἰς ἓνα τουρκικὸν πυροβολεῖον ἔμεινε μόνος ἓνας πυροβολητής, ἀφοῦ οἱ σύντροφοί του ἄλλοι ἔφυγαν καὶ ἄλλοι ἐφονεύθησαν. Καὶ ὅταν εἶδε νὰ τὸν πλησιάζῃ μία διμοιρία εὐζώνων, ἀντὶ νὰ παραδοθῇ, ἔστρεψε τὸ στόμα τοῦ κανονιοῦ κατὰ τῶν εὐζώνων. Τὸν ἐτρούπησαν, πρὶν βάλῃ, σαράντα σφαῖρες.

Τραυματαῖαι τοῦ ἀριστεροῦ κατήρχοντο ἤδη πρὸς τὰ κάτω, πορευόμενοι εἰς τὰ χειρουργεῖα, φέροντες καὶ νέας εἰδήσεις.

Ὁ Ἅγιος Νικόλαος πέφτει σὲ λίγο.

Τὸ Μπιζάνι ἀπαντᾷ ἀραιά.

Ἡ Καστρίτσα ἐγκατελείθῃ.

Σὲ δυὸ ὥρες οἱ εὐζωνοὶ θὰ εἶναι κάτω στὴν πεδιάδα.

ΜΕΝΕΞΕΔΕΣ ΚΑΙ ΝΟΣΤΑΛΓΙΕΣ.

Εἴχαμεν ἀπομακρυνθῆ πέντε χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ Θεριακίσι, ὅταν ἀνεκαλύψαμεν ὅτι καίτι μᾶς ἔλειπεν ἐπὶ σειρὰν μηνῶν ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὴν φαλακρὰν Ἀετοράχην καὶ δὲν τὸ εἴχαμεν ἀναζητήσῃ.

Τὰ ἄνθη.

Λόφοι ἐκεῖ χλοεροί, θελκτικαὶ κολπώσεις τῆς γῆς περὶ τὸν διαφανῆ Λοῦρον, δάση μικρὰ ἐνθουμίζοντα τὴν βλάστησιν τῆς Κερκύρας, ἦσαν γεμάτα ἀπὸ μενεξίδες.

Εἰς τὴν πρώτην ἀνακάλυψιν δύο Ἀθηναῖοι ἐξέφυγαν ἀπὸ τὴν γραμμὴν, ἐκυλίσθησαν εἰς τὴν χλόην καὶ ἐπέστρεψαν σφυρίζοντες ἀθηναῖκον τραγουδάκι, μὲ τὰ χέρια γεμάτα μενεξέδες ὥς νὰ ἐπέστρεφαν μόλις ἀπὸ τὴν Κηφισιάν.

— Μυρίζει ἄνοιξη, βρὲ παιδιά, κι Ἀθήνα! . φώναξε κάποιος.

— Τί Ἀθήνα, μορέ; . . Τώρα μυρίζει Γιάννενα! . .

Πράγματι. Καμία νοσταλγία διὰ τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα δὲνμποροῦσε ἀκόμη νὰ κατελάβῃ τοὺς στρατιώτας.

Τοὺς κατεῖχεν ὁ καημὸς τῶν Ἰωαννίνων, ποὺ τὰ ἔβλεπαν τώρα τόσον καιρὸν ἀπὸ μακρὰν ἀπὸ τὰ ὑψώματα τοῦ Μπιζανίου, ποὺ τὰ ἐπλήρωσαν πολὺ, ποὺ τὰ ἐπεθύμησαν καὶ τὰ ὀνειρεύθηκαν καὶ μὲ ἀνοιχτὰ καὶ μὲ κλειστὰ μάτια.

Οἱ μενεξέδες τοὺς ἔφεραν τὸ ἄρωμά των, τοὺς ὠμίλησαν διὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ διὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς, ὅχι ἐκεῖνα, ποὺ ἄφησαν εἰς τὰς πόλεις τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος, ἀλλὰ διὰ τὰ νέα, ποὺ πῆγαιναν νὰ βροῦν εἰς τὴν θρυλικὴν πόλιν, ὅπου τοὺς ὠδήγει ἡ νίκη.

Καὶ τὸ Ἀθηναῖκὸν τραγουδάκι, ποὺ μᾶς τὸ ἔφερε πρὸς στιγμὴν, ὥσάν ἐπιστολήν, ἀπὸ τὴν πατρίδα τὸ πρῶτον θέαμα τοῦ μενεξέ, ἀντικατεστάθη ἀμέσως μὲ τὸ γνωσιότατον Γιανιώτικο:

Καὶ γὰρ τραβάω στὰ Γιάννενα . . .

Τὰ πῆρα με τὰ Γιάννενα.

Ἀργὰ τὴν νύχτα ὅταν κατεκλίθημεν εἰς τὰ τελευταῖα ὑψώματα τοῦ Ἀγίου Νικολάου, τὰ πρὸς τὴν Ράψισταν, ἦλθαν τὰ νέα.

Οἱ εὖζωνοι τοῦ Βελισσαρίου εἶναι ἔξω ἀπὸ τὰ Γιάννενα.

Ἐμαντεύσαμεν τὴν πόλιν ὑποκάτω μας ὑπνώττουσαν, ἥσυχον, χωρὶς φῶτα, μόλις διακρινομένην ἀπὸ τοὺς τεφροὺς μιναρέδες τοὺς διαπερῶντας τὸν διαφανῆ ἀπὸ τὸ θαμβὸν σεληνόφως αἰθέρα.

Μὲ ποίαν ἀνακούφισιν ἐπατήσαμεν τὴν ἐπομένην ὥς ἰδικόν μας τὸ μαλακὸν χῶμα καὶ τὰ βρῦα τῆς πεδιάδος!.. Μὲ ποίαν γαλήνην μέθης ἐρρίφθημεν εἰς τὴν πόλιν!...

Εἰς τὸν μακρινὸν ὄντᾱν ἑνὸς σπιτιοῦ, ὅπου μᾶς ἐδέχθησαν ὥς τὰ πολυβασανισμένα βασιλόπουλα τοῦ παραμυθιοῦ, ποὺ ἐφόρεσαν παπούστια σιδερένια γιὰ νὰ βροῦν τὴ βασιλοπούλα, ποὺ τὴν εἶχε κλεισμένη στὸ γυάλινο πύργο ὁ δράκοντας, ἐγνώρισα τὴ Μάνα Λέσπω ἀπὸ τὴν Κορυτσᾶ.

Ἦταν ὥς ὀγδόντα χρόνων, γόνιμη καὶ ἰσχυρὰ μήτρα παιδικῆς οἰκογενείας, ποὺ ἐγέμιζε μὲ παποῦδες καὶ μὲ πατεράδες καὶ μὲ γαμβροὺς καὶ μὲ παιδιά καὶ μὲ μητέρες καὶ νύφες καὶ μὲ κόρες τὰ δέκα πλατύτατα δωμάτια τοῦ σπιτιοῦ.

Ἡ Μάνα—Δέσπω μὲ τ' ἄσπρα τῆς μαλλιά, κίτω ἀπὸ τὸ στενὸ φαχιόλι τῆς, διάδημα ἀπὸ ἄσῆμι, ἡ γριὰ, ἡ γιαγιά μὲ τὰ φέγγοντα τὴν παράδοσιν μάτια, ἡ γιαγιακούλα ἡ ὁμορφη σὰν τὴ δική μου, ποὺ προσπαθῶ νὰ συγκρατήσω τὸ σεπτὸ τῆς πορτραῖτο, ἡ παιδικὴ ἀνάμνησις, ἡ γιαγιακούλα ἡ καλή, ποὺ ἐζήτησε νὰ μᾶς χύσῃ στὸ λαγῆνι νερὸ μὲ τὰ τρέμοντα δάχτυλα, μοῦ μίλησε γιὰ τὰ παλιὰ τὰ χρόνια...

Γιὰ τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια, ποὺ ἐχάνοντο στὸ παραμύθι. Γιὰ τότε ποὺ τὸ πόδι τῶν Τούρκων ἦταν πολὺ βαρὺ στὰ στήθη τῶν σκλάβων, καὶ οἱ Ἕλληνες δὲν μπορούσαν νὰ ἀναστενάξουν φανερά, παρὰ μόνον μέσα στὴν προσευχή τους.

Ἐξησε κι αὐτὴ ἡ ἴδια μέσα σ' αὐτὰ τὰ χρόνια. Τῆς εἶπε τὰ δικά της κι ἡ Μάνα—Μόσχω ἡ δική της ἡ βάβα, λησμονημένη κι ἐκείνη σὰν αὐτὴ ἀπὸ τὸ Χάρο.

Ἡ Μάνα—Μόσχω ἡ ἀρχόντισσα, ποὺ εἶχε κρυφὴ ἐκκλησία στὸν ὄντᾱ τῆς γιὰ νὰ λειτουργοῦνται τὰ κορίτσια καὶ νὰ μὴ τὰ βλέπῃ τοῦ Τούρκου τὸ μάτι.

Σουλτάνοι καὶ Σουλτάνοι πέρασαν, μουτεσαρίφηδες ἄλλαξαν, ὁ Ἀλῆ πασσᾶς τρόμαζε τὸν τόπον, ὁ Ἀλῆς ἀπέθανε, καὶ στὴν κρυφὴ ἐκκλησίᾳ γινόνταν τὸ λειτούργημα γιὰ τὰ κορίτσια τῆς γενιᾶς, γενιὰ πλατιά σὰν τοῦ Ἀβραάμ...

Ὁ Ἀράπης τοῦ Ἀλῆ.

Ὁ καλὸς Γιανιώτης, ποὺ μᾶς ἐξενάγησε εἰς τὰ Γιάννενα, μᾶς ἐσταμάτησεν εἰς τὴν πύλιν τοῦ φρουρίου ἐπὶ τῆς γεφύρας, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἤπλουτο μαῦρος ὁ βοῦρκος τῆς τάρρου ποὺ χωρίζει τὴν πόλιν ἀπὸ τὸ φρούριον, καὶ μᾶς ἔδειξεν ὑψηλὰ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τῆς εἰσόδου ἀνάγλυφον κεφαλὴν Ἀράπη χρωματισμένην ἐπὶ πέτρας τοῦ τείχους.

—Εἶναι ὁ Ἀράπης τοῦ Ἀλῆ πασσαῖ, μᾶς εἶπεν.

Ἡ παράδοσις ἀποδίδει τὴν ἀπόπειραν τῆς ἀποθανάτισεως τῆς φρικαλέας μορφῆς τοῦ δημίου ἐκείνου εἰς τὴν στοργὴν τοῦ ὤμου Πασσαῖ πρὸς τὸν ἐκτελεστήν τῶν ἐγκλημάτων του.

Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ μόνον ἀναγλυφικὸν μνημεῖον τῶν Ἰωαννίνων. Μορφὴ ἐνθυμίζουσα τὰ χρόνια τῆς φρίκης, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ Ἀλῆς ἐστερέωσε μίαν δόξαν καταστροφῆς καὶ ἀγριότητος.

Αὐτὸ ἔμεινεν ὥς τὸ μόνον ἔμβλημα μιᾶς ὀλοκλήρου ἱστορίας αἰώνων. Ἱστορίας ποὺ ἐσταμάτησε μόλις τώρα, μὲ τὴν κατάληψιν τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Διότι ὥς χθὲς τὸ φρούριον τοῦτο ἐξηκολούθει νὰ χρησιμεύη ὥς φυλακὴ τεραστία φρικαλέου ἐσωτερικοῦ διὰ τοὺς Ἑλληνας, ποὺ ἐτόλμων νὰ ἐνθυμοῦνται εἰς ποίαν φυλὴν ἀνήκουν.

Τάφος ἀληθινὸς τῶν καταδίκων. Οἱ ὑγροί, σκοτεινοὶ καὶ ἀπόζοντες ἀνυπόφορα, διάδρομοι τῶν φυλακῶν ἔφεραν ἀκόμη τὰ ἔχνη τῆς διαβίσεως ἐκεῖθεν τῶν Ἑλληνικῶν θυμάτων.

Εἰς τὴν αὐλὴν καὶ τοὺς διαδρόμους καὶ τὰ δωμάτια ὑπῆρχαν εἰς ἀηδὲς ἀνυπόφορα τὰ ἀπορρίματα τῶν εἰδῶν μὲ τὰ ὅποια συνετηροῦντο οἱ φυλακισμένοι, ἓνα σύμφεγμα ἀκαθαρσιῶν.

Εἶδομεν τὶς ἀλυσίδες, ποὺ ἐδέοντο σιὰ πόδια καὶ σιὰ χέρια τῶν θαπτομένων ἐκεῖ μέσα διὰ νὰ μὴ ἐξέλθουν ποτε καὶ κατωρθώσαμεν νὰ προχωρήσωμεν μέχρι τοῦ κέντρου τοῦ ἐσωτερικοῦ ὅπου εὗρισκοντο εἰς γραμμὴν κελιά. Σκοτεινὲς τρύπες, ὅπου στάζει διαρκῶς ἀπὸ τοὺς τοίχους καὶ τὴν ὀροφὴν ἀκάθαρτο νερὸ καὶ ἀποπνέεται ἡ πλέον ἀνυπόφορος ὀσμή.

Τραγούδια Ἑλευθερίας

Εἰς τοὺς δρόμους τῆς πόλεως κύματα ἀνθρώπων καταπλήκτων ἀκόμη ἀπὸ τὸ γεγονός συνωθοῦντο.

Ἕλληνες ἑξαλλοὶ ἀπὸ τὴν χαρὰν καὶ ὅμως μὴ δυνάμενοι νὰ ὁμιλήσουν. Τοῦρκοι σπεύδοντες πρὸς τὸ νοσοκομεῖον, ὁπόθεν ἔβγαιναν εἰς κάθε στιγμὴν κίρα κατάφορτα ἀπὸ πτώματα Τούρκων στρατιωτῶν, μὲ τοὺς βραχίονας ταλαντευομένους εἰς τὴν κίνησιν ἐπὶ τοῦ ἀνωμάλου δρόμου, μὲ τὰ πόδια γυμνὰ κρεμάμενα ὑπὸ τοῖς ποσὶ, ἀναμιξ ὅλα φρικαλέα, συρόμενα ἀπὸ ἀπαθεῖς καραγωγεῖς Τούρκους, ὡς σφαίγια.

Ἐκατοντάδες κεφάλια Τούρκων ἀξιωματικῶν ἐφαίνοντο μέσσι ἀπὸ τὰ κάγκελα τῶν παραθύρων τῶν τριῶν πατωμάτων τοῦ τεραστίου κτιρίου τοῦ διοικητηρίου, καὶ ἀποκάτω τὸ πλῆθος ἔβλεπε, τὸ πλῆθος τῆς πόλεως καὶ τῶν χωρίων, ἀποροῦν πῶς συνέβη νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς φυλακὴ τῶν δεσποτῶν τοῦ ἐκεῖνο ποῦ ὑπῆρξε τὸ διοικητήριόν του.

Καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ παλιὸ διοικητήριον, εἰς ἄλλο μαμουθ στρατιωτικοῦ τουρκικοῦ κτιρίου εἰκοσιοκτὶ χιλιάδες Τοῦρκοι στρατιῶται, τὰ ζῶντα πτώματα τοῦ Μπιζανίου, κατέκειντο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὥς μετὰ τρομερὰν αἱμορραγίαν καὶ μόλυνσιν, παράλυτοι σχεδὸν ἀπὸ τὴν ἐξάντλησιν καὶ τὴν πεῖναν, μὴ δυνάμενοι νὰ σηκώσουν πρὸς τὰ ἐπάνω οὔτε τὰ βλέφαρά των.

Μορφαὶ ὀστεώδεις, ὡς κόκκαλα ἐντὸς ἀποσυντεθέντος δέρματος, ἀκάθαρτοι, ξεσχισμένοι, Ἀραπάδες, Μογγόλοι, ὅλη ἡ θυσία, οἵκτρα φαινόμενα τοῦ τέλους μιᾶς ἱστορίας ξένων, ποῦ ὥργωσαν ἐπὶ αἰῶνας γῆν ποῦ δὲν ἦτο ἰδική των, ποῦ δὲν ὠφελήθησαν ἀπὸ τὴν εὐγένειαν τῆς γονιμότητός της, ποῦ ὑπεῖκον τώρα εἰς τὸν τρομερὸν νόμον τῆς ἀντισταθμίσεως.

Καὶ πέραν ἠπλοῦτο ἡ λίμνη, ἡ εὐτυχία αὕτῃ τῶν Ἰωαννίνων, διαφανὴς ὑγρὸς σάπφειρος, πνίξας εἰς τὰ βάθη του τόσες τραγωδίες καὶ ὠμότητες καὶ λυγμοὺς καὶ βιασμένα παρθενικά σώματα.

Βάρκες ἔσχιζαν τὸ γαλαζοπράσινο νερὸ καὶ τὰ τραγούδια τῶν Ἑλλήνων στρατιωτῶν ποῦ τραβοῦσαν τὸ κουλί, ἦσαν ὡς μία ἐπὶ πολὺν καιρὸν νοσταλγηθεῖσα σερενάτα πρὸς τὴν λίμνην.

Πρὸς τὴν λίμνην ποῦ διηγεῖτο εἰς τὴν φαντασίαν των μὲ ὅλας τὰς μυστηριώδεις κραυγὰς τοῦ βυθοῦ της, ὅλους τοὺς ἡπειρωτικοὺς θρύλους τοῦ πόνου, ποῦ ὑπῆρξαν τὰ θλιβερὰ τραγούδια τῆς σκλάβας φυλῆς.

Ναί. Τὰ ἑλληνικὰ τραγούδια ἦσαν μιὰ γλυκιὰ σερενάτα πρὸς

τὴν λίμνην, ὡς πρὸς τὴν ἐρωμένην, ποῦ ἐλευθερώθη, καὶ ποῦ
χαμογελοῦσε τώρα αἰθρία καὶ ἀνοχουφισμένη.

ΛΙΟΝΥΣΙΟΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ἘΞ ΕΚΟΥΣΤΩ · ΕΠΙΡΟΨΟΥΝΤΙ.

Τ' ἀκούσατε τί γίνηκε στὰ Γιάννενα, τὴ λίμνη,
ποῦ πνίξανε τὶς δεκαφτὰ μὲ τὴν κυρά -- Φροσύνη;

Ἄχ, Φροσύνη παινεμένη,
τί κακὸ παῖδες, καημένη!

Ἄλλη καμὰ δὲν τό βαλε τὸ λαχουρὶ φρουσιάνι,
πρῶτ' ἢ Φροσύνη τό βαλε καὶ βγῆκε στὸ σιργιάνι.

Ἄχ, Φροσύνη παινεμένη
καὶ στὸν κόσμον ἔακουσμένη!

Δὲ σ' τό λεγα, Φροσύνη μου, κρύψε τὸ δαχτυλίδι,
γιατὶ ἂν τὸ μάθῃ ὁ Ἀλήπασσας θὲ νὰ σὲ φάῃ τὸ φίδι

Ἄχ, Φροσύνη μου καημένη,
τί πολὺ κακὸ θὰ γένη!

— Ἄν εἰστε, Τοῦρκοι, ἀφήστε με, χίλια φλουριά σᾶς δίνω
σύρτε με σιὸ Μουχτάρπασσα, δυὸ λόγια νὰ τοῦ κρίνω . . . »

Ἄχ, Φροσύνη μου καημένη,
τί κακὸ πολὺ θὰ γένη! . . .

— Πασσᾶ μου, ποῦ εἶσαι, πρόβαλε, τρέχα νὰ μὲ γλυτώσης,
μέρωσε τὸν Ἀλήπασσα, καὶ δόσε ὅ,τι νὰ δόσης . . . »

Ἄχ, Φροσύνη πέρδικά μου,
τί κακὸ παῖδες, κυρά μου!

Γιὰ τὸ Βεζύρη τὰ φλουριά, τὰ δάκρυα δὲν περνᾶνε,
καὶ σένα μ' ἄλλες δεκαφτὰ τὰ ψύδια θὰ σᾶς φᾶνε.

Ἄχ, Φροσύνη πέρδικά μου,
μοῦ καψες τὰ σωθικά μου!

Χίλια καντάρια ζάχαρη νὰ ρίξουν μὲς τῇ λίμνῃ,
γιὰ νὰ γλυκάνῃ τὸ νερό, νὰ πιῇ ἡ κυρά - Φροσύνη.

Ἄχ, Φροσύνη παινεμένη,
μὲς τῇ λίμνῃ ξαπλωμένη!

Φύσα, βοριά, φύσα, θρακιᾷ, γιὰ νὰ ἀγριέψῃ ἡ λίμνη
νὰ βγάλῃ τὶς ἀρχόντισσες καὶ τὴν κυρά - Φροσύνη

Ἄχ, Φροσύνη παινεμένη
μὲς τῇ λίμνῃ ξαπλωμένη!

Φροσύνη, κλαίει τὸ σπίτι σου, σὲ κλαῖνε τὰ παιδιὰ σου,
σὲ κλαῖν' ὅλα τὰ Γιάννινα, κλαῖνε τὴν ὁμορφιά σου!

Ἄχ, Φροσύνη πέρδικά μου,
μοῦ καίφες τὰ σωθικά μου! . . .

Τοῦ Λαοῦ μας.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΗΣ

Στὴν ἀκρολιμνιά.

Πρὸς τὸ ἡλιοβασίλεμα, ἀγνάντια τὸ σπανὸ κι ἄδεντρο Μη-
τσικέλι μπακιρένιο φλέγεται ἀπὸ τὴ λίμνη κάτω ὡς στὴν κορφὴ
του ἀπάνω.

Ὁ ἥλιος τώρα πάει νὰ γύρῃ πίσω ἀπὸ τὰ ἡπειρώτικα τὰ
βουνὰ καὶ λούζει, τινάζει τὴ χρυσῇ τῇ χαίτῃ του μὲς στὴν ὄνει-
ρεμένη λίμνη.

Ἡ λίμνη μαγεμένη, — λὲς καὶ χύνεται στὰ σεντεφένια πλάτια
τῆς τὸ ροδόχλωμο τὸ γελόκλαμα τῆς Κυρά — Φροσύνης, — λιγω-
μένη ἀπλώνεται καὶ γλυκογερανίζει μὲ ἡδυπάθεια στὰ φεγγερά
τῶν νερῶν τὰ ἀνατριχιάσματα καὶ στὰ τριανταφυλλένια ροδοκά-
λια, ποὺ τῆς χαρίζει περισσὰ τὸ ἡλιοβασίλεμα.

Ἄλογα τώρα κι ἀμάξια κατεβαίνουν ἀπὸ τὴν πόλιν στὴν ὥρα
ποὺ ἀπογέρνει ὁ ἥλιος, νὰ ποτιστοῦν καὶ νὰ δροσιστοῦν στῆς
λίμνης τὰ ροδόνερα.

Μισοκρυμμένος ὁ ἥλιος πίσω ἀπὸ τὰ βουνὰ τοξεύει μέσα ἀπὸ τὶς πυκνόφυλλες φουντωτές ἱτιές τῆς ἀκρολιμνιάς φλογεροὺς φωτοθίσσανους.

Τὰ νερὰ τῆς λίμνης ἀνάφτουν. Ἀλικορόδινα τώρα καθρεφτίζουν στὰ βάθρα τους παράξενα συμπλέγματα ἀπο μπρούντζινα ἄλογα, ὥς στὴν κοιλὰ στὸ νερὸ βυθισμένα, καὶ ἀπὸ μελαφροὺς καβυλίσκηδες στὴ ράχη τους κολλημένους, σὰ μωδικοὺς ἱπποκένταυρους.

Ἀμύξια καὶ κάρια, πλεούμενα καὶ ἀραιμπάδες κυλοῦν, βυθίζουσιν μέσα στὴν κόκκινη τῇ λίμνη, λιχνίζουν ἀφροδρουσιές τ' ἄλογα καὶ οἱ ἰχθυνοτέες οἱ ρόδες τὰ νερά της.

Ἔτσι παράξενα καὶ ἀλλοτινὰ φωτισμένα στὴ μυστικὴ τὴν ὥρα τοῦ ἡλιοβασίλεματος, ὅλα μαζί, τὰ δέντρα τῆς ἀκρολιμνιάς, τὰ πρηνάκια ποὺ ἀργοσαλεύουν, τὰ ἀμύξια καὶ τὰ κάρια καὶ οἱ ἀραιμπάδες, τ' ἄλογα τὰ μπρούντζινα καὶ οἱ μελαφοὶ οἱ ἱπποκένταυροι, παρασταίνουν μέσα στὰ φλογισμένα ἀπὸ τὴ δύση τὰ νερὰ μιὰ φανταστικὰ συνθεμένη εἰκόνα, ποὺ δίνει ξωτικὴ μορφὴ στὸ ὑλέρχαλο τοπίο.

Κι ὅταν πιά ὁ ἥλιος πάρῃ μαζί του, ἀργὰ ἀπόβραδα, καὶ τὶς ὑστερες ἀντιφeggiές τῆς μελιχοῆς ἀμφιλύκης, πρὸς τὸ σύθαμπο τὸ μούχρωμα, πρὶν ἀκόμη τὰ φῶτα στὰ Γιάννενα ἀνάψουν, —ὁ Μουεζίνης ἀπὸ τὰ ὕψη τοῦ βελωνωτοῦ μυναρὲ τοῦ κάστρου ἔχει σκορπίσει ὑποβλητικά, θρηνηρὰ στὸ μολυβένιο τὸν ὕπνο τῆς λίμνης τὸ θρησκευτικὸ του μυστήριον, —στοὺς ἥσκιους τοὺς γαλάζιους τῆς ἀκρολιμνιάς ξυπνοῦν τὴ σιγαλὰ τῆς βραδιᾶς οἱ πρωτοὶ δειλοὶ τόνοι τοῦ σαντουριοῦ, ποὺ κάτω ἀπὸ τὶς πυκνὲς ἱτιές ψιλοκουρδίζεται νὰ συντροφέψῃ τ' ἀθάνατο τραγούδι τὸ Γιανιώτικο.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΗΣ

ΑΙΜΙΛΙΑ ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗ

Ἐγεννήθη εἰς Μασσαλίαν, κόρη τοῦ λογίου
Ι. Κοῦρτελή το 1887. Σύζυγος τοῦ ποιητοῦ Σταφ.
Δάφνη. Ἐσπούδασε εἰς τὸ Ἀρσάκειον τῶν Ἀθη-
νῶν, ὅπου καὶ διαρίσθη ἀργότερον καὶ ἐδίδασκε.
Ἐτύπωσε ποιήματά της εἰς τόμους «Τὰ χρυσᾶ
κόπελλα 1923, «Χρυσάνθεμα» 1903, μανόπρα-
κτα δράματα, καὶ «Τὸ τάλαντο τῆς Σμαρῆς» μυ-
θιστόρημα τὸ 1921. Ἐγραψε ἀκόμη διηγήματα
κλπ. εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας.

Ἀπόβραδον.

Γύρω ἀπ' τὴ λίμνην ὅπου δὲ γροικᾷς
πάρεξ τῶν φύλλων τὶς κρυφὲς φωνοῦλες,
τὴν ὥρα τούτη ποῦ ξυπνοῦν τὰ πνεύματα
καὶ σειοῦνται οἱ καλάμιες ὥσ' ἂν νυφοῦλες,

Κάποια καμπάνα ἀόρατη πῶς σείστηκε
ἀπ' τῆς φθορᾶς τὸ ματωμένο χέρι,
καὶ πῶς σκορπίζει ἀντίλαλους βαρύτατους
ἀπὸ να σ' ἄλλο λυπημένο ἀστέρι!...

Καὶ ξεκινοῦν σὲ λιτανεία τὰ πνεύματα,
καὶ γύρω ἐντάφιοι ὑψώνονται ὕμνοι
στῆς πεῖθαμένης δύσεως τὸ φέρετρο,
ποῦ τὸ περνοῦνε ἀργά, βουβὰ ἀπ' τὴ λίμνη.

Καὶ τῆς φθορᾶς τὸ κρύο τὸ σήμαντρο
θριαμβικὰ χτυπῶντας ἁλαλάζει,
κι ἡ νύχτα μελανοὺς πέπλους ὑφαίνοντας
τὴ λίμνη ἀτάραχη σκεπάζει.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ναύπλιον τὸ ἔτος 1819, τὴν καταγωγὴν Κερκυραῖος. Ἰσπούδασε νομικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὑπηρέτησε δικαστικῶς, ἀποθνήσκων μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ ἐφέτου. Ἐκτὸς τῶν ἐπιστημονικῶν τοῦ συγγραμμάτων, τὰ ἑποῖα κατέλειπε, κατεγίνετο μὲ ἀφοσίωσιν καὶ εἰς συγγραφὴν λογοτεχνικῶν ἔργων. Συνειργάσθη εἰς τὰ περιοδικὰ «Ἑστία», «Παναθήναια» κλπ. φιλολογικῶς, διέπρεψε δὲ καὶ ὡς δημοσιολόγος καὶ κοινωνιολόγος εἰς τὴν ἑφημερίδα «Ἑστίαν» μὲ τὸ ψευδώνυμον «Φαίλαξ». Τὰ σπουδαιότερα διηγήματά του ἐκδόθεντα καὶ εἰς τόμους εἰναι «Κίμων Ἀνδρεάδης», «Ἡ ξένη τοῦ 1851», «Ὁ ἀπόστρατος μουσικὸς», «Ὁ διαχειριστὴς τοῦ συντάγματος» κλπ.

Οἱ Ἀπόμαχοι.

Ἐνῶ ἱβιάδιζον πρωΐαν τινα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Πατησίων σκηνή τις συμβᾶσα εἷς τινα ἔφιππον ἱερέα ἐρχόμενον ἐκ τῆς ἐξοχῆς μοὶ ἐπανέφερεν εἰς τὴν μνήμην ἀναμνήσεις ἀπὸ τῆς θαλάσσης.

Τὸν ἱερέα τοῦτον συνήντησα κατὰ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ, ὅθεν στροφὴ πρὸς δεξιὰ ἄγει εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως. Τὸ σῶμα του ἀναδύετο ὡς ἀπὸ τῶν κυμάτων ἡ Ἀφροδίτη, ἐκ μέσου πλαισίου καλὰθων ὀπωρῶν δι' ὧν εἶχε περιβάλει τὸν δύσμοιρον ἵππον.

Οἶκτον βαθὺν ἐνέπνεε τοῦ ἵππου τούτου ἡ θεά. Μὲ τὴν κεφαλὴν σχεδὸν προσψαύουσιν τὴν γῆν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐσβεσμένους, λιπόσαρκος, μὲ τὰς πλευρὰς μετρουμένας ὑπὸ τὸ δέρμα, ἔσυρε δυσπνοῶν μετὰ ρόγχου τοὺς τρέμοντας πόδας του ἀδιάφο-

ρος πρὸς τὰ περὶ αὐτόν, ἀναίσθητος πρὸς τὰ σκληρὰ κτυπήματα ἅτινα ρυθμικῶς κατῆγε διὰ τῆς ὁζώδους ράβδου ἐπὶ τοῦ τραχήλου του, ἐπὶ τῆς ταλαιπώρου κεφαλῆς του ὁ ἱερὸς ἀναβάτης του. Ἦτο ἀποτυπωμένη ἐπὶ τῆς μορφῆς τοῦ δυσμοίρου ζώου ἀδρανὴς ἐγκαρτέρησις, ἣν παρατηρεῖ τις καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες ἔπαυσαν ζῶντες πολὺ πρὶν ἀποθάνωσιν.

Αἶφνης μακρόθεν ἐκ τοῦ βάθους τοῦ πεδίου ἠκούσθησαν ἤχοι στρατιωτικοῦ σαλπίσματος.

Ἦσκεῖτο ἐκεῖ μία ἱππαρχία, ὡς ὠνομάζοντο τότε τὰ ἱππικὰ συντάγματα.

Ἦ σάλπιγξ ἐσήμαινε προσβολήν, ἡ δὲ πυκνὴ φάλαγξ ὡς ἐν σῶμα ἔβαινεν ἀκάθεκτος.

Ὁ κατεσκληκὸς ἵππος ἐστήλωσεν ἀμέσως τοὺς πόδας. Ἀμορφοὶ εἰκόνες, ἀναμνήσεις ἀόριστοι περιεδινοῦντο τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸ τῆς κεκμηκυίας μνήμης του.

Παρευθὺς αἶγλη τις σφρίγους καὶ στρατιωτικοῦ μένους διεχύθη ἐπὶ τῆς ἐσβεσμένης μορφῆς του. Ὑψωσε τὴν κεφαλὴν, ἔκαμψεν ὑπερηφάνως τὸν αὐχένα, ὡσφράνθη διὰ τῶν μυκτήρων τὸν αἶρα, τανύσας δὲ τοὺς πόδας ἔβαλε παρατεταμένον χρεμετισμὸν καὶ ὡς βέλος ὥρμησε πρὸς τὴν πεδιάδα, χωρὶς ὁ ἀναβάτης του νὰ δυνηθῇ νὰ τὸν συγκρατήσῃ.

Δὲν ἦτο χρεμετισμὸς ἐκεῖνος, ὅχι. Ἦτο κραυγὴ ὀδύνης καὶ χαρμόσυτος μουσικὴ ἐν ταύτῳ, θρῆνος καὶ λυγμὸς παραμυθίας, δακρύγελως.

Τὸν εἶδον ἔπειτα λαμβάνοντα θέσιν εἰς τὸ ἀριστερόν τῆς φάλαγγος, ὑπερήφανον, σφριγῶντα καὶ μετέχοντα μετὰ σθένους τοῦ φρενιτιώδους καλπασμοῦ.

Ὁ μοναχὸς κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν εἶχε διορισθῇ ἀκουσίως ὑπὸ τοῦ ἵππου του ἱερεὺς τοῦ Συντάγματος.

Ἐγέλων οἱ παρεστῶτες διὰ τὸ πάθημα τοῦ ἱερέως. Ἐμοῦ δὲ ἐπληρώθησαν δακρύων οἱ ὀφθαλμοὶ διὰ τὸν γέροντα ἵππον.

Ταλαίπωρος ἀπόμαχος!

Ἐπὶ μακρὰ ἔτη διήγαγε μετὰ τῶν συντρόφων του τὸν εὖθυμον ἐν κοινῷ βίον τοῦ στρατῶνος, τῶν στρατιωτικῶν πορειῶν, τῶν τερπνῶν καταυλισμῶν τῆς ἐσπέρας, ὅτε αἱ τρυφεραὶ θωπεῖαι τοῦ στρατιώτου τὸν ἀπεζημίουσαν δαψιλῶς διὰ τοὺς μόχθους τῶν ἀσκήσεων καὶ τῶν πορειῶν.

Μάχας δὲν ἠτύχησε νὰ ἰδῇ. Τὸν ἐμέθυον ἐν τούτοις ἐπὶ μακρὸν τῆς σπάθης ἢ κλαγγῇ καὶ τὰ πολεμικὰ σαλπίσματα.

Ὅταν τὰ ἔτη ἐβάρυναν ἐπ' αὐτοῦ, ὅταν κατέστη ἄχρηστος, δὲν ἔσχον τόσον πρὸς αὐτὸν οἶκτον, ὥστε νὰ φυτεύσουν εἰς τὸ σῶμά του ὀλίγας σφαίρας. Ἀλλ' ἀφ' οὗ διὰ πεπορακταμένου σιδήρου ἐνεκόλωσαν ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ τὸ σῆμα τῆς ἀχρηστίας, — ἄδικον σιρμιωτικὴν καθάρσιν εἰς τίμιον στρατιώτην, — τὸν παρέδωκαν εἰς τὴν σφύραν τῆς δημοκρασίας, ἣτις μετέβαλεν αὐτὸν εἰς ἀχθοφόρον ἐξαγοράζοντα διὰ σκληρῶν μόχθων τὸ ὑπόλοιπον τῶν ἡμερῶν του, μέχρις οὗ μεταπωληθῇ διὰ μόνον τὸ δέγμα του.

Θ α λ α σ σ ε ν ο ῖ.

Τὸ σπλαγχνικὸν ἐπεισόδιον τοῦτο τοῦ ἀπομάχου ἵππου μοὶ ἀνέμνησε τοὺς ἀπομάχους τῆς θαλάσσης. Τὰ ἔμφυχα ναυάγια, τὰ συντρίμια τοῦ ναυτικοῦ βίου, ἅτινα ἐξεμεῖ τὸ πέλαγος εἰς ὅλους τοὺς ναυτικοὺς λιμένας.

Προσόμοιος εἶναι ὁ ἐπίλογος τῆς ζωῆς καὶ τούτων.

Ζῶντα ἐρείπια φέροντα τὰ ράκη τῶν ναυτικῶν ἐνδυμάτων των, τὰ ράκη τῆς ζωῆς, ἦν αἱ πικρία τοῦ ναυτικοῦ βίου κατέσχισαν ὡς τὸν ἀέριμονα τοῦ πλοίου των αἱ καταιγίδες. Μορφαὶ κεραμόχροαι, ὡς ἔφησεν ὁ ἥλιος καὶ ἡ ἀκτινοβολία τῶν θαλασσῶν, ἀγωνίζονται εἰσέτι ὅπως χρησιμοποιῶσιν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς θαλάσσης τὰς ἀποσιεωθείσας, τὰς ὀζώδεις τὰς τρεμούσας χεῖρας τοῦ γήρατος.

Δὲν δύνανται νὰ ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ἀλλ' ἀνίκανοι ν' ἀντιμετωπίσωσι τὰ πελάγη μόλις κατορθοῦντες νὰ σύρουν ἐπιμόνως ἐλαφρὰν κόπην λείχουσι τὰς ἀκτὰς ἐπὶ σαπρῶν καὶ μικρῶν ἐφολκίων, ἀπαιτοῦντες παρὰ τοῦ αἰγιαλοῦ τῶν λιμένων ὀκτάποδά τινα, ὄστρακα, σεσηπότα σχοινία, ἀπορρίματα ἐν γένει τῶν πόλεων. Αὐτοὶ οἵτινες ἐξεμεταλλεύοντο τὰ πελάγη, τοὺς ὠκεανούς.

Τίθει τὴν καρδίαν ἡ θεὰ τῶν ἡττημένων τούτων ἐν τῇ κατὰ τοῦ κύματος, πάλῃ, τῶν οἰκτρῶν τοῦ θαλασσίου βίου ναυαγίων.

Καὶ ὅμως ὁπότε ἄρρητος στοργή, οἷος ἄπειρος ἔρως ἔλκει τὰς καταλεπονημένας ταύτας ὑπάρξεις πρὸς τὴν θάλασσαν ! Τοὺς

βλέπει τις βυθίζοντας ρεμβοὺς πλήρης ἀπέλπιδος στοργῆς τὸ βλέμμα πρὸς τὰ πελάγη, αἴφνης δὲ ἐμψυχουμένους, σφριγῶντας ἐπὶ τῇ θεᾷ δρόμωνος, ὅστις πλησίστιος διέρχεται ἐν ἀπόπτῳ ἢ κομψῇ πλαγιοδρομούσῃς ἡμιολίας.

Τὸ ἐσβεσμένον βλέμμα των δανεῖζεται τότε ζωὴν παροδικὴν νομίζει τις, ὅτι ἀνήβησαν πρὸς στιγμὴν καὶ ὅτι ἐν τῇ ἐκστάσει των ἰὰ ριγίθουσιν εἰς τὸ πέλαγος ὅπως συναντήσῃσι τὰ προσφιλῇ των σκάφη, ἀνέλθῃσιν ἐπὶ τῶν περιτόνων, ἀναρριχηθῶσιν ἐπὶ τῶν ἰστών μέχρι τῆς κεραίας τοῦ φώσωνος ἢ τοῦ σιπάρου καὶ ἐπιζητήσῃσιν ἐκεῖ ἐν τῇ κατὰ τῆς τρικυμίας πάλῃ τὰς συγκινήσεις ἐσπεῖ οἰχομένων χρόνων.

Ἔχεται ἀδιασείστως τῆς θαλάσσης ὁ ταλαίπωρος ναύτης. Ἡ πρὸς αὐτὴν λατρεία του εἶναι ἄπειρος ὥς ὁ πόνος. Κατέχει ὁλόκληρον τὴν καρδίαν του.

Ἡ θάλασσά εἶναι μάνα μου, τὸ κῦμα εἶν' ἀδερφή μου.

Ἡ πρὸς τὴν θάλασσαν προσήλωσίς του εἶναι ἴση πρὸς τὰς πικρίας τὰς ἄρρήτους, δι' ὧν ἐπότισεν αὐτόν, πρὸς τὰ δάκρυα αἵτινα ἔχυσεν ἐπ' αὐτῆς. Ἐνῶ δὲ λέγει πρὸς αὐτήν.

Θάλασσα, ποὺ ὅλα τὰ νερὰ καὶ τὰ ποτάμια πίνεις,
Καὶ τὰ δικὰ μου δάκρυα πιὲ πλατύτερη νὰ γίνης.

Τὴν περιβάλλει ἐν τούτοις δι' ἀνεκφράστου στοργῆς, διότι ἔχεταιί τις μετὰ περιπαθεστεράς στοργῆς ἐκείνων τῶν ὑπάρξεων, ὧν ἔνεκα πλειότερον ὑπέφερεν.

Διὰ τοῦτο τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἡ ὑψιπέτις ποίησις, ἐνῶ ἐκτραγωδεῖ τοῦ ναύτου τὰς συμφοράς, ἐν ἀντιθέσει ἐξόχου καλαισθητικῆς ρώμης παριστᾷ τοῦτον ἀπαρνούμενον καὶ αὐτὴν τὴν ἐν τῷ ναῷ ταφήν, καὶ ζητοῦντα νὰ τὸν θάψῃσι παρὰ τὸν αἰγιαλὸν διὰ νὰ βαυκαλίσῃ τὸν αἰώνιον ὕπνον του τοῦ ναύτου τὸ μελαγχολικὸν ᾄσμα.

Ὁ ναύτης ὁ βαριόμοιρος, ὁ κακοπαθὴς ὅς
κι ἂν μαγερέψῃ δὲν δειπνᾷ, κι ἂν στρώσῃ δὲν κοιμᾷται.
Κροῖμα σιτὸ νιὸ τὸν ἄρρωστο στοῦ καραβιοῦ τὴν πλώρη,
μάνα δὲν ἔχε νὰ τὸν κλαίῃ, κύρη νὰ τὸν λυπᾷται.

Τὸ ναύκληρο παρακαλῶ καὶ τὸν καρaboκύρη
νὰ μὴ μὲ θάψουν σ' ἐκκλησιά, μηδὲ σὲ μονοστήρι,
μόνο στὴν ἄκρη τοῦ γιαλοῦ, στὸν ἄμμον ἀποκάτω,
νά ρχωνται τὰ ναυτόπουλα, ν' ἀκούω τὴ φωνή τους.
Ἔχετε γειά, συνιρόφοι μου καὶ σὺ καρaboκύρη,
καὶ σύ, ἔγια — λέσσα μου, γλυκό, γλυκότερο ἔγια — μόλα. . .

Ἐν τῇ διηγεθεὶ κατὰ τῶν κινδύνων πάλῃ ἐσπούδασε νὰ μά-
χεται παίζων πρὸς τὸν θάνατον ὁ ναύτης. Ἐν τῇ ἀγρία σχολῇ
τοῦ ναυτικοῦ βίου ἐδιδάχθη νὰ ἀμόνεται κατὰ πᾶσαν στιγμὴν
κατὰ τοῦ μένους τῶν στοιχείων.

Τὸ ἐλίχνισε τῶν κυμάτων ἡ δίνη. Ἡ μυχωμένη κραυγὴ τῆς
θυέλλης τὸν ἐβανκάλισε διὰ τῶν γλυκντέρων μελωδιῶν. Ἀφρον-
τις ἀρέθη εἰς τῆς καταιγίδος τὴν δίωξιν, εἰς τῆς γαλήνης τὴν
νάρκην. Οὐδὲ οἶτ᾽, οὐδὲ γνωρίζει ποῦ ἡ ὀργὴ τῆς θαλάσσης
θα τὸν ρίψη.

Ἀναγκάσατε μετὰ τοιοῦτον βίον τὸν ἀπόμαχον ἐργάτην τῆς
θαλάσσης νὰ ζήσει ἐν τῇ ξηρᾷ. Στεορήσατε τὸ στήθος του τῆς
ἰσχυρᾶς εἰσπνοῆς τῶν ἐκ τῆς θαλάσσης ἀναφερομένων ἀλυκῶν
ἀναθυμιάσεων καὶ θέλετε ἴδει τὴν ζωὴν ἀφιπταμένην ἀπ' αὐτοῦ,
ὥς ἀπὸ τοῦ ἰχθύος, ὃν ἀνελκύσατε ἐκ τοῦ στοιχείου του.

Διὰ τοῦτο προκρίνουσι τῆς θαλάσσης οἱ ἀπόμαχοι νὰ ἀπο-
θνήσκουσι τῆς πείνης μᾶλλον παρὰ τοὺς αἰγιαλοὺς, παρὰ νὰ μα-
κρυνθῶσιν αὐτῶν.

Ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ μεταξὺ τῶν δυστυχῶν τούτων οἱ ὄλβιοι.
Τῆς μοίρας οἱ προνομιούχοι οὗτοι εἶναι οἱ ἐπιτυχάνοντες θέσιν
φύλακος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ φάρων καὶ φανῶν.

Εἶναι τοῦτο τὸ ἰδανικὸν τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἀπομάχου τῶν
θαλασσῶν. Ἐπὶ ἐρήμου κυματοπλήκτου νηοίδος διέρχεται τὴν
ἡμέραν ὅλην προσβλέπων τὸ πέλαγος, συνιρόφους τῆς μονώσεως
αὐτοῦ ἔχων τοὺς περιπταμένους γλάρους καὶ τὴν χρυσόπτερον
ἀλκυνόνα, πτερυγίζουσαν εὐθύμως περὶ τὸν αἰγιαλὸν ἐν νηνεμία
ρηγνύουσαν τὰς μονοσυλλάβους, τὰς διατόρους ἐκείνας κραυγὰς
τῆς ἀπογνώσεως ἐν μέσῳ τῶν μαινομένων κυμάτων, ἀσυγκρίτως
θρηνηωδεστέρας τῶν νυκτίων κραυγῶν τοῦ βύα ἐπικαυημένου
τῶν ἐρειπίων.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Μ Ε Ρ Ο Σ Β΄.

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Σ Τ Ε Ρ Τ Σ Ε Τ Η Σ

Δέησις

Τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου πρόνοια,
δόσε δόξα καὶ τιμή,
μακροβιότητα νὰ δόσης
στῶν Ἑλλήνων τῇ φυλή.

Ὅσες χάρες κι ἂν τῆς κάμης
τίς ἀξίζει, ὦ Θεέ,
μάρτυρες νὰ μοῦ βρεθῇτε,
Γῇ μητέρα κι Οὐρανέ!

Γνωστὸ εἶναι πὼς στὸ χῶμα
τῆς Ἑλλάδος τὸ ἱερὸ
κῦμα ἤφερε πολέμου
ἀσπλαχνότατον ἐχθρό.

Ἀπ' τοὺς κόρφους τῶν μανάδων
πέρνει ἀνήλικα παιδιά,
τὸ τζαμὶ νὰ προσκυνοῦνε
τὰ διδάσκει στὰ σχολειά.

Κι ἔρχονται καὶ μεγαλώνουν,
καὶ στρατιῶτες φοβεροὶ
τὴν Ἑλλάδα ὅλη δουλώνουν
καὶ ἄλλη γῇ Χριστιανική.

Ἐφύασαν ὥς στὴ Βιέννα
καὶ γυμνῶσαν τὰ σπαθιά,
Βασιλιᾶς τῆς Πολωνίας
τοὺς ἐστάθηκε μπροστά.

Ἀλλὰ φεύγει ἀπ' τὴν Ἑλλάδα
σοφία φεύγει καὶ τιμή,
στὸ ζυγὸ πικρῆς δουλείας
ὁ λαὸς θρηνολογεῖ.

Μῆνες πέρασαν κι αἰῶνες
κι ἀναστήθηκε ἡ φυλή,
τὸ νησιώτικο πῶς καίει
πῦρ τὸ εἶδανε οἱ ἐχθροί.

Στὶς στεριᾶς φονεύει, ἀστράφτει
τὸ σπαθὶ τὸ Ἑλληνικό,
καὶ μονάρχης βασιλεύει
στὴν Ἀθήνα μὲ Σταυρό.

Τῆς Εὐρώπης οἱ γενναῖοι
πολεμάρχοι βασιλεῖς
ἔλαβαν στὸ Ναβαρίνο
μεγαλόσταυρο τιμῆς.

Τῆς γλυκιᾶς εἰρήνης τώρα
φέγγει τ' ἄστρο τὸ χρυσὸ,
τὰ τραγούδια πρέπουν τώρα
στῆς γαλήνης τὸν καιρό.

Μήπως κι ὅξανα ἀρχινήση
τοῦ πολέμου ἀνεμική,
ψηλὰ κύματα κι ἀφρίσουν
κι ὁ ὅλος αἶμα ξεσηκωθεί.

Τοῦ μεγάλου τοῦ Ἀλεξάνδρου
τὶς ἀνδρεῖες ἐπαινῶ,
καὶ τοὺς γάμους του ἔχω ψάλει
τοὺς καημούς του ἐξιστορῶ.

Ὁ προφήτης Ἰωάννης
μὲ σοφία θεϊκὴ
τὰ μελλούμενα τοῦ λέγει
σὰν πατέρας πρὸς παιδί.

Εἶδε, εἶδε ὁ νιὸς τῆς Πέλλης
εἶδε φῶς ἀληθινόν,
καὶ τὸ σκῆπτρο ἐγκαταλείπει
στὸ φιλάνθρωπο Θεό.

Νέοι, μάθετε καὶ γέροι
καὶ τὰ βρέφη στὸ βυζί,
κορασιὲς ἀκροασθῆτε,
βασιλιάδες καὶ λαοί.

Δὲν θὰ εἰπῶ καινούργιο πρᾶμα,
θὰ εἰπῶ πρᾶματα γνωστά,
συχνὰ ὅμως καὶ συμβαίνει
τὰ πλακώνει ἡ λησμονιά.

Καθὼς ὅταν τῆς Σελήνης
σύγνεφο συχνὰ πυκνὸ
τῆς θολώνει τὶς ἀχτῖνες
εἰς τὸν ξάστερο οὐρανό.

Νέος κόσμος ἐγεννήθη
μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ,
ἔπεσεν ἡ βασιλεία
τοῦ Ρωμαίου πολεμιστοῦ.

Τῶν Ἑλλήνων ἡ σοφία
σοφία ἐφάνηκε μικρή,
καὶ μωρία τὴν ἀποδεῖξαν
οἱ ψαράδες οἱ ἐλκεκτοί.

Εἰς τὰ δόγματα τῆς ἀγάπης
ἐπαρέψαν τοὺς λαούς,
ἔσπειραν στὴν οἰκουμένη
τοῦ ἐλέους τοὺς βομπούς.

. . . . .

‘Ο Ἀλέξανδρος (διηγεῖται
ἱστορία Ἰνδική)
εἰς τὰ δάση ποῦ ἐπερπάτει,
εἰς τὴν ἔρημῃ τῇ γῇ,

Καθαρώτατον σὰν ἥλιο
βλέπει ἕναν ποταμό,
πίνει, λούεται στὰ νερά του,
λάμπει ὡς τ’ ἄστρο τ’ αὐγινό..

Ἦτονε τοῦ Παραδείσου
ὁ μακάριος ποταμός,
ἄκρη ἄκρη τὸ ποτάμι
πέρνει ὁ ἥρωας θαρρετός.

Μέρα νύχτα ταξιδεύει
καὶ σιμὰ του πλιὰ θωρεῖ
φωτεινὴ τοῦ Παραδείσου
θύρα, ἀλλ’ ἦτο σφαλιστή..

— Ἀνοιξε! τῆς οἰκουμένης
ἐγὼ εἶμαι ὁ βασιλεὺς! . . . »
Φωνὴ μέσαθε ἀκούει
φωνὴ ἀντήχησε μεμιᾶς,

— Φύγε ! . . Εἶσαι ματωμένος,
ἀπὸ αἷμα ἀνθρωπινό. . .
Μόνο δίκαιοι λημεριάζουν
εἰς τὸν τόπο τὸν Ἱερό ! . . ».

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Σ Τ Ε Ρ Τ Σ Ε Τ Η Σ

ΠΑΥΛΟΣ ΓΝΕΥΤΟΣ

Ὁ Χριστὸς

1

Τὶ ψαλμωδίες θεϊκὲς τὴν ὥρ' αὐτή, ποὺ γράφω !
Ἀκούω ποὺ ψάλλουν τὰ παιδιὰ τὸ « Ἐρραναν τὸν τάφο »
Καὶ μέσα στὰ θυμιάματα καὶ τῶν κεριῶν τὸ στόλο
τὴν ἐκκλησιὰ ὄνειρεύομαι μὲ τὸν πανώριο θόλο.

2

Φιλόσοφε, ποὺ ἐξύμνησες τοὺς δυνατοὺς τοῦ κόσμου
κι εἶπες μακριὰ οἱ πονετικοί, νὰ φεύγουν ἀπὸ μπρὸς μου !
Ἔχεις ἐσὺ τὴ δύναμη, τὸ σθένος τὸ μεγάλο,
νὰ λάβῃς ἓνα ράπισμα, καὶ νὰ γυρεύῃς κι ἄλλο ;

3

Ὁχτρέ, βαθιὰ ποὺ μοῦ βγαλε τὰ μάτια μου ἢ χτυπιὰ σου,
κι οὔτε νὰ βλέψω πιά μπορῶ, κι οὔτε νὰ περπατήσω,
δός' μου τὸ χέρι σου, ἀδερφέ, κι ὁδήγα με κοντὰ σου,
νὰ πέσω στὴν ἀγκάλη σου, νὰ σὲ γλυκοφιλήσω.

4

Τυφλὸς μὲ τὸ ραβδάκι μου θὰ πάω σὲ μονοπάτια
νὰ βρῶ ἐκκλησιάκι ἐρημικό, νὰ μᾶς νὰ προσκυνήσω,
κι ἄκακος στὰ εἰκονίσματα μπροστὰ νὰ γονατίσω,
γιὰ σένα ὀχτρέ μου, προσευχή, ποὺ μοῦ βγαλες τὰ μάτια

5

Στοῦ δυνατοῦ τὸ χτύπημα, ἄχ, πόσα δέντρα ἐγύρα !
Κι ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια τους ἐβλάστησε ἡ κατάρρα.
Μὰ Ἐκεῖνον σὰν τὸν ἔθαψιν μὲ μιὰ ἱερὴ λαχτάρρα,
πῆραν αὐγὴ στὸ μνήμα του οἱ μυροφόρες μύρα.

6

Μιὰ ἡμέρα τοῦ εἶπαν, ποὺ ἤρθανε καὶ θέλουν νὰ τὸν δοῦνε
ἡ μάνα μὲ τ' ἀδέρφια του καὶ λόγια νὰ τοῦ εἰποῦνε.
— Δὲν ἔχω μάνα, οὔτ' ἀδερφοὺς, ἐφώναξε, στὰ πλήθια,
παιδιά μου, ἀδέρφια μου εἰστε σεῖς καὶ μάνα μου ἡ ἀλήθεια ».

7

Λόγια πικρὰ τοῦ μίλησε κι ὁ Φαρισαῖος μπροστά της,
θωρῶντας τον, ποὺ κáθονταν κοντά της σὲ μιὰν ἄκρια,
καὶ τοῦ βρεχε τὰ πόδια του ἡ ἁμαρτωλὴ μὲ δάκρυα,
καὶ τοῦ τὰ κατασφόγγιζε μὲ τὰ πολλὰ μαλλιά της.

8

ὦ πίστη ! ὦ φλόγα τῆς καρδιᾶς, πόσες φωτιὲς δὲ σβύνεις !
Σὲ τρικυμίες ὥραίων ψυχῶν μεγάλη ἐσὺ γαλήνη !
— « Πάψε, τῆς λέει πονετικά, τὰ δάκρυά σου νὰ χύνης
κι ἄμε, φτωχή μου, στὸ καλὸ, νὰ ζήσης ἐν εἰρήνῃ ».

9

Ἄχ, ὅταν τὴ συνείδηση παιδεύει ἡ ἁμαρτία,
δὲν εἶναι τρόπος νὰ μπορῇ κανεὶς νὰ τὴ λυτρώσῃ.
Μόνο τὸ δάκρυ τὸ θερμὸ ἀπὸ μιὰ πίστη ἁγία
καὶ μιὰ μετάνοια στὴν καρδιά τὸ βάλοαμο θὰ δόσῃ.

10

Τὸ εἶδε στὰ λόγια τὰ σοφὰ τῶν προφητῶν κι ἁγίων
πόσα φαρμάκια ἐκρύβονταν στὰ βάρια τῶν βαίτων.
Ὅμως τὸ πιὸ πικρότερο δὲν τὸ φαντάστηκε ἴσως,
τοῦ Καϊάφα τὴ Γραφή, καὶ τοῦ Χανὰν τὸ μῖσος.

11

Ἄν καὶ τὸν ζῶναν δυνατὰ οἱ νόμοι τοῦ θανάτου,
ἀπόκριση δὲν ἔδινε στὰ λόγια τοῦ Πιλάτου.

Καὶ μαρτυρᾷ πὼς κρύβεται στὰ σιωπηλά του στήθια
πάντα σὲ κάποια σιωπὴ κάποια μεγάλη ἀλήθεια.

12

Ὅλοι τὸν ξέρουν! Τὰ βουνά. Τὰ ρεῖθρα τοῦ Ἰορδάνη.
Οἱ κέδροι τοῦ Γεθσημανῆ. Τὰ πλήθη. Οἱ Ζακχαῖοι οἱ νάνοι.
Οἱ ἄγριοι κρίνοι τῶν ἀγρῶν. Τ' ἄνθη. Τὰ μῦρα. Ἡ φτέρη.
Μὰ ὁ Πέτρος τὰ μεσάνυχτα εἶπε πὼς «δὲν τὸν ξέρει!...»

13

Κι εἰσύ, ἂν δὲν ἔδωκες ποτὲ πίστιν καμιὰ σὲ θάμα,
ἢ συναπάντημα στοιχιῶν σὲ μεσανύχτιαν ὥρα,
θὰ δῆς μὲ ξωτική πνοή, πὺν θὲ νὰ σμίξῃ τώρα,
τοῦ πετεινοῦ τὸ κράξιμο μὲ τοῦ Κηφᾶ τὸ κλάμα.

14

Ὅλο τὸν κόσμον σήκωσεν ἅπάνω στήν καρδιά του,
μὰ τοῦ Σταυροῦ δὲ μπόρεσε τὸ βᾶρος νὰ σηκώσῃ,
καὶ στὸ στερνὸ τὸ ἀνήφορο λυγοῦν τὰ γόνατά του,
καὶ σταματοῦν τὸ Σίμωνα βοήθεια νὰ τοῦ δόσῃ.

15

Πόσοι στὸ δρόμο τῆς ζωῆς δὲν περπατοῦνε, πόσοι,
μ' ἓνα Σταυρὸ στὸν ὦμο τους, σὲ Γολγοθᾶ δικό τους!
Καὶ Κυρηναῖος δὲ βρίσκεται κανεὶς νὰ τὸν σηκώσῃ,
καὶ πὺν δὲ σταύρωσαν κι αὐτοὺς τό χουν παράπονό τους!..

16

Δὲν εἶχες γύρω συγγενῇ ἢ ἄλλον κανένα φίλο
τὴν ὥρα πού βγαίνει ἡ στερνὴ πνοὴ τοῦ πνεύματός Σου,
ὦ Ἐσύ, εὐγενῇ μυσταγωγέ, πὺν μὲ τὸ σταυρωμό Σου,
τὸν κόσμον ἀποκαθήλωσες ἀπ' τοῦ Σταυροῦ τὸ ξύλο.

17

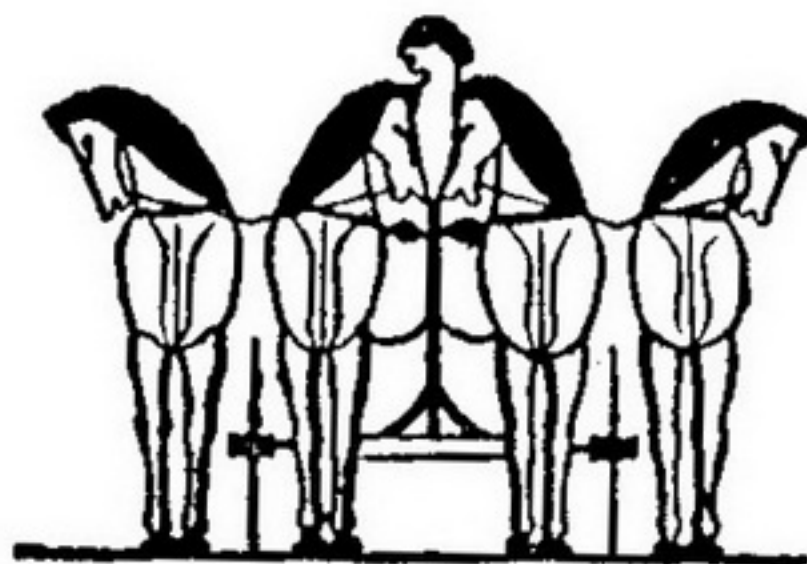
Τὰ χέρια πὺν ἀγκαλιάσανε τὸν κόσμον ἀγαπημένα,
τώρα τὰ σταύρωσαν ψηλά, νὰ μὴ ξαναγκαλιάσουν.
Κι ὄντας τοῦ δόσαν τὴ χολὴ γιὰ νὰ τὸν ξεδιψάσουν,
τὰ χεῖλη του δὲν ἔβγαλαν παράπονο κανένα.

Χαρά τὸ Μέγα Σάββατο. Καὶ στοῦ σπιτιοῦ τὴν ἄκρια
βάφουν τὰ κόκκινα τ' αὐγὰ ἢ μάνα μὲ τὴν κόρη.
Μὰ λυπημένο κάθεται σὲ μιὰ γωνιά τ' ἀγόρι,
τοῦ σφάξανε τ' ἄρνάκι του καὶ χύνει μαῦρα δάκρυα.

Κι ἀπὸ τὸ κλάμα τὸ πολὺ καὶ τοῦ καημοῦ τὴ ζέστη
ντυμένο στὴ γωνίτσα του ὁ ὕπνος τὸ χεὶ πιάρει.
Μὰ θὲ νὰ ρτῇ ἓνας Ἄγγελος μὲ τοῦ Θεοῦ τὴ χάρη,
νὰ τὸ ξυπνήσῃ τὴν αὐγὴ μὲ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη!»

ΠΑΥΛΟΣ ΓΝΕΥΤΟΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Λευκάδα τὸ ἔτος 1824 καὶ ἀπέθανε τὸ 1879 εἰς τὸ ιδιόκτητον νησάκι τοῦ Μαζουρή, ὅπου ἀπέρασε τὰ ὑστερα χρόνια τῆς ζωῆς του καταγινόμενος μὲ τὴν ποίησιν. Ἐσπούδασε εἰς Λευκάδα, Κέρκυραν, καὶ ἀτελείωσε τὸ Γυμνάσιον εἰς τὴν Ἰσπεύην. Ἐπειτα ἐπῆγε εἰς τὸ Παρίσι καὶ ἐσπούδασε νομικά, ἐπῆρε δὲ τὸ δίπλωμά του εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Πίζας. Οἱ πρόγονοί του ὑπῆρξαν ἀρματωλοὶ καὶ ὀπλαρχηγοί. Ἐπολιτεύθη καὶ ἐξελέγη βουλευτὴς Λευκάδος εἰς τὴν Βουλὴν τοῦ Ἰονίου κράτους καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς μετὰ τὴν ἐνωσιν. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ποιημάτων του εἶναι «Στιχουργήματα», «Μνημόσυνα», «Ἀθανάσιος Διάκος» «Ἡ κυρὰ Φροσύνη», «Ἀστραπό-
γιαννος», καὶ ὁ ἡμιτελής δυστυχῶς «Φωτεινός», τὸ ἀριστον τῶν ἔργων του.

Ἀστραπόγιαννος

—Λαμπέτη, ἐδείλιασα! . . . Τὰ σωθικά μου
ἄσπλαχνο ἐθέρισε βόλι, πικρό.

Νεκρὰ στὸ σκάνταλο τὰ δάχτυλά μου,
βλέπεις, ἐπάγωσαν! . . Δός μου νερό . . .

Λαμπέτη, ἐσβύστηκα! . . . Ὡραν τὴν ὥρα
φεύγει ἀνυπόμονη, πετάει ἡ ψυχὴ.

Στὰ κρῦα τὰ χεῖλη μου στέκεται τώρα,
σκύψε καὶ πιέ τηνε μ' ἓνα φιλί . . .

Μόχτα καὶ πλάκωσαν σὰν ἄγριοι σκύλοι
γιὰ τὸ κεφάλι μου! . . . Τί καρτερῆς; . . .

Φόρτωσε τ' ἄρματα, τὸ καριοφίλι,
κόψε με γλήγορα ! . . Μὴ μ' ἀρνηθῇς.

Χτύπα, Λαμπέτη μου ! . . Ἀπλώσε, πιάσε,
σφίξε στὰ δάχτυλα τ' ἄσπρα μαλλιά. . .
Τὰ χέρια σταύρωσα. . . Μὴ μὴ φοβᾶσαι. . .
Κόψε με ! . . . Πάρε με στὴν ἀγκαλιά ! . . .

Ὁλόρθο ἐπέταξε τ' ἄξιο λεπίδι,
τ' ἀγέρι ἐξέσχισε, πέρνει φτερό,
ἄστραψε, σφύριξε γοργὸ σὰ φίδι,
τὸ δένδρο ἐλύγησε στὴ γῇ νεκρό.

Σπρώχνει στὴ θήκη κόκκινο τὸ γιαταγάνι ὁ κλέφτης
κι ἀρπάζει τὸ δισάκκι του ! Στὴ μιὰ μεριὰ φορτώνει
τὸ κρίθινό του τὸ ψωμί, στὴν ἄλλη ματωμένο
τὸ λείψανό του τ' ἀκριβό. Τὸ δάχτυλό του βάφει
στὸ αἷμα, πὺν ὄφριζε στὴ γῇ, σταυρώνει τὸ κουφάρι
καὶ χάνεται στὴ λαγκαδιὰ καπνὸς ὁ πεζοδρόμος.

Τρέχουνε πίσω του ξαγριωμένοι
πενῆντα Λιάπηδες τὸν κυνηγοῦν.
Ὁ ἥσκιος ἔφευγε, πετᾶ, διαβαίνει. . .
Ἡ νύχτα ἐπλάκωνε, λυσομανοῦν.

Ἀγριοπρίναρα, παλιούρια, βάτοι
τὴ σάρκα τοῦ τρωγαν, ὅθε διαβῇ.
Τὸ αἷμα του ἔβαφε τὸ μονοπάτι
ἐμπρὸς τρισκόταδο καὶ πίσω ἐχθροί.

Στὸ χιόνι ἐβάλτωνε τὸ παλικάρι
τὴ γλῶσσα τοῦ φρυγε δίψα σκληρή,
νύχτα θεότυφλη, χωρὶς φεγγάρι
καὶ δὲν ἀπόσταινε, πάντα πατεῖ.

Περνοῦν μεσάνυχτα κι ἡ πούλια σβυέται,
τὰ πλάγια ἀσπρίζουνε, σιμώνει ἡ αὐγή.
Στέκει ! Ἀκουρμαίνεται. Δὲν ἀγροικιέται
κανένα πάτημα . . . Παντοῦ σιγή !

Ξυπνοῦνε οἱ πέρδικες στὸ χαραμέρι,
στὸ λόγγο ρίχτηκε, γύρω θωρεῖ . . .
Γνωρίζει ἀνέλπιστα παλιὸ λημέρι,
τὴ βρύση ἐξάνοιξε, πού τρεχε ἐκεῖ.

Τοῦ φάνηκε ὅτι ξέφυγε . . . Ἐμέτρησ' ἓνα ἓνα
τ' ἄρματα τ' Ἀστραπόγιαννου. Δὲν ἔχασε κανένα,
τὸ μαῦρο τὸ κλεφτόπουλο στὸ φοβερό του δρόμο.
Σιμὰ στὴ βρύση ἐκάθισε, κατέβασ' ἀπ' τὸν ὦμο
τὸ ἔρμο τὸ δισάκκι του. . . Τὸ μάτι του ἔχει ἀντάρα.
Ἀπλώνει μὲς στὸ σάβανο τὸ χέρι μὲ λαχτάρα...
Σφίγγει τὰ κρύα τὰ μαλλιά!... Ὁ νοῦς του ἀνεμοζάλη...
Ξεσέρνει τὸ κεφάλι!...

Μ' ἀνατριχίλα τὸ θωρεῖ! Στὰ χόρτα τὸ καθίζει,
πέρνει στὴ φούχτα του νερό, τὸ νίβει, τὸ χτενίζει
ξερβιὰ τοῦ βάνει τὸ σπαθί, δεξιὰ τὸ καριοφίλι,
πλένει τὸ στόμα τὸ βουβὸ καὶ στὰ νεκρὰ τὰ χεῖλη
βρίσκει ὁ Λαμπέτης ἄσβεστο, σὰ νὰ ταν πετρωμένο,
τοῦ γέρου τὸ χαμόγελο γλυκαποκοιμημένο.
Τότε ξαλάφρωσε ἡ καρδιά, τότε ἓνα δάκρυ πέφτει
στὸ πρόσωπο τοῦ κλέφτη.

Ἐνοιωσε ὅτι εἶχε τὴν εὐχὴ τ' ἄρματωλοῦ μαζί του
καὶ ξεσυνέφισε μεμιᾶς ἡ θολερὴ ψυχὴ του.
Τοῦ φάνηκε ὀλοζώντανος ἐκεῖ μὲ τ' ἄρματά του
ὁ γέροντάς του νηστικὸς ὅτι ἔστεκε σιμὰ του.
Κόβει βλαστάρια τρυφερά, τὴ φτέρη ξεφυλλίζει,
πέρνει ἓνα κρίζινο ψομί, στὴ μέση τὸ χωρίζει

καὶ τὴ μιὰ σφήνα ἀπὸ τὶς δυὸ τὴ δίνει στὸ κεφάλι
κι αὐτὸς κρατεῖ τὴν ἄλλη.

—Ξύπνα, Ἀστραπόγιαννε, γλυκοχαράζει.
Γιατὶ ἐκοιμήθηκες τόσο βαριά;...
Ξύπνα, ὁ Λαμπέτης σου γλυκὰ σὲ κράζει
νὰ ἰδῇς τὶ φράξα σου, τὰ κρύα νερά.

Τὰ μάτια σου ἄνοιξε, ψυχοπατέρα,
νὰ ἰδῇς ποῦ σ' ἔφερα σὲ μιὰ βραδιά.
Μὲς στὸ λημέρι σου μὲ βροῖκε ἡ μέρα,
τό χω, Ἀστραπόγιαννε, κρυφὴ χαρά.

Ξύπνα, Ἀστραπόγιαννε, καὶ κοίταξέ με,
φάγε μὲ μένανε λίγο ψωμί,
φόρεσε τ' ἄρματα, χαιρέτησέ με,
ξύπνα, ζωντάνεψε κι ἦρθε ἡ αὐγή...»

Κι ἐκεῖ, ποῦ ὁ δύστηχος μοιρολογοῦσε
μεμιᾶς αὐτιάζεται...κι ἓνα σκυλὶ
μακριὰ τοῦ φάνηκε, σὰν κι ἀλυχτοῦσε,
κούφια σὰν κι ἄκουε ποδοβολή.

Σκύφτει, ἀκουρμαίνεται...Σιμώνει ἀντάρα!...
Τοῦ βραν τὸ πάτημα στὸ χιόνι οἱ ἐχθροί.
Ἀρπάζει τ' ἄρματα, κρύβει τὴν κάρα,
πετᾶ, ἀναλήφτηκε σὰν ἀστραπή.

1.

Πόσες μέρες καὶ ποῦ τρέχει,
πόσες νύχτες δὲ μετρᾶ,
μέσα ὁ νοῦς του πάντα βρέχει
στὴν ψυχὴ του συγνεφιά.

2.

Μὲς στὸ λόγγο ἄν σταματήση
γιὰ νὰ πάρῃ ἀνασασμό,
κάποιος λύκος θὰ χουμήσῃ
γιὰ ν' ἄρπάξῃ τὸν νεκρό.

3.

Καλιακοῦδες καὶ κοράκοι
τὸ κεφάλι κυνηγοῦν,
μὲ τὰ νύχια ἀπ' τὸ δισάκκι
νὰ τὸ κλέψουν πολεμοῦν.

4.

Ἀνδρειεύεται ἡ καρδιά του
τρέχει ἀκόμη λίγο ἔμπρός,
μιὰ κρυφὴ βρίσκει σπηλιά του
μέσα ρίχνεται ὁ φτωχός.

5.

Ξεφορτώνεται, δειλιάζει
γέρνει ἀναίσθητος στὴ γῆ,
κλεῖ τὰ μάτια του, πλαγιάζει
καὶ τὸ λείψανο κρατεῖ.

6.

Κι ἐκεῖ ποὺ ἦτανε θαμένος
μὲς στοῦ ὕπνου τῇ νυχτιᾷ
στὸ πλευρό του ὁ σκοτωμένος
ἀνταριάζεται ξυπνᾷ.

7.

Στέκει ἔμπρός του !...Τὰ δυὸ μάτια
κούφια χάσκουνε πλατιά.

πέφτει ἡ σάρκα του κομμάτια,
τὰ δυὸ χεῖλη λαγκαδιά.

— Παιδί μου, ἐγέρασε τὸ λείψανό μου
τόσα μερόνυχτα χωρὶς ταφή.
Ὁ Χάρος ἔφαγε τὸ πρόσωπό μου
Ἄσ' μου, Λαμπέτη μου, μιὰ φούχτα γῆ.

Βλέπεις μυρίστηκαν τὸ σκοτωμό μου
ὄρνια ἀνυπόμονα, μαῦρα πουλιά,
πρὶν μὲ ξεσχίσουνε στὸ σάβανό μου,
παιδί μου, κρύψε με στὴ γῆ βαθιά.

Τώρα, ποῦ μ' ἔφερες ὡς στὰ Παλάτια,
σκάψε τὸ λάκκο μου σ' αὐτὴν τὴ γῆ.
Ἐδῶ δὲ φτάνουνε τοῦ ἐχθροῦ τὰ μάτια,
δὲν ἀνεβαίνουνε παρὰ οἱ ἀητοί.

Λαμπέτη, γῶσε με μὲ τ' ἄρματά μου
ὀλόρῳα, στήσε τα δεξιὰ, ξερβιά,
νὰ εἶναι στὸ μνήμα μου κεροδοσιὰ μου,
προτοπαλίκαρα στὴν ἐρημιά...»

Ξυπνᾷ, ἀλαφιάζεται, ὁ νοῦς του ἀνάφτει,
βουβὸς ἐπέρασε μιὰ λαγκαδιά.
Βρίσκει ἓνα ἀπόγωνο, τὸ χῶμα σκάφτει,
τὰ χεῖλη ἐπέτρωσαν, πάντα βουβά.

Τὸ νύχι αἱμάτωνε μὲς στὸ στουρνάρι,
ἔχωσε τ' ἄρματα καὶ τὸ ψωμί
στὸ λείψανο ἔστρωσε γλωρὸ χορτάρι,
τὸ μνήμα ἐσφράγισε, σκύφτει, φιλεῖ.

Βαστᾷ τὸ δάκρυ του, τὸ καταπίνει,
δὲν ἐξανάσαινε, μὴν προδοῖται.

Κοιτάζει όλόγυρα, πετιέται, χύνει
τρέμει σιόν πόλεμο μή δέ βρεθῇ.

Βλέπει τὸ τρίκορφο, σφίγγεται, φτάνει,
τὸ λιανοτούφεκο πέφτει πυκνό.
Σέρνει στὰ δόντια του τὸ γιαταγάνι,
ρουφᾷ ἀνυπόμονα φλόγα, καπνό.

Λέν τὸν ἐπρόφταιναν... Τὸν ἀνακράζουν,
δὲν ἀποκρίνεται, διαβαίνει ἐμπρός.
Τὰ χέρια του ἄκοπα χτυποῦνε, σφάζουν,
σκορπᾷ, ἀνταριάζεται, φεύγει ὁ ἔχθρός.

Στὸ δρόμο του ἄξαφνα τοῦ λυέται ἡ χαίτη,
στὴν πλάτη ἀνέμισε σὰ δυὸ φτερά.
Τότε τοῦ φώναξαν, — Στάσου Λαμπέτη,
ἄφησε κι ἔνανε γιὰ ἄλλη φορὰ...»

Κι αὐτὸς δὲν ἔνοιωθε ποιὸς τότε κράζει,
πάντα ἐσαλάχαγε τὴ Λιαπουριά,
τ' ἀγέρι ἐθόλωσε, ξεμοναχιάζει...
"Λστραψ" ἐβρόντησε μιὰ πιστολιά.

Τὸν ἐλαβώσανε ! . . . Στὸ χῶμα γέρνει,
τὸ βόλι ἐχώνεψε μὲς στὰ πλευρά.
Πέφτει τὰπίστομα, σιγὰ ξεσέρνει.
σὰ φίδι κρύβεται μὲς στὰ κλαριά.

Διαβαίνει ἀνήφορους καὶ μονοπάτια,
βράχους ἀπάτητους, νεροσυρμές,
ἐξημερώθηκε μὲς στὰ Παλάτια,
ἐψυχομάχησε χίλιες φορές.

Τὸ μνημα ἐπρόσμενε... Λιγάκι ἀκόμα
νὰ φτάση τοῦ λειπε... Πιετιέται ὀρθός,

πηδάει, ἀνδρειεύεται... τὸ ἔρμο χῶμα
σφίγγει στὰ δόντια του, πέφτει νεκρός.

Τὸ βράδυ ἀνέλπιστα πίνει τὸ χιόνι
κι ὁ τάφος κρύβεται βαθιά, βαθιά.
Λὲς καὶ σαβάνωσαν σ' ἓνα σεντόνι
τὰ δυὸ τὰ λείψανα σφιχτά, σφιχτά.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΛΩΡΙΤΗΣ

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

Ὁ Ἄγγελος τοῦ Μαραθῶνος

Μὲς ἀπ' τῆς νίκης τὴν κραυγή,
ἔχει κατὰ τὸ Μαραθῶνα,
μὲς ἀπ' τῆς νίκης τὴν αὐγή,
ποῦ ἀνέτειλε ἀπὸ τὸν ἀγῶνα
σιτὴ δοξασμένη ἐκείνη γῆ,

Μὲς ἀπ' τὴ φλογερὴ στιγμὴ
ποῦ ἡ ἀθανασία γεννιέται
ἀπ' τὴν ἀνδρεία καὶ τιμή,
ὥραϊος σὰν Ἑρμῆς πετιέται
ἓνας ὀπλίτης μὲ ὀρμή.

Καὶ τρέχει τρέχει πηλαλᾷ
κι ἔχει στὸ νοῦ του τὴν Ἀθήνα,
ποῦ μαρμαρόχτιστη γελᾷ
στοῦ ἡλίου τὴ χρυσῇ ἀχτῖνα,
καὶ ροβολᾷ καὶ ροβολᾷ.

Στὰ πόδια του ἔχει ἀστραπή,
ἔχει λαχτάρια στὴν καρδιά του,
πρῶτος νὰ φτάσῃ νὰ εἰπῇ,
νὰ φέρῃ πρῶτος ἐκεῖ κάτω
τὴν εἶδηση τῆ χαροπῆ.

Στὸ σιδερένιο του κορμὶ
βροντοχτυποῦνε τ' ἄρματά του
καὶ εἰς τοῦ δρόμου τὴν ὁρμὴ
τὴν ἄπιαστη, ὁλόγυρά του
σφυρίζει ἡ αὔρα ἡ θερμὴ.

Οὔτε τὸ δένδρο τὸν βαστᾷ,
ποὺ ἀπλώνει δροσερὰ κλωνάρια,
οὔτε ἡ πηγὴ ποὺ σκεπαστὴ
κυλάει καὶ βρέχει τὰ χορτάρια.
"Ὅλο ἐμπρός, κι ἐμπρὸς πετᾷ.

"Εἶσι πετᾷ κι ἔτσι περνᾷ,
βουνὰ λαγκάδια πίσω μένουν,
φθάνουν σιμὰ τὰ μακρινά,
τὰ κοντινὰ εὐθὺς μακραίνουν
καὶ φεύγουν πίσω του ξανά.

Μὰ σὰν ἀντίκρουσε λευκὴ
τὴν ἡλιοστάλαχτη 'Αθήνα,
ποὺ ἡ σοφία κατοικεῖ
στὰ ἱερὰ παλάτια ἐκεῖνα
κι ἡ ὀμορφιὰ ἡ θεϊκὴ.

Σὰν εἶδε ἐμπρός του νὰ φανῇ
μακρὰ στὰ βάθη σὰν εἰκόνα
τὴν πόλιν ἐκείνη τῇ τρανῇ

ποὺ γέννησε τὸ Μαραθῶνα
τῇ δόξᾳ τὴν παντοτινὴν,

Τότες μὲς στὴ βαθιὰ σιγὴ
ἀπ' τὰ λαχταριστά του στήθη
ἀντήχησε χαρᾶς κραυγὴ
κι ὥρμησε, πέταξεν, ἐχύθη
μὲ γληγροάδα πὶὸ γοργή.

Κι ἐκεῖνοι ὅπου καρτεροῦν
κι ἀπὸ τὰ τεῖχη ἀγναντεύουν,
τὸν διακρίνουν, τὸν θεωροῦν,
κι ἀνατριχιάζουνε, μαντεύουν,
καὶ τρέχουνε καὶ λαχταροῦν.

Ἀγόρια ὥραϊα γελαστά,
κόρες μὲ κάλλη μαρμαρένια,
μὲ πρόσωπα ζωγραφιστά,
γέροι ἱερεῖς μὲ τ' ἄσπρα γένια
στὰ στήθη ἀπάνω ἀπλωτά.

— «Νίκη !...» φωνάζει κι ἡ φωνὴ
ἀντιλαλεῖ σὲ μύρια στήθη
καὶ μύρια στήθη συγκινεῖ
εἰς κάθε ὄψη αἶψα ἐχύθη,
εἰς κάθε στήθος ἡδονή.

— «Νίκη !...» τοῦ κόβεται ἡ λαλιὰ
καὶ γέρνει τὸ νεκρὸ κεφάλι
μὲς στῆς χαρᾶς τὴν ἀγκαλιά,
μὲς στῆς γιορτῆς τῇ θείᾳ ζάλῃ,
μὲς στοῦ θριάμβου τὰ φιλιὰ.

Τὸ σῶμα του πέφτει στὴ γῆ
ποὺ ἐλεύθερη μὲ περηφάνια
τὸ ἀγκαλιάζει, τὸ εὐλογεῖ.
Τὸ πνεῦμα του εἰς τὰ οὐράνια
πάει μὲ τῆς νίκης τὴν κραυγὴ.

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ἑλλάδα

Ἢ Ρούμελη εἶναι μιὰ κορῶνα ἀπὸ ρουμπίνι,
Κι εἶν' ὁ Μοριᾶς μιὰ σμαραγδένια λαμπυράδα,
Κι ἐφτάδιπλο τὰ Ἐφτάνησα εἶναι μπουγαρίνι.
Νερόσιδα εἶν' ἀφρογέννητη κάθε Κυκλάδα.

Κομματιασμένη κι ἡ Ἰππειρο γελάει κι ἐκείνη,
Κι ἡ Θεσσαλία σκορπίζει μιὰ ξανθὴ ὁμορφάδα.
Κρυμμένη στὴν πολύπαθη τὴ Ρωμιοσύνη
Σὰ νὰ ξανοίγῃ ἡ βασίλισσα Ἑλλάδα.

Ἀκόμα τὸ ἔλατο τῆς λεβεντιᾶς φουντώνει,
Κι ἀπ' τῶν αἰώνων τοὺς καημοὺς κι ἀπὸ τὰ πάθη
Τοῦ Διγενῆ ἡ πνοὴ παντοῦ χυμένη πλάθει

Κανάρη, Καθαῖσκάκη καὶ Κολοκοτρώνη.
Καὶ μὲς στῆς χρυσοπράσινης νυχτιᾶς τὰ βάθη
Ἀκόμη ἀργολαλεῖ τοῦ Κόλωνοῦ τ' ἀηδόνι.

Τῆς ἱερῆς ἐλιᾶς ἐδῶ ναοὶ καὶ κάμποι.
Ἀνάμεσα στὸν ὄχλο ἐδῶ, ποὺ ἀργοσαλεύει,
Καθὼς ἀπάνω σ' ἀσπρολούλουδο μιὰ κάμπη.

Ὁ λαὸς τῶν λειψάνων ζῇ καὶ βασιλεύει
Χιλιόψυχος. Τὸ πνέμα καὶ στὸ χῶμα λάμπει.
Τὸ νοιώθω. Μὲ σκοτάδια μέσα μου παλέβει.

Κέρκυρα

Ἐκεῖ ποὺ ἄκμα ζοῦν οἱ Φαίακες τοῦ Ὀμήρου
Καὶ σμίγει ἡ Ἀνατολὴ μ' ἓνα φιλὶ στὴ Λύση,
Κι ἀνθεῖ παντοῦ μὲ τὴν ἐλπίά τὸ κυπαρίσσι
Βαθύχρωμη στολὴ στὸ γαλανὸ τοῦ ἀπείρου.

Ἐκεῖ ἡ ψυχὴ μου ὁρέχτηκε ν' ἐγλυκοζήσῃ,
Στὸ μεγαλόπρεπο ὄραμα τῆς γῆς τοῦ Πύργου.
Ἐκεῖ ποὺ χύνονται σὰν ὁμορφιὲς ὀνείρου
Ἡ μάνα τῆς αὐγῆς, τῆς ἁρμονίας ἡ βούση.

Τ' ἀθάνατου τυφλοῦ μὲ νέα φωνὴ Ἑλληνίδα
Σοφὰ ἐκεῖ πέρα ἀντιλαλοῦν οἱ ραψωδίες,
Ἐκεῖ ἀναπνέει ἀπὸ τὰ ρόδα εὐωδίες

Τοῦ Σολωμοῦ ἡ σκιὰ σὲ Ἠλύσια καὶ τεχνίτης
Ἐκεῖ τῆς λύρας ξαναζῇ καὶ τὴν πατρίδα
Καὶ τὴ δόξα ὁ Λημόδοκος ὕμνεῖ τῆς Κρήτης.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐγεννήθη τὸ ἔτος 1868 εἰς τὸ Ἀγρίνιον. Ἐξέδωκε μὲ τὸ ψευδώνυμον Πέτρος Βασιλικὸς δύο τόμους λυρικῶν του ποιημάτων «Τραγούδια τῆς ἐργασίας», καὶ ἑλβετικά καὶ εἰδύλλια». Ἀργότερα ἄλλους δύο τόμους μὲ τὸ ἀληθινόν του ὄνομα «Ἀπλοὶ τρόποι» καὶ «Βραδυνοὶ θρύλοι». Ἐξέδωκε ἐπὶ ἓν ἔτος τὸ περίφημον φιλολογικὸν περιοδικόν «Ἡ Τέχνη». Ἐγραψε καὶ σειρὰν ὅλην διηγημάτων δημοσιευθέντων εἰς τόμους, καὶ τὸ μυθιστόρημα «Φθινόπωρον». Μετέφρασεν ἀριστοτεχνικὰ τὸν «Φάουστ» τοῦ Γκαίτε, τὴν Ἰφιγένειαν ἐν Ταύροις κλπ.

Ἡ Σπορά

Ἔρμα τὰ δάση ἀπὸ φωλιές,
πέρα ξερὰ τ' ἀμπέλια.
Κι ἂν τ' ἄπλερο τραγούδι τους
σκορποῦν φτωχὰ γαρδέλια,
γύρω στὸν κάματο σκυφτὸς
ποὺ σπέρνει ὁ ζευγολάτης,
ἢ καλιακούδα στὸ βραχνὸ
τὸ πνίγει ρέκασμά της.

Ψηλὰ χιονίζει στὰ βουνὰ
καὶ γύρω ἢ πάχνη ἀπλώνει...
Καὶ κάτου ἀπὸ τὸ σάβανο,
ποὺ κρύο τὴν περιζώνει,
ἢ μάνα γῆ στὸν κόρφο της
κλώθει βουβὴ τὸ στάρι,
τοῦ Μάη τὴ χρυσοθάλασσα,
τῶν κόμπων τὸ καμάρι..

Τὰ Καράβια

Καὶ τὰ μάτια στὸ θάμπωμα ἀνοιχτὰ
καὶ τὰ μάτια σὰ σὲ ὄραμα χαμένα,
καὶ τὰ μάτια στὸ θάμπωμα πνιχτὰ
τὰ καράβια κοιτάζουνε μακριά,
τὰ καράβια σὰν ὄραμα χαμένα.
Μιὰν αὐγὴ εἶχαν ἀφήσει τὴ στεριά,
τὰ πανιά τους σὰν ὄραμα ἀπλωμένα,
καὶ μπροστά τους γελοῦσαν τὰ νερὰ
καὶ τριγύρω σκιρτούσανε φτερὰ
στὰ σπανιά τους στὸν ἄνεμο ἀπλωμένα.
Καὶ ἦταν ὄνειρο ἐμπρός του τὸ γλαυκὸ
καὶ ἦταν ὄνειρο ποὺ ἔφευγαν λευκό,
τὰ πανιά τους σὰν ὄραμα ἀπλωμένα,
μὰ στὰ μόκρη τὰ βρῆκε ἡ καταχνιά,
μὲ ἀπλωμένα τὰ βρῆκε τὰ πανιά,
μὲ ἀπλωμένα ἀπόμειναν πανιά
τὰ καράβια σὰν ὄραμα χαμένα
Χαμένα στὴν ξένη τὴν αὐγὴ,
στὴν ἀσάλευτη ὀλόγυρα σιγὴ
μὲ ἀσάλευτα ἀπλωμένα σὰ νεκρὰ
τὰ πανιά τους στὸ ὀλόθαμπά νερὰ
τὰ μάτια κοιτάζουνε μακριὰ
τὰ καράβια σὰν ὄνειρα χαμένα

Χειμῶνιασμα.

Ψημένη ἀπὸ τὰ κάματα
κι ἀπ' τὰ λιοπύρια, τώρα
μὲς στοῦ βοριᾶ τὴν ἀγκαλιὰ
λουφάζει γύρω ἡ χώρα.

Ἄραχνιασμένα τὰ βουνά,
μαραγκιασμένοι οἱ κάμποι
πνίγονται μὲς στὴν καταχνιὰ
καὶ στῆς χιονιᾶς τὰ θάμπη.

Θολὸ τὸ κῦμα, σκυθρωπὸ
τὸ περιγιάλι. Κάτου
σωρὸς τὰ φύλλα καὶ παντοῦ
μιὰ κρύα πνοὴ θανάτου.

Κι ἡ ρεματιὰ ἐκεῖ ὀλόγοργη
ποῦ φεύγει στὰ λαγκάδια
τοῦ κάκου μιὰ μὲ κλάματα
τοῦ κάκου μιὰ μὲ χάδια

γιὰ ν' ἀναστήση πολεμάει
στὶς ὄχτες, ποῦ διαβαίνει,
τὶς ἀροδάφνες σκέλεθρα,
τὴν καλαμιὰ φριμένη.

Σ Π Η Λ Ι Ο Σ Γ. Π Α Σ Α Γ Ι Α Ν Η Σ

Τ ὸ Δ ὕ σ μ α

Μὲ τὰ ἡλιοβασηλέματα νεκροθυμῶ καὶ κλάμα
Ἐπλωσε ἡ ὥρα στὴν ἐρμῶ καὶ μούχρωσαν τὰ δάσα,
Κι ἀπὸ τὰ μοσκοέλατα σμαραγδοστάζουν δάκρυα.
Σαβανοφέγγει ἀχνόχρυσος στὰ δεντροτόπια ὁ ἥλιος,
Κι οἱ εὐωδιὲς λιγόθυμες στὶς λιβανάτες ὥρες
Θυμιαίνουν τ' ἀερίσματα. Στὰ φύλλα ἀνατριχίλα
Τὰ δροσοφόρια ξέχυσαν κι ἀνάσυρτα σαλεύουν.
Ἐπὸ τὰ δέντρα τὰ πουλιὰ στερνολαλιὲς ἀφίνουν
Καὶ σβόνουν μὲς στ' ἀπόσπερο. Ἦ σιγαλιὰ κι ἡ νέκρα
Δακρυολογοῦν στὰ πέριορα σὰν ξεψυχάη κι ἡ μέρα.
Ἦσκι οἱ τὰ πλάγια ἀπόσκιασαν. Ἐπὸ τὰ δάσα γύρω
Βγαίνει βαθὺ ἀναβούϊσμα. Κι ἀπ' τ' ἄραχνο τὸ δύσμα
Τὸ φῶς ἀχνὸ κι ἀψηφωτὸ ψυχοραγᾷ στὸ δάσος
Καὶ σβύνει μὲς στὶς φυλλουργιὲς καὶ στὶς ἰτιὲς νεκρώνει.
Τὰ φύλλα πέφτουν ἄψυχα μὲ θρῆνο. Καὶ τ' ἀγέρι
Μ' ἄρυθμο τὰ μοιρολογᾷ καὶ σύγκρυο μοιρλόϊ,
Κι ἀπὸ τὰ μοσκοέλατα χρυσοσταλάζουν δάκρυα
Μὲ τὰ ἡλιοβασηλέματα, πρὸς τὴν παυθίαν ὥρα,
Ποῦ κλαῖν τ' ἀπόσκια καὶ βουβὰ κλαῖνε τὰ δάσα, κλαῖνε.

Σ Π Η Λ Ι Ο Σ Γ. Π Α Σ Α Γ Ι Α Ν Η Σ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς θάλασσας.

Ἄπ' τὶς μεγάλες τὶς ἀγάπες μου εἶσαι ἐσὺ
τῆς θάλασσας ἀγάπη !

Κι ὄχι γλυκιὰ καὶ γελαστὴ κι ἀτάραχτη
σὰν ἄλλες.

Ξέχωρη ἀπ' ὅλες.

Καὶ στὶς χαρὲς

καὶ στοὺς καημούς,

καὶ στὶς λαχτάρες,

καὶ στὸ ξελόγιασμα,

καὶ στὸ μεθύσι τοῦ κινδύνου,

καὶ στοῦ χαμοῦ τὴν καταφρόνηση

ξέχωρη ἀπ' ὅλες εἶσαι σὺ

καὶ πρώτη.

Μὲ τὰ κουπιὰ ἀργολάμνοντας

πόσες φορὲς

στῆς βάρκας μου τὸ ἀκρόπλωρο σκυμμένος,

ὦ γαλανόθωρη,

καθρέφτισα τὴν ὄψη μου

στὴν ἀγκαλιά σου τὴ γαληνεμένη !

Καρφώνοντας στὰ διάφανα νερά σου

τὰ μάτια ἀχόρταγα

ζητοῦσα νὰ ξανοίξω

τοῦ βάθου σου τ' ἀπόκρυφα.

Κι ὅπου ἡ ματιὰ δὲν ἔφτανε
στὰ τρίςβαθιά σου,
τὸ λογισμό μου βουτηχτὴ ξαπόστελνα,
νὰ ἰδῇ καὶ νὰ μοῦ φανερώσῃ
τῶν κοραλιῶν σου τὸ ἄνθισμα,
τῶν μαργαριταριῶν τὸ πλάσιμο,
καὶ τοῦ πανώριου κόσμου σου ὅλου
τὴ μυριοφύνηταστη ζωή.

Τοῦ κάκου !

Ἐσὺ ἀφανέρωτους κρατᾷς
τοὺς θησαυροὺς σου
στ' ἄφταστα βάθη τῆς ἀγάπης σου,
γιὰ νὰ τοὺς φανερώσῃς
μόνο στοὺς διαλεχτούς,
τὴν ὥρα ποὺ ὀλογύρω στὸ λαιμό τους
πνίχτρα καὶ σώστρα σφίγγεται ἡ ἀγκάλη σου.

Καὶ πόσες νύχτες τοῦ καλοκαιριοῦ
σὲ κάποιο ἀπάνεμο λιμάνι σου
τὰ φύκια
προσκέφαλο ἔβαλα
στὸ πλάϊ σου. . .

Καὶ σὺ κοιμώσουν κι ἀγρυπνοῦσα ἐγώ,
χορταίνοντας τὸ φῶς
ὅλων τῶν ἄστρων, ποὺ ἔφεγγαν
ἀπάνωθι μου, στὸν ἀπέραντο οὐρανό ! . .

Κάποια φορὰ
πρὸς τ' ἀκρογιάλι ἀπλώνοντας
ἀργό, ἀπαλὸ τὸ κῦμά σου
μὲ σάλεμα χεριοῦ,
ποὺ φέρνει κάτι,
μπροστά μου ἀλόθεσες

όλόδροσα, όλοπράσινα
τὰ μούσκλιά σου.

Μὴ μὲ πλανέσουν τῆς στεριᾶς τὰ λουλούδια
φοβήθηκες,
καὶ νὰ μοῦ δείξης θέλησες
πὼς ἔχεις ἄνοιξη καὶ σὺ
στοὺς κάμπους σου ; . . .

Τὸ ἀνάσασμά σου ! . . .

Κρασι τῆς μαυροδάφνης μὲ ροδόσταμα
σμιγμένο,
δὲ φέρνει τὸ γλυκὸ ἀποκάωμα
τοῦ τίποτε.

Τὸ ἀνάσασμά σου ! . . .

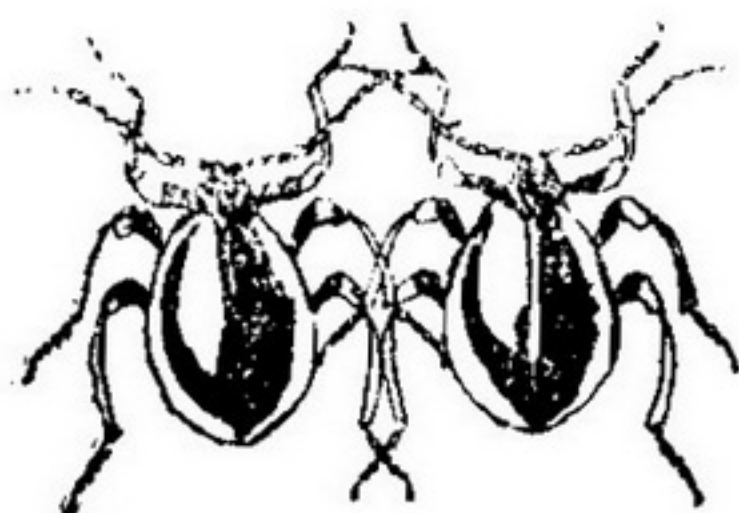
Γεννᾶ τὸ ἀνάβρασμα
κάθε ζωῆς κρυμμένης στὸ αἷμά μου,
καὶ μοῦ φτερώνει τὸ κορμὶ καὶ τὴν ψυχὴ
πρὸς τὰ μεγάλα κι ἄφταστα,
τὸ ἀνάσασμά σου.

Ὅταν στὰ μαγεμένα περιγιάλια σου,
κάποια λιοπυρωμένα μεσημέρια,
τῆς Εὐμόλπης τὰ χέρια
—τὰ Νεραϊδοχέρια—
σέρνουν πάνω στ' ἀκύμαντα νερὰ
σὰ γλάρου ἀκρόφτερα
τὰ δάχτυλά τους,
καὶ φτάνοντας σ' ἀπόρητη ἀμμουδιά,
κυλοῦν τὰ δροσοστάλαχτα χαλίκια,
ποιό δάσος, ποιο λίβάδι, ποιά ἀκροποταμιὰ
μπορεῖ νὰ φτάση,
μ' ὅλων τῆς τῶν πουλιῶν τὸ λάλημα,
τὸ γλυκολάλημά σου ;

Κάποτε μιὰ χαλάστρα δύναμη,
κινῶντας ἀπ' τὰ σπλάχνα σου,
λυσσομανᾷ κι ἀφροκοπᾷ,
κι ἀλίμονο
σ' ἐκεῖνον πού δειλιάσῃ ! . .
Μὰ καὶ χαρὰ στὸ δυνατό,
πού θ' ἀντικρύσῃ νικητῆς τὸν κίνδυνο !
Καὶ κάποτε,
μ' ἓνα μετάνοιωμα
ψυχῆς γυναίκιας
λυέται ὁ θυμός σου καὶ ξανὰ ξεσπᾷ
σὲ θρῆνο ἀπαρηγόρητο.

Ἄπ' τὶς μεγάλες τὶς ἀγάπες μου εἶσαι ἐσύ,
τῆς θάλασσας ἀγάπη!
Τῆς ὀμορφιάς ἀναγεννήτρα ἐσὺ
στὰ μάτια μου,
τῆς στεριανῆς ζωῆς παρηγορήτρα ἐσὺ
κι ἐλπίδα ποθητὴ τοῦ λυτρωμοῦ.....
Τῆς θάλασσας ἀγάπη,
πρώτη μου καὶ στερνὴ εἶσαι ἐσὺ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ~

Ἐγεννήθη τὸ 1877 εἰς τὸ Καρπενήσι. Ἐγραψε ἔμμετρα καὶ πεζά, συνεργασθεὶς εἰς πλείστας ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἐτύπωσε «Πολεμικὰ τραγούδια» εἰς τόμον καὶ «Πεζοὶ Ρυθμοί», ἐπίσης δὲ καὶ τὰ διηγήματά του εἰς ἓνα τόμον. Ὑπηρέτησε Νομάρχης, καὶ ἤδη εἶναι Διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς πινακοθήκης.

Τὸ αἶμα

Αἶμα τρισάγιο, πόσο χύνεσαι
κι ἀκόμα τελειωμὸ δὲν ἔχεις!
Ποτάμι θεριωμένο γίνηκες
καὶ στὰ λαγκάδια τρέχεις, τρέχεις...

Ἔχεις πηγὲς κορμιὰ ποὺ κοίτονται
στὴν ἄγρια στρώση ξαπλωμένα,
καρδιὲς ποὺ σ' ἓνα βόλι πάγωσαν,
κουφάρια, στήθια τρουπημένα.

Ἐσύ δὲ βγῆκες ἀπὸ σπήλαιο,
τὰ σύνεφα δὲ σ' ἔχουν κάμει...
Στὰ στήθια τὰ γεμάτα ἔβαψες
καὶ βούιζες γιὰ νὰ βγῆς ποτάμι!

Κι ἀνήσυχο τὴ φλέβα χτύπας
καὶ τὸ μπαρούτι λαχταροῦσες,
στὸ Χάρο μπρὸς τὰ νιάτα ἔσπρωχνες,
θύρα νὰ βγῆς κρυφοζητοῦσες.

Καὶ νὰ τὸ πυρωμένο σίδερο
λαχτάρᾳ σπέρνοντας καὶ τρόμο,
τὰ παλικάρια κάτω ξάπλωσε
καὶ σοῦ ἄνοιξε ποτάμι δρόμο!

Στὸν ἐρχομό σου φεύγουν, χάνονται
τοῦ λόγγου τὰ νερὰ σκιαγμένα

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Τὸ ἅλατι

Μὲς ἀπὸ τὸν ἀφρό σου, λιμνοθάλασσα,
σὰν κάτι, ἀντάμα σκαλιστὸ κι ἀγέρινο, σὰν κάτι
ποὺ δούλεψε τὸ χέρι τοῦ Ποιητῆ,
νά, τὸ καθάριο κρύσταλλο, νά, τὸ καθάριο ἅλατι.

Τὸ ψωμὶ σταράτο, καλοζύμωτο,
μὲς ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Κυρᾶς τὰ προκομμένα βγαίνει,
μὰ νόστιμο εἶν' ἀσύγκριτα, γιατίι
μέσα του, ἅλατι, ἡ χάρη σου σπαρτὴ σπαταλεμένη.

ΜΙΑΤΙΛΔΗΣ ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

Τὸ καινούργιο σπίτι

Κλειστὰ παράθυρα, κλεισμένα μάτια,
κλεισμένη ξώθυρα, στόμα κλειστό.

Ἀκόμα ἀπάτητα τὰ σκαλοπάτια,
χλωρὸ τὸ κάγκελο τὸ σκαλιστό.

Στὶς ἄδιες κάμαρες νωπὸ τὸ χῶμα
μεθ' ἃ τὸν ἄνεμο μ' ὀσμὴ βαριά.

Βουίξει ἡ στέγη του, λὲς μένει ἀκόμα
κάποιος ἀντίχτυπος ἀπ' τὰ σφυριά.

Ἀκόμ' ἀσάρωτα τὰ πριονίδια,
ἀκόμ' ἀλάδωτες οἱ κλειδωνιές,
ἀκόμ' σὺνεργα, καρφιά, σανίδια
σκόρπια κατάχαμα καὶ στὶς γωνιές.

Μ' ἀπ' τὶς ὀρθάνοιχτες τὶς μέσα θύρες,
ποὺ στὰ στροφίδια των βαριά ἀκουμποῦν,
πηγαίνουν κι ἔρχονται σκυφτὲς οἱ Μοῖρες
καὶ κοντοστέκονται κάτι νὰ εἰποῦν.

Ὅμως τὸ νιόχτιστο σπίτι δὲ νοιώθει
ἂν εἶν' ἡ τύχη του καλὴ ἢ κακὴ.
Δὲν τὸ ζωντάνεψαν ἀκόμα οἱ πόθοι
κείνου ποὺ τό χτισε νὰ κατοικῇ.

Σ' ὅλα τὰ μέλη του ἢ νέκρα εἶν' ἴση,
ὅλ' ἀξημέρωτα κι ὅλα βουβά,
σὰν τοῦ πρωτόπλαστου πρὶν νὰ φυσήση
ψυχὴ στὰ σπλάχνα του ὁ Ἰεχωβά.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

Τὸ χιόνι

Τὸ χιόνι ἂν δεντραπλώθηκε
κι ἂν ἔκαψε τὰ φύλλα,
μὲς στὸν κορμὸ γλυκόσταξε
μιὰ νέα ἀνατριχίλα.

Κι ἀπ' τὰ κλαδιά, τὰ σκέλεθρα,
σὰ σκορπιστῇ ἡ μαυρίλα,
χλωρὰ κλωνάρια θὰ φανοῦν
καὶ πράσινα τὰ φύλλα.

Α Λ Ε Ξ. Π Α Λ Λ Η Σ

Καλὴ καρδιά

— Πέστε ἓνα μῦθο, βρε παιδιά...
— Τί; Παγωμένα καὶ γυμνά;...
Στοῦ γείτονα, πού χουν φωτιά
τὸ παραμῦθι ἅς τριγυρνᾷ.

— Παιδιά μου, πιάστε τὸ χορό...

— Πῶς; Ἔτσι, μ' ἄδια τὴν κοιλιά;...

Ὁ γείτονας, πού χει ψητό,
αὐτὸς ἄς κράζει τὰ βιολιά...

— Παιδιά, ἔλα ἀρχίστε ἓνα σκοπό...

— Λές διψοπούλι κελαηδᾷ;...

Ὁ γείτονας πού χει παλιὸ
μοσκάτο, αὐτὸς ἄς τραγουδᾷ...

— Ἐγὼ ὅμως γκρίνια καὶ φωνὴ
στοῦ δόλιου γείτονα ἀγροικῶ,
κι ἔτσι ἀψιθιά ἔναι καὶ χολή
καὶ τὸ κρασί τὸ πιὸ γλυκό.

Τὶς ἀρχοντιές δὲν τὶς ψηφῶ,
μόν' νά χουμε καλὴ καρδιά.
Αὐτὸ εἶναι βιὸς ἀληθινὸ
κι ἄς τὸ χαροῦμε, βρὲ παιδιά.

Λ Λ Ε Ξ. Π Α Λ Α Η Σ

ΗΛΙΑΣ ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗΣ

Ὁ προσκυνητής

Ἡ δόξα

Ἡ Δόξα μὲ σιγόκραξε τοῦ ρημαγμένου κάστρου,
στὰ μαῦρα τὰ χαλάσματα μονάχη ἀργοπατώντας.

Μὲς στὰ ρημάδια σύψυχη παλικάριὰ πεσμένη
τὴν πολεμόκραχτη φωνὴν περίγυρα τινάζει
κι ἀντιλαλοῦν καμπανιστὰ τρισμάκαρα τραγούδια.
Μὲ τὴν ψυχὴν τρεμáμενη στὰ χεῖλη ἀπολογιέμαι
στῶν τραγουδιῶν τὸ κάλεσμα καὶ στὴ γενιὰ τῆς Λόξας,
—Ζήσατ' ἑσεῖς! Καὶ στὴν ψυχὴ τοῦ κόσμου ἀκόμη ζῆτε.
Νικήσατε τὸ θάνατο. Καὶ τοῦ καιροῦ τὸ διάβα
θὰ τὸ κρατᾶτε σκλάβο σας ὅσο θὰ ζῇ κι ἡ Λόξα.
Ἀπομεινάρια ἂν εἴσαστε τρανῆς λεβεντοσύνης,
σκυφτὰ περνοῦν τὰ μέτωπα μπροστὰ στὴ δύναμή σας
κι εἰν' τῆς ἑρμιᾶς σας ἡ ζωὴ τοῦ ὄνειρου ἡ μόνη ἀλήθεια.
Μὲς στὸ ναό σας ἄνθρωπος γενιᾶς μικροδουλεύτρας
κι ἂν μπῆκα συμπαθᾶτε με. Νὰ ξαντικρύσω θέλω,
πῶς σταίνει ἡ ζήση τὸ χορὸν τοῦ μεγαλείου τὸ ἀπόσκιο,
καὶ πῶς κρατοῦν τῆς τὸ σκοπὸ χίλιων Πινδάρων λύρες.
Κι ἂν δυνατοὺς σᾶς εἶπανε γιὰ τὸ θάνατό σας
ἀνάζησαν τοῦ Σόλωνα καὶ τοῦ Τυρταίου τὰ λόγια,
ἑσεῖς τὴ δύναμη ἠῦρατε στὴν ὁμορφήν σας.
Γιὰ τὸ τρανὸς καὶ δυνατὸς λογιέται κείνος, ὅπου
πάνω ἀπ' τὴ ζήση του ἔβαλε τὴν ὁμορφιὰ τῶν ἔργων,
καὶ ρίχτηκε στὸ θάνατο μὲ τὴν ψυχὴ γεμάτη.

Ἡ Μάνα.

Αὐγὴς τοῦ Ἀπρίλη, δύσματα ροδόχρυσά τοῦ Μάη,
στὰ μάτια μου ὁμορφότερη δὲ φέρατε ἁρμονία
ἀπ' ὅση ἀντίκρυσσά νὰ κλῇ κάθε ματιὰ τῆς Μάνας,
ποὺ πέφτει ἀγαποτρέμουλη πὰ στοῦ παιδιοῦ τὴν κούνια.
Κι ἑσεῖς ὀρχήστρες τῶν πουλιῶν τοῦ κήπου τ' ἀνθισμένου
γλυκότερα δὲν ψέλνετε σκοποὺς χαριτωμένους
ἀπ' ὅσους χύνει τ' ἀλαφρὸ νανάρισμα τῆς Μάνας.

Μὲς στὸ παλάτι τὸ τρανὸ καὶ τὸ φτωχὸ καλύβι,
σὲ πανηγύρι μυστικὸ κι ὅλο χαρὰ γεμάτο
καλεῖς μας νὰ θαμάσουμε τὴ δύναμή σου, Ἀγάπη,
ποὺ ἀργοκυλάει καὶ χύνεται τὴν πλάση ν' ἀγκαλιάση,
μ' ὅλη τὴ μεγαλόψυχη τῆς Μάνας καλοσύνη.

Ἡ ἀγάπη

Μικρὸ καλύβι, οἱ τοῖχοι σου κλειοῦν ἄμετρη γαλήνη.
Κάτω ἀπ' τὴ σιέγη σου ἔστησε τὸ θρόνο της ἡ Ἀγάπη
κι ἀλαφροδέθη σὲ χορὸ τῆς ξεγνοιασιάς ἡ γλύκα
μὲ τὸ βαθὺ ξεχείλισμα τῆς ἁγίας καλοσύνης.
Τὰ διαβατάρικα πουλιά σὲ χαιρετοῦν καὶ παίρνουν
ἀπ' ὅση μέσα σου ἔλαμψε χαρὰ γιὰ εὐτυχισμό τους
σιτὸ μακρινὸ ταξίδι τους. Οἱ νύχτες τοῦ χειμῶνα
σ' ἀναθυμοῦνται πρόσχαρες καὶ μὲς στὴ ζεστασιά σου
νὰ ξαναῦφάνουνε ποθοῦν παραμυθιῶνε μάγια.
Κι ἡ ταξιδεύτρα μου ψυχὴ σ' ἀντίκρουσε κι ἐστάθη
ν' ἀπακουμπήση χαρωπὴ σιτὸ ταπεινὸ κατώφλι,
κι ἐκεῖ γυρτὴ νὰ ὀνειρευτῇ τὴ δόξα τῆς Ἀγάπης.

Ἡ γυναῖκα

Μὲς στ' ἅγιο βῆμα τοῦ σπιτιοῦ γεμάτη φῶς καὶ δόξα
εἶδα γαληνομέτωπη νὰ στέκεται ἡ Γυναίκα,
ὥσάν γλυκιὰ καὶ σεβαστὴ τῆς Ἀθηνᾶς δουλεύτρα.
Γύρω της πέπλοι ἀνέεροι σιτὸν ἀργαλιὸ ὑφασμένοι
τῆς Ἀρετῆς, τὴν προκοπὴ καὶ τὴν τιμὴ ἱστορώγτας,
χάρη περίσσια σκόρπιζαν στὴ λαμπερὴ θεωρίᾳ της.
Ἄσπρα κατὰσπρα ἀπ' ὁμορφιὰ καὶ μοσκομύριστα ὅλα
μέσα σιτὸ σπίτι ἀπλώνανε τὰ μάγια τῆς γαλήνης
καὶ γελαστὸ ὕμνο ρύθμιζαν γιὰ τὴ γυναῖκα ἀξιάδα.
Πὰ σιτὸ κατώφλι πρόβαλε περιχυμένος ἵδρω
ἄντρας σκυφτὸς καὶ δίπλα του φτάνει γοργὰ ἡ Γυναίκα,

— Ἡρθες, καλέ μου! Ἀκούμπησε στὸ χέρι μου καὶ δός μου
τὸ μέτωπο τὸν ἴδρω σου μ' ἓνα φιλὶ νὰ μάσω. . . »,
Στοῦ ἄντρα τὰ χεῖλη ἀπλώθηκε χαμόγελο. Καὶ μπῆκε
ἀνίδρωτος, καὶ δείχτηκε ψηλὴ ἡ κορμοστασιά του.
Κι ὅλα στὸ σπῖτι ἐγέλασαν τῆς εὐτυχίας τὸ γέλιο. . .

ΠΑΙΑΣ ΒΟΥΤΙΕΡΙΑΝΣ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΡΚΟΡΑΣ

Καλοκαιρινὴ βραδιά

Ἦ μέρα σβύεται. Ὅπου κοιτάξεις, ὅπου
τ' αὐτί σου γύρει, ἀσάλευτη γαλήνη,
ποὺ καὶ στὸ στήθος τοῦ καημένου ἀνθρώπου
γλυκὰ γλυκὰ τὸ βάλαμό της χύνει.

ὦ! κάμε ἀπὸ τὸν κόσμο, ἀγάπης ὥρα,
νὰ πάψη κάθε ἀφορεσμένη μάχη!
Νά, πλαστήκανε ἀντίπαλοι καὶ τώρα
γλυκοφιλιοῦνται ἀπὸ τὸ τὸ κῶμα οἱ βράχοι.

Λέχεται ὁ κρῖνος τὸ χρυσὸ μελίσσι
ποὺ τὴν πρώτη γλυκάδα εἶχε του πάρει,
μὲς τὸν κόρφο του, ἰδὲς νὰ ξενυχτήση
γενναῖα τοῦ δίνει εὐωδιαστὸ κλωνάρι.

Στὸν οὐρανὸ κάθε λουλούδι χύνει
λιβάνισμα λατρείας ἐδῶθε κάτου,
καὶ ὁ γαλάζιος νοῦς μ' εὐγνωμοσύνη
τ' ἄνθια ποτίζει μὲ τῇ θείᾳ δροσιᾷ του.

Ἡ θάλασσα γελάει, τὴν ἀργυρώνει
τὸ φεγγάρι ποὺ πάει κατὰ τὴ δύση,
λὲς καὶ γιὰ τοῦτο ἀπὸ χαρὰ φουσκώνει,
δίχως αὔρα καμιὰ νὰ τὴ βοηθήσῃ.

Ἀπάνου κάτου, ὅπου κοιτάξεις, ὅπου
τ' αὐτί σου γύρει, ἀσάλευτη γαλήνη,
ποὺ καὶ στὸ στήθος τοῦ καημένου ἀνθρώπου
γλυκὰ γλυκὰ τὸ βάλαμό της χύνει.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΡΚΟΡΑΣ

ΣΠΗΛΙΟΣ Γ. ΠΑΣΑΓΙΑΝΗΣ

Τὸ νυχτέρι

Κοπέλες, γριὲς καὶ νιόπαντρες καὶ χῆρες πᾶν στὴ ρούγα
Κι ἐκεῖ περικαθίζουνε καὶ κάνουν τὸ νυχτέρι.
Γύρω ἀπὸ λαμπερὲς φωτιὲς κάθονται ἀράδα ἀράδα,
Κι οἱ γριὲς γνέθουν τίς ρόκες τους παὶ λένε παραμύθια
Καὶ γύρω τὰ μικρὰ παιδιὰ μὲ προσοχὴ γροικοῦνε.
Οἱ χῆρες κάτασπρα μαλλιά μὲ τὰ λανάρια ξένουν
Καὶ λέν τίς μαῦρες πίκρες τους καὶ τὰ παράπονά τους.
Οἱ νιόπαντρες γιὰ τ' ἀκριβὰ τὰ ταίρια τους καυχῶνται
Καὶ λένε γιὰ τίς χάρες τους καὶ τὰ προγονικά τους,
Γιὰ τὰ εὖτυχα νοικοκυριά καὶ τὰ ξεσπιτισμένα.
Οἱ νιές, κοπέλες ὁμορφες, παρθένες μεστωμένες,
Πλέχουνε ξόμπλια καὶ κεντοῦν πανώρια τὰ προικιά τους·
Κι ἄλλη κεντάει ὠριόπλουμο γαλάζιο μαξιλάρι,
Κι ἄλλη σεντόνι ὁλόκρουστο στίς ἄκρες τὸ πλουμίζει,
Κι ἄλλη μαντῆλι πλουμερό, νυφιάτικο ξομπλιάζει,
Κι ἄλλη περίκεντη ποδιὰ μεταξωτὴ γαζώνει.

Καὶ κάπου κάπου τραγουδοῦν ὁλόγλυα τραγούδια.
Ὡς πὺν νὰ σβύσουν οἱ φωτιῆς νὰ ρθῇ τὸ μεσονύχτι
Καὶ τότε φεύγει καθεμιὰ καὶ παύει τὸ νυχτέρι.
Ἡ ρούγα ὁλοερημώνεται κι ἡ πούλια βασηλεύει
Κράζει τ' ὄρνίθι τρεῖς φορὲς, σκούζουν τὰ νυχτοπούλια,
Κάπου στὸ λόφο τὰ σκυλιὰ ἀναλυχτοῦν διαβάτη,
Πὺν ξύπνησε μεσάνυχτα καὶ πάει στὴν πέρα χώρα.

Σ Π Η Λ Ι Ο Σ Γ. Π Α Σ Α Γ Ι Α Ν Ν Η Σ

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Σ τ ὸ θ έ ρ ο

Ἦτανε μέρα θερισμοῦ, μεσημεριοῦ ὥρα ἦταν.
Ὁ κάμπος ὁ κατάσπαρτος μόλις γλυκοσαλεύει,
σὰν ἓνα κοίμισμα παιδιοῦ ξανθότατου στὴν κούνια.
Τὸ κόψανε γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸ θέρισμα κι οἱ ἐργάτες
καὶ δὲν ἀκούγεται λαλιὰ καὶ δὲ γροικιέται γούζλα,
τῆς μέρας εἶναι ἡ ζωγραφιά, τῆς νύχτας ἡ γαλήνη·
Τὰ περιστέρια ταιριαστὰ φωλιάζουν καὶ κοιμοῦνται,
καὶ κάποια σὰ χιονόβολα, πὺν δὲν τὰ λιώνει ἡ φλόγα.
Μὲς στὰ χωράφια πὺν καὶ πὺν κι οἱ παπαροῦνες γέρνουν
στεγνὲς τὶς πορφυρόμαυρες θωριές τους πρὸς τὸ χῶμα,
σὰ νὰ ζητᾶν ἀπὸ τὴ γῆ τὸ δρόσος. πὺν δὲ βρίσκουν·
Κι ἀπὸ τὴ λαύρα στέκονται σωμένες οἱ ἀγελάδες
μὲ τὰ μεγάλα μάτια τους τὰ μαῦρα, πὺν γυαλίζουν
κι ἀπὸ μακριὰ σὰν πλάσματα φαντάζουνε πετρένια
κι ἀπὸ τὸ διάβα τοῦ καιροῦ μαυροκιτρινιασμένα.
Τὸν ἴσκιο τους ἀνώφελα ξαπλώνουν τὰ πλατάνια
καὶ σὰ νὰ καρφωθῆκανε τὰ φύλλα στὰ κλαδιὰ τους.

Στηλώνει ὁ ἥλιος τὴ ματιά, ματιά πυρὴ φιδίσις,
τὴ γῆ, τὸ μυριοπλούμιστο πουλὶ γιὰ νὰ βασκάνῃ,
καὶ κάθε τι καλὸ, γερό, καὶ λυγερό καὶ μέγα
σωπαίνει κι ὄνειρεύεται καὶ δένεται ἀπὸ μάγια.

Κ Ω Σ Τ Η Σ Π Α Λ Α Μ Α Σ

Π Ε Τ Ρ Ο Σ Β Λ Α Σ Τ Ο Σ

Κ α λ ο κ α ί ρ ι

‘Ο δουλευτὴς ὁ θερισμὸς σκολάζει ἀποσταμένος.
Χεροβολιᾶς ἀραδωτὰ τὰ στάχυα ἀγκαλογέρονουν
Καὶ τᾶστρα τὰ καματερὰ φλογάτες παπαροῦνες
Στεφανωμένα ὀλόγυρα στὶς θημωνιᾶς σταλίζουν.

Στ’ ἀλώνια συμμαζεῦουνε τὸ μελισσὶ τὸ στάρι
Κι ὀλοῦθε σιγαλόρρυθμα τραγούδια ὕμνολογοῦνε
Τὴ Γῆς τὴν καρπερόστηθη καὶ τοὺς παλιούς θεούς της
Ποὺ ὀρίζουν τὶς καλοκαιριᾶς. Τὸ λιόγερμα χλωμιάζει

Καὶ σὰν πουρνοσταλάγματα τῆς πάχνης συννεφάκια
Χρυσὰ τὸ καφασώνουνε. Καὶ τὰ καλὰ μαξούλια
Σὲ κάμπους πλουσιοπόταμους, ἀπὸ λιμνιὰ σὲ ξαίθρα,

Γύρω ἀπὸ κάστρα καὶ ναοὺς καὶ φημισμένες χῶρες
Ξαπλώνονται καὶ λιόχρωμα, πηχτά, θαλασσολάμπουν
‘Ὡς τὰ βουνὰ τ’ ἀθάνατα μὲ τὰ λευκὰ τὰ χιόνια.

Π Ε Τ Ρ Ο Σ Β Λ Α Σ Τ Ο Σ

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

Ἐγεννήθη τὸ ἔτος 1873 εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἡπείρου. Ἐγραψε πεζὰ καὶ ἑμμετρα. Μαθητὴς ἀκόμη ἔγραψε νεανικὸν πατριωτικὸν ποίημα «Σκιαὶ τοῦ Ἀἵου», διὰ τὸ ἔποιον ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως, προσφυγὼν εἰς Ἀθήνας. ὅπου ἐπρεξίς ἔζησε, ἀλλοτε ὡς ἐργάτης τυπογραφείου καὶ ἀλλοτε ὡς κατώτερος ὑπάλληλος εἰς τὰ ὑπόγεια γραφεῖα σιδηροδρομικῆς Ἑταιρίας. Ἐδημοσίευσεν ἔπειτα εἰς Ἀθήνας τόμον ποιημάτων «Τὰ ἀγροτικά» τὸ ἔτος 1891, βραβευθέντα ἄλλον τόμον ποιημάτων τοῦ μὲ τὸν τίτλον «Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης» τὸ ἔτος 1893, καὶ τέλος ἓνα τόμον διηγημάτων τοῦ μὲ τὸν τίτλον «Πεζογραφήματα» τὸ ἔτος 1894. Ἀπέθανε νεώτατος εἰς τὴν Ἀρταν μόνις 26 ἐτῶν, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1894, πτωχὸς καὶ ἀγνοημένος τότε ἀκόμη ἀπὸ τοῦς συμπολίτας του.

Ὁ γάμος

Τοῦ ποιοῦ ν' τὸ συμπεθερικό, τοῦ ποιοῦ ν' αὐτὸ τὸ ψίκι,
ποὺ κατεβαίνει ἀπ' τὰ βουνὰ πεζούρα καὶ καβάλα,
μὲ τὰ ψηλὰ τὰ φλάμπουρα, μὲ τὰ διπλὰ παιγνίδια,
μὲ τὰ τραγούδια τὰ πολλά, μὲ τὰ βαριὰ τουφέκια,
σὰ νὰ σηκώθῃ ὁ βασιλιᾶς καὶ σύναξῃ τ' ἀσκέρια
κι ὅλον τὸν κόσμον κάλεσε νὰ πάῃ νὰ πολεμήσῃ : . . .

— Ὁ Φλώρος κάνει τὴν χαρά, παντρεύει τὸν υἱὸν του,
τὸ γιό του τὸ μονάκριβο, τὸ μοσκαναθρεμένο,
κι ὅλο τὸν κόσμον κάλεσε κι ὅλο τ' ἀρχοντολόγι.

Τρεῖς χρόνους γράφαν τὰ προικιά καὶ τρεῖς τὰ πανωπροίκια
καὶ τρεῖς ὅπου συντάζονταν καὶ κάλναγαν τὸν κόσμον.

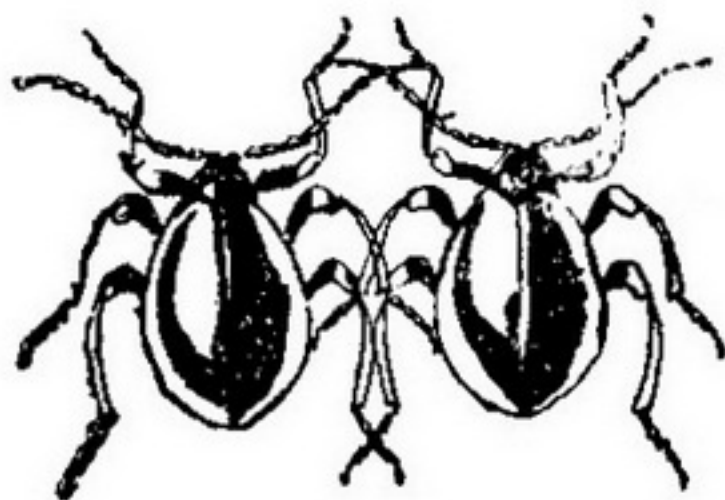
Πᾶν τὰ παιγνίδια ἀπὸ μπροστά, τὰ φλάμπουρα ἀπὸ πίσω,
κι ἀράδα ἀράδ' ἀπὸ κοντὰ πάνουν οἱ συμπεθέροι.

Καὶ μὲς στὸ ψίκι ἀνάμεσα πᾶν ὁ γαμπρὸς κι ἡ νύφη
καβάλα σ' ἄλογα ψαριὰ καὶ χρυσοσελωμένα.

Λάμπουν τ' ἄσήμια τοῦ γαμπροῦ καὶ τὰ χρυσᾶ τῆς νύφης.
Δεξιὰ ζερβιὰ παίζουν νουνὸς καὶ βλάμης τ' ἄλογά τους,
κι ὅλο κοιτᾷ τὰ νιόγαμπρα κι ὅλο χαμογελᾷνε.
Πάει ὁ γαμπρὸς σὰν αἰτός, ὀρθὸς καμαρωμένος,
κι ἡ νύφη πάει σὰν πέρδικα γλυκιὰ χαμηλομάτα.
Βγαίνει στήν πόρτα νὰ δεχτῇ τὴ νύφη ὁ γέρο-Φλῶρος
καὶ χύνει σίκλους τὸ κρασί, τὸ ρύζι χοῦφτες χύνει.
Τήνε φιλεῖ στὰ μάγουλα, τήνε φιλεῖ στὰ μάτια,
κι εὖχεται καλορίζικα, κι εὖχεται γεννητούρια.
Στὶς μαρμαρόστρωτες αὐλὲς πεζεύει ὅλο τὸ ψίκι.
Ὅξω τὸ στρώνουν στὸ χορὸ καὶ μέσα στεφανώνουν
καὶ στὰ τραγούδια τὰ πολλὰ καὶ στὰ πολλὰ τουφέκια,
ἄλλοι χρυσὲς δίνουν εὐκὲς κι ἄλλοι καλοτυχίζουν,
—Χαρὰ στὰ δυὸ τὰ νιόπαντρα, χαρὰ καὶ στοὺς γονιούς τους!...

Κ Ω Σ Τ Λ Σ   Κ Ρ Υ Σ Τ Α Λ Λ Η Σ

ΕΞΗΓΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

Ἀγαποτρέμουλη, λέξεις πού τὴν ἐπλασεν ὁ ποιητὴς μὲ τὸ γλωσσοπλαστικόν του δικαίωμα. Τρέμει ἀπὸ ἀγάπη.

Αἰπόλος, αἰγοβοσκός, γιδάρης.

Ἀμαδολογάω, παίζω τὶς ἀμίδες, τὸ γνωστὸ παιγνίδι.

Ἀμαλθεῖον, λέξεις καμωμένα ἀπὸ τὸν ποιητὴ. Ἀμάλθεια ἦτο ἡ γίδα, πού ἐβύζαξε τὸν Δία. Ἐπειτα ὁ Ζεὺς εὐλόγησε τὸ κέρατο τῆς Ἀμαλθείας καὶ τοῦ ἔδωσε τὴ χάρη νὰ δίνη σὶν κάτοχό του ὅλα τὰ καὶ ἀ τοῦ κόσμου πού ἤθελε ζητήσῃ.

Ἀμποδεμένος, μαγεμένος. Δεμένος εἰς τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἐνέργειαν ἀπὸ τὸ μάγια, ὥστε νὰ καταντᾷ ἀχρηστος, ὅπως θέλει νὰ πιστεύῃ ὁ λαός.

Ἀμφιλύκη, σουρούπωμα, μούχρωμα, ἀψήφωμα. Τὸ λυκόφως.

Ἀνεμάθρωπος, πού τὸν πέρνει ὁ ἄνεμος. Ἀδύνατος, ἄψυχος.

Ἀνεμπαίγνιδο, τοῦ κόσμου περίπαιγμα, κοροΐδο.

«Ἀντρίτσι», εἰρωνικά, ἀνδρουλάκι, μισὸς ἄνδρας, ἄπλερος.

Ἀπλερος, ἀσχημάτιστος, ἀγίνωτος, ἀνήλικος.

Ἀπολογία, καὶ ἀπηλογία, ἀπόκριση, ἀπάντηση.

Ἀποσκιούρα, ἀποσκιάδα, ἀπόσκιο, μέρος σκιερόν.

Ἀρμενίζω, ταξειδύω στὴ θάλασσα μὲ πλοῖο.

Ἀροδάφνη, ροδοδάφνη, πικροδιάφνη.

Ἀσπέδιστος, πού δὲν ἔχει στὰ πόδια πεδούκλια, πέδας, ἐλεύθερος, ἔπειτα μεταφορικῶς ἀσπέδιστο ἄτι, ἀκράτητο ἄτι.

Ἀσυχνάτσες, καὶ συχνάτσες, χαρτονομίσματα.

Ἀσφαλια, χωρὸς σφάλμα, χωρὶς λάθος, ἀλάθευτα.

Ἀφύαι, σαρδέλες.

Ἀψιθιά, λέγεται καὶ ἀψηφιά, χόρτο πού τὸ ζουμί του χρησιμοποιεῖται καὶ γιὰ φάρμακο. Εἶναι πικρό, μὲ βαρεῖα μυρωδιά.

Β

Βάρβιτος, μουσικὸν ὄργανον, λαγοῦτο.

Βιγλίζω, παραφυλάω ἀπὸ μέρος περίβλεπτον, παρατηρητήριον, βίγλα. Ξανοίγω, διακρίνω.

Βίσημα, κτύπημα μὲ τὴ βίτσα, βιτσια τοῦ ἀλόγου.

Γ

Γέργαθα, εἶδος δίχτυα ἀραιὰ ἀπὸ σκοινιὰ γύρω ἀπὸ ραβδόξυλα ταιριασμένα, ὅπου κάνουν δεμάτια τ' ἄχυρα καὶ τὰ φορτώνουν γιὰ νὰ τὰ μεταφέρουν ἀπὸ τὸν κάμπο στὸ χωριὸ μὲ τὰ ζῶα.

Γιαταγάνι, σπαθὶ γυριστό, ἡμικυκλωτό.

Γιουρούσι, ἔφοδος, ἐπίθεσις.

Γλάκιο, καλπασμὸς ἀλόγου.

Γούζλα, μουσικὸ ὄργανο.'

Γρούζω, οὐρλιάζω.

Ε

Ἐρέτης, λαμνοκόπος, κωπηλάτης.

Ἐσπασμένη ρομφαία, σπαθὶ ξεγυμνωμένο. Ξεφηκαρωμένο..

Θ

Θριγκός, κορυφή, περίφραγμα.

Ι

Ἰγκλες, ἐξαρτήματα χαλινού.

Κ

Κάματα, ζέστες, καύματα.

Κάματο, τὸ ὀργωμένο, τὸ ἀλετρεμένο χωράφι.

Κανακισμένος, χαϊδεμένος, μοσκαναύρεμένος.

Καραούλι, φυλάχτρα, παρατηρητήριο, Ἐπειτα ἡ φρουρά, ἡ φυλακή.

Κάρφη, ἄχυρο, καλαμιὰ ἀπὸ στάχυα.

Κέρκυρα, στὸ ποίημα αὐτὸ τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ οἱ στίχοι «τοῦ ἀθάνατου τυφλοῦ μὲ νέα φωνὴ Ἑλληνίδα σοφὰ ἐκεῖ πέρα ἀντιλαλοῦν οἱ ραψωδίες», ἔχουν τὸ νόημα ὅτι ὁ Κερκυραῖος ποιητὴς Ἰάκωβος Πολυλᾶς, ὁ φίλος καὶ σοφὸς ἐκδότης τῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ, ἐφιλοτέχνησεν ὡραία μετάφρασιν στὴν δημοτικὴν γλῶσσαν τῆς «Ὀδύσσειας» καὶ τῆς «Ἰλιάδος» τοῦ Ὀμήρου. Καὶ οἱ ἄλλοι του στίχοι, «Καὶ τεχνίτης ἐκεῖ τῆς λύρας ξαναζεῖ καὶ τὴν Πατρίδα καὶ τὴ δόξα ὁ Δημόδοκος ὕμνεῖ τῆς Κρήτης», ἔχουν τὸ νόημα ὅτι ὁ ἄλλος Κερκυραῖος ποιητὴς Γεράσιμος Μαρκουᾶς, ὅπως ὁ ἀρχαῖος Δημόδοκος, ὕμνησε στὸ μεγαλόπνοο ποίημά του «Ὁ ὄρκος» τοὺς ἀγῶνας καὶ τὴν δόξαν τῆς Κρήτης.

Κουβέλι κυψέλη μελισσιῶν.

Λ

Λαπατῶ, κλωτσοπατῶ. Λακπατῶ,

Λόζος, τὸ μέρος, ποὺ μένουν οἱ σκύλοι, οἱ χοῖροι, κλπ.

Λύσιον, λύσιος σωτήριος, προφυλάττων, ἀπολυτρωτής, ἀλεξίκακος.

Λεφούσι, πλῆθος

Μ

Μαξούλια, εἰσοδήματα τῆς χρονιάς.

Μαργώνω, παγώνω, κρυώνω, μουδιάζω.

Μετερίζι, ὀχύρωμα, φυλάχτρα.

Μιανοῦ ἀνθρώπου. Ἀντὶ ἐνοῦ, ἐνός.

Μισάει ὁ μήνας, μισιάζει, μεσιάζει, πέρασε ὁ μισός.

Μπουγαρίνι, μυρωδάτο ἄσπρο λουλουδάκι, μὲ γλυκύτατο ἄρωμα, πὺν μοιάζει λίγο τὸν ὑάκινθο. Καλλιεργεῖται πολὺ στὴ Ζάκυνθο.

Μπουρλότο, τὸ πυρπολικό, πὺν ἔκαιαν οἱ ναυτικοί μας τὰ τούρκικα πολεμικὰ καράβια στὸ 1821,

Μούσκλια, χλόη, χόρτα, βρύα.

Ν

Νεφτῆρες, οἱ καίμπιες, πὺν πρωτοβγάνουν φτεράκια, γιὰ νὰ γίνουν πεταλοῦδες.

Νταγιαντῶ, ὑπομένω, ἀντέχω, βαστῶ.

Ντάπια, ἑπαλξίς φρουρίου.

Ντικλίνια, ἀντικνήμια, γαστροκνήμια.

Νυχτέρι, νυχτερινὴ ἐργασία, πὺν συνηθίζουν στὰ χωριά πολλὰς γυναῖκες μαζί, σὲ σπίτια ἢ καὶ στὸ ὕπαιθρο.

Νυχτοπάτης, νυχτοπούλι.

Ξ

Ξόμπλια, κεντήματα, διακοσμητικὰ στολίδια ὑφασμάτων, ποικίλματα.

Ο

Οἷαξ, τὸ τιμόνι, Οἰακιστὴς ὁ τιμονιέρης.

Ὁκλάζω, κάθομαι σταυροπόδι καταγῆς.

Ὁμπροστέλλα, λουριὰ πέτσινα τοῦ ἀλόγου, πὺν τὰ περνοῦν στὸ στήθος του ἔμπρός.

Ὁπῶς, ἀντὶ πῶς, ὅτι.

Π

Παλιολαζαρίνα, είδος τουφέκι, παλιοκαραμπίνα.

Παράτα, παράταξις, παρέλασις.

Παρνάσσαι κόραι, αἱ Μοῦσαι.

Πεντάχαλο, είδος φτυάρι ξύλινο, με πέντε χαλούς, δόντια πού λιχνίζουν στ' αλώνι τὸ ἄχυρο ἀπὸ τὸ σιτάρι.

Πιάτσα, πλατεῖα, ἀγορά.

Πλουμίζει, κεντάει, διοκοσμεῖ.

Προβιζόρος, προβλεπτής. Ὁ διοικητής.

Ρ

Ρακιά, μιὰ ρακιά, μιὰ ρουφηξιά, γουλιὰ ρακή.

Ραποκαλαμῆθρες, ράπες καὶ καλαμιές τῶν ἀσταχυῶν.

Ρυάζομαι, ὀρίομαι, χουγιάζω.

Σ

Σειῖζης, ἵπποκόμος.

Σίκλος καὶ σίσκλος, δοχεῖον μετάλλινον ἢ ξύλινον, πού ρίπτουν με σκοινὶ στὸ πηγάδι καὶ ἀντλοῦν τὸ νερό. Κουβᾶς.

Σισανές, είδος τουφέκι.

Σκιάγουρος, ψεύτικο ὁμοίωμα ἀνθρώπου, πού στήνουν στὰ ἀμπέλια καὶ στοὺς κήπους, γιὰ νὰ τρομάζουν τὰ πουλιά. Σκιάχτρο.

Σκαρμός, τὸ παλούκι στὴν κουπαστὴ τῆς βάρκας, πού δένεται τὸ κουπί.

Σκότα, τὸ σκοινὶ πού δένουν τὴν ἄκρη τοῦ ἀπλωμένου στὸν αἶρα πανιοῦ τῆς βάρκας ἢ τοῦ καϊκιοῦ, πού τὸ κρατάει δεμένο ὁ τιμονιέρης ἔοπίσω καὶ κανονίζει τὸν ἄνεμο.

Σκούνα, μεγάλο καράβι με σταυρωτὰ πανιά, τρικάρτο, γιὰ μακρινὰ ταξίδια.

Σκώσουν τὰ παιδιὰ της. Σηκώσουν ἢ σκοτώσουν.

Σουρτοῦκο, πανωφόρι, ἐπενδύτης.

Στενορύμι, στενή ρύμη. **Στενὸ δρομὶ** λάκι.
Στιβάνια, οἱ ψηλὰς κρητικὰς μπότες.
Στρατωνιά, μονοπάτι, στρατώνι, στράτα.

Τ

Ταϊφᾶς, στρατιωτικὸ σῶμα, μπουλούκι παλικάρια.
Τακίμι, ὁλόκληρη φορεσιὰ τοῦ ἀλόγου πολυτελὲς.
Τράφος, κρημνός.
Ταμπουρᾶς, μουσικὸ ὄργανο (ἴδε μπουζούκι).
Τορβᾶς, σακκούλι, ταγίρι.
Τσαφάρι, φλογέρι.
Τσελίκι, ἄτσάλι.
Τσότρα, ξύλινον κυκλικὸν δοχεῖον, εἶδος παγούρι πού τὸ γεμίζουν κοιοὶ καὶ τὸ μεταφέρουν εἰς τὴν ἔξοχὴν.
Τροπωτήρ τὸ λουρὶ πού δένεται τὸ κουπὶ στὸ σκαρμό. Οἱ θαλασσινοὶ μας τὸ λένε **στρόμπο**.

Φ

Φόσσα, χαντάκι γύρω ἀπὸ τὸ κίστρο.
Φράζα, χλόη, θάμνοι, χόρτα.
Φροκάλι, σκούπα, σάρωθρον.
Φωτογωνιά, ἐστία, τζάκι.

Χ

Χαραμέρι, χάραμα κονταυγή.
Χαρολαλοῦσαν, οἱ καμπάνες, ἐσήμαιναν πένθιμα.
Χωσιά, ἐνέδρα, καρτέρι.

Ψ

Ψηφωτό, ζωνάρι ψηφιδωτό.
Ψίκι, συντροφιά γάμου συμπεθεριό.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
1. Ὁ Φιλόπατρις ποίημα Ἀ. Κάλβου	8
2. Κ. Οἰκονόμου ἐξ Οἰκονόμων, ἡ Πατρίς	9
3. Ὑμνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ποίημα Δ. Σολωμοῦ	11
4. Τὰ Σπαρτιατόπουλα, Κώστα Πασαγιάνη	17
5. Πατρίδα ποίημα Λορ. Μαβίλη	33
6. Ὁ Ὀλυμπιακὸς ὕμνος, ποίημα Κωστῆ Παλαμᾶ	24
7. Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Σπύρ. Ζαμπέλη	36
8. Ὁ τελευταῖος Παλαιολόγος, ποίημα Γεωργ. Βιζυηνοῦ	40
9. Ἡ δόξα, ποίημα Ἀριστομ. Προβελεγγίου	45
10. Διγενὴς Ἀκρίτας, Ἡλία Βουτιερίδη	47
11. Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ἔπος Διγενὴς Ἀκρίτας	48
12. Εἰς τὴν σταύρωσιν τοῦ Σωτῆρος, Ἡλία Μηνιάτη	51
13. Τὸ τραγοῦδι τοῦ Σταυροῦ, ποίημα Κωστῆ Παλαμᾶ	54
14. Ἡ σωτηρία, διήγημα Δημ. Βικέλα	56
15. Τοῦρκος πέρασε, ποίημα Ἰωάν. Πολέμη	64
16. Ἡ ἄνοιξις, ποίημα Σπήλιου Γ. Πασαγιάνη	65
17. Γεώργιος Καραϊσκάκης, βιογραφία Κωστῆ Παλαμᾶ	67
18. Ὁ Θάνατος τοῦ Καρραϊσκάκη, ποίημα τοῦ Λαοῦ μας	70
19. Ἐπικήδειος στὸν Καρραϊσκάκη, Σπύρου Τρικούπη	71
20. Ὁ δρθρος τῶν ψυχῶν, ποίημα Ἰωάν. Γρυπάρη	75
21. Ἐργασία, ποίημα Γερασίμου Μαρχοῦ	75
22. Ὁ Λεξίλεως, Χρήστου Τσοῦντα	78
23. Ὁ Λεξίλεως, ποίημα Κωστῆ Μαλαμᾶ	80
24. Τὸ ἀεροπλάνο, πεζογράφημα Παύλου Νιρβάνα	83
25. Ἀεροπόρος, ποίημα Μιλτ. Μαλακάση	86
26. Εἰς τὸν ἱερὸν λόχον, ποίημα Ἀνδρ. Κάλβου	87
27. Τὸ παράπονο τοῦ μαρμάρου, πεζογράφημα Μιχ. Μητσάκη	98
28. Τὸ ἄγαλμα, Ποίημα Γεωρ. Δροσίνη	94
29. Μαγδαληνή, Διήγημα Κωστῆ Παλαμᾶ	96
30. Ἡ Δέσπω, ποίημα τοῦ Λαοῦ μας	106
31. Ἑλληνικὴ ἀναγέννησις, Γεωργ. Τερτσέτη	107
32. Ὁ Κερκέζος, διήγημα Ἰωάν. Κονδυλάκη	112
33. Στὸ στρατό μας, ποίημα Ἀριστομ. Προβελεγγίου	119
34. Κλέφτικα δημοτικὰ τραγοῦδια, μελέτη Ἡλ. Βουτιερίδη	121
35. Κλέφτικα δημοτικὰ τραγοῦδια, τοῦ Λαοῦ μας	127
36. Ἀνάπλι, ποίημα Στεφάνου Λάφνη	130
37. Ἡ σημαία, διήγημα Ἰωάν. Λαμβέργη	135

38.	Τὸ ξανθὸ παιδάκι, διήγημα τοῦ Παντελῆ Χόρν	137
39.	Ἡ Μπουμπουλίνα, βιογραφία Κ. Ράου	142
40.	Ἀλωνάρης, πεζογράφημα Ἀλεξ. Μω. αἰτίδη	148
41.	Τὸ ἀλώνισμα, ποίημα Σπήλιου Γ. Πασαγιάνη	156
42.	Ὁ κύρ-Δεκανέας, διήγημα Δ. Δραγούτσου	158
43.	Στὸ στρατῶνα, ποίημα Κ. Καρθαίου	161
44.	Στὰ Γιάννενα, πολεμικὸν πεζογράφημα Διον. Κοκκίνου	163
45.	Ἡ κυρὰ Φροσύνη, ποίημα τοῦ Λαοῦ μα	168
46.	Στὴν ἀκρολιμνιά, πεζογράφημα Κώστα Πασαγιάνη	169
47.	Ἀπόβραδο, ποίημα Αἰμιλίας Στ. Δάφνη	171
48.	Οἱ ἀπόμαχοι, πεζογράφημα Ἑμμ. Λυκούδη	172

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ. ΠΟΙΗΜΑΤΑ

49.	Δέσεις, Γεωργ. Τερτσέτι	179
50.	Ὁ Χριστός, Παύλου Γνευτοῦ	183
51.	Ἀστραπόγιαννος, Ἀριστοτέλ. Βαλαωρίτη	187
52.	Ὁ Ἄγγελος τοῦ Μαραθῶνος, Ἀριστομ. Προβελεγγίου	194
53.	Ἑλλάδα, Κωστῆ Παλαμᾶ	197
54.	Κέρκυρα, Κωστῆ Παλαμᾶ	198
55.	Ἡ σπορά, Κώστα Χατζοπούλου	199
56.	Τὸ δῦσμα, Σπήλιου Γ. Πασαγιάνη	201
57.	Οἱ χιμρετισμοὶ τῆς θάλασσας, Γεωργ. Δροσίνη	202
58.	Τὸ αἶμα, Ζαχαρ. Παπαντωνίου	207
59.	Τὸ καινούργιο σπίτι, Ἰωάν. Πολέμη	209
60.	Τὸ χιόνι, Μιλτ. Μαλακάση	210
61.	Καλὴ καρδιά, Ἀλεξ. Πά'λη	210
62.	Ὁ προσκυνητής, Ἠλία Βουτιερίδη	211
63.	Καλοκαιρινὴ βρυδνά, Γεωργ. Μαρκορᾶ	214
64.	Τὸ νυχτέρι, Σπήλιου Γ. Πασαγιάνη	215
65.	Στὸ θέρο, Κωστῆ Παλαμᾶ	216
66.	Καλοκαίρι, Πέτρου Βλαστοῦ	217
67.	Ὁ γάμος, Κωστα Κρυστάλλη	218
68.	Παράρτημα εἰς τὸ τέλος μὲ σχόλια, ὑπομνήματα κλπ.	220

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ἀριθ. Πρωτ. 33418

Ἀθῆναι τῇ 17 Ἰουνίου 1930

Πρὸς

τὸν κ. Ἰωάννην Ν. Σιδέρην

Βιβλιοεκδότην

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν, ὅτι δι' ἡμετέρας ταυταρίθμου καὶ ἀπὸ 6 Ἰουνίου 1930 πράξεως καταχωρισθείσης ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 65 τῆς 7 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως (τευχ. Β') ἐνεκρίθη συμφώνως τῷ νόμῳ 3438 τὸ ὑφ' ὑμῶν ὑποβληθὲν πρὸς κρίσιν διδακτικὸν βιβλίον Κώστα Πασαγιάνη «Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα» τρίτης τάξεως Γυμνασίου, διὰ δύο σχολικὰ ἔτη, ἥτοι ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1931 — 32 ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν αὐτοῦ συνταχθῶσιν αἱ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ὑποδειχθεῖσαι τροποποιήσεις.

Ὁ Ὑπουργὸς
Γ. Παπανδρέου

Ἄρθρον 9 τοῦ ἀπὸ 26 Ἰουλίου 1929 Προεδρικοῦ Διατάγματος.

Τὰ διδακτικὰ βιβλία τὰ πωλούμενα μακρὰν τοῦ τοποῦ τῆς ἐκδόσεώς των ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῇ ἀνωτέρα κατὰ 20 % τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος Διατάγματος κανονισθείσης ἄνευ βιβλιοσήμου τιμῆς πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης συσκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ἐπὶ τῆς τελευταίας σελίδος τοῦ ἐξωφύλλου ἐκτυποῦται τὸ παρὸν ἄρθρον.